

T.C.
AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

**BEKİR İŞLEK'İN ÂŞIK KARAYİĞİT OSMAN'DAN
DERLEDİĞİ (GÜZEL AHMET, HAN MAHMUD, HURŞİT,
ÖKSÜZ ALİ VE SARIZ'DAN BİR AŞK HİKÂYESİ)
HİKÂYELER ÜZERİNDE BİR İNCELEME**

Yeliz SAYGILI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR-2017

©2017- Yeliz SAYGILI

T.C.
AHI EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

BEKİR İŞLEK'İN ÂŞIK KARAYİĞİT OSMAN'DAN
DERLEDİĞİ (GÜZEL AHMET, HAN MAHMUD, HURŞİT,
ÖKSÜZ ALİ VE SARIZ'DAN BİR AŞK HİKÂYESİ)
HİKÂYELER ÜZERİNDE BİR İNCELEME

BEKİR İŞLEK FROM OSMAN'S AŞIK KARAYİĞİT THAT
EXPENSES (GÜZEL AHMET, HAN MAHMUD, HURŞİT,
ÖKSÜZ ALİ AND SARIZ'DAN BİR AŞK HİKÂYESİ) STORY
ON AN INVESTIGATION UP

Hazırlayan

Yeliz SAYGILI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ

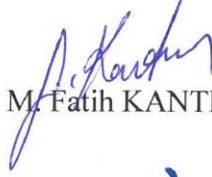
KIRŞEHİR-2017

KABUL VE ONAY

Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Edebiyatı Ana Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi, Yeliz SAYGILI tarafından hazırlanan “Bekir İşlek’in Âşık Karayığit Osman’dan Derlediği (Güzel Ahmet, Han Mahmud, Hurşit, Öksüz Ali ve Sarız’dan Bir Aşk Hikâyesi) Hikâyeler Üzerinde Bir İnceleme” adlı tez çalışması 19/06/17 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği/oyçokluğu ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ (İmza)

Üye: Doç. Dr. M. Fatih KANTER (İmza)

Üye: Yrd. Doç. Dr. Cavit GÜZEL (İmza)

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

.../.../2017

(İmza)

Doç. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezin kâğıt ve elektronik kopyalarının Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

.../.../2017

Yeliz SAYGILI

İmza

ÖZET

BEKİR İŞLEK'İN ÂŞIK KARAYİĞİT OSMAN'DAN DERLEDİĞİ (GÜZEL AHMET, HAN MAHMUD, HURŞİT, ÖKSÜZ ALİ VE SARIZ'DAN BİR AŞK HİKÂYESİ) HİKÂYELER ÜZERİNDE BİR İNCELEME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Yeliz SAYGILI

Danışman: Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ

2017- (xii+268)

Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Jüri

Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ

Doç. Dr. M. Fatih KANTER

Yrd. Doç. Dr. Cavit GÜZEL

XV. yüzyıldan itibaren destanların yerini tutmaya başlayan halk hikâyeleri, âşıklar sayesinde nesilden nesle aktarılan gerçek veya gerçeğe yakın olayların anlatıldığı değerler bütünüdür. Kaynağını efsane, masal, menkıbe, destan vb. anlatı türlerinden alan halk hikâyeleri, bir toplumun sosyo-kültürel özelliklerinin, politik unsurlarının, düşünce biçiminin aynası niteliğindedir. Belli kuralları olan, toplumun gelişim ve değişimlerine paralel olarak sürekliliğini sağlayan halk hikâyeciliği geleneği, bilhassa Çukurova bölgesinde yaşatılmaya çalışılmaktadır. Bu bağlamda çalışmamıza kaynaklık eden Osmanîye Düziçi yöresinde âşıklar tarafından icra edilen halk hikâyeleri, geleneğin devamı için kayda değerdir. Zira bu yörede yaşayan âşıklar 42-47 yıl önce sazları ile çeşitli mekânlarda icra ettikleri hikâyelerle kültürel anlamda geleneğin sürekliliğini sağlamaya çalışmışlardır.

Teknolojinin gelişimi, kitlesel iletişim araçlarının eskiye nazaran toplumun üzerinde daha etkili olması günümüzde halk hikâyeciliği geleneğini olumsuz etkilemiştir. Bugün geleneği icra eden âşıkların giderek azalması gibi birçok sebep hikâyecilik geleneğinin unutulmaya başlanmasında temel etkindir. Bu sebeple yörede unutulmaya yüz tutmuş bir geleneğin devamı için yapılan derleme faaliyetleri çok önemlidir.

Çalışmamızda Bekir İşlek'in Âşık Karayiğit Osman'dan derlediği, Güzel Ahmet, Han Mahmud, Hurşit, Öksüz Ali ve Sarız'dan Bir Aşk Hikâyesi başlıklı metinler şekil ve içerik bakımından incelenmiştir. Çalışmanın devamında geleneğin sürdürülmesinde büyük bir rol sahibi Âşık Karayiğit Osman'ın hayatı, sanatı ve yetiştiği Düziçi coğrafyasına dair bilgilere yer verilmiştir.

Bekir İşlek'in Âşık Karayiğit Osman'dan derlemiş olduğu hikâyeler (Güzel Ahmet, Han Mahmud, Hurşit, Öksüz Ali, Sarız'dan Bir Aşk Hikâyesi) incelenirken Prof. Dr. İsmail Görkem'in Halk Hikâyeleri Araştırmaları Çukurovalı Âşık Mustafa Köse ve Repertuarı isimli kitabında uyguladığı yöntem takip edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Âşık Karayiğit Osman, Bekir İşlek, Düziçi, Halk Hikâyeleri ve Hikâyecilik Geleneği, Türkülu Hikâye.

ABSTRACT

BEKİR İŞLEK FROM OSMAN'S AŞIK KARAYİĞİT THAT EXPENSES (GÜZEL AHMET, HAN MAHMUD, HURŞİT, ÖKSÜZ ALİ AND SARIZ'DAN BİR AŞK HİKÂYESİ) STORY ON AN INVESTIGATION UP

M. Sc. Thesis

Preparer: Yeliz SAYGILI

Advisor: Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ

2017- (xii+268)

Ahi Evran Üniversitesi, Institute Of Social Sciences

Turkish Language And Literature Department

Jury

Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ

Assoc. Prof. Dr. M. Fatih KANTER

Asst. Prof. Dr. Cavit GÜZEL

XV. The folk tales that started to hold the epics since the beginning of the century, the values which are told about the real or near-real events that are passed on to the generation from the generations by the lovers. The source is legend, fairy tale, menlikbe, epic and so on. Folk stories from narrative genres, the socio-cultural characteristics of a society, the political elements, the way of thinking. The tradition of public storytelling, which has certain rules and keeps its continuity parallel to the developments and changes of the society, is being tried to live especially in the Çukurova region. In this context, the folk tales performed by lovers in Osmaniye Düziçi region, which is the source of my work, are worthy of continuing tradition. Because the lovers living in this area tried to maintain the continuity of the tradition in cultural terms with the stories they performed in various places with their reeds 42-47 years ago.

The development of technology has affected the tradition of folk storytelling negatively because the means of mass communication are more effective on the society than the old. Many reasons such as the decreasing lovers performing tradition today are fundamental to the start of forgetting the tradition of storytelling. For this reason, compilation activities for continuing a tradition that has been forgotten in the region are very important.

In our study, texts titled Aşık Ahlek, Han Mahmud, Hurşit, Öksüz Ali and Sar Aşızın Aşık Hikâyesi, which Bekir İşlek compiled from Aşık Karayığit Osman, were examined in terms of form and content. In the continuation of the work, the information about the life, art, and Düziçi geography of Aşık Karayığit Osman, who has a big role in the continuation of tradition, is given.

The stories of Bekir İşlek compiled from Aşık Karayığit Osman (Güzel Ahmet, Han Mahmud, Hurşit, Öksüz Ali, Sarız'dan Bir Aşk Hikâyesi) were examined. Dr. İsmail Görkem's Folk Story Researches The method applied in the book named Çukurovalı Aşık Köfa and Repertuarı was followed.

Keywords: Aşık Karayığit Osman, Bekir İşlek, Düziçi, Folk Stories and Storytelling Tradition, Türkülü Story.

ÖN SÖZ

Anlatmaya dayalı türlerden birisi olan halk hikâyeleri, kendine has muhtevası, yapısı, yörelere göre icrası çeşitlilik gösteren kültürümüzün önemli bir halkasıdır. Tarihsel süreç içerisinde dönemlere göre çeşitlilik gösteren topluma ait unsurların (gelenek, görenek, kültürel etkenler, teknoloji, sanat anlayışı, yaşama biçimi, dünya görüşü vb.) gelecek nesillere aktarılmasında köprü vazifesi gören halk hikâyeleri, diğer anlatı türlerine (efsane, menkıbe, masal vb.) nazaran daha kapsamlıdır. Diğer edebi ürünlere göre bu yönüyle üstün olan halk hikâyeleri sözlü ortamlarda icrası esnasında anlatıcı hem metnin içinde hem de dışında varlığı belli olan âşıklardır. Yani yazılı edebiyatta metine dâhil olan metnin içinde yer alan anlatıcı, söz konusu sözlü kültür olduğunda metnin dışında da olabilmektedir. Kültürümüzün nesilden nesle taşınmasında aracı görevi üstlenen âşıklar, icra ettikleri hikâyeler sayesinde sözlü geleneğimizi yaşatmaktadırlar.

Günümüzde Çukurova bölgesi hikâyecilik geleneğinin yaşaması adına önemli yerleşim merkezlerindedir. Yaptığı araştırma ve çalışmalar sonucu Türkiye'nin güney bölgelerindeki hikâyecilik geleneği hakkında tespitlerde bulunan P. N. Boratav, yöre hakkında şu görüşleri nakletmektedir: “Güney Anadolu'daki hikâyecilik geleneğinin eski ve yeni bugünkü halini tetkik işi, henüz dokunulmamış olarak durmaktadır.” Çukurova bölgesine dair yapılan çalışmalar ve verilen emekler de Prof. Dr. İsmail Görkem ile öğrencilerinin katkısı oldukça büyüktür. Bunların yanında son yıllarda yaptığı derleme çalışmalarıyla geleneğin ve yöreye ait kültürün aktarılmasına gönül veren Bekir İşlek'in emekleri son derece önemlidir. Özellikle 2005'ten bu yana kendi imkânları ile gerçekleştirdiği derleme çalışmaları neticesinde elde ettiği malzemeyi Düziçi Folklor Kitapları serisi ile yayınlamaya başlamış süreç boyunca beş adet kitap farklı yıllarda yerlerini almıştır.

Çalışmada Bekir İşlek'in Düziçili Âşık Karayiğit Osman'dan derlediği halk hikâyeleri (Güzel Ahmet, Han Mahmud, Hurşit, Öksüz Ali, Sarız'dan Bir Aşk Hikâyesi) incelenmiştir.

Çalışmamızın giriş bölümünde araştırmanın konusu, problemi, amacı, yöntemi ve araştırma konusu hakkında yapılan çalışmalara yer verilmiştir. Birinci bölümde Düziçi bölgesinin coğrafi konumu, tarihi, araştırma konusunun özellikleri (hikâyecilik geleneği, metin/anlatı, anlatıcı, müzik, dinleyici çevresi, mekân) ele alınmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde Çukurova bölgesinde hikâyeciler, hikâyeler, hikâyecilik geleneği, yörede

anlatılan hikâyelerin özellikleri, Âşık Karayiğit Osman'ın hayatı-sanatı/sanatkârlığı ve repertuarı incelenmiştir. Üçüncü bölümde hikâyelerin tahkiyeli ve deyişli/türkülü kısımlarının tahlili bulunmaktadır. Dördüncü bölümde hikâyelerin dil ve anlatım özellikleri; isimler, benzetmeler, ses taklidi (yansıma) kelimeler, deyimler, atasözleri, söz kalıpları, ara sözler başlıkları altında incelenmiştir. Beşinci bölümde incelenen hikâye metinlerine yer verilmiştir. Çalışma neticesinde ulaşılan bulgular sonuçlar başlığı altında yer alırken kaynakça bölümünde çalışma süresince faydalanılan yayınlar alfabetik sırayla yer almaktadır.

Çalışma süresince maddi-manevi desteğini esirgemeyen her zaman yanımda olan aileme bilhassa ikizim Tuğba'ya; eserlerinden yararlandığım, ortaya koyduğu halk hikâyesi inceleme yöntemiyle bizlere yol gösteren hocam Prof. Dr. İsmail GÖRKEM'e; gerekli yerlerde yardımına başvurduğumuz bizi geri çevirmeyen Bekir İŞLEK'e; tanıdığım andan itibaren arkamda durup emeğini, desteğini esirgemeyen, her daim yüreklendiren sevgili Doç. Dr. Ahmet DOĞAN ve Prof. Dr. Ensar ASLAN hocalarıma; tecrübeleriyle bana her zaman yol gösteren tez konusunun tespitinden çalışmanın bitimine kadar ki süreçte de bilgilerinden istifade ettiğim, güler yüzlü tavrıyla bizleri motive eden yardımlarını esirgemeyen, öğrencilerine her zaman vaktini ayıran hocam Prof. Dr. Salahaddin BEKKİ'ye sonsuz şükranlarımı sunuyorum.

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
KISALTMALAR	xii
GİRİŞ.....	1
ARAŞTIRMANIN KONUSU VE PROBLEMİ.....	1
ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ	1
ARAŞTIRMANIN KONUSU HAKKINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR	2
BÖLÜM I	5
1. ARAŞTIRMA ALANININ COĞRAFİ KONUMU, TARİHİ VE ARAŞTIRMA KONUSUNUN ÖZELLİKLERİ	5
1.1. DÜZİÇİ'NİN COĞRAFİ KONUMU	5
1.2. DÜZİÇİ'NİN TARİHİ.....	6
1.3. ARAŞTIRMA KONUSUNUN ÖZELLİKLERİ.....	7
1.3.1. Hikâyecilik Geleneği	8
1.3.2. Metin/Anlatı.....	11
1.3.3. Anlatıcı	13
1.3.4. Müzik.....	15
1.3.5. Dinleyici Çevresi.....	16
1.3.6. Mekân.....	16
BÖLÜM II.....	18

2. ÇUKUROVA'DA HİKÂyecİLİK GELENEĞİ VE ÂŞIK KARAYİĞİT OSMAN	18
.....	18
2.1. ÇUKUROVA'DA HİKÂyecİLİK, HİKÂyecİLER VE HİKÂyeler	18
2.2. OSMANİYE VE DÜZİÇİ'NDE HİKÂyecİLER VE HİKÂyeler	20
2.2.1. Hikâyecilik Geleneği	20
2.2.2. Yörede Anlatılan Hikâyelerin Özellikleri	23
2.3. HİKÂyecİ ÂŞIK KARAYİĞİT OSMAN	26
2.3.1. Hayatı	26
2.3.2. Sanatı ve Sanatkârlığı	27
2.3.3. Repertuarı.....	28
BÖLÜM III	30
3. HİKÂyelerİN TAHLİLİ	30
3.1. TAHKİYELİ KISIMLARIN TAHLİLİ	30
3.1.1. Motif Halkaları ve Olay Örgüleri	30
3.1.1.1. Güzel Ahmet Hikâyesi (GAH)	30
3.1.1.2. Han Mahmud Hikâyesi (HMH)	32
3.1.1.3. Hurşit Hikâyesi (HH)	34
3.1.1.4. Öksüz Ali Hikâyesi (ÖAH)	38
3.1.1.5. Sarız'dan Bir Aşk Hikâyesi (SBAH).....	41
3.1.2. Tema	43
3.1.2.1. Güzel Ahmet Hikâyesi (GAH)	43
3.1.2.2. Han Mahmud Hikâyesi (HMH)	45
3.1.2.3. Hurşit Hikâyesi (HH)	46
3.1.2.4. Öksüz Ali Hikâyesi (ÖAH)	46
3.1.2.5. Sarız'dan Bir Aşk Hikâyesi (SBAH).....	47
3.1.3. Zaman.....	47

3.1.4. Mekân.....	49
3.1.5. Şahıs Kadrosu.....	51
3.1.6. Bakış Açısı ve Anlatıcısı.....	54
3.1.7. Anlatım Tarzları.....	56
3.2. TÜRKÜLÜ KISIMLARIN TAHLİLİ	58
3.2.1. Güzel Ahmet Hikâyesi (GAH).....	59
3.2.2. Han Mahmud Hikâyesi (HMH)	62
3.2.3. Hurşit Hikâyesi (HH)	68
3.2.4. Öksüz Ali Hikâyesi (ÖAH)	72
BÖLÜM IV.....	77
4. HİKÂYELERİN DİL VE ANLATIM ÖZELLİKLERİ	77
4.1. İSİMLER	77
4.2. BENZETMELER.....	78
4.3. SES TAKLİDİ (YANSIMA) KELİMELEER.....	79
4.4. DEYİMLER	80
4.5. ATASÖZLERİ	81
4.6. SÖZ KALIPLARI.....	81
4.7. ARA SÖZLER.....	86
BÖLÜM V	89
5. METİNLER	89
5.1. GÜZEL AHMET HİKÂYESİ	89
5.2. HAN MAHMUD HİKÂYESİ	120
5.3. HURŞİT HİKÂYESİ	150
5.4. ÖKSÜZ ALİ HİKÂYESİ	180
5.5. SARIZ'DAN BİR ÂŞK HİKÂYESİ.....	251
SONUÇ	262

KAYNAKÇA.....	265
ÖZGEÇMİŞ	268

KISALTMALAR

Kisaltmalar	Açıklamalar
bk.	Bakınız
C.	Cilt
Çev.	Çeviren
GAH	Güzel Ahmet Hikâyesi
HH	Hurşit Hikâyesi
HMH	Han Mahmud Hikâyesi
Hzl.	Hazırlayan
No.	Numara
ÖAH	Öksüz Ali Hikâyesi
s.	Sayfa
S.	Sayı
SBAH	Sarız'dan Bir Aşk Hikâyesi
TDK	Türk Dil Kurumu
TTK	Türk Tarih Kurumu
vd.	Ve diğerleri
vb.	Ve benzeri
yy.	Yüzyıl

GİRİŞ

ARAŞTIRMANIN KONUSU VE PROBLEMİ

XV. yüzyıldan itibaren destanların yerini tutmaya başlayan ve günümüzde de özellikle Doğu Anadolu’da yaşamaya devam eden halk hikâyeleri, Türk halk anlatmalarının önemli bir kolunu teşkil ederler. Âşık dediğimiz anlatıcılarının sayesinde günümüze kadar gelen halk hikâyeleri, konu bakımından da bir gelişme seyri takip etmişlerdir. Bu gelişme seyrinde kahramanlık, kahramanlık-aşk ve aşk şeklinde bir sıralama da söz konusudur (Duymaz, 2001: IX).

Türkiye’nin Asya kıtasında ve Anadolu’nun güneyinde yer alan “Çukurova”, doğu-batı çizgisinde Osmaniye-Mersin il sınırlarını içine almaktadır. Ova, kuzeyden Bolkar ve Aladağ eteklerinde başlar ve Akdeniz’e kadar uzanır (Görkem, 2008: 13).

Türkmen aşiretlerinin XVI. yüzyıldan başlayıp XIX. yüzyılın ortalarına kadar iskân edildiği Düziçi bölgesi, kuzey-batı ve batı tarafında Kadirli, güneyinde Osmaniye il merkezi, güney-batısında Bahçe ilçesi ile kuzey-doğusunda Kahramanmaraş ve güney-doğusunda Gaziantep illeri ile çevrili bir ovadır.

Düziçi’nde hikâyecilik geleneği, hikâyeciler ve anlattıkları hikâyeler hakkında eskiye göre bugün daha tafsilatlı bilgi sahibiyiz. Hikâyelerin derlendiği Âşık Karayiğit Osman, 1950 yılında Düziçi’nde doğmuştur. Yörede Karayiğit Osman olarak tanınan âşığın asıl adı Osman İper’dir.

Çalışmanın konusu, henüz üzerinde bilimsel çalışma bulunmayan Bekir İşlek’in Âşık Karayiğit Osman’dan derlediği, Güzel Ahmet, Han Mahmud, Hurşit, Öksüz Ali ve Sarız’dan Bir Aşk Hikâyesi başlıklı metinlerin şekil ve içerik bakımından incelenmesidir.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ

Yıllar geçtikçe nesilden nesle biçimlenen, kuralları olan kültür hazinemiz niteliğindeki halk kültürü ürünleri toplumsal değerlerin aktarılmasındaki temel yapı taşıdır. Bu değerlerin kaybolup gitmemesi adına yürütülen derleme çalışmaları bu hususta oldukça önemlidir. Düziçi kültür varlığının da önemli bir parçası olan halk hikâyeciliği geleneğinin ortaya konulması, hikâyelerin tahlil edilmesi ve yapılan değerlendirmeler yöreye dair halk kültürü unsurlarını yansıtmaktadır.

Çalışmada Bekir İşlek’in Âşık Karayiğit Osman’dan derlediği metinlerin şekil ve içerik bakımından incelenmesinin yanı sıra deyişli/türkülü bölümlerde ele alınarak incelenmiştir.

Çalışmanın amacı, Bekir İşlek'in Âşık Karayığit Osman'dan derlediği hikâyeleri, (Güzel Ahmet, Han Mahmud, Hurşit, Öksüz Ali, Sarız'dan Bir Aşk Hikâyesi) sistematik olarak tahlil etmektir. Daha önceden bilinen ve başka metinlere uygulanmış olan halk hikâyesi inceleme yöntemi, derlenmiş olan halk hikâyesi metinleri üzerinde denenecektir.

Hikâyeler incelenirken Prof. Dr. İsmail Görkem'in "Halk Hikâyeleri Araştırmaları Çukurovalı Âşık Mustafa Köse ve Repertuarı" isimli kitabında uyguladığı yöntem takip edilecektir.

Araştırmanın teorik çerçevesi Görkem'in yaptığı sınıflandırma göz önünde bulundurularak yapılacaktır (Görkem, 2000: 18).

1. Çukurova bölgesi ve Düziçi yöresinde hikâyecilik geleneği ve hikâyeciler.
2. Araştırma sahasındaki hikâyeciler ve hikâyecilerin "dinleyici çevresi" üzerindeki etkileri.
3. Âşık Karayığit Osman'dan seçilen hikâye metinlerinin muhteva, deyişlerin incelenmesi, derlenen hikâyelerin tahlili.
4. Düziçi hikâyecilik geleneğinin bugünkü durumu.

ARAŞTIRMANIN KONUSU HAKKINDA YAPILAN ÇALIŞMALAR

Türk halk hikâyeleri üzerine bugüne kadar hem metin neşri hem de önemli pek çok bilimsel çalışma yapılmıştır. Çukurova bölgesinin kültürel açıdan zengin bir birikime sahip olması bilim adamlarını buraya yönlendirmiş bu durum birçok bilimsel çalışmanın ortaya çıkmasına vesile olmuştur.

Halk hikâyeleri açısından en önemli ve ilk olma özelliği itibariyle Pertev Naili Boratav'ın ilk baskısı 1946 yılında yapılan Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği isimli eseri kayda değerdir. P. N. Boratav bu eserde Doğu Anadolu bölgesi sözlü geleneği içerisinde hayatını devam ettiren halk hikâyelerine yer vermiştir. Eser hikâyecilik geleneği, hikâyeciler, hikâyelerin gelenek içerisinde anlatılması, hikâyelerin doğuşu ve gelişimi, konu/şekil/üslûp ve tür meseleleri hakkında bilgiler vermektedir.

Türkülü hikâyelerin incelenmesi adına bir diğer örnek ise İlhan Başgöz'e ait biyografik halk incelemelerinin yer aldığı doktora tezidir.

Bölgede hikâyeciliğe dair ilk çalışmalar metin derlemeleri tarzında olup Ali Rıza Yalgın, Pertev Naili Boratav (1946), Wolfram Eberhard (1955), Kurt Reinhard (1967) tarafından gerçekleştirilmiştir.

Bölgeye ait en eski hikâyeler, Ali Rıza Yalgın tarafından derlenmiştir (Han Mahmut, Oğuz Pehlivan, Yeğen Mehmet Paşa, Genç Osman, İlbeylioğlu hikâyeleri). Ali Rıza Yalman'ın Cenupta Türkmen Oymakları isimli eserinde ise dört adet hikâye metni yayınlanmıştır (Sultan Kız, Bey Börek, Son Kozanoğlu İsyanı, Cin Yusuf Oğlu). İlerleyen süreçlerde Hasan Çavuş İlbeylioğlu, Osman Bahadırılı Sürmeli Bey, Taha Toros da Hurşid Bey hikâyelerini yayınladı.

W. Eberhard, Güneydoğu Anadolu'daki "türkölü halk hikâyesi" geleneğini 1950'li yıllarda derlemiş olduğu Elbeylioğlu, Ali Paşa, Köroğlu kolları, Hurşit ile Mahımihri ve Kozanoğlu hikâye metinlerinden hareketle, bölgede "saz şairliğinin sosyal fonksiyonu, hikâyeci-âşık'ların anlattığı hikâyeler, hikâyelerin kendilerine has çevre ve zaman içerisinde sözlü nakilleri ve hikâyelerde sözden yazıya intikal sırasında meydana gelen değışmeler" gibi meseleleri değerlendirmiştir (Görkem, 2000: 14).

Türkölü hikâyeler üzerine önemli çalışmalardan birisi de İsmail Görkem'e aittir. Görkem, Halk Hikâyeleri Araştırmaları Çukurovalı Âşık Mustafa Köse ve Hikâye Repertuarı isimli eserinde Çukurova bölgesinin coğrafi ve tarihi konumu, Düziçi yöresi hikâyecilik geleneğine değinerek yöreye ait bilgiler vermiştir. Eserin diğer bölümlerinde beş adet hikâye tahlil edilerek hikâyelerdeki deyiş/türköl, hikâyelerin dil ve anlatım özellikleri, hikâyelerle ilgili problemler ayrıntılarıyla "icra-gösterim" teorisine göre incelenmiştir.

Refiye Okuşluk Şenesen'in Adana Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliğı Geleneğı isimli doktora çalışması Anadolu ve Adana halk hikâyeciliğine dair ayrıntılı bilgi vermesi açısından önemlidir. Doktora tezinde yer alan yirmi hikâyeden on üç tanesi Düziçi yöresi ile ilgilidir: Köroğlu'nun Ortaya Çıkması, Ayvaz'ın Kaçırılması, Ayvazın Esir Olması, Köroğlu ile Hasan Paşa, Köroğlu'nun Gürcistan Seferi, Köroğlu'nun Yemen Seferi, Köroğlu'nun Kırklara Karışması, Ali Paşa Hikâyesi, Âşık Halil Hikâyesi, Önsüz Ali Hikâyesi.

Gölay Mirzaoğlu tarafından hazırlanan Çukurova'da Yaşayan Cerit Türkmenlerinde Halk Hikâyeciliğı ve Halk Hikâyeleri adlı yüksek lisans çalışmasında Cerit Türkmenlerinin halk hikâyelerine yer verilmiştir. Bunun yanında Kürşat M. Korkmaz'ın Çukurovalı Âşık Mehmet Demirci (Köroğlu)'nin Hikâye Anlatıcılığı Üzerine Bir Araştırma isimli doktora tezi, Ozan Tölüce'nin Çukurovalı Âşık Mustafa Köse'den Derlenen Türkölü Hikâyeler (İnceleme-Metinler), Emine Kanat'ın Düziçili Âşık Mustafa

Çabuk: Hikâye Repertuarı Türkülü Hikâyeleri (İnceleme-Metin) adlı yüksek lisans çalışmaları önemlidir. Sayılan isimlere, Mustafa Uz, Şükrü Yalçın, Yaşar Kemal, Ahmet Kılıç, İbrahim Davutoğlu ve Salim Güven'i de ekleyebiliriz.

Bütün bu akademik çalışmaların yanı sıra 2005'ten bu yana Düziçi folkloruna dair derleme ve kitap yayınlama süreçlerinde kendi imkânları ile bu işe talip olup çalışmalarda bulunmuş folklor gönüllüsü Bekir İşlek ön plana çıkar. İşlek'in, Düziçi ve köylerinden derlediği ve derlettiği ürünler "Düziçi Folklor Serisi" başlığı altında şu eserlerin içeriklerini oluşturmaktadır: "Tekeden Teleme Çalmak, İstanbul, 2009", "Bir Cerene Av Olmak, İstanbul, 2010", "Çukurova Folkloru (İçin) Seksen Kapıya Doksan Değnek Çalmak, İstanbul, 2012", "Çukurova Folkloru Üzerine Mektuplar / Ağdı Paylaşmak I-II, [Adana], 2016 (Musa Tolu ile birlikte)." (Bekki, 2016: 1).

BÖLÜM I

1. ARAŞTIRMA ALANININ COĞRAFİ KONUMU, TARİHİ VE ARAŞTIRMA KONUSUNUN ÖZELLİKLERİ

1.1. DÜZİÇİ'NİN COĞRAFİ KONUMU

Anadolu'nun güneyinde yer alan Çukurova, Mersin'den Osmaniye iline kadar uzanan bir alan içinde yer almaktadır. Ova, kuzeyde Bolkar Dağı ile Aladağ'ın eteklerine, doğuda Misis (Adana) bucağının tepelerine kadar uzanırken güneyinde Karataş Burnu, batısında Erdemli (Mersin) ilçesi yer almaktadır. Doğu-batı yönündeki uzunluğu 150 km, kuzey-güney yönündeki uzunluğu 70 km; yüzölçümü ise 3.650 km²'dir.

Çukurova'nın doğusunda bulunan Osmaniye ilinin yüzölçümü 3.279,9 km², deniz seviyesinden 121 m yükseklikte olup doğusunda Gaziantep, güneyinde Hatay, kuzeyinde Kahramanmaraş, batısında Adana illeri yer almaktadır.

1934 yılında Ali Rıza Yalçın'ın Düziçi ovasını ziyareti esnasında yöreyi tasviri şu şekildedir: “*Ceyhan nehrini takip ederek Bahçe kazasının Haruniye bucağına geldiniz mi, karşınıza etrafi ‘Domuzluk’, ‘Hödük’, ‘Dumanlı’, ‘Düldül’, ‘Çatal’ dağları ve ‘Sabun’ çayı ile çevrilmiş küçük bir yayla ovası çıkar. Bu ovaya ‘Düziçi’ ismi verilmiştir.*” (Görkem-Tülüce, 2008: 14).

Düziçi, kuzey-batı ve batı tarafında Kadirli (Osmaniye), güneyinde il merkezi, güney-batısında Bahçe (Osmaniye) ilçeleri ve kuzey-doğusunda Kahramanmaraş ve güney-doğusunda ise Gaziantep illeri ile sınır teşkil etmektedir. İlçenin biri ilçe merkezi olmak üzere Ellek ve Böcekli belediyeleri ile 21 köyü mevcuttur (Görkem, 2008: 14). Türkiye İstatistik Kurumunun 2015 verilerine göre belde ve köylerde 33.512, il/ilçe merkezlerinde 47.179 olmak üzere toplamında 80.691 kişi yaşamaktadır.

Düziçi ilçesi ve çevresinde Akdeniz iklimi hâkim olması itibariyle bitki örtüsü makidir. 700-800 m'den sonra çam ile yayvan yapraklı ağaç türleri bulunmaktadır. Yörede yaşayan halk geçimini daha ziyade tarımsal üretim yaparak sağlamaktadır. Kışın ovada tarım yaparak ettikleri ile yazınsa civardaki yaylalara çıkarak yaşamlarını sürdürmektedirler. Ceyhan nehri Düziçi'ndeki en büyük akarsudur. Bunun yanında yörede Sabun Çayı, Deliçay, Kızılca, Bağlama, Çamiçi, Atalan ve Üzümlü vb. dere ve çaylarda bulunmaktadır.

1.2. DÜZİÇİ'NİN TARİHİ¹

Çukurova, verimli toprakları ve elverişli iklimi sayesinde pek çok tarım ürününü yetiştirmek için tarihin her döneminde insan topluluklarının yerleşime uygun görüp tercih ettiği bir alan olmuştur. Bu coğrafya içerisinde bulunan Düziçi'nin de tarihi geçmişi tam olarak aydınlatılmış olmasa da ilk yerleşimin VIII. yüzyıla kadar dayandığı düşünülmektedir. Bu hususta çeşitli görüşler olmakla birlikte en önemli ve en eskisi tarihinin Hitit dönemine dayandırılıyor olmasıdır. Bölgeye dair bu görüşlerin ileri sürülmesinde yapılan kazı çalışmaları son derece önemlidir. Kazılarda bulunan kalıntıları şu şekilde örnekleyebiliriz: Karatepe kazıları, Domuztepe kalıntıları(Çerçioğlu Köyü), Neolitik dönemine ait olduğu düşünülen mağaralar (Böcekli Köyü) ve Alibozlu Mağaraları'dır.

İlkçağlarda bu yöreye Kilikya denilmiş, 15. yüzyıldan sonra da bölge Çukurova olarak Arapça ve Türkçe kaynaklarda yer almaya başlamıştır.

Tarih boyunca topraklarında çeşitli göç ve seferlere tanıklık eden Çukurova'da Düziçi bölgesine yapılan ilk sefer Büyük İskender'in Asya Seferi olarak kayıtlara geçmiştir. Yine I. ve III. Haçlı Seferleri de bu bölgede yaşanmıştır.

Düziçi, tipik bir Akdeniz Medeniyeti niteliği taşıyan bölgedir. Böyle bir düşüncenin asıl sebebi aynı bölgede hüküm sürmüş Roma imparatorluğunun kültürel eserlerinin Düziçi ve çevresinde yoğun bir şekilde yer almasından kaynaklanmaktadır.

Birbirine yakın zamanlarda yaşanan Çukurova bölgesine göçlerden ilki Ermeniler ikinci olarak da I. Alaeddin Keykubat (Büyük Selçuklu Hükümdarı) dönemlerinde kaydedilmiştir. Yapılan son göçte Oğuz, Avşar, Çavuldur, Peçenek, Kızık, Seğmenli, Karamanlı, Çakıllı Demircülü, Tatışlı, Çıkrık, Göçer Ceridi, Yüreğir Dokuzu, Tâcirlü (Tecirli), Çıkrık ve Karkın gibi Türk boyları bölgeye göç etmiştir. Hatta günümüzde bazı köyler bu boyların isimleriyle anılmaktadır.

Haruniye -yeni ismi ile Düziçi- Abbasi Halifesi Harun Reşit'in uç beyi Faraç Bey tarafından 699 yılında kurulmuştur. Faraç Bey, bu bölgede Kurtbeyoğlu Mahallesi'nde bir kale inşa ettirerek Horasanlı gönüllü "Türk Mücahitleri" buraya yerleştirmiştir. Ayrıca bu kale alındıktan sonra kaleye "Harun-ür Reşit Kalesi" ismi verilip yörenin adı da "Haruniye" olarak kaydedilmiştir. Haruniye, M.S. 960 yılında Bizanslıların eline geçmiş

¹ Buradaki bilgiler İsmail Görkem (Görkem, 2000: 1-3) ve www.osmaniye.gov.tr, www.duzicihaber.com. adreslerindeki verilerden hareketle oluşturulmuştur.

ve kale yıkılmıştır. Kale daha sonra Hamdaniler tarafından alınarak onarılmıştır. Kutalmışoğlu Süleyman Şah da (Türkiye Selçuklu devletinin kurucusu), Doğu'ya doğru sefere çıktığında Düziçi'ni alarak topraklarına katmıştır. Bölge, Moğol istilası nedeniyle hâkimiyetini yitiren Türkiye Selçuklularından sonra sırasıyla Karamanoğulları, Ramazanoğulları ve Dulkadiroğullarının eline geçmiştir.

Kısacası Haruniye, Bizanslılar, Hamdaniler, Haçlılar ve Selçuklular idaresinde kalmış olup, 1516 yılında Yavuz Sultan Selim tarafından Osmanlı İmparatorluğuna katılmıştır. I. Dünya Savaşı'ndan sonra Fransız ve İngilizler tarafından işgal edilmiş verilen halk mücadelesi neticesinde 28 Mart 1920'de hürriyetine kavuşmuştur.

1.3. ARAŞTIRMA KONUSUNUN ÖZELLİKLERİ

Kültür, toplumların tarihsel süreç içinde ürettikleri, nesilden nesle aktardıkları, toplumların kimliğini oluşturan maddi ve manevi değerlerin bütünüdür. Milletlerin yaşayış ve düşünme biçimlerini simgeleyen kültür aynı zamanda toplumların arasındaki farkları da ortaya koymaktadır. Toplumsal düzeni sağlamak, topluma kimlik kazandırmak, sosyalleşmeyi gerçekleştirmek gibi işlevleri olan kültürün kuşkusuz ki en önemli yanı bireyler arasındaki iletişimi sağlamasıdır. Toplum üyeleri değer, inanç ve dünya görüşlerini “sözlü gelenek” yolu ile dile getirirler. Milletlerin kültür sahalarında yer alan ürünler “sözlü kültür” ortamına da yansımaktadır. Bir milletin milli kültürünü Dursun Yıldırım şu şekilde ifade eder: *"Bir milletin hayatında, fertlerin -sözlü ve yazılı geleneklerinde yer alan- kabulleriyle müştereklik gücüne erişen ve millî kimliği oluşturan maddî ve manevî faaliyetlerin bütünü milli kültürü veya kültürü meydana getirir"* (Yıldırım, 1998: 38).

Walter Ong'un ifadesiyle, *"Sözlü kültürlerde toplumun ortak malı olan hazır kalıplar ve yoğun biçimlendirmeler, yazılı kültürde yazının üstlendiği görevlerden bazılarını görürken, elbette, deneyimlerin zihinsel düzenlenişini, düşüncenin tarzını da belirler... Elbette her deyiş, her düşünce, bir ölçüde kalıplaşmıştır; çünkü her kelime ve her kelimenin içerdiği kavram, bir tür kalıp, deneyimlerden kaynaklanan verileri işlemenin değişmez bir yolu olup deneyim ve irdelemenin zihinsel düzenlenişini belirler ve belleğimizde yer etmesine yarar"* (Ong, 1995: 51). Sözlü kültürde kullanılan zihinsel eylem ve düşüncelerin kalıp ifadeler aracılığıyla sunulması kültürel bir birikimi de peşi sıra getirmektedir. Kullanılan kalıp ifadeler bir nevi sözel ürünlerin unutulmasının önüne geçerek sürekliliklerini ve zihinlerde kalıcılıklarını sağlamıştır.

Sözlü geleneklerde yer alıp tamamen sözlü, kısmen sözlü veya tamamen sözsüz yaratılan, fakat sözlü geçiş veya iletişimle toplumun üyeleri arasında sözlü ortam içinde

dolaşan, nesilden nesle intikal eden, kısaca bir geleneği olan ürünlerin tamamı, yapı, muhteva, biçim ve fonksiyonları ne olursa olsun “sözlü kültür” kapsanma girer (Yıldırım, 1998: 77). “*Bunların her biri oluştukları sözlü ortam toplumunun ‘ortak’ kabulleri olarak, kendilerine mahsus birer gelenek yaratmışlardır. Her unsurun nitelikleri bu gelenek içinde kendini korur, geliştirir veya değiştirir. Her unsur, kavram ve kapsamını bu gelenek içinde ifade etme imkânı kazanır*” (Yıldırım, 1998: 39).

Yazılı metinlere sahip olmayan sözlü kültürlerde kelimeler sadece ses ile sınırlı kalmışlardır. Zira yazının icadına kadarki süreçte de toplumlardaki tarihi kültür birikimi sözlü kaynaklar aracılığı ile varlığını sürdürebilmiştir. Bu sebeple insanlar birikimlerinin hatırdan kalmasına yardımcı unsurları tercih ederek bu ürünleri muhafaza etmeye çalışmışlardır. Sözlü temele dayalı ürünlerde hatırlamayı kolaylaştırması sebebiyle “ritm” önemlidir. W. Ong bu konuda şöyle söyler: “*Bu ‘ritm’i, ‘ses’in icrası ve ‘müzik’in ritmine ek olarak, sözlü kültürün aktarımı ve icrası sırasında vücudun ritmik hareketleri şeklinde geniş düşünmek lazımdır*” (Görkem, 2000: 5).

Sözlü olan folklor ürünleri; “sözlü”, “geleneksel”, “çeşitlenme”, “anonimlik” ve “kalıplaşma” gibi beş özelliğe sahiptir (Yıldırım, 1998: 68-69). Sözlü kültürde şiir sanatının var olması dört unsura bağlıdır: “Söz”, “yaratıcı”, “musikî” ve “dinleyici çevre” (Yıldırım, 1998: 180). Bu durum sadece Türk sözlü geleneği için değil bu sanat kategorisindeki milletler içinde son derece önemli ve zaruridir: “*‘Yaratıcı’, folklor ürünlerini, ‘dinleyici’lere takdim ederken, anlatıcı ile dinleyiciler arasında ‘canlı bir iletişim’ ortamı doğar. Bu özelliği sebebiyle folklor ürünleri, ‘kollektif’ bir niteliğe sahiptir. Bu canlı iletişim ortamını hesaba katmadan, sadece ‘anlatıcı’dan derlediğimiz malzemeyi incelemeye kalkarsak, yanlış ve eksik yapmış oluruz*” (Görkem, 2000: 5).

Toplumların kimliklerin oluşmasında temel etken olan kültürün nesilden nesle aktarılması son derece önemlidir. Kültürel kimliklerinin farkında olmayan toplumların hayatın içerisinde ne kadar yer aldığı konusu tartışılır. Bunların yanında kültür aktarımı sürecinde işlevselliği olan -öncelikle âşıklar olmak üzere- bireyler hayati öneme sahiptir. Âşıklar, kültürel birikimlerini aktarmakla nesiller arası köprü işlevi görmektedirler.

1.3.1. Hikâyecilik Geleneği

Sözlü kültür ürünleri, topluma dair her şeyin geçmişten günümüze doğru nesilden nesle aktarımında köprü vazifesi gören bir araçtır. Kaynağını masallar, halk şiiri, efsaneler

vb. alan halk hikâyeleri Anadolu'nun pek çok yöresinde geleneklerimiz içerisinde varlığını devam ettirmektedir.

Hikâye kelimesinin anlamı pek çok kaynakta çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Turan Karataş, “*Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*” isimli eserinde hikâyeyi, “*Öykü. İnsan hayatında olan veya olma ihtimali bulunan, olayları belli bir hacim içinde anlatan metinler*” (Karataş, 2011: 247) olarak tanımlamaktadır.

Türk halk hikâyeleri üzerine yaptığı önemli çalışmasında P. N. Boratav, hikâyenin tanımına tür olarak bakmış ve diğer türlerden farklı yönlerini ortaya koyarak diğer türlerle yapmış olduğu karşılaştırmalarla hikâye kavramını tanımlamıştır. Boratav, *Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği* isimli eserinin II. bölümünü Nev’i Meselesi başlığında incelemiştir. Bu bölüm kendi içerisinde halk hikâyesinin “Destan”, “Masal”, “Roman”, “Halk Şiiri”, Realist Halk Hikâyeleri, Meddah Hikâyeleri, Halk Temaşası” anlatılarıyla karşılaştırılmasından oluşmaktadır (Boratav, 2014: 39-89).

Türk edebiyatında mevcut esere bakıldığında hikâyecilik geleneğinin İslâmiyet’ten önceki dönemlere uzandığını görürüz. İslâmiyet’in kabulünden önce Göktürk, Uygur ve Karahanlı devletleri hikâye kelimesi yerine “sav”ı kullanmışlardır. İslâmiyet’in kabulünden sonra ise “hikâye” tabiri kullanılmaya başlanmıştır.

İlk mensur hikâyeciliğin görüldüğü Uygurlarda, Budist kaynaklı telif ve tercüme hikâyeler sözlü hikâyeciliğin yanında yazılı hikâyeciliğinde var olduğunun kanıtı olması bakımından önemlidir. Uygurlar döneminde pek çok hikâye tercüme edilmiştir: “Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi”, “Çaştani Bey Hikâyesi”, “Maitrisimit Hikâyesi”, “Şehzade ile Aç Pars Hikâyesi”, “Dantipali Hikâyesi”.

Klasik edebiyatta ise hikâye denildiğinde manzum hikâyeler döneme damgasını vurmuştur. Bu dönemde Cinânî, Veysî, Nergisî gibi ünlü şâirler mensur hikâye kitapları telif etmişlerdir. Bu dönemin mensur hikâyeleri arasında bulunan Kul Mesud tarafından yazılan Kelile ve Dimne ile Şeyhoğlu Sadrüddin tarafından yazılan Marzubannâme’de öğretici hayvan hikâyeleri bulunmaktadır. Mevlana’nın Mesnevi’sindeki hikâyeler de 14. yüzyıldan itibaren Türkçe’ye çevrilmiştir (Şenesen, 2009: 28).

15. yüzyıl mensur hikâye türünde eser sayısı oldukça azdır. 16. yüzyıl klasik edebiyatta en parlak dönem yaşanmıştır. Daha önceden işlenmeyen aşk hikâyeleri ve çeşitli konularda yazılan hikâyeler döneme damgasını vurmuştur. Lâmi ve Fuzûli dönemde mesnevileriyle yer alan önemli şahsiyetlerdendir. 17. yüzyılda sanatçılar genelde dini,

tasavvufî ve ahlakî içerikli eserler kaleme almışlardır. Döneme dair en gözde eserlerden birisi de Nabi'nin Hayrâbad'ıdır. 18. yüzyıla geldiğimiz zaman mahallileşmenin de etkisi ile eserler kaleme alınır. Şeyh Galip tarafından kaleme alınan Hüsn ü Aşk dönemin en yetkin manzum hikâyelerindedir. Zamanla İran edebiyatının tesiri artmış buna bağlı olarak da klasik edebiyattaki hikâyeye türü farklı bir biçime bürünerek Fars edebiyatının etkisi altına girmiştir. Hikâyecilik geleneğinde Meddah hikâyelerinin de büyük bir yeri ve önemi vardır. Daha sonraki süreçlerde ortaya çıkan realist halk hikâyelerinin meddah hikâyelerinden bozulma metinler olduğu bilinmektedir (Şenesen, 2009).

Eski çağlardan itibaren Türkler arasında toplumdaki herkesi ilgilendiren sığır, şölen/toy ve yuğ törenleri yapıldığı bilinmektedir. Bu törenlerde Şamanizm'in etkileri olmakla beraber törenlerde şamanlar “ozan ve baksı” olarak hikâyeye anlatma işini icra etmişlerdir. Meddah kelimesi yayılmadan evvel Türkler arasında “kıssahân”, “şehnâme-hân” tabirleri kullanılmış bu kelime ile daha çok 17. yüzyıldan sonra karşılaşmıştır. 18. yüzyılda Türklerde kültür hayatının her alanında İran etkisinin azalması mahalli unsurların kullanılmaya başlanması ile meddahlarda bu doğrultuda hareket etmiş hikâyelerde mahalli unsurlara yer vermişlerdir.

P. N. Boratav, ozanların yerini tutanların halk hikâyeleri anlatan kişiler olduklarını belirttikten sonra halk hikâyeciliğinin meddahlık kolunun, kahramanlık maceralarının anlatılmasından, realist konulara doğru bir gelişme gösterdiğini söyler. Buna göre destânî konuların anlatılmasını üzerine almış ozanların yerine, büyük merkezlerde yavaş yavaş İran ve Arap kıssahânlarını taklit eden ve âşıkların konularının benzerlerini ele alan hikâyeler anlatılmıştır. Halk hikâyelerini anlatan âşıklar da ozanların yerini tutan sanatçılardır. Bundan çevrelere ve konulara göre bir iş bölümü yapıldığı, ozanların işini büyük merkezlerde kıssahân-meddahların, köylerde, küçük şehirlerde, kasabalarda, belki büyük şehirlerin de halk şiir zevkinin rağbet bulduğu yerlerinde âşık hikâyelerinin aldığı sonucuna varmıştır (Şenesen, 2009: 30).

Hikâyecilik geleneği, “sözlü anlatım” çerçevesinde bir “sosyal olay” olarak düşünülecek olursa; zamanla büyük şehir ve kasabalarda, sözlü anlatım hadisesinin “anlatıcı”, “dinleyiciler” ve “geleneksellik” özelliklerini kaybettiği söylenebilir (Başgöz, 1992: 1). İşte bu aşamada artık halk hikâyeleri “mensur” ve “realist” bir kimliğe bürünerek “kitabileşmiş”, çeşitli meclislerde yazılısından okunur ve dinlenir bir hale gelmiştir” (Görkem, 2000: 7).

1.3.2. Metin/Anlatı

Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü'nde Turan Karataş “metin” kelimesini şu şekilde ifade etmektedir: “Eskiden bir kitabın veya yazının aslına; derkenarlar, şerhler eklenmemiş müellif tarafından yazılmış asıl nüshasına metin denirdi. Bugün, yazı haline gelmiş, dahası yayımlanıp okur huzuruna çıkmış edebi eserler için kullanılan bir tabirdir. Kelimenin bu anlamdaki kullanımı, İngilizce'deki ‘text’ kelimesine karşılık olarak düşünülmüştür” (Karataş, 2011: 396).

Şükrü Elçin hikâye terimini, “*Arap dilinde başlangıçta ‘kıssa’ ve ‘rivâyet’ olarak düşünülen, sonraları ‘eğlendirmek’ maksadı ile ‘taklid’ mânâsında kullanılan ‘hikâye’ terimi, gerçek veya hayalî birtakım vak’aların, macerâların hususî bir üslûpla, sözle nakil ve tekrarı*” (Elçin, 2005: 444) olarak açıklar.

Anlatı metni, anlatıcının hikâyeyi dile getirdiği metin olması sebebiyle anlatım üç tarzda gerçekleşmektedir. Bunlar: “*sözlü kültür ortamında sözlü aktarım yoluyla, anlatma-dinleme; yazılı kültür ortamında yazma-okuma, üçüncü ise, elektronik kültür ortamının getirdiği teknolojik vasıtalarla görüntülü anlatımdır*” (Çetin, 2016: 1).

Sözlü ortamlarda icra edilen metinler, hikâyenin anlatılma zamanı, mekânı ve anlatıcının performansına göre değişebilmektedir. Hatta dinleyicilerin icra esnasındaki tavırları da metnin anlatıldığı süre zarfındaki değişime açık olması açısından önem arz eder. Dolayısıyla bütün değişime açık metinler gibi halk hikâyesi metinleri de sürekli bir değişim döngüsü ve yenilenme süreci içerisindedirler. İlhan Başgöz, bu konu üzerinde yaptığı çalışmaların değerlendirmesini *Folklor Yazıları* eserinde şöyle anlatmaktadır: “*Halk hikâyesinin hem sözlü kurgusu, hem de hikâye anlatma dinleyici kitlesinin yapısından, konumundan ve isteklerinden etkileniyor. Hikâyeyi yaratan, ona biçim veren unsurlardan ikisi hikâye anlatan âşık ile geleneksel hikâye metni ise üçüncüsü de dinleyici kitlesidir. Bu üç gücün el birliği ve etki alış verişi hikâyeyi yaratıyor, biçimlendiriyor ve değiştiriyor*” (Çetin, 2016: 2).

Halk anlatılarının menşeleri üzerine birçok görüş bulunmakla birlikte bu görüşlerin birbirinden farklı ve birbirine benzeyen yönleri bulunmaktadır. Türk halk hikâyeleri üzerinde çalışan batılı araştırmacılar, tek tek her hikâyenin konusunu araştırmak yerine, halk hikâyelerinin nasıl ve nerede doğduğu sorunu üzerinde durarak hikâyeleri tasnif etmişlerdir.

Pertev Naili Boratav’a göre halk hikâyelerinin dört büyük kaynağı vardır:

1. *Doğu ve Güneydoğu Anadolu da gerçekten yaşanmış tarihi olaylardan doğmuş kısa hikâyeler*

2. *Yaşamış ve yaşadığı rivayet edilen âşıkların etrafında oluşan halk hikâyeleri.*

3. *Köroğlu menkabeleri ve bu tipte diğer menkabeler*

4. *Klasik manzum hikâyeler, masal ve hikâye kitapları ve sözlü gelenekteki masallar* (Boratav, 1988: 32-34).

Şükrü Elçin'e göre halk hikâyelerinin kaynakları üçe ayrılır:

1. *Türk kaynağından gelenler*

2. *Arap-İslam kaynağından gelenler*

3. *İran-Hint kaynağından gelenler* (Elçin, 1986: 444-445).

Halk hikâyeleri birçok araştırmacı tarafından tasnif edilmeye çalışılmıştır. Konularına göre yapılan tasnif çalışmalarından ilkinin İ. Kunos gerçekleştirmiştir:

1) *Kahramanlık romanı*

2) *Saz şairlerinin romanı*

3) *Saz şairlerinin kahramanlık romanı* (Şenesen, 2009: 53).

Boratav, halk hikâyelerini konularına göre üç ana başlık altında tasniflendirir:

a) *Kahramanlık hikâyeleri*

b) *Aşk hikâyeleri*

c) *Bu kategorilere tamamiyle girmeyen hikâyeler* (Boratav, 1988: 35-36).

Halk hikâyeleri kendi bünyesinde iki tabakadan oluşur: İlk olarak “hikâyenin değişmeyen/az değişen unsurları”nda hikâyenin asıl konusu ve türkülü kısımlar yer almaktadır. İkinci bölüm ise “Hikâyecinin anlatırken ilâve ettiği kısımlar”dır ve metnin icrası esnasında eklenen kısımlardan oluşur.

Günümüzde yer edinmiş pek çok hikâyenin Doğu Anadolu ve Azerbaycan coğrafyasına ait olması halk hikâyesi geleneği içerisinde bu mekânların değerini ortaya koymaktadır. Buradaki hikâyeler üzerine incelemeler yapan Pertev Naili Boratav, halk hikâyelerini yapı olarak dört bölüme ayırmaktadır:

1. Fasil

2. Döşeme

3. Asıl konu

4. Sonuç ve dua

Fikret Türkmen bu dört bölüme bir bölüm daha eklemiştir:

5. Hikâye ile organik bağı olmayan efsane (Şenesen, 2009: 52).

Kısa türkölü hikâye özelliğı gösteren bozlakları Boratav, “türkü-hikâye” olarak isimlendirmektedir. Bozlaklarda yer alan şiirli kısımlar asıl unsur olarak görülür. Zira Boratav, şiirli kısımlara eklenmiş hikâye bölümlerini edebi bir unsur olarak görmemektedir. Boratav halk hikâyesi terimini kullanırken aslında türkölü hikâyeyi kast eder. Türkölü hikâyelerde nesir bölümler oldukça önemlidir. Bozlak konusu çerçevesinde Gülay Mirzaoğlu “türkülü hikâye” ile “hikâyeli türkölü” kavramları üzerine incelemelerde bulunarak ikinci terimi kullanmayı tercih etmiştir. İ. Görkem, “hikâyeli türkölü” kullanımına karşı çıkararak müzik ön planda olmadığı için bu tercihin yerinde olmadığını onun yerine “türkülü hikâye” terimini kullanmayı doğru ve tutarlı bulduğunu ifade etmiştir.

1.3.3. Anlatıcı

Türk dünyası diye nitelendirdiğimiz coğrafyada binlerce yıllık geçmişe sahip Türk destanları ve anlatıcılarının sahneye çıkışı M. Ö. VII.- M. S. VI/VII. asırlar da başlamaktadır. Sözlü gelenek içinde yer alan halk anlatıları, anlatıcı, dinleyici, sosyal/ekonomik/kültürel ortamın harmanlanarak oluştuğı bir yapıdır. Halk anlatıları, bu unsurların gelişimine bağılı olarak yeniden şekillenmekte hatta değişerek sürekliliğini devam ettirmektedir. “*Yazılı edebiyat geleneğinin kökeni ve önceleri olduğu varsayılan sözlü edebiyat ürünlerinin en eski hatta ilki kabul edilen mitlerdir*” (Çetin, 2016: 26). İslamiyet öncesi döneme baktığımızda “şaman, kam” diye isimlendirdiğimiz dini hüviyete sahip bu kişiler ayin ve törenlerde bu tip anlatmaları icra ettiklerini biliyoruz. Tarihi dönemlerin hikâyelerini de içeren destanlarda anlatıcı olarak “destancı” karşımıza çıkmaktadır. Dursun Yıldırım, Türk kavimlerinin dini hayatlarındaki merasimlerin idaresinde bulunan “kam”, “baksı”, “oyun”, “ozan” tiplerinin Türk destan anlatıcıları tipini yarattıklarını söylemekle birlikte destan anlatıcılarının toplum içindeki fonksiyonlarını “Korkut Ata”nın şahsiyeti ile açıklayarak şartların değişmesiyle bu unsurların sınırlandığını ifade etmiştir.

Destan devrinin zayıflamasından sonra sosyal, kültürel değişimler neticesinde halk hikâyeleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Halk hikâyesi denildiği zaman akla gelen anlatıcı/icra eden kişiye “hikâyeci, âşık, hikâyeci âşık” gibi isimlendirmeler yapılmaktadır. İslamiyet’ten önce şaman, kam, baksı, bahşı, ozan ismindeki anlatıcılar bu anlatmaları dile getirir. İslâmiyet’in kabulünden sonra XVI. yüzyıldan itibaren “meddah” adında yeni bir anlatıcı ortaya çıkmıştır.

Türk boylarının çeşitli coğrafyalarda bulunması sebebiyle destan-hikâye icracıları için kullanılan terimlerde yayılma oranına paralel olarak çeşitlilik göstermektedir. Batı Türklerinde destan anlatıcıları “ozan” ismi ile anılırken XVI. yüzyıldan itibaren Anadolu Türklerinde hikâye anlatıcısı “âşık” adıyla anılmaktadır. XVI. yüzyıldan sonra Arap kültürünün de etkisiyle Türkiye Türkleri arasında “meddah” terimi yaygın hale gelmiştir.

Dede Korkut hikâyelerinde ozanlar kopuz çalarak diyar diyar dolaşmış sanatlarını icra etmişlerdir: “*Kolça kopuz götürüp, ilden ile, bigden bige ozan gezer. Er nâmerdin er nâkesin ozan bilir. İleyinizde çalıp aydan ozan olsun.*” ifadesinden hikâyecilik geleneğinin ozanlar tarafından sürdürüldüğünü öğreniyoruz” (Oğuz, 1998: 36-38).

Saha/Yakut Türklerinde destanî şiir anlamında olongho, destan anlatıcılarına da olongohut terimini kullanmışlardır. Kırgız Türkleri kahramanlık destanı anlamındaki jomok, anlatıcıya da jomokçu adını vermişlerdir (Çetin, 2016: 29).

Destan-hikâye anlatıcılarının anlattıkları destan isimleriyle özdeşleşerek hikâyenin ismi ile anıldığını da görmekteyiz: “Şehnâme-Hân”, “Köroğlu-Hân” vb. Zira günümüzde de Kırgız Türklerinde Manas destanı anlatıcılarına “manasçı” denilmektedir. Karakalpak ve Kazak Türklerinde destan anlatıcıları “jırav” terimi ile anılırken Altay Türklerinde “gayçı” diye anılmaktadır. Her ne kadar Türklerin dağıldıkları coğrafyalar neticesinde “akın, jırav, bahşı, âşık, meddah” isimlerini alan anlatıcılar, sosyo-kültürel, repertuar vb. gibi yetkinlikler açısından farklılıklar gösterebilirler de üstlendikleri vazife aynıdır.

Boratav, hikâyeci-âşık’ın anlatının icrası esnasında duygularını, arzularını ve isteklerini bol bol dile getirdiğini söylemektedir. Bunları yaparken anlatıcı, dinleyiciye hoş görünme ondan beğeni alma gayesi içerisindedir. Özellikle anlatıcı ve dinleyicinin aynı toplumsal yapıdan gelmesi de duygu ve düşüncelerinde uyumlarını sağlamaktadır. Aynı zamanda anlatıcının icra esnasında dinleyicilerle ortak paydada buluşarak çevre ile iletişim kurmaktaki becerisi de onun yetkinliğinin/ustalığının göstergelerindedir.

1.3.4. Müzik

Türk kültüründe önemli bir yeri olan âşıklık geleneği yüzyılların tecrübe ve birikimlerinden harmanlanarak günümüze kadar varlığını devam ettirmiş nesilden nesle aktarılan değerler bütünüdür.

Erman Artun, *Âşık Edebiyatı Çalışmalarının Değerlendirilmesi - Öneriler Katkılar* -başlıklı yazısında âşıklar hakkında şu bilgileri vermektedir: “Âşıklar, sazlı (telden), sazsız (dilden), doğaçlama yoluyla, kalemle (yazarak) geleneğin özelliklerini taşıyan birkaç biçimde şiir söyleyenlere “âşik”, bu söyleme biçimine “âşıklık-âşıklama”, âşıkları yönlendiren kurallar bütününe de “âşıklık geleneği” adını veriyorlar. Âşıklık geleneğindeki tanımlamaya göre âşıklar; saz çalıp çalamama, atışma, karşılaşma yapıp yapamama, doğaçlama şiir söyleyip söyleyememe, usta-çırak ilişkisi içinde yetişip yetişememe vb. gibi geleneksel ölçülerle birbirlerinden ayrılırlar” (Artun, 2011). Bu değerlendirmeden de anlaşılacağı üzere âşıkların hayatında saz ve müziğin çok önemli bir yeri vardır. Zira Artun’un belirttiği gibi âşıkların özelliklerine göre gruplandırılmasında saz çalıp söyleme yetenekleri de büyük rol oynamaktadır.

Söylediklerini müzik ve şiiri harmanlayarak gerçekleştiren âşıklar kopuz, kara düzen, bozuk, tambura, çöğür gibi sazlar kullanmış yetkinlik kazandıkça da yeni ezgiler bularak özgünleşmişlerdir.

Müzikten ayrı düşünülemeyen türkölü hikâyelerde anlatıcı kahramanları temsilen onların duygularını anlatacak şekilde bu bölümleri icra etmektedir. Bu icra esnasında aşığın yetişme süreci ve yeteneğine göre üslup, söyleyiş, ağız özellikleri ve süslemeler de değişiklikler söz konusudur. Bu değişiklikler bilhassa yöreden yöreye değişiklik göstermekte farklı tarzların meydana gelmesini sağlamaktadır.

Halk hikâyelerindeki şiirli bölümlerin ezgileri, hangi makama uygun icra edileceği konuya göre farklılıklar gösterebilmektedir. Kahramanlık konulu hikâyeler coşkulu, dinleyiciyi hareketlendirici tarzda söylenirken aşk hikâyeleri daha farklı bir havada söylenir. Dinleyicinin anlatıcıdan özellikle beklediği şey icra esnasında şiirle ezgi arasındaki uyumun bozulmaması yönündedir. Zira uyum bozulursa dinleyici bunu hemen algılayarak bu durumu hoş karşılamayabilir. Bunun sonucunda anlatıcı, eleştirilere ve olumsuz tutumlara maruz kalabilir.

1.3.5. Dinleyici Çevresi

Sözlü gelenekte hikâye anlatımının en önemli unsurlarında birisi de dinleyicidir. Yakın veya uzak çevre içerisinde icra edilen hikâye, dinleyicilerden alınan dönütler doğrultusunda şekillenerek biçimlenir ve sürekliliğini sağlar. Anlatıcı, dinleyicilerin ortamdaki varlıklarını sürekli hisseder. Dinleyiciler hikâyelere aşına oldukları için olayların gidişatına dair tahminlerde bulunarak anlatıcıya müdahale edebilirler. Anlatıcı ve dinleyici duygu ve düşünceler hususunda ortak paydada buluşup buluşmamalarına bağlı olarak hikâyenin uzunluğu veya kısalığı belirlenir. Anlatıcı ve dinleyici arasındaki iletişim önemli olduğu metinlerde dinleyenler hoşça vakit geçirmek için karşılarında usta bir âşık görmek isterler. Aksi takdirde anlatıcı, umduğunu bulamayan dinleyici tarafından eleştirilebilir. Yine halkın beklentisi doğrultusunda hikâye icra eden âşıklar dinleyicinin beğenisi ile ortamı daha renkli, etkili ve coşkulu bir hale getirebilirler. *“Hikâyeci/âşık dinleyicilerin sessiz, ilgiyle hikâyenin bitimine kadar hayranlık içinde dinlemelerini ister. Şayet dinlemesini bilmeyen, konuşan, kalkıp giden dinleyiciler olursa hikâyeci/anlatıcı istediği iletişimi kurmakta zorlanır. Bu durumda hikâyenin bazı bölümlerini çıkarır”* (Çetin, 2016: 47).

Dinleyicinin yaş grubu, içerisinde bulunduğu kültürel ortam vb. durumlar seçilen hikâyeyi etkilemektedir. Gençler kahramanlık hikâyelerine talep gösterirken belli bir yaşın üzerindeki yaşlı kesim dini hikâyelere rağbet gösterebilmektedir.

Hikâyelerin türkölü bölümlerinde anlatıcıya eşlik etmek isteyen dinleyici türküyü onunla birlikte söyleyebilirken bazı dinleyicilerin bu kısımlarda oynayarak veya alkış tutarak ortama dâhil olduğu da görülebilmektedir.

Anlatıcı hikâyesini icra ederken dinleyicilerin bazı durumlar karşısında verdiği sözel tepkiler de dikkate değerdir. Bunları şu şekilde örneklendirebiliriz: “Diline sağlık, yazık olmuş, iyi etmiş” vb.

1.3.6. Mekân

Halk hikâyesi anlatma geleneğinde anlatının/metnin icra edildiği ortama mekân adı verilmektedir. Anlatıcı ve dinleyicilerin performanslarını etkilemesi açısından her mekânda anlatılmayan hikâyeler belli başlı yerlerde icra edilirler. Çukurova bölgesinde hikâyeler dağlık yerleşim yerleri, köyler, köy kahveleri, sahra toplantıları, sıra geceleri, yayla ve düğünlerde anlatılır.

Günümüzde toplantılar çok yaygın olmamakla birlikte yine de yapılmaktadır. *“Kahvelerin, sahra toplantılarının, sıra gecelerinin yerini âşıklar bayramı, çeşitli partilerin düzenlediği programlar, belediyeler tarafından düzenlenen festivaller almıştır. Bu yeni icra alanları, âşıkların hikâye anlatıp, türkü söyledikleri yeni geçim kaynaklarıdır. Artık değişen şartlara uyan hikâyeci âşık, dışa açılmakta ve modern iletişim araçlarının nimetlerinde faydalanmaktadır”* (Şenesen, 2009: 93).

BÖLÜM II

2. ÇUKUROVA'DA HİKÂyecİLİK GELENEĞİ VE ÂŞİK KARAYİĞİT OSMAN

2.1. ÇUKUROVA'DA HİKÂyecİLİK, HİKÂyecİLER VE HİKÂyeler

Edebi gelenek çerçevesinde oluşturulan metinler, yazarların içinde buldukları toplum ve çevredeki kültürü, dünya görüşünü, yaşama biçimini vb. öğeleri içselleştirerek özümseyip yorumlamaları sonucunda özgün anlatımlar olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Anadolu'da ozan baksı geleneği çerçevesinde oluşan halk edebiyatı, İslâmiyetin kabulünden sonra bu özle birleşerek varlıklarını sürdürmüşlerdir.

16. yüzyılda özellikle kırsal yerleşim yerlerinde varlığını hissettiren âşık edebiyatı, kısa zamanda geniş bir alana yayılmıştır. Âşık edebiyatının, hitap ettiği halk kitlelerinin değişik coğrafyalarda olması sonucu yöreden yöreye farklılıklar bulunabilmektedir. Eski Türk toplum yapısını önemli ölçüde yansıtan âşık edebiyatı, âşık tipi ile beraber pek çok özelliği bünyesinde barındırmaktadır.

Anadolu'da âşıklar, toplumsal, tarihsel olaylar karşısında epik diye niteleyebileceğimiz; bireysel olgu ve durumlar karşısında ise lirik diyebileceğimiz bir söyleyiş geliştirmişlerdir. Âşıklar, ataları gibi sazla çalıp söyleyen kişiler olmalarına rağmen, ilkel bulunup dışlanan ozanlara ve divan şiirinin kötü birer temsilcisi olan kalem şuarâsına benzememek için bir takım kuralları benimsemişlerdir (Şenesen, 2006: 62).

Çukurova bölgesinde hikâyecilik geleneğine dair ilk çalışmalar Ali Rıza [Yalgın], Pertev Naili Boratav, Wolfram Eberhard ve Kurt Reinhard gibi araştırmacılar tarafından gerçekleştirilmiştir. Bölgeden en çok hikâye derleyip yayımlayan Ali Rıza [Yalgın] olmuştur. Yalgın, 1923 yılında "Tarsus Gazetesi"nde derlediği beş hikâyeyi neşretmiştir (Han Mahmut, Oğuz Pehlivan, Yeğen Mehmet Paşa, Genç Osman ve İlbeylioğlu). Bu çalışmaların devamında 1928 yılında "Ahmet Bey'in Bozlağı" ve "İlbeylioğlu" hikâyelerini Adana Mıntıkası Maarif Mecmuası'nda ardından 1929 yılında "Oğuz'un Gamlı Oğlu Ayhan", "Oğuz'un Torunu Beğböğrek" hikâyelerini Çukurova'da Memleket" isimli mecmuada derlemiştir. 1930'da "Deli Boran", 1935'te Bey Börek ve Benli Boz", 1936'da "Öksüz Ali" ve "Kul Öksüz", 1939-1940 yıllarında "Koroğlu'nun Gürcistan Seferi", 1940 yılında ise "Ercişli Emrah" hikâyelerini neşretmiştir. Yalgın, *Cenup'ta Türkmen Oymakları* isimli eserinde ise bu bölgeden topladığı malzemeleri parça parça yayınlamıştır. Ali Rıza Yalgın'dan sonraki süreçlerde Hasan Çavuş, Mustafa Uz, Şükrü

Elçin derleme çalışmalarına devam ederken Osman Bahadırılı “Sürmeli Bey” hikâyesi (1940), Taha Toros ise “Hurşid Bey Hikâyesi”ni (1940) neşreder (Görkem, 2000: 21-26).

P. N. Boratav, 1947 yılında Çukurova bölgesinden on iki tane hikâye derlemiştir (Yeğen Ali, Karacaoğlan, İlbeylioğlu, Sefil Abdurrahman, Hurşit, Köroğlu, Âsuman ile Zeycan, Öksüzdoğan, Şah Mayıl, Emrah, Deli Boran ve Ahmet Bey ile Guharî). Wolfram Eberhard, Adana-Kozan-Gaziantep bölgelerindeki hikâyecilik geleneğini araştırmış “Arslan Ali (Ali Soylu), “Jandarma Ali (Ali Tekerek), Hüseyin Bozdoğan, Mehmet Göçün” gibi ustalardan derlemeler yapmıştır.

Bölgede çalışma gerçekleştiren bir diğer isim de Yaşar Kemal'dir. Kemal, “Öksüzdoğan” türkülü hikâyesini en iyi söyleyenin Çolak Ökkeş olduğunu belirterek bu yörede pek çok Köroğlu söyleyen kişi (Gebelili Murtaza, Küçük Mehmet, Kazamacılılı Güdümen Ahmet vb.) ile karşılaştığını dile getirmiştir.

K. Reinhard 1967'de *Günümüzde Türkiye'de Hikâye Anlatma Uygulaması* başlıklı yazısında Çukurova'da yaptığı derlemeler esnasındaki gözlemlerinden belli sonuçlara ulaşmıştır. İ. Davutoğlu 1981 yılında “Öksüz Ali, Gündeşlioğlu ve Deli Boran” hikâyeleri üzerine çalışırken, E. Şimşek “Arzu ile Kamber, Deli Boran”, M. Nuri Mingan ve Mustafa Hızlı “Han Mahmud Hikâyesi, Ali Paşa” hikâyelerini derlemişlerdir. Salim Güven “Esmen ile Zevcen, Ali ile Fatma, Kamberoğlu ve Elbeğöğlu” hikâyelerini derlerken Kazım Çimen “Güzel Ahmet ve Esmâ Han” hikâyelerini derlemiştir.

Gülay Mirzaoğlu, *Çukurova'da Yaşayan Cerit Türkmenleri'nde Halk Hikâyeciliği ve Halk Hikâyeleri* isimli çalışmasında Cerit Türkmen aşiretine mensup Ahmet Cehan'ın (Ahen) hikâyeciliği ve repertuarı üzerine çalışarak derlemelerini gerçekleştirmiştir. Mirzaoğlu çalışmasında “Deli Boran”, “Elbeylioğlu”, “Gündeşlioğlu”, “Yazıcıoğlu”, “Öksüz Ali”, “Köroğlu'nun Gürcistan Seferi”, “Bey Mayıl” ve “Ali Paşa” hikâyelerini derlemiştir.

İsmail Görkem tarafından hazırlanan *Halk Hikâyeleri Araştırmaları Çukurovalı Âşık Mustafa Köse ve Hikâye Repertuarı* isimli eser Çukurova'da Hikâyecilik Geleneği ve Âşık Mustafa Köse, Hikâyelerle İlgili Problemler, Hikâyelerin Tahlili, Hikâyelerin Dil ve Anlatım Özellikleri, Metinler başlıklarından oluşturulmuştur.

Çukurova bölgesi halk hikâyesi anlatıcılarına dair en ayrıntılı bilgiler Refiye Okuşluk Şenesen ve Kemal Çopuroğlu tarafından yapılan çalışmalarda yer almaktadır. Refiye Okuşluk Şenesen çalışmasının son kısımlarında halk hikâyecileri geleneği

araştırmasında âşıklar ve hikâye anlatıcılarına bilgi kaynağı sıfatıyla öncelik gösterdiklerini buna karşın yöreden âşık olmayıp yıllarca hikâye anlatılan ortamlarda bulunmuş kişilere de söz verdiklerini söylemektedir. Kaynak kişilere dâhil edilen bu kişiler çalışmada “diğer kaynak” ibaresi ile adlandırılmaktadır. Çalışmada ismi geçen diğer kaynaklar şunlardır: “Kozan’da yasayan Arslan Ali (Ali Soylu), Araplı Köyü’nden İbrahim Karalı Davutluoğlu, Ceyhan Gümürdülü Köyü Âşık Karamehmet (Mehmet Siligün), Düziçi Gökçayır Köyü’nden Köroğlu (Mehmet Demirci), Düziçi Gökçayır Köyü’nden Mehmet Ova, Düziçi Çotlu Köyü’nden Mehmet İper, Feke Gürümüze Köyü’nden Âşık Eyyübi (Eyüp Tadil), Ceyhan Gümürdülü Köyü’nden Âşık Şihlioğlu (Duran Şihererli), İmamoğlu Saygeçit Köyü’nden Âşık Fidânî (Osman Özfidan), Feke Mansurlu Köyü Âşık Nizâmî (Nizamettin Kayacan), Feke Gökçeli Köyü Âşık Tanrikulu (İsmail Hakkı Tanrikulu), Kozan’dan Ahmet İmamî, Malatya Hekimhan’dan İbrahim Saltan, Kadırlı Azaplı Köyü’nden Âşık Feymanî (Osman Taşkaya), Osmaniye Raziyeler Köyü’nden Ömer Koca vb. (Şenesen, 2009: 546).

2.2. OSMANİYE VE DÜZİÇİ’NDE HİKÂYECİLER VE HİKÂYELER

2.2.1. Hikâyecilik Geleneği

Toplumların ortak yaşam alanlarında oluşturdukları kültür birikimleri halk hikâyesi gibi çeşitli anlatı unsurlarına kaynaklık ederek nesilden nesle varlıklarını sürdürmüşlerdir. Toplumların çeşitli dönemlerde yaşadıkları kültürel değişiklikler fazlaştıkça buna paralel olarak anlatı unsurlarının özelliklerinde de değişiklikler gözlenmektedir. Günümüzde genel olarak anlatı unsurlarının en bariz özelliği çok uzun olmamalarıdır. Teknolojinin gelişimi ile her türlü iletişim aracına bir tuş kadar uzak olan halk pek çok şeye eski toplumlara nazaran daha rahat ulaşabilmektedir. Anlatı türlerinden halk hikâyeleri de bu durumdan payını almıştır. Bilhassa yaşadığı çevre içerisinde imkânları dâhilinde her geçen gün daha donanımlı yetişen nesiller âşıkların eksiklerini, hatalarını hemen görebilmektedirler. Buna paralel olarak da eskiden toplumun öncüsü konumunda olan âşıklar gün geçtikçe çağın gerisinde kalmaya başlamış bunun üzüntüsünü yaşayarak bu durumu dile getirmişlerdir. Ayrıca yaşanan teknolojik gelişmelere bağlı olarak halk hikâyeleri bir nevi eğitsel işlevselliklerini de yitirmeye başlamışlardır. Zira televizyon, internet gibi teknoloji ürünlerinin bu denli rahat ulaşılmadığı zamanlarda çocuklar hikâyelerden faydalanarak anlatıların eğitsel işlevini kullanıp bilgi sahibi olmuşlardır. Günümüzde teknolojik cihazlardan her türlü erişime ulaşan gençler uzun halk hikâyeleri yerine kolay ulaşabilirliği

tercih etmişlerdir. Bu durum aynı zamanda anlatıların günümüzdeki şekilsel özelliklerini de etkileyerek daha kısa ve öz bir metinden oluşmalarına neden olmuştur.

Hikâyeci âşıklar var oldukları sürece içinde buldukları kültürel mirası dönem olayları ile harmanlamış içselleştirdikleri bir söylem ile de bunu dinleyicilere aktarmışlardır. Her aşığın kendi üslubunca hikâyeleri yorumladığı düşünüldüğünde de her hikâyenin anlatıcı âşık tarafından kolu oluşmaktadır. Geçmişten günümüze gelmiş pek çok âşık usta çırak ilişkisi ile yetişmişse de bu gelenek günümüzde canlılığını yitirmiş radyo, televizyon gibi medya araçları sayesinde sesini duyuran âşıklar usta aşığa gerek duymamaktadırlar.

Bölgede en çok sevilen talep gören hikâyeler kahramanlık ve aşk konulu anlatılardır. Hikâyeler çoğu zaman fasıl ve döşeme bölümlerine yer verilmeden direk olayın anlatılması ile oluşturulmuş son kısımda yer alan dua ile de hikâyeye son verilmiştir.

Âşıkların baş tacı saz ile icra edilen hikâyelerde müzik unsuru çok önemli bir yer tutmaktadır. Anlatılan hikâyeler de sazlı sözlü ortamlarda yetişerek işi öğrenen âşıklar bunu sazı kullanarak yaşatmaktadırlar. *“Hikâyelerin en çok anlatıldığı yerler köyler, kasabalar, dağlık yerleşim yerleri, yaylalardır. Şehirde hikâyecilik geleneğinin yok denecek kadar azaldığı söylenebilir. Düğünler eskiden âşıkların en önemli geçim kaynaklarından birisiydi. Ancak bugün orkestralı veya çeşitli teknik aletlerle müzik yapılan şehir düğünleri köylere kadar girmiştir. Yine de geleneğin daha canlılıkla yaşadığı Düziçi, Osmaniye, Kadirli’de âşıklar düğünlere gitmekte, hikâye anlatıp türkü söylemektedirler”* (Şenesen, 2009: 101).

Her cinsten ve yaştan grubun icra esnasında bulunduğu ortamda dinleyici oldukça önemli olmakla beraber kadın ve erkekler aynı mekânda bulunup hikâyeyi dinleyebilmektedir. Anlatıcı icra esnasında gelen dönütler çerçevesinde anlatımını biçimlendirir. Anlatıcının bulunduğu/yetiştiği çevre aşığın yeteneğini, yetkinliğini, anlatımdaki performansına dair her şeyi etkilemektedir. Bu bağlamda anlatıcı hem çevreyi etkilemiş hem de çevreden etkilenmiştir. Anlatıcılar genellikle hikâye icra etme işini ikinci meslek olarak yapmaktadırlar. Zira yaşadıkları verimli Çukurova toprakları sayesinde ilk meslekleri çiftçilik buna ek olarak da âşıklık işi ile meşgul olmuşlardır.

Yörede “hikâyeci-âşık”ların geçmiş yıllarda yürüttüğü ve halen yaşatılmaya çalışılan hikâyecilik geleneğinin temelinde, öncelikle “kınacı gitme/davete gitme” âdeti

yatmaktadır. Buna kış mevsiminde Düziçi ilçesinin bazı köylerine yaptıkları ve en çok bir ay kadar süren âşıkların “türkü söyleme” ve “türkölü hikâye anlatma” maksatlı gezilerini de ekleyebiliriz (Görkem, 2000: 29).

1. Kınacı/Davete Gitme: Bu âdete göre erkek tarafı kız evine düğün tarihini belli etmek amacı ile gidince kız tarafı içinde düğün dolayısıyla talep ettiği âşığı da söyleyerek isteklerini belirtir. Kız tarafının istediği âşık düğüne –en geç cumartesi gününe kadar-gelerek hikâye anlatır. Âşık kız evi tarafından sevilirse gelin evden çıkıp gidene kadar “yoz türkölü”/hikâye anlatmaya devam eder. Aksi bir durum olurda istenen âşığın düğün evine gelmemesi gibi bir aksilik olursa kız tarafı erkek tarafının kına için gidenlere eziyet yaparlar. Hikâyelerini icra eden âşık oğlan evi gelmek üzereyken düğün evinden ayrılmaktadır.

Bekir İşlek ise, düğün gecelerinin sabahında çalınan “Dan [=Tan] davulu” ile uyandıklarını ve bu sesin onu çok etkilediğini açıklamaktadır (İşlek 2009, 23). Çocukken gittikleri kız evinde düğünün üç günün sürdüğünü, dövme pilavıyla “loş”un yenildiğini, akşam uykuları gelene kadar türkölü hikâye dinlediklerini ve kınacı gelen kişilere yapılan eziyetlerle eğlendiklerini belirtir. Pazar günü ise giden gelinin arkasından hüznülediklerinin söylemektedir (İşlek, 2010: 19-20).

2. Türkölü Söyleme ve Hikâye Anlatma Maksatlı Geziler: Yöre âşıklarının 25-30 sene öncesine kadar, kış mevsiminde en fazla bir ay müddetle Düziçi, Osmaniye, Kadirli ve Bahçe'nin bazı köylerini gezdikleri de görölmekteydi. Genellikle zenginlere ait ağa konaklarındaki büyük bir odada, âşıklar türkölü söylemekte ve hikâyeler anlatmaktaydılar (Görkem, 2000: 31). “*Bölgede eskisi kadar olamasa da hala yaşayan bir hikâye anlatma geleneğinin olduğunu söyleyebiliriz. Hikâyeci âşıklar geleneğinin ne olacağı sorusuna “Hikâyeler, hikâyecilik ölmez. Hala hikâye dinleyen insanlar var. Konular güzel olursa, hikâye doğru ve güzel anlatılırsa, âşık malını satmasını bilirse gelenek devam edecektir. Çünkü bu hikâyeler bizim yaşantılarımızın fotokopileridir” diyorlar*” (Şenesen, 2009: 103).

Yörede sanatını icra etmiş/ediyor durumda olan âşıklar şunlardır:

1. Âşık Mustafa (Deli Mustafa)
2. Âşık Güllü (Güllü Kâhya)
3. Gül Ali ve Abdal Seydihan
4. Kır İsmail (İsmail Güngör/Tab'lı İsmail/İsmail Tabak)
5. Üdölü Musduk

6. Âşık Mahmut
7. Âşık Mehmet Köse
8. Kirik Ali (Âşık Ali Altun)
9. Köroğlu (Âşık Mehmet Demirci)
10. Âşık Mehmet Tülüce (Kulaçkollu Mehmet Ağa)
11. Âşık Mehmet Ova
12. İspir Onbaşı
13. Âşık Mehmet İper
14. Âşık İbrahim Tülüce (Tulug İrbâm)
15. Cennet Karı (Maraşlı'nın Avradı)
16. Âşık Karayığit Osman
17. Halit Körkü
18. Dursun Yeşildağ

İsmine yer verdiğimiz çoğu âşığın bir kısmının okuma-yazması yoktur. Âşıklar icra esnasında saz ve cura gibi enstrümanları kullanarak sanatlarını meydana getirirler. Çoğu âşığın kendisine ait besteleri mevcuttur. Her ne kadar günümüzde âşıklık geleneği kaybolmaya yüz tutmuş bir değerimiz olarak görünse de âşıklar düğünlerde, davetlerde hikâyelerini anlatarak maddi gelir sağlamaya çalışmaktadırlar.

Düziçi ilçesi ve köylerinde hikâyeciliğin en önemli isimleri sanatlarını saz (cura) eşliğinde icra eden Köroğlu (Mehmet Demirci), Âşık Mustafa Köse (Hafız) ve Kirik Ali (Ali Altun) vb. âşiklardır. Bu kuşaktan sonra gelenek, kültürel faktörlerin değişmesi, kitle iletişim araçlarının insanların eğlenme gereksinimlerini kolayca karşılaması vb. nedenler dolayısıyla ne yazık ki unutulmaya başlanacaktır.

2.2.2. Yörede Anlatılan Hikâyelerin Özellikleri

Düziçi yöresi, günümüzde âşıklık ve halk hikâyesi anlatma geleneğinin yaşatılmaya çalışıldığı bir merkez konumundadır. Özellikle burada geçmişten günümüze nakledilen ve edilmeye devam eden kültürel çeşitlilik bu durumu tetikleyerek derleyicilerin bu alana yönelmelerinde temel etken olmaktadır.

Bölgede anlatılan hikâyeler genellikle hikâye kahramanlarının adıyla bilinmektedir. Çalışmamıza kaynaklık eden beş hikâyeden (Güzel Ahmet Hikâyesi, Han Mahmud Hikâyesi, Hurşit Hikâyesi, Öksüz Ali Hikâyesi, Sarız'dan Bir Aşk Hikâyesi) dördünde bu özelliği görmekteyiz. Hikâye kahramanının ismi ile anılmayan Sarız'dan Bir Aşk

Hikâyesi'nde de anlatıcı askerlik döneminde şahit olduğu bir aşkı dile getirmektedir. Hikâyelerde bu özelliğin görülmesindeki temel etken kahramanların o coğrafyada yaşamış olduğuna olan inançtan kaynaklanmaktadır. Zira bir anı olması özelliği ile de Sarız'dan Bir Aşk Hikâyesi'nde anlatıcı zaman ve mekâna dair bilgileri çok net vererek hikâyenin sonunda iki gencin yaşanan olaylar neticesinde kavuştuklarına şahit olduğunu bastıra bastıra söylemektedir.

Anlatıcılar yörede icra ettikleri hikâyelerin musannifleri hakkında bilgi sahibi değillerdir. Âşıklar hikâyeleri yetiştikleri sözlü kültür çerçevesinde benimseyerek içselleştirmiş bunun sonucunda da kendine has üslubuyla hikâyeyi dile getirmişlerdir. Çalışmamızda da hikâyenin sonunda anlatıcı genellikle hikâyeyi öğrendiği kaynağa değinmektedir. Han Mahmud Hikâyesi'nde anlatıcı son bölüme şu sözleri ekleyerek bitirir: *“Ve Han Mahmud hikâyesi hocamdan öğrendiğim kadarıyla böyledir. Belki oldu olmadı, amma işte memleketimizin geleneği böyledir ve âşık arkadaşlarımdan yüzlerce böyle dinlemişliğim vardır. İşte biz de böyle devam etmekteyiz”* (İşlek, 2012: 302).

Âşıklar, icra ettikleri hikâyeleri “kahramanlık” ve “aşk” hikâyeleri diye iki grupta toplamaktadırlar. Kahramanlık hikâyeleri “vurucu kırıcı tarzda olanlar” şeklinde bir isimlendirme alırken aşk hikâyeleri “içinde aşkın ağır bastığı” hikâyeler olarak vasıflandırılmaktadır. Yörede anlatılan bozlaklara göre daha uzun sürede icra edilen “aşk” temalı türkölü hikâyelerden bazıları şunlardır: “Güzel Ahmet, Han Mahmud, Hurşit, Ali Paşa, Bal Böğrek, Âşık Garip, Âşık Halil” vb. Bu hikâyeler dışında bozlak olarak isimlendirilen pek çok hikâyeye göre daha kısa olan aşk temalı anlatılar şunlardır: “Güherî, Yazıcıoğlu, Ali ile Fatma, Gündeşlioğlu” vb.

Günümüze değin akademik camiadan pek çok folklor gönüllüsü şahsiyetler bu yöreye dair derleme çalışmalarında bulunmuştur. Birkaç örnek isim ve yaptıkları hikâye derlemelerine örnek verecek olursak bunları şu şekilde sıralamak mümkündür:

İlk olarak çalışmamız esnasında kullandığı yöntemden istifade ettiğimiz İsmail Görkem, yöreden şu hikâyeleri derlemiştir: Kirik Ali'den “Hurşid” ve “Yazıcıoğlu”, Âşık Mustafa Köse'den “Güzel Ahmet”, “Han Mahmud”, “Bal Böğrek”, “Helvacı Güzeli”, “Âşık Halil” ve “Güherî” (Görkem, 2000).

Refiye Okuşluk Şenesen'in hazırladığı doktora tezinde bulunan hikâyeler: Âşık Mehmet Demirci (Köroğlu)'den “Köroğlu'nun Ortaya Çıkması”, “Ayvaz'ın Kaçırılması”, “Ayvaz'ın Esir Olması”, “Köroğlu ile Hasan Paşa”, “Köroğlu'nun Gürcistan Seferi”,

“Koroğlu'nun Yemen Seferi”, “Koroğlu'nun Kırklara Karışması”, “Âşık Halil”; Mehmet Ova'dan “Ali Paşa Hikâyesi”; Âşık Mehmet İper'den “Öksüz Ali”, “Gündeşlioğlu”, “Ahmet Bey ile Güher Hanım”, “Senem ile Tanır” (Okuşluk, 2009).

Kürşat Korkmaz'ın derlediği hikâye metinleri: Âşık Mehmet Demirci'den “Koroğlu'nun Zuhuru”, “Ayvaz Kolu”, “Ayvaz'ın Yesir Olması”, “Ayvaz'ın Dolu Bey'e Tutsak Olması”, “Gürcistan Seferi”, “Moskoflar Savaşı”, “Turna Teli Kolu”, “Yemen Kolu”, “Koroğlu'nun Son Kolu”, “Esman ile Zevcen”, “Ali ile Fatma”, “Âşık Halil” ve “Öksüz Oğlan”.

Ozan Tülüce'nin yöreden derlediği hikâyeler: 2001 yılında Tulug İbrahim'den “Koroğlu'nun Zuhuru”, “Ayvaz Kolu”, “Turna Teli Kolu”, “Öksüz Halil” hikâyesi; 2002 yılında Âşık Mustafa Köse'den Koroğlu Kolları (Gürcistan Seferi Hikâyesi, Turna Teli Hikâyesi, Horasan Seferi Hikâyesi, Şam Seferi Hikâyesi) Gündeşlioğlu Hikâyesi, Güherî Hikâyesi, Elbeylioğlu Hikâyesi.

Bir folklor gönüllüsü olarak yörede çalışmalar sürdüren Bekir İşlek'in derlediği hikâyeler: Âşık Mehmet Demirci'den “Karacaoğlan Türküsü, Karacaoğlan Türküsünün ‘Heykâsi’ Hikâyesi”ni ayrıca “Âşık Hacı Hikâyesi ve Düldül Dağının Türküsü” hikâyelerini derlemiştir. İspir Onbaşı'dan “Kaplıca Hikâyesi, Sonu Gelen'in Hikâyesi, Bezirgân Hikâyesi, Kan Kalesi Cengi”ni, Düziçili diğer âşıklardan “Öksüz Ali Türküleri”ni, Dadaloğlu ve Dadaloğlu'nun Son Kolu”nu derlemiştir (İşlek, 2009).

Bölgede anlatılan hikâyelerin “türkülü” (nazım) ve “türküsüz” (nesir) bölümleri bulunmaktadır. Sadece nesirden oluşan ve “kara hikâye” ismi ile anılan hikâyeler dinleyiciler tarafından pek de rağbet görmemektedir.

Türküleri genellikle saz eşliğinde icra eden âşıkların yanında yörede saz çalmasını bilmeyen âşıklar da bulunup bunlar “değnek tutarak” makamı ile türkülerini söylemektedirler. Anlatıcılar türkülü bölümlerin hikâye sabit bir şekilde yer alırken nesir kısımların anlatıcı-dinleyici etkileşimine bağlı olarak uzayabileceği ya da kısalabileceğini söylemektedirler. Nesir kısımlarına ekleme yapan âşık bunu dinleyicinin gülmesi maksadıyla hissettirmeden oluşturması gerekir.

Hikâyede yer alan mekânlardan bazılarının gerçek hayatta var olması anlatıcı ve dinleyicileri hikâyelerin gerçekte yaşandığı konusunda ikna edici bir durumdur. Bu hususta incelediğimiz hikâyeler arasında bu duruma en bariz uyan Sarız'dan Bir Aşk Hikâyesi'dir.

İncelediğimiz hikâyelerde bu hususa dair yer alan tespitler çalışmamızda “mekân” başlığı adı altında verilmiştir.

Âşıkların verdiği bilgiler doğrultusunda hikâyelerdeki türküler belirli makamlarla dile getirilmektedir: “Bozlak makamı”, “ağıt havası”, “Barak havası”, “yüksek hava/kaba makam”, “engin hava/engin makam” vb.

“Bozlaklar, aşiret, coğrafya ve âşıkların isimlerine göre ‘Cerit Bozlağı’, ‘Urum Bozlağı’, ‘Karacaoğlan Bozlağı’, gibi farklı isimler almaktadır. Bozlak makamı, hikâyelerdeki 11 heceli türkülerde görülmektedir; uzun hava tarzındadır. Bozlaklar arasında da makam ve ezgi farklılığı vardır. Meselâ bir türkülü hikâyedeki deyişler, üç dört bozlak havası ile söylenebilmektedir” (Görkem, 2000: 41).

2.3. HİKÂYECİ ÂŞIK KARAYİĞİT OSMAN

2.3.1. Hayatı

Asıl adı Osman İper olan âşık, yörede “Karayığit Osman” olarak bilinmektedir. Osmaniye ili Düziçi ilçesinin Zindeğan/Çitli (Karayığit) köyünde 1 Ekim 1954 (nüfus cüzdanı bilgilerine göre) yılında dünyaya gelmiştir. Âşık gerçek doğum tarihinin 1950 yılı olduğunu belirtmektedir. Annesinin adı Fatma, babasının adı Ali’dir.

Altı kardeşin en küçüğü olan aşığın kardeşlerinden dördü erkek, bir tanesi de kızdır. Âşık Karayığit Osman’ın babası Ali İper’dir. 1902 yılı doğumlu olan İper, 1 Şubat 1973 tarihinde vefat etmiştir.

Karayığit Osman, evli olup altı çocuk sahibidir. Bütün çocukları hayatta ve evlidir. Çocuklarının büyükten küçüğe doğru isimleri şu şekildedir: “*Ali (1970), Meral (1973), Habibe (1976), Hasan (1982), Melâhat (1986) ve Asiye (1989). Karayığit Osman, Ali’den altı, Merâl’den üç, Asiye’den iki, Habibe-Hasan ve Melâhat’tan birer tane olmak üzere toplam 14 torun sahibidir*” (Görkem-Tülüce, 2008: 35).

Karayığit lakabı sadece aşığa has değil ailenin de kullandığı bir isimdir. Aile bireylerinin çoğunluğunun esmer olması sebebiyle “kara” kelimesi kullanılırken, “yiğit” aşığın dedesinin küçükken yaşadığı bir olay neticesinde lakap içerisinde kullanılmış sonuç olarak “Karayığit” ismi oluşmuştur (Özkan, 2010: 31).

Çocukken dağda sürü peşinde kendi kendine okuma-yazma öğrendiğini söyleyen âşık, ilkokul diplomasını askerliğini de yaptığı Sarız (Kayseri) ilçesinin Kızılpınar ilkokulundan almıştır.

4 Temmuz 1974'te askerliğine başlayan âşık vatani görevine jandarma olarak devam etmiştir. Askerliğini yaptığı köyde bir öğretmenden emanet saz alarak âşıklık sanatını icra etmiş terhis olurken sazı öğretmene tekrar teslim etmiştir.

Âşık Karayiğit Osman, yöredeki âşıklardan farklı olarak bağlama çalmakta aynı zamanda da etrafındaki âşıklardan türkölü hikâyeler öğrenmeye çalışmaktadır.

2.3.2. Sanatı ve Sanatkârlığı

Âşık Karayiğit Osman saz çalıp türkü söylemeye 1964 yılında başladığını söylemektedir. Âşıklık geleneğinin yörede yaygın olması âşığın tabiriyle “komşudan bir şey istenirken bile türkü yoluyla istenmesinin” (Özkan, 2010: 31) âşığın bu işe gönül vermesinde payı büyüktür. Düğünlere ve kınalara hikâye öğrenmek adına katılan âşık bunun yanında birçok hocadan etkilendiğini dersler aldığını söyleyerek bu isimleri şu şekilde belirtmektedir: “*Âşık İsmail Tabak (Kır İsmail), Âşık Mehmet Demirci (Âşık Kürdoğlu), Âşık Mehmet Ova, Âşık Mehmet Kılıç, Âşık Ali Demirci, Âşık Yakup Hoca, Âşık Mahmut, Âşık Mehmet Çoban (Âşık Körezek), Âşık Ömer Zincir (Âşık Altın Ömer), Âşık Ali Kirik, Âşık Mehmet Öztürk (Âşık Çöllo), Âşık Seydagan (Abdal Seydihan/Âşık Davulcu), Âşık Mehmet İnce, Âşık Mustafa Çimper, Âşık Mehmet Demirci (Âşık Köroğlu)*” (Görkem-Tülüce 2008: 36).

Âşık pek çok yerel, ulusal, uluslararası şenliklere katılmıştır. 1991-1992 yıllarında Adana'da Uluslararası Karacaoğlan Şöleni'ne katılan âşık, bu şölende dereceye girememiştir. Âşık Karayiğit Osman, kazanamayışının sebebini şölene katılan 70 âşık için verilen 4 saatlik sürenin çok az olduğunu bu vaktin hünerlerini göstermek için yeterli olmadığını belirtmiştir (Görkem-Tülüce 2008: 37). Bunların yanı sıra âşık, şenlik ve yarışmalarda konuk ve jüri olarak da yer almış Düziçi Altın Saz Karacaoğlan ve Karacaoğlan şenliklerine katılmıştır. “*Şenlikler dışında TRT gibi ulusal kanallara çıktığı gibi, yöredeki yerel radyo ve televizyonlarda da program yapmıştır. ... Eserlerinin hepsi usta malı olan, Âşıklığının yanı sıra, aynı zamanda uzun yıllar duvar ustalığı yapan Karayiğit Osman, anlatımlarında, bazı sözcük ve kalıpları da çağdaşlaştırıyor. Kendine ait usta malı diyebileceğimiz eseri bulunmayan âşığı üzen diğer bir sorun ise, sanatını aktarmak istese de, hiç kimsenin bununla ilgilenmemesidir*” (Özkan, 2010: 34).

Türkölü hikâyeleri icra esnasında ustalıkla kullandığı güzel sesinin yanında sazını da usta bir şekilde kullanılır. Âşığın kullandığı ilk sazının hikâyesi şu şekildedir: “*1964'te eniştesiyle birlikte Tesbi (Diğer Farsak) denilen köye, mal almaya giderler. Orada*

karşılaştığı Âşık Hüseyin'in evinde, bir "damdıra" (cura) görür. Aşığa curayı satıp satmadığını sorar. Âşık satabileceğini söyler. Bunun üzerine Osman, cebindeki paranın hepsini, yani 15 lirayı vererek curayı alır" (Özkan, 2010: 32). Anlattığı diğerlerine göre daha kısa ve dini kimliğin daha çok öne çıktığı Karacaoğlan rivâyetlerini, türkülerini sazıyla ve ezgili bir şekilde dile getiren âşık Düziçi bölgesinde âşıklık geleneğinin son temsilinden biri olarak görülmektedir.

2.3.3. Repertuarı

Âşık Karayiğit Osman'ın repertuarında bulunan türkölü hikâyeler ve bu hikâyeleri öğrendiği hocaları şunlardır:

1. Karacaoğlan Hikâyesi: Âşık Yakup Hoca
2. Âşık Garip Hikâyesi: Âşık Kır İsmail
3. Öksüz Ali: Âşık Yakup Hoca
4. Elbeylioğlu Hikâyesi: Âşık Mehmet Oruç
5. Ali Paşa Hikâyesi: Âşık Davut
6. Mahmut Han Hikâyesi: Âşık Mehmet Demirci (Köroğlu)
7. Hurşit Bey Hikâyesi: Âşık Mehmet Ova
8. Esmahan Hikâyesi: Âşık Ali Kirik
9. Ahmet Bey Hikâyesi: Âşık Mehmet Ova
10. Bey Böğrek Hikâyesi: Âşık Mehmet Ova
11. Deli Boran Hikâyesi: Âşık Mehmet Ova
12. Güzel Ahmet Hikâyesi: Âşık Mehmet İnce
13. Köroğlu'nun Gürcistan Seferi: Âşık Mehmet Demirci (Köroğlu)
14. Köroğlu'nun Moskof Seferi: Âşık Mehmet Demirci (Köroğlu)
15. Köroğlu'nun Turna Teli Hikâyesi: Âşık Mahmut
16. Ayvaz'ın Kaçırılması Hikâyesi: Âşık Mehmet Demirci (Köroğlu)
17. Köroğlu'nun Atının Kaçırılması: Âşık Yakup Hoca
18. Gündeşlioğlu Hikâyesi: Âşık Davut

"Bunlardan başka Dadaloğlu, Karacaoğlan ve Yazıcıoğlu'nun bazı teklemeler türkülerini hikâyeleriyle birlikte anlatabilmektedir. Ayrıca Düziçi yöresinde de yaşamış olan Âşık Hüseyin'in hayat hikâyesiyle, ona ait türkölüleri de bilinmektedir" (Görkem-Tülüce, 2008: 37).

Bekir İşlek tarafından Âşık Karayiğit Osman'dan derlenen on bir hikâye, *Çukurova Folkloru (İçin) Seksen Kapıya Doksan Değnek Çalmak* (2012) isimli eserde yayımlanmıştır. Çalışmamıza kaynaklık eden beş hikâye haricindeki hikâyeler (Balbörek Hikâyesi, Ahmet Bey ve Güheri Hikâyesi, Ali Paşa Hikâyesi, Deli Boran Hikâyesi, Gündeşlioğlu Hikâyesi) tezimize eş zamanlı olarak sevgili meslektaşım Özgenur ALTUNTAŞ tarafından incelenmiştir.

BÖLÜM III

3. HİKÂYELERİN TAHLİLİ

3.1. TAHKİYELİ KISIMLARIN TAHLİLİ

Tahkiyeli metinlerin sözlü kültür geleneği dairesinde icra edilmesi, ait olduğu toplum fertlerinin değer, inanç, kanaat ve dünya görüşlerini ifade etme yolu olarak kabul edilebilir (Görkem, 2000: 95).

Alan Dundes, tahkiyeli eserlerin “hikâyeyi anlatana” ve “dinleyicilere/seslenenlere” göre farklı manalar taşıyabileceğinden aynı zamanda icra edildiği anda farklı anlamların çıkabileceğinden söz eder. Buna karşılık Lauri Hanks meseleyi daha ayrıntılı bir şekilde ele alarak “anlam” hakkındaki isimlendirmesini yapar. Bu isimlendirmeye göre folklor metinlerinin “yapılan” ve “gerçek” anlamları vardır. Gerçek anlam, folklor eserinin icra edilmesi esnasında ortaya çıkar ve halk hikâyelerinin tabii durumlarında olan anlamdır. Yapılan anlamsa bilim adamlarının tahkiyeli metinleri yorumlaması ile meydana gelen anlamdır.

3.1.1. Motif Halkaları ve Olay Örgüleri

Anlatmaya dayalı eserlerde en önemli unsur vak’adır. Vak’a “herhangi bir alâka ile bir arada bulunan veya birbiriyle ilgilenmek mecburiyetinde kalan fertlerden en az ikisinin karşılıklı münâsebetlerinin tezâhürüdür” (Aktaş, 1991: 48).

Metinlerde anlatım biriminin en küçük yapı taşı olarak çekirdek işlevini gören vak’a, İngilizce’de “motive” olarak adlandırılırken Türkçe’de “motif” kelimesi ile adlandırılmaktadır.

Türkiye’de yapılan masal ve halk hikâyesi çalışmalarında, metinlerin “vak’a örgüleri” ortaya konurken, bunların “özet” (Günay, 1975), “motif sırası” (Sakaoğlu, 1973; Duymaz 1992 vd.) ve “motif özeti” (Seyidoğlu, 1975) gibi kavramlarla isimlendirildikleri görülmektedir (Görkem, 2000: 96).

Türkiye’de halk hikâyesi üzerine yapılan çalışmalarda “kısım, bölüm” karşılığında “episot” kelimesi kullanılmaktadır. Anlam karışıklığı meydana gelmemesi için “vak’a” yerine “motif halkası”, “episot” kelimesinde karşılık olarak da “bölüm” terimini kullanacağız.

3.1.1.1. Güzel Ahmet Hikâyesi (GAH)

Giriş Bölümü

1. Doğu Anadolu'da yaşayan beyin çocuğunun olmaması.
2. Bey ve Başvezir'in hükmettiği toprakların denetimine çıkması.
3. Beyin, denetim esnasında Çoban'ı kıskanarak çocuk sahibi olmayı istemesi.
4. Bey'in, Başvezir'i ile birlikte bir dağ bölgesine çıkıp Mevla'ya yalvarmak için yola çıkması.
5. Pınar başında karşılaştıkları yaşlının Bey'e bir elma vermesi ve elmanın nasıl yenileceğini tarif etmesi.
6. Bey'in eşi ile birlikte elmayı yemesi üzerine eşinin hamile kalması.
7. Bey'in doğan çocuğuna isim koymak için verdiği davete pınarbaşındaki yaşlının da gelerek çocuğa Güzel Ahmet ismini vermesi.
8. Güzel Ahmet'in yedi yaşında okula başlaması.

Gelişme Bölümü

1. Güzel Ahmet'in, pınardaki nenenin küpünü iki kez tintirik taşı ile delmesi üzerine nenenin ona "Yüce Mevlam seni Hırızmalı Güzeli'nin darbesinden götürsün" diye (bed)dua etmesi.
2. Güzel Ahmet'in günden güne hastalanması.
3. Güzel Ahmet'in dolaşırken Hırızmalı Güzeli'nin bahçesinde uyuya kalması.
4. Sac sarayda tutsak olan Hırızmalı Güzeli ile Güzel Ahmet'in söyleşmesi.
5. Topal Dev'in, Güzel Ahmet'i yenememesi üzerine devlerin beyine durumu bildirmesi.
6. Güzel Ahmet'in 39 devini yenerek Topal Dev'i kendisine bağlaması ve Hırızmalı'nın sarayına girmesi.
7. Hırızmalı Güzeli'nin saçlarının Güzel Ahmet tarafından ırmağa atılması.
8. Irmağın ilerisine tuzak kuran Kral'ın adamlarının bu saçı bulup Kral'a haber vermeleri.
9. Kral'ın Küp Uçuran Karı'dan bu saçların ne anlama geldiğini öğrenmesi.,
10. Küp Uçuran Karı'nın sandalına binerek tılsımlı nar çubuğu ile Hırızmalı'nın evinden Güzel Ahmet'i alıp onu hile ile Kral'a götürmesi.
11. Güzel Ahmet'in kırk arşınlı kuyuya hapsedilmesi.
12. Kral'ın kızının Güzel Ahmet'e âşık olması ve onu kuyudan kurtararak dinini değiştirmesi.
13. Güzel Ahmet'in kendisini kurtardığı için Hırızmalı'dan önce onunla evleneceğini söylemesi

14. Güzel Ahmet'in isteği üzerine bir gün uyandıklarında evlerinin Topal Dev tarafından taşınmış olması.

15. Bey'in yıllarca Hırızmalı Güzeli'ni elde etme girişimlerinin başarısız olması.

16. Güzel Ahmet'in gücünü deneyen babası, onun yay kirişini koparamayıp etkisiz hale gelmesiyle cellatları çağırması.

Sonuç Bölümü

1. Hırızmalı'yı kendi hakkı olarak gören beyin oğlunun gözlerine mil çektirmesi ve onu Kızılıbük'e attırması.

2. Bey'in Hırızmalı'nın evindeki iki kızın alınması için adamlarını yollaması ve Topal Dev'in evi koruması.

3. Güzel Ahmet'in köpek yardımıyla doyurulması.

4. Güzel Ahmet'in yanına bir yılanın gelerek ona iki güvercinin geleceğini haber vermesi.

5. Yanına gelen güvercinlerin bıraktıkları tüyleri gözlerine süren Güzel Ahmet'in gözlerinin açılması.

6. Güzel Ahmet'in yaşlı bir çiftin yaşadığı eve misafir olması.

7. Misafir olduğu evde çobanlık yapması.

8. Memlekette Topal Dev'den kaynaklı seferberliğin çıkması üzerine Güzel Ahmet'in kendisine yardım eden yaşlının yerine vekil olarak gitmeyi istemesi.

9. Güzel Ahmet'in, Topal Dev'i alarak onu Bey'e götürmesi.

10. Kırk katırla çekilen odun ile bir ateş yakılması ve Dev'in Bey'i buraya atmak istemesi.

11. Güzel Ahmet'in babası ile yüzleşmesi ve anlaşmaya varması.

12. Güzel Ahmet'in önce Kral'ın kızı ile ikinci olarak da Hırızmalı Güzeli ile evlilik yapması.

3.1.1.2. Han Mahmud Hikâyesi (HMH)

Giriş Bölümü

1. Doğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayan üç beyin çocuk sahibi olma arzusu ile dua etmek için yola koyulmaları.

2. Pınar başındaki yolcunun beylere elma vererek elmayı tarif ettiği şekilde yemelerini istemesi.

3. Dualarının kabul olması ve üç beyin birer tane çocuğunun dünyaya gelmesi.

4. Çocuklara Senem, Mahmud ve Kamber isimlerinin verilmesi.
5. Çocukların okul çağları geldiğinde özel eğitim ile yetiştirilmeleri.
6. Okul tahsilinin bittiği zamanlarda Mahmud'un rüyasında Senem isimli bir kıza âşık olarak şerbet içmesi.
7. Mahmud'un avlanmak için dağa çıkması ve rüyasında gördüğü kızı aramak için ortadan kaybolması.
8. Kamber'in de gördüğü rüya üzerine Mahmud'a âşık olması ve ölmeden onu görmeyi arzu etmesi.

Gelişme Bölümü

1. Mahmud'un şehirde bir usta bularak ondan çeşme yapmasını ve bu çeşmenin üstüne bir yazı yazmasını istemesi.
2. Mahmud'un, çeşmenin etrafında bir ev kiralaması ve gelen gidenden Senem'i sorması.
3. Kamber'in, bu çeşme sayesinde Mahmud ile buluşması ve Senem'i aramaya başlamaları.
4. Mahmud ve Kamber'in şehirdeki saz yapan ustanın yanına gidip altın ve gümüşten saz yapturmaları.
5. Sazları alıp yol üzerindeki bir köye varmaları.
6. Beyin yanına giden gençlerin orada Aşıkbaşı Deli Ali ile karşılaşmaları ve atışmaları.
7. Yedi âşıklar ile atışan Mahmud ve Kamber'in, yarışmayı kazanmaları ile birlikte Deli Ali'nin orayı terk etmesi.
8. Mahmud ve Kamber'in yedi âşık için davet düzenleyerek onlara hizmette bulunmaları.
9. Mahmud ve Kamber'in, bir bahçeden meyve almak için içeri girmeleri ve oradaki sarayı fark etmeleri.
10. Senem ve yardımcısı Ağca Kız'ın bahçede olanları görmeleri.
11. Senem'in Mahmud'u görmesi ve rüyasında âşık olduğu bu genci tanımasıyla ona doğru elma fırlatması.
12. Mahmud'un elmaları atan kişiyi bulmak için türkü söylemesi.
13. Senem'in kırmızı gülü, Ağca Kız'ında beyaz gülü pencereden uzatarak Mahmud'un kimin gülüne türkü söyleyeceğini sınamaları.

14. Mahmud'un kırmızı güle türkü söyleyip pencereyi açması üzerine Senem'i görerek bayılması.

15. Mahmud'un uyanıp davetliler için gerekli elmaları alarak yola koyulması ve davet bittikten sonra saraya dönmeleri.

16. Mahmud'un, Bey'in kızına sevdalı olan Başvezir ile beraber Senem'in bulunduğu saraya gitmesi.

17. Mahmud'un sarayın içine girmesi Başvezir'in ise tekrar saraya dönmesi.

18. Geceyi Senem ile sohbet ederek geçiren Mahmud'un onun hediye olarak verdiği destimal ile Kamber'in yanına gelmesi ve söyleşmeleri.

19. Mahmud'un, kızının yanında kaldığını öğrenen Bey'in, Deli Ali'ye talimat vererek onun ırmaktan atılmasını emretmesi.

20. Mahmud'un yedi âşıklar tarafından götürüldüğünü gören Senem'in ağlaması ve söyleşmeleri.

Sonuç Bölümü

1. Mahmud'un ırmağa atılmasıyla birlikte Kamber'in de dua edip kendini ırmağa atması.

2. Senem'inde olanları gördükten sonra kendisini ırmağa atması.

3. İrmakta bir araya gelen Mahmud, Senem ve Kamber'in birlikte ölmeleri üzerine fırtına çıkması ve ırmağın tersine akması.

4. İrmaktaki cesetlerin birbirini kucaklamış şekilde bulunması.

5. Deli Ali'nin cesetleri balta ile ayıracağı esnada üçünün şehadet getirerek ayrılmaları.

6. Senem'in ettiği beddua üzerine yedi aşığın gözlerinin kör olması.

7. Bey'in, kızını ve onun hizmetçisiyle beraber iki oğlanı makamına çağırarak yaşananları anlamaya çalışması.

8. Mahmud'un anlattıkları üzerine gerçekleri idrak eden Bey'in çok eski zamanlarda bir elma vesilesiyle doğan ve birbirine âşık olan bu gençlerin bir araya geldiklerini anlaması.

9. Bey'in öbür beylere öncü göndererek Mahmud ile Senem'i, Kamber ile Ağca Kız'ı evlendirmesi.

3.1.1.3. Hurşit Hikâyesi (HH)

Giriş Bölümü

1. Konya’da yaşayan Hacıhünkâr isimli zatın uğraşlarına rağmen baba olamaması.
2. Hacıhünkâr’ın sakin bir yere çıkıp Yaradan’a yalvarması üzerine eşinin hamile kalması.
3. Zatın bir erkek evladının dünyaya gelmesi ve adının Hurşit konulması.
4. Hacıhünkâr’ın, oğlu ile aynı haftada doğan çocukların tahsilleri bitene kadar eğitimlerini üstlenmesi.
5. Hurşit’in eğitiminin sonuna kadar devrin en ünlü hocasından yeraltında eğitim alması.

Gelişme Bölümü

1. Hocasından aldığı eğitimin bitmesiyle yeryüzüne çıkan Hurşit’in garip davranışlar sergilemesi.
2. Başvezir’in, Hurşit’i düzeltmek için üç vezirin kızını sırayla gece onun odasına yollaması ve oğlanın konuşmaya başlaması.
3. Yaşananlar sonucunda Hurşit’in bir takım şeyleri serbest sanarak gördüğü her kıza yaklaşması.
4. Şikâyetlerin gelmesi üzerine Hünkâr’ın, oğlu için asılma emri vermesi.
5. Başvezir’in yaptığı hatayı düzeltmek için Hünkâr’dan üç gün istemesi ve Hurşit ile beraber ava çıkmaları.
6. Av esnasında kaybettiği tazı ve kuşu arayan Hurşit’in, Maham’ın çadırına gelerek kızla tanışması.
7. Avdan dönen Hurşit’in dışarı hiç çıkmaması ve hatasının affedilmesi.
8. Hurşit’in hastalanması üzerine babasının bir çare bulamaması.
9. Başvezir’in Hurşit’i konuşturmak için onu ava götürmesi ve orada Maham’a âşık olduğunu öğrenerek bunu Hünkâr’a söylemesi.
10. Hünkâr’ın Yemen Bey’inden kızını istemesi ve yüzüklerin takılması.
11. Yemen Bey’inin hanımı bu evliliği onaylamayınca çadırların toplanıp Yemen’ e tekrar göç edilmesinin kararlaştırılması.
12. Maham’ın yola çıkmadan ocağın külünün içine bir mektup bırakması.

13. Hurşit'in babasından izin alarak güvenlik görevlisi Arap ile kızı görmek için ava çıkması.

14. Çadırların bulunduğu bölgenin boş olduğunu gören Hurşit'in dağa taş yalvarırken küldeki mektubu bulup okuması.

15. Hurşit'in hayvanların ayak izlerini takip ederek Güneydoğu bölgesine doğru iz sürmesi.

16. Maham'ın Fırat ırmağının kenarına içinde Hurşit yazan yüzüğünü atması ve bunu gören bir çobanın bu yüzüğü alması.

17. Maham'ın obasının Yemen'e varmasıyla annesinin orada kızını isteyen beye haber salması ve düğün hazırlıklarının başlaması.

18. Çoban'ın ırmak kenarında bekleyip yüzüğü Hurşit'e teslim etmesi.

19. Hurşit'in Koca Murat (Fırat) ırmağından geçmeye çalışırken atının gömüğe saplanıp suya gömülmesi.

20. Düğünün kırk gün yapılması üzerine Maham'ın isteğiyle kırk gün daha devam edecek olması.

21. Hurşit'in pınar başında gördüğü yaşlı kadına türkü söylemesi ve yaşlı kadınla konuşmaları.

22. Hurşit'in kimsesi olmadığını söylemesi üzerine yaşlı kadının evinde oğlanın kalmasına müsaade vermesi.

23. Kadının eve gelen oğluna Hurşit ile ilgili olan biteni anlatması ve oğlunun da Hurşit'in evde onlarla birlikte yaşamasına izin vermesi.

24. Düğünde görevli olan oğlanın Hurşit'i de yanına alarak düğüne gitmesi.

25. Düğüne giderken oğlanın Hurşit'e bir saz satın alması.

26. Düğünde Hurşit'i âşık zanneden gençlerin ona zorla türkü söylettirmeleri ve Maham'ın bunu duyması.

27. Hurşit'in, elindeki yüzüğü yaşlı kadına vererek olanı biteni anlatması ve onu Maham'ın yanına yollaması.

28. Kadının düğünün güvenliğinden sorumlu oğluna Maham'ı düğünden kaçırıp Hurşit'e vermesi halinde ona hakkını helal edeceğini söylemesi.

29. Düğün sırasında oğlanın damadı sarhoş etmesi ve onunla konuşması.

30. Oğlanın çuvalın içindeki gelini damada da göstererek onu teslim alması.

31. Oğlanın Maham'ı eve getirmesi ve Hurşit ile buluşmaları.

32. Düğünün ertesi sabahı gelinin kaçtığı haberi yayılınca damadın kızı aramaya yanaşmaması ve düğünün son bulması.

33. Birkaç gün geçtikten sonra oğlanın, Hurşit ve Maham'a birer tane at alıp onları Yemen sınırından uzaklaştırıp yolcu etmesi.

Sonuç Bölümü

1. Hurşit ve Maham'ın Konya'daki yaylada konaklamaları.

2. Arap'ın bu yaylada nöbetçi olması ve bu iki genci uyurlarken görmesi.

3. Arap'ın aylarca dağlarda sürünmesinin gün yüzü görmemesinin sebebi olarak Hurşit'i suçlaması ve onlar uyurlarken ellerini bağlaması.

4. Arap'ın Hurşit'i tepenin diğer tarafına götürmesi ve Hurşit'in Arap'a yalvarıp hatıra defterine bir şeyler yazmak için izin alması.

5. Arap'ın başına iş açmamak için Hurşit'i karanlıkta tanıyamadığını söylemesi ve özür dilemesi.

6. Hurşit'in arkadaşlarının Hünkâr'dan korktukları için geri dönememiş ve eşkıya olmalarını olanı biteni Hurşit'e anlatmaları.

7. Hurşit'in babası ile görüşerek ona aylarca neler yaptığından bahsetmesi.

8. Oğlunu sağ salim gören babanın aylarca dağda aç susuz kalan Hurşit'in arkadaşlarını da affederek tekrar dönmelerine izin vermesi.

9. Hurşit ve Maham'ın kırk günlük düğününün olması.

3.1.1.4. Öksüz Ali Hikâyesi (ÖAH)

Giriş Bölümü

1. Mısır beyinin kızı Döne ile beyin kardeşinin oğlu Ali'yi ailelerin izniyle nişanlamak istemeleri.

2. Düğün yapılmadan Ali'nin anne ve babasının ölmesi.

3. Ali'ye öksüz denilmeye başlanması.

4. Ali'nin öksüz kalması üzerine Döne'nin annesinin düğüne olumsuz bakması.

5. Amcasının Ali'yi eğitim için Harran çiftliğine gönderme kararı alması ve Kahya'ya bir mektup yazması.

6. Yengesinin mektubu Ali'den alıp kendi yazdığı mektup ile değiştirmesi.

7. Ali'nin çiftliğe giderek mektubu Kahya'ya vermesi.

8. Mektupta yazılanlar üzerine Ali'nin ağır şartlar altında yaşaması ve çobanlık yapması.

9. Döne ile annesinin çiftliğe akrabalarının yanına gelmesi.

10. Beyin hanımı ile kız kardeşinin Ali ve Döne'nin nişanını bozmaya çalışmaları.

11. Çiftliğin hanımının Mısır beyine dünürücü yollayarak Döne'yi istetmesi.

12. Beyin kızını Ali'ye nişanladığını söyleyerek kızını vermemesi.

13. Döne'nin rüyasında bade içerek Öksüz Ali'ye sevdalanması.

14. Döne'nin Ali'ye mektup yazarak onu yanına çağırması.

15. Öksüz Ali'nin gelmemesi üzerine Döne'nin çiftliğe gitmek için izin alarak yola çıkması.

Gelişme Bölümü

1. Öksüz Ali'nin yanına gelen Döne'nin onu uyandırmak için türkü söylemesi.

2. Döne'nin getirdiği takım elbiseyi giyen Öksüz Ali'nin kızla bir olup kaçması.

3. Öksüz Ali'nin kızı mezarlıkta bırakarak düğün evine yemek almaya gitmesi.
4. Düğün evinde hizmetten memnun olan Öksüz Ali'nin Döne'yi unutması.
5. Döne'nin ve yanındaki atının Kırşehirli Müşir Paşa tarafından kaçırılması.
6. Toprakkale'deki Memiş Koca'nın hanında konaklamaları.
7. Döne'nin parmağındaki yüzüğü Memiş Koca'ya vererek Öksüz Ali'yi tarif etmesi.
8. Öksüz Ali'nin Döne'yi mezarlıkta bulamaması üzerine orada uykuya dalıp bade içmesi.
9. Öksüz Ali'nin iz sürerek Memiş Koca'nın hanına gelmesi.
10. Hancının Öksüz Ali'ye yüzüğü vererek kızı kaçırdıkları Aladağ yönünü göstermesi.
11. Müşir Paşa'nın Kırşehir'e varınca düğün hazırlıklarını başlatması.
12. Düğünün kırk gün sürmesinin ardından kırk gün de Döne için uzatılması.
13. Öksüz Ali'nin Seyhan nehri civarındaki bir yaylada kızı aramaktan vazgeçerek çoban durması.
14. Öksüz Ali'nin çobanlık yaparken Kırşehir'e gelmesi.
15. Kırşehir'de karşılaştığı Çerçi'nin onu Çatalpınar'a bırakması.
16. Çerçi'nin düğün evine giderek Ali'nin geldiğini kıza türkü ile söylemesi.
17. Döne'nin yanında 20-30 kız ile Çatalpınar'a Öksüz Ali'nin yanına gitmesi.
18. Öksüz Ali'nin kızı takip ederken Deli Mahmut ile tanışması.
19. Deli Mahmut ile Öksüz Ali'nin saz alıp düğüne gitmeleri.
20. Öksüz Ali'nin sazı ile Müşir Paşa'nın yanına giderek onun odasında türkü söylemesi.
21. Öksüz Ali ile Döne'nin odada konuşarak kaçma kararı almaları.

22. Günlerce tekrar eden kaçma girişimlerinin boşa çıkması ve kızın düğün evine getirilmesi.
23. Öksüz Ali'nin ana edindiği kadının Döne ile konuşmak için düğüne gitmesi.
24. Deli Mahmut ile Öksüz Ali'nin Döne'yi pencereden kaçırmaları.
25. Öksüz Ali ve Döne'nin hazırlık yapıp Mısır'a doğru yola çıkmaları.
26. Kayseri civarlarındaki Develioğlu Beyi'nin mevkiine gelmeleri.
27. Develi Bey'inin yeğenine Döne'yi almak için Öksüz Ali'yi Zonguldak iline yollaması.
28. Zonguldak'taki Cellat Balyoz'un cuma günü olduğu için Öksüz Ali'yi öldürmemesi.
29. Kayseri'ye dönen Öksüz Ali'nin yardım için Deli Mahmut'a bezirgânlarla mektup yollaması.
30. Öksüz Ali'nin Güllü Hatun'un (Bey'in hanımı) çadırına girmesi ve orada korunmaları.
31. Güllü Hatun'un eşini tehdit ederek Öksüz Ali ve kızı memleketlerine yollaması.
32. Deli Mahmut'un arkadaşları ile birlik olup Dağlı Halil'i kuytu bir yerde öldürmesi.
33. Öksüz Ali ve Döne'nin Düziçi'ne gelip Çuhadar Bey'inin evine varmaları.
34. Dırmalak ile Topal'ın Öksüz Ali'yi asmak için bahçeye götürseler de başarısız olmaları.
35. Kör Közelek'in Çuhadar Bey'in mallarına el koyup onu öldürmesi.
36. Döne'nin evden kaçıp Topal'ı öldürmesi ve Öksüz Ali ile kaçması.
37. Döne'nin şehire varınca küpesini satıp Öksüz Ali ile istirahat etmesi.

Sonuç Bölümü

1. Döne ve Öksüz Ali'nin Mısır'a varması.

2. Akrabalarının hepsinin ölmesi üzerine Öksüz Ali'nin bey olup adının Ali Sultan diye anılması.
3. Öksüz Ali'nin İstanbul'a mektup yazarak kendisine yardım edenleri Mısır'a çağırması.
4. Mısır'a gelenlere sorular sorularak Öksüz Ali tarafından sınanmaları.
5. Öksüz Ali'nin Deli Mahmut'u Başvezir, Kör Körezek'i de ikinci vezir yapması.
6. Develioğlu'na kırk deve yükü mal verilip gönderilse de Kızılırmak'a gelince kendini ırmağa atması.
7. Döne'nin Memiş Koca'ya vefa borcunu ödemek için hana gitmesi.
8. Güllü Hatun'u babasından isteyerek Memiş Koca ile beraber Mısır'a yola çıkmaları.
9. Mısır'a gelince Güllü Hatun'un Kör Körezek ile evlendirilmesi.
10. Döne'nin emrindeki kırk cariye'nin de serbest bırakılması.

3.1.1.5. Sarız'dan Bir Aşk Hikâyesi (SBAH)

Giriş Bölümü

1. 1975 yılında askerliğini yapan anlatıcının bölük komutanı tarafından çağırılması.
2. Görev için Dayoluk Köyü'ne gitmeleri.
3. Karşılaştıkları çocuktan köylünün Pınarbaşı'na gelin getirmeye gittiğini öğrenmeleri.
4. Düğün alayının köye gelmesiyle anlatıcının muhtarla görüşmesi.
5. Anlatıcının, muhtarın evindeki yaşlı dedenin kâğıdındaki yazılanları okuması.
6. Muhtar Hasan Alıcı'nın, anlatıcıya yeğeni (Mustafa) hakkında bir hikâye anlatmaya başlaması.

Gelişme Bölümü

1. Hikâyeye göre Mustafa'nın, babasına Akdere'de yaşayan Ahmet Ağa'nın kızı Hatice ile evlenmek istediğini söylemesi.
2. Muhtar ve kardeşinin Akdere köyüne gitmek için yola çıkmaları.
3. Köy kahvesinden Ahmet Ağa hakkında bilgi toplayarak onun evine gitmeleri.
4. Ahmet Ağa'nın Avşarlara verecek kızlarının olmadığını söylemesi.
5. Muhtar'ın, yeğeni Mustafa'yı dövmesiyle oğlanın sabah kaybolması.
6. Muhtar'ın, Mustafa için gazete ve radyolara ilan vermesi.
7. Aradan on iki yılın geçmesi ile Mustafa'nın eve dönmesi.
8. Amcası ve babasını tehdit eden Mustafa'nın kızı istemedikleri takdirde onları öldüreceğini söylemesi.
9. Muhtar ve kardeşinin Ahmet Ağa'nın yanına gitmeleri ve kızı istemeleri.
10. Ahmet Ağa'nın kızının yatalak hasta olduğunu söylemesi.
11. Ahmet Ağa'nın 100.000 liralık altın karşılığında kızını vereceğini söylemesi.
12. Muhtar'ın eve gelerek Mustafa'ya Ahmet Ağa'nın şartlarını anlatması.
13. Mustafa'nın babası ve amcasını silah zoru ile taksiye bindirip Sarız'a götürmesi.
14. Mustafa'nın, hesabından 250.000 lira çekip başlık parası ile düğün masrafları için amcasına vermesi.

Sonuç Bölümü

1. Muhtar'ın parayı Ahmet Ağa'ya götürmesi.
2. Ahmet Ağa'nın, kızını vermeye yanaşmaması üzerine kardeşinin yanına gidip akıl danışması.
3. Kızın amcasının, Ahmet Ağa'yı kızını verme konusunda ikna etmesi.
4. Kızın bir anda kalkarak muhtar ve kardeşine hoş geldiniz demesi ile Ahmet Ağa'nın şaşırması.

5. Mustafa'nın ailesine on iki yılda neler yaptığını anlatması.
6. Mustafa ve sevdiği kızın birbirlerine nasıl âşık olduklarını anlatmaları.
7. Anlatıcının, Mustafa ve Hatice hikâyesinin yaşandığı köyün ismini tekrar zikretmesi.

3.1.2. Tema

Anlatmaya bağlı edebî metinlerde vak'a halkalarını meydana getiren parçadan bütüne giderken birbirine bağlı olaylar arasındaki çatışmanın karşılığıdır. Stevick temayı şu şekilde tanımlar: "Tema, insanlar açısından, bir ilgi ve değerlendirme meselesi olarak algılanmakta ve edebî eserin bütününden hareketle, 'hayatı bütün yoğunluğuyla hissettiğimiz bir âna, belli-belirsiz hissettiğimiz bir lezzet katan herhangi bir duruma' verilen isim olarak tanımlanmaktadır. Bu özelliklerinden hareketle 'tema', 'bir yorum ve özel şartlar meselesi' olarak tanımlanmaktadır (Görkem, 2000: 111).

Metinler bir ve birkaç tema etrafında birleşerek olay örgülerinde yerlerini alırlar. Olaylar içinde her temanın farklı bir anlam değeri olsa da bunlar birleşerek metnin temasını oluşturur. Metinlerde soyut bir kavram olarak yerini alan tema (aşk, sevgi, kahramanlık, yardımseverlik..), olay örgüsü, şahıs kadrosu, zaman ve mekan gibi unsurlar aracılığıyla somutlaşmaktadır.

Her tema, yazıldığı dönemin sosyal-kültürel problemleriyle ve yaşama biçimiyle ilgilidir. Bazılarında bu ilgi açıkça görülür. Bazıları ise yoruma ihtiyaç duyar. Ayrıca her tema, insana özgü bir gerçekliği dönemin şartlarına bağlı olarak dile getirir. Eserin sosyal hayatla ilişkisi bu tema çevresinde ele alınabilir (Aktaş, 2013: 69). Kısaca edebî metinlerde yer alan temanın, içinde bulunulan dönemin koşullarından ayrılması imkânsızdır.

3.1.2.1. Güzel Ahmet Hikâyesi (GAH)

Güzel Ahmet Hikâyesi, bir tek tema etrafında gelişmemiştir. Bu hikâyede gerçekte olan sergüzeşt, hikâyenin büyük bir bölümünü kapsamaktadır. Ana kahramanın önemli

olduğu “sergüzeşt” türünde yazılan metinlerde birbirinden farklı temalar sergüzeşt çatısı altında birleşirler. Bu hikâyede yer alan belli başlı temalar:

Sevgi/aşk teması: Hikâyede olayların devamını sağlayan ana temadır. Kahramanlar birbirlerine hissettikleri duygu neticesinde vak’a halkalarına katkıda bulunmuşlardır. Güzel Ahmet ve Hırızmalı Güzeli arasında yaşanan aşk, hikâyeye boyunca sürekliliğini koruyarak kahramanların birbirleri için mücadeleye girmelerini sağlamıştır. Kral’ın kızının Güzel Ahmet’e duyduğu aşk da kahramanın kuyudan kurtulmasındaki ana etkindir. Hatırlatmak gerekir ki Güzel Ahmet de kuyudan çıkınca sözünü tutarak Hırızmalı Güzeli’nden önce bu kızla evlenmiştir.

Kahramanlık/Yiğitlik: Bu tema özellikle Güzel Ahmet’in sahip olduğu bir nitelik olarak karşımıza çıkmaktadır. Güzel Ahmet’in kimsenin yaklaşmaya yanaşamadığı otuz dokuz devi öldürmesi ve bunun beraberinde sevdiği Hırızmalı Güzeli’ni canavarların elinden kurtarması bu temaya örnek teşkil ederken Hünkâr’ın, Güzel Ahmet’in gücünü denemek için yaptığı sınavları oğlunun başarılı bir şekilde sonuçlandırması da hem zekâsının hem kahramanlık niteliklerinin yansımasıdır.

Kıskançlık: Bu hikâyede yer alan başlıca temalardan birisi de Güzel Ahmet’in Hünkâr babası tarafından muhtelif olaylar süresince yaşadığı kıskançlık temasıdır. Hünkâr, ilk olarak bir Çoban’ın evinde yaşadığı mutluluğa özenerek onu kıskanmış kendi yanında çalışan birinin çocuğa bakmayı göze alıp çocuk sahibi olması kendisinin bu kadar mal mülk içinde neden bir çocuğunun olamamasına kibirlenmiştir. Bu olayın sonucunda çocuk sahibi olmaya karar vererek girişimlerde bulunmuştur. Kıskançlık temasının yer aldığı vak’alardan bir diğer de Hünkâr’ın, oğlu Güzel Ahmet’i kıskanarak oğlunun sevdiği Hırızmalı Güzeli’ni elde etme çabaları sonucunda var olmuştur.

Minnettarlık: Güzel Ahmet’in yaşlı bir çiftin evinde belli bir süre misafir olmasından sonra memlekette Topal Dev’den kaynaklı seferberliğin çıkması ve kahramanın kendisine yardım eden yaşlının yerine vekil giderek ona minnettarlık borcunu ödemesi bu temaya örnektir. Güzel Ahmet’in Topal Dev’i öldürmemesi üzerine dev kahramanın zor zamanlarında ona yardım ederek bu temanın bir başka boyutuna örnek teşkil eder. Bu konuda bir başka örnek Güzel Ahmet’in kuyuda esir iken Kral’ın kızının gelerek onu kurtarması üzerine minnet borcu duyduğu için hikâyenin sonunda o kızla evlenmesidir.

Yardımseverlik: Güzel Ahmet'in belli başlı kahramanlıklarını ortaya koyarken hikâyedeki bazı kahramanlar tarafından hayatına yapılan güzel dokunuşlardır. Hikâyenin belirli noktalarında Hırızmalı Güzeli'nin verdiği tavsiyeler, Topal Dev'in onları koruması, gözlerine mil çekildiğinde bir köpek tarafından doyurulması, kalacak bir yeri yokken bir çobandan gördüğü yardımlar vb. kahramanın karşısına çıkan zorluklarla başa çıkmasını kolaylaştırmıştır.

Beddua: Güzel Ahmet'in bir ninenin küpünü iki kez tintirik taşı ile delmesi üzerine ninenin ona "Yüce Mevlam seni Hırızmalı Güzeli'nin darbesinden götürsün" diye beddua etmesi gerek olay örgüsü gerekse diğer temaların şekillenmesinde etkin rol oynamaktadır.

3.1.2.2. Han Mahmud Hikâyesi (HMH)

Han Mahmud hikâyesinde ana tema **sevgi/aştır**. Mahmud'un rüyasında görüp âşık olduğu Senem ile Kamber'in rüyasında görüp sevdiği Mahmud bu temaya örnek teşkil etmektedir. Hikâye bu tema ile başlayarak sonuna kadar bariz bir şekilde varlığını hissettirmektedir. Henüz doğmadan kaderleri bir elmanın üç parçaya bölünmesi ile başlayan kahramanlar, yaşamlarının büyük bir kısmını birbirlerine duydukları özlem, sevgi ve aşkla geçirmişlerdir. Hikâye sonunda nihayet olağanüstü bir buluşma gerçekleşmiş kahramanlar birbirlerine kavuşmuşlardır.

Kıskançlık: Bu tema, padişahın yedi aşğının Mahmud ve Kamber'i kıskanması ile ortaya çıkmaktadır. Etraflarında kendilerine hiçbir şekilde rakip görmek istemeyen bu âşıklar, Mahmud ve Kamber ile yarışma yapsalar da sonu hüsrana bitmiştir. Yapılan bu yarışın metnin büyük bir bölümünde soru-cevap havasında değişme olarak verilmesi son derece önemli bir olaydır. Bu temaya başka bir örnek ise Senem'e âşık olan Başvezir'in, Mahmud'u kıskanması şeklinde metinde var olmaktadır.

Minnettarlık: Deli Ali ve adamlarının Mahmud'u ırmağa atmak için götürmeleri sırasında Mahmud türkü söylemek için ellerinin çözülmesini ister. O sırada Deli Ali pek yanaşmasa da arkadaşlarının, geçmişte atışma esnasında Mahmud'un yarışma esnasında kazandığı sazı bahşişle birlikte sahiplerine tekrar verdiğini hatırlatarak bu sebeple iplerini çözmeleri gerektiğini belirtirler. Bu temada metinde bu şekilde yer almaktadır.

Bade İçme: Mahmud'un rüyasında kızın elinden "aşk badesi" şerbetini içerek Senem'i görüp âşık olması onun hikâyede kıza kavuşmak için arayışa girmesini sağlamış nihayet anlatı sonunda da birbirlerini kavuşmuşlardır.

3.1.2.3. Hurşit Hikâyesi (HH)

Aşk/Sevgi: Hikâyede yer alan en belirgin bu tema, Hurşit ve Maham arasında geçmektedir. Kahramanlar birbirlerini gördükleri ilk andan itibaren âşık olurlar ve hikâye boyunca kavuşmak için gayret edip yaşadıkları olaylar neticesinde mutlu sona erişirler.

Adalet: Hikâyede bu tema, Konya Hacıhünkâr'ı ve Başvezir'de görülmektedir. İlk olarak Hacıhünkâr, oğlu yeraltından çıktıktan sonra farklı davranışlar sergilemesi ve topluma aykırı davranışlar sergilediği için işlediği suçun cezası asılma emrini vererek adaletli olduğunu gösterir.

Minnettarlık: Maham, Yemen'e kaçırıldığı esnada yüzüğünü bilerek düşürür. Çoban kızın hal ve hareketlerinden onun kaçırıldığını anlayarak ona yardım etmek ister ve yüzüğü alıp orada beklemeye başlar. Bu sıralar Maham'ı aramak için iz süren Hurşit çoban ile karşılaşır ve olan biteni ondan dinler. Yüzüğün içindeki Hurşit yazısından olayların doğruluğuna inanarak çobana minnettarlık duyar. Bu yaptığı iyiliğin boşa gitmeyeceğini kendisinin mevkiinden bahsederek onu iyi yerlere getireceğine dair söz vererek oradan ayrılır.

3.1.2.4. Öksüz Ali Hikâyesi (ÖAH)

Sevgi/Aşk: Hikâyedeki en belirgin olan bu tema Öksüz Ali ve Döne arasında yaşanan aşkı karşılamaktadır. Kahramanlar arasında on beşli yaşlarda birbirlerine sözlenmeleriyle başlayan bu aşk onlar kavuşana kadar sürmüş bu duygu ile kahramanlar bütün zorluklara birlikte göğüs germişlerdir. Hikâye sonunda evlenen kahramanlar başka kahramanlarında evlenmelerini sağlayarak bu temanın türemesini sağlamışlardır.

Minnettarlık: Hikâyede Öksüz Ali ve Döne'nin en belirgin özelliklerinden birisi de vefalı olmalarıdır. Karşıt güçler tarafından ayrı düşürülen Öksüz Ali ve Döne, hikâye sonunda kahramanların bir araya gelmelerinde rol oynayan karakterlere minnettarlık borçlarını ödeyerek onları önemli görevlere getirmiş hayatlarına dair büyük dokunuşlar yapmışlardır. Öksüz Ali hikâye sonunda Mısır'a hükümdar olduktan sonra Deli Mahmut ve annesini, Develioğlu'nu, Güllü Hatun'u, Dağlı Halil'i, Kör Körezek'i, Cellat Balyoz'u ülkesine getirterek aralarında minnet borcu duyduklarına gerekli yardımı yapmıştır.

Bade İçme: İlk olarak bade içme mevzuu Döne tarafından gerçekleşmiştir. Döne, yaşlı bir insan elinden cam bir bardakta su içerek Ali'ye âşık olmuştur. Öksüz Ali ise Döne'nin Müşir Paşa tarafından kaçırıldığı mezarlıkta uyumaya dalınca bir ihtiyar tarafından bade içirilir. Bade içirme hususunda önemli nokta hikâyede iki kahramanın da

birbirlerinden ve sevdalarından vazgeçmeyi düşündükleri anda badenin içirilmiş olması bu konuda kayda değerdir.

Zorbalık: Bu tema Develioğlu ve Çuhadar Bey'i etrafında gerçekleşmektedir. İlk olarak Develioğlu yeğeni Dağlı Halil'in beğendiği Döne'yi alabilmek için Öksüz Ali'yi zorla göreve yollamış gitmemesi halinde onu öldüreceğini söylemiştir. Hikâyede Develioğlu'nun ve aşiretinin kazandıklarını etraftaki insanlardan cebren aldıklarından bahsedilmektedir. Çuhadar Bey'i de hikâyede kanun nizam tanımayan, vicdansız ve zorba bir kişiliğe sahip olduğundan bahsedilir.

3.1.2.5. Sarız'dan Bir Aşk Hikâyesi (SBAH)

Hikâyede en belirgin tema **aşk/sevgidir**. Anlatı boyunca devam eden olaylar silsilesindeki her şey bu temanın oluşumunu sağlamak içindir. Birbirlerini rüyada görerek âşık olan ve birbirlerine yıllarca sadık kalan Mustafa ve Hatice bu temanın başrolündeki isimlerdir. İki âşık yaşadıkları zorluklara mücadele etmiş birbirlerinden hiçbir şekilde vazgeçmeyerek on iki yıl sonra kavuşmuşlardır.

Bade İçme: Âşık Karayiğit Osman'ın (anlatıcı), askerliğini yaptığı dönemlerde yaşadığı olaylar bu hikâyenin içeriğini oluşturmaktadır. Hikâyede Mustafa ve Hatice birbirlerini rüyada görerek âşık olmuş kavuşana kadar da mücadele etmişlerdir. Hatice rüyasında Mustafa'nın elinden şerbet içtikten sonra sevdasının arttığını sonuç olarak da kavuşana kadar onu beklediğini son bölümde anlatmaktadır.

3.1.3. Zaman

Anlatma esasına bağlı edebi metinlerin incelenmesinde zaman problemi üzerinde durma zorunluluğu vardır. Bu tarz eserlerin ilk özelliği kurmaca olmalarıdır, yani kurmaca bir dünyada meydana gelen olayları anlatmalarıdır. Bu dünyada zamanın da kurmaca olması doğaldır (Aktaş, 2013: 49). *Genel anlamıyla halk hikâyelerinde dört farklı zamandan bahsedilmektedir. Birincisi vakanın meydana geldiği zaman, ikincisi eserdeki anlatıcının onu öğrenme ve anlatması için geçen süre, üçüncüsü eserin "yazma" zamanı dördüncüsü ise okuyucunun edebî eseri "okuma zamanı" dır* (Aktaş, 2000: 103-104).

Anlatma esasına bağlı bir eserde, zamanı incelemek için metin halkalarının eserin tamamında sıralanışına dikkat etmek ve onların zaman bakımından arz ettiği hususilikleri belirtmek, yani zaman bakımından metnin düzenini dikkatlere sunmak gerekir (Aktaş, 2000: 117).

Zamanda geriye dönüş tekniklerinin kullanılması hikâye kahramanlarıyla ilgili olmakla beraber anlatıcının yaşadığı bir olay sebebiyle de olabilir. Hikâyelerdeki zaman kavramı dinleyicinin bilgi birikimi ve kültürel yapısına göre farklılık gösterirken, hikâyelerde yer alan tarihi kişilikler, hükümdarlar, beyler gerek zaman gerekse mekân hakkında mühim bilgiler nakledebilir.

Hikâyeler, toplumun hikâye devrindeki kültür seviyesi hakkında bilgi verdikleri gibi, millî kültürün tesir alanının belirlenmesinde de değerli dokümanlara sahiptir. Mevcut edebî mahsuller arasında zaman itibariyle denilebilir ki, en renkli olanı halk hikâyesidir. Çünkü onun doğasında ve icrâ edilışinde nev’i şahsına münhasır özellikler mevcuttur (Makas, 2002: 90).

Güzel Ahmet Hikâyesi: Anlatıda vak’a zamanı hayli uzun olmakla birlikte zaman unsuru, kronolojik bir şekilde verilmiştir. Kahramanın doğup yedi yaşına geldiğinde ad koyma daveti, delikanlılık dönemlerine gelmesi (17-18 yaş), mağarada gözleri görmüyorken kaldığı zamanın “yıllarca” tabiri ile verilmesi geçen sürenin tespiti adına önemlidir. Kahramanın babası tarafından gözlerinin oyulmasına kadar geçen süre en az 18-19 yıldır. Mağaradan sonra verilen zaman ifadeleri net değildir. Kısaca metinde doğum öncesi ve mağara sonrası zaman kesin verilmemiş bu iki durum arasındaki vak’a zamanı yaklaşık 19 yıllık bir süreçtir. Metinde konu ve kahramana dair zaman dilimlerine ayrıntılı şekilde yer verilirken bunun haricindeki unsurlar çeşitli yöntemlerle özetlenmiş kısa tutulmuştur.

Han Mahmud Hikâyesi: Vak’a zamanı uzun bir biçimde kronolojik olarak verilmektedir. Üç beyin çocuk sahibi olmak adına dua etmeleri ile başlayan süreç kahramanlarının uzun bir müddet birbirlerini arayıp bulmaları ile sona ermiştir. Bu uzun zaman dilimi hikâyede belli zaman halkacıkları ile verilmektedir. Hikâyede zaman halkacıkları kahramanların doğumu, Mahmud ile Kamber’in birbirlerini bulmaları, yedi âşık ile yaşanan soru-cevap niteliğindeki deyişmeler, Mahmud ile Senem’in buluşması ve son olarak kahramanların ırmağa atılmaları süresince yaşanan olaylar şeklinde verilmiştir. Kahramanların doğumundan önceki iki yıl ve okul çağına geldikleri zaman dilimleri açık bir şekilde metinde yer alırken bundan sonraki bölümlerde kesin zaman ifadeleri bulunmamaktadır.

Hurşid Hikâyesi: Metinde vaka zamanı oldukça uzun ve kronolojiktir. Konya Hünkârının çocuk sahibi olmak adına ettiği dua ile başlayan hikâye, Hurşid’in doğumu-

âşık olması ve sevdiğine kavuşması ile zaman unsuru şekillenerek hikâye sona ermiştir. Uzun süre içerisinde yer alan zaman halkacıkları doğum öncesi, Hurşid'in eğitimi, Hurşid ve Maham'ın âşık olmaları, kahramanlarının birbirlerine kavuşma mücadelesi ve düğün başlıklarında verilmiştir. Hurşid'in yedi yaşına kadar aldığı eğitim net şekilde verilmiş bundan sonraki süreçte zaman, evlilik yaşı ibaresi ile karşılanmıştır.

Öksüz Ali Hikâyesi: Kronolojik olarak ilerleyen hikâyede zaman unsuru diğer hikâyelerden farklı olarak kahramanların nişanlanması süreci ile başlamaktadır. Mısır Bey'i kızını çiftliğe gönderirken hanımına 15-17 yaşlarında gençlerin hata yapabileceğinden bahseder ve Döne'ye mukayyet olması söyler. Yani hikâye kahramanlar 15-17 yaşlarındayken başlamıştır. Öksüz Ali ve Döne'nin kaçmaya çalışırken başına gelenlerden ötürü 7 yıl boyunca mücadele etmeleri ile vak'a zamanı 7-8 yıl civarındadır.

Sarız'dan Bir Aşk Hikâyesi: Metinde zaman unsuru akronolojik bir biçimde verilmiştir. Anlatıcı Âşık Karayığit Osman askerliğini yaptığı dönemlerdeki yaşadığı bir olayı derlemeci vasfı ile gözler önüne sermektedir. 1975 yılında askerliğini Sarız'da yapan anlatıcı, bu bölgede yaşanan bir olaya tanıklık etmiş yaşanan/anlatılan hikâye neticesinde vak'a zamanı on iki yıl olarak tespit edilmiştir.

3.1.4. Mekân

Kurmaca olan metinlerde yer alan mekânında kurmaca olması en tabii unsurdur. Halk hikâyelerinde iki tür mekândan bahsedilmektedir: Bunlardan ilki hikâyelerin anlatıldığı, anlatıcının hünerini gösterdiği ve dinleyicinin de bu canlı gösterime tanıklık ettiği "dış mekân", ikincisi ise anlatılan hikâyedeki vak'anın geçtiği dinleyicilerin zihinlerinde canlandırdığı "iç mekân"dır. Mekân kavramı bunların yanında "tabii çevre" ve "düzenlenmiş çevre" olarak iki grupta da değerlendirilebilir. Tabii çevre realist örnekleri içinde barındırırken Kırşehir, Sivas, İzmir, Yemen... vb. gibi düzenlenmiş çevre ise ev, saray, dağ, zindan gibi örnekleri içerir.

Sadık Tural'a göre "edebi eser niteliği taşıyan halk hikâyeleri, 'yaşanan gerçeklere ait zaman, mekân, durum ve olaylar'ın, bir milletin idrakinden geçerek sözlü gelenekte yeni bir bütünlüğe kavuşması hadisesidir" (Görkem, 2000: 119).

Halk hikâyelerinde vak'anın mahiyeti, kahramanın içinde bulunduğu ruh hali mekân tasvirlerine yer verilen satırlarda gizlidir.

Güzel Ahmet Hikâyesi: Hikâyede yer alan belli başlı mekânlar metinde şu şekilde yer alır: Olaylar genelde Doğu Anadolu bölgesinde geçmektedir. Bu bölge reel bir mekân

olmakla beraber geniş mekân olma özelliğini taşımaktadır. Hikâyede Hırızmalı Güzeli'nin esir olduğu ev ilk başlarda kapalı mekân iken Güzel Ahmet'in, kızı devlerin elinden kurtarması ile geçirdikleri güzel zamanlarda açık mekân olarak hikâyeye yansıtılmıştır. Güzel Ahmet'in kayalardan atıldığı ve gözleri görmüyorken belli bir dönem kaldığı mekân, Kızılbük, Pınarbaşı, Çoban'ın evi hikâyede geçen diğer mekânlara örnek teşkil etmektedir.

Han Mahmud Hikâyesi: Anlatıda geniş mekân olarak Doğu Anadolu bölgesi, Güney Anadolu bölgesi yer almaktadır. Bunların haricinde dua için gidilen sakin bölge, pınarbaşı, avlanma yapılan dağ bölgesi, Mahmud ve Kamber'in Senem'in bulunduğu köye gelene kadar geçtikleri yerler ve konakladıkları han da geniş mekân niteliğindedir. Bu mekânların yanında genelde olayların yaşandığı mekânlar şunlardır: Mahmud'un yaptırdığı çeşme ve orada kiraladığı ev, elma bahçesi, Bey'in sarayı, Senem'in sarayı, Şar bölgesindeki ırmak. Hikâyede mekân tasvirlerine kahramanların birbirlerine kavuştuğu bölümlerde az da olsa yer verilmiştir. Senem'in sarayının bulunduğu bahçe metinde şu şekilde yer almaktadır: "Bahçenin içine öte gittiler, geniş bir bahçe. Güllük gülistanlık bir yer. Çok planlı projeli bir yer. Mahmud'un öyle hoşuna gitti ki, 'Allah Allah, bu neyin nesi ki?'" (HMH)

Hurşit Hikâyesi: Hikâyede geniş mekân olarak Konya, Yemen gibi yerler verilmiştir. Bunların haricinde dua niyetiyle gidilen bölge, yeraltındaki hücre, tepe ve dağ başları, yayla, Konya, Yemen, Maham'ın çadırı, Fırat/Koca Murat ırmağı, Pınarbaşı, Yemen'deki düğün evi hikâyede yer alan mekânlardır. Hurşid'in, Maham'ın izini sürdüğü esnada geçtiği dağ, ırmak gibi yerler hikâyedeki açık mekânlardır. Olayların geçtiği asıl yer Hünkâr'ın sarayı, Maham'ın çadırı, Yemen beyinin ve yaşlı karının evidir.

Öksüz Ali Hikâyesi: Metinde ilk olarak karşımıza çıkan mekân Mısır ve orada yer alan Harran çiftliğidir. Bu iki yerde yaşanan olaylar neticesinde kahramanlar sürekli yer değiştirerek mekân unsurunu genişletmişlerdir. Döne'nin kaçırıldığı süreçte önce Toprakkale'deki hana sonrasında Kırşehirli Müşir Paşa'nın onu memleketine getirmesi ile olayların çoğunun yaşandığı yer olarak Kırşehir karşımıza çıkar. Bunun yanında Müşir Paşa'nın evi, Mısır beyinin evi, Seyhan ve Ceyhan Nehri, Bozdağ, Kayseri, Zonguldak, Düziçi, Karacaören Köyü, Antep, Islahiye, Gavur Dağları, Çuhadar Bey'in evi ve bahçesi, Güllü Hatun'un çadırı, Deli Mahmut'un evi, mezarlık hikâyede yer alan diğer mekanlara örnektir. Kırşehir'de Çatalpınar ismiyle yer alan çeşme hastalıklara şifa veren bir yer olarak metinde yer alırken kahramanların buluştukları yer olması açısından da önem arz eder.

Sarız'dan Bir Aşk Hikâyesi: Hikâyede geniş mekân olarak Almanya, Kayseri, Sarız ilçesi, Akdere köyü, Dayoluk köyü, gibi yerleşim birimleri yer almaktadır. Bu mekânlar haricinde Pınarbaşı, Muhtar'ın evi, Ahmet Ağa'nın evi, kahvehane, banka vb. yerlerde olayların yaşandığı reel mekânlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Hikâyede çok ayrıntılı olmasa da Dayoluk köyü'nün bulunduğu mevkie dair bilgiler verilmektedir.

3.1.5. Şahıs Kadrosu

Gerçeğe yakın olan bir metinde karşılaşılan bütün şahıslarda gerçeğe yakındır. Dolayısıyla şahıs kadrosu, insan ve insan hüviyeti verilmiş diğer varlıklar ve kavramlar şeklinde tanımlanmaktadır. İnsan dışındaki varlıklar için kullanılan eserdeki “vak’aya iştirak eden, şahıs hali verilmiş” kavramı, insan haricindeki canlıları, ayrıca eşya, hayvan ve bitkileri de kapsamaktadır. Tahkiyeli bir edebi eserde, herhangi bir vak’anın oluşması için, şahıs kadrosu içinde yer alan en az iki kahramanın beraberliği ve aralarında birbirlerini “bağlayıcı” ve “zorlayıcı” münasebetlerin olması lâzımdır (Aktaş, 1984: 131-134).

Tahkiyeli bir eserde dramatik durumun ortaya çıkmasına zemin hazırlayan “fonksiyon/güçler” şunlardır:

1. Asıl (Baş) Kahraman/Birinci Derecedeki Kahraman
2. Hasım/Karşı Güç
3. Arzu Edilen/Korkulan Nesne
4. Yönlendirici/Verici
5. Alıcı
6. Yardımcı

Bu altı fonksiyon haricinde, edebî eserlerde “dekoratif unsur durumundaki kahraman/dekoratif kahraman”lar da görülür. Bunların eserdeki vak’aya etkileri ve psikolojik özellikleri belirtilmez. Bunların edebî eserde mahallî rengi aksettiren, vak’a/vak’a parçasına ait tabloyu gözümüzün önüne getirmemizi sağlayıcı özellikleri vardır (Aktaş, 1984: 131-139).

Güzel Ahmet Hikâyesi: hikâyenin başkahramanı metine de ismini veren Güzel Ahmet'tir. Olay örgüsü bu kahraman etrafında şekillenerek birbiri ardına gelen olaylar kahramana tabi olmuştur. Kahramanlık, aşk, adalet, minnettarlık vb. temalar yaşanan

vak'alar neticesinde başkahramanda vücut bulmuştur. Hikâyede, Hünkâr (babası), Kral, devler, nine başkahramana karşı cephede yer alan hasım/karşı güç konumundayken Hırızmalı Güzeli, baba ve oğul arasında arzu edilen karakter durumundadır. Hırızmalı Güzeli eşine verdiği öğütler sebebiyle, hikâyenin başındaki nine ve beylerin akıl danıştığı yaşlılar yönlendirici/verici konumundadırlar. Aynı zamanda hikâyenin girişinde yaşlı bir adamın gelip Hünkâr'a çocuğunun olması için yapacaklarını söylemesi de onun yönlendirici kategorisine girmesini sağlamaktadır. Güzel Ahmet'in en büyük yardımcıları Hırızmalı Güzeli ve Topal Dev'dir. Hikâyedeki yardımcı kahramanlardan bir diğeri de kahramanın doğumu ile onun için ahırda büyütülen atıdır. Bunun haricinde gözleri görmüyorken Güzel Ahmet'e yemek getiren köpekte onun yardımcılarından.

Güzel Ahmet hikâyesinde bu kahramanların haricinde ismi geçen vezir, çoban (karısı ve çocuğu ile beraber), beye elmayı ve Güzel Ahmet'in ismini veren yaşlı adam, nine, hizmetçi, otuz dokuz dev, yılan, güvercin de metnin bütününü oluşturan kahramanlardır.

Han Mahmud Hikâyesi: Anlatıda asıl kahraman metine de ismini veren Han Mahmud'dur. İkinci derecedeki kahramanlar Kamber ve Senem'dir. Bu üç kahramanın kader çizgileri daha doğmadan bir çizilmiştir. Bir elmanın üç parçası olarak metine yansıtılan bu kahramanlar hikâyenin sonunda birbirlerini bularak tamam olmuşlardır. Mahmud, Kamber için arzu edilen nesne iken Senem de Mahmud için arzu edilen nesnedir. Hikâyede yer alan Deli Ali ve adamları (yedi âşık) ile Senem'e âşık olan Başvezir karşı güç olarak yer almaktadır. Hikâyede Kamber ve kahramanların doğumlarından önce babalarına elmayı veren yolcu, metinde yönlendirici fonksiyonundadır. Bunlar haricinde metinde yer alan kahramanların babaları, sarayda yer alan muhafızlar, evi yapan usta, sazıcı, Ağca Kız yardımcı ve alıcı kahramanlar olarak işlevlerini sürdürmüşlerdir.

Hurşit Hikâyesi: Hikâye de yer alan birinci derecedeki kahraman metine de adını veren Hurşit'tir. Konya'da yaşamını sürdüren Hurşit, 7 yaşına kadar eğitim almak için yer altında bir hücrede hocası ile beraber kalır. Eğitim süreci biten Hurşit ilerleyen zamanlarda av için tepeye çıkar. Bu esnada hikâyede yönlendirici-yardımcı konumundaki Maham ile karşılaşma gerçekleşir ve âşık olurlar. Maham başkişiyi gerektiği yerde yönlendirerek onun yanında olmuştur.

Hikâyede yönlendirici-yardımcı vasfındaki Maham, Yemen beyinin kızıdır. Yemen beylerinden birisinin oğlu ile evlendirilmeye çalışılsa da hikâye sonunda Hurşit ile

birbirlerine kavuşurlar. Maham, Hurşit için arzu edilen nesne olarak hikâyede yer almıştır. Yönlendirici bir diğer kahraman ise Başvezir'dir. Başvezir, kahramanın zor durumda olduğu zamanlarda ona yol göstermiş hatta Hurşit'in asılma emrinin kaldırılmasındaki en büyük etken olmuştur. Yemen'de yaşayan yaşlı karı ve oğlu da Hurşit için yönlendirici olmuşlar Maham ile kavuşmalarında büyük rol oynamışlardır. Yönlendirici konumundaki en önemli isimlerden birisi de şüphesiz çobandır. Maham'ın düşürdüğü yüzüğü alarak Hurşit'e ulaştıran ve kahramanların kavuşmasını sağlayan çoban, yaptığı bu hamle ile bu kategoride yer almıştır.

Hikâyede Maham'ın anne ve babası, Yemen Beyi (damat) karşıt güç olarak Hurşit'in karşısında yer almışlar sevenleri ayırmak için türlü oyunlar düzenlemişlerse de başarılı olamamışlardır. Bunlar haricinde hikâyede 40 çocuk ve ailesi, Hünkâr ve eşi, yeraltında eğitim veren Hoca ve eşi, vezirler, Arap seyis, muhafızlar, düğün misafirleri, saz satıcısı vb. kahramanlar yer almaktadır.

Öksüz Ali Hikâyesi: Hikâyede asıl kahraman metine de ismini veren Ali'dir. Nişanlandıktan sonra babası ve annesini kaybeden Ali, Öksüz sıfatı ile anılmaya başlar ki yengesinin onu damat olarak istememesinin de nedeni bu söylemdir. Ali, Döne için arzu edilen nesne konumundayken Döne, hem Ali hem de onunla evlenmek isteyen diğer şahıslar tarafından arzu edilen nesnedir. Hikâyedeki ikinci kahraman ise Mısır Bey'inin kızı Ali'nin amcasının kızı Döne'dir. Hikâyenin başından sonuna kadar Öksüz Ali ile beraberdir. Bu birlikteliği bozan ve kahramanların ayrı kalmalarına neden olan zamanlarda şahısların kavuşmak için gösterdikleri mücadele olay örgüsünü şekillendirir. Döne, Ali için yardımcı yol göstericidir. Bunun yanında Öksüz Ali'ye yardımcı olarak Deli Mahmut ve annesi, Memiş Koca, Güllü Hatun, Çerçi de metinde yer alırlar. Öksüz Ali ve Döne'nin karşılaştığı güçlüklerde yardıma gelen Hızır ve yaşlı adamlar da yardımcı niteliktedir. Kahramanlara karşıt güç olarak hikâyede Döne'nin annesi, Develioğlu Bey'i, Dağlı Halil, Çuhadar Bey, Kâhya, Dırmalak ve Topal'ın isimleri geçmektedir. Öksüz Ali kendisi ile hesabı olan ve ona yardımı dokunanları hikâye sonunda Mısır Bey'i olduktan sonra ödüllendirir. Hatta ona kötülük yapan Develioğlu'na bile cömertlikte bulunarak kırk deve ile onu memleketine yollar. Güllü Hatun eşinin yaptığı bu durumdan utanç duyarak Develioğlu'nu terk eder. Hikâyede bundan başka Güllü Hatun'un ailesi, güvenlikler, hizmetçiler, cariyeler, kâhyanın eşi, Cellat Balyoz, Deli Mahmut'un arkadaşları, Çerçici ve eşi vb. kahramanlar da yer almaktadır.

Sarız'dan Bir Aşk Hikâyesi: Âşık Karayiğit Osman'ın derleyici vasfıyla bizlere anlattığı bu metinde birinci derecedeki kahraman Mustafa'dır. Dayoluk köyünde yetişen Mustafa, Muhtar'ın (Hasan Alıcı) yeğenidir. Rüyasında görerek âşık olduğu Hatice'yi alana kadar mücadele vermiş nihayetinde on iki yıl sonra bu emeğin meyvesini yemiş sevdiğine kavuşmuştur. Hikâyede Mustafa, Hatice için arzu edilen nesne iken Hatice de Mustafa için arzu edilen nesne konumundadır. Mustafa'nın sevdiğine kavuşmak için verdiği büyük mücadeledeki en büyük yardımcısı amcası Hasan Alıcı ve babasıdır. Mustafa'nın karşısına hasım güç olarak çıkan Ahmet Ağa, kızını Avşar olduğu için Mustafa'ya vermek istemez ve engeller koyar. Zamanla bu engelleri aşan âşıklar on iki yıl sonra birbirlerine kavuşurlar. Bunların yanında hikâyede Komutan, Mustafa'nın babası ve kardeşi, Taksici, Banka Müdürü, Düğün alayındaki misafirler de hikâyedeki diğer şahıslardır.

3.1.6. Bakış Açısı ve Anlatıcısı

Anlatmaya bağlı edebi metinlerde vak'a halklarından oluşan anlatıyı bir nevi hayali bir varlık olarak anlatıcı dile getirmektedir. *“Eser yaratıcısı tarafından seçilen, işlenen ve anlatma yetkisinin verildiği itibari/kurmaca/hayali varlık anlatıcı, anlattığı metni anlatmakla kalmaz, çeşitli yorumlar yapar, derin ruh tahlillerine girer, zaman zaman dinleyici veya okuyucu/dinleyici veya okuyuculara mesaj verir”* (Çetin, 2016: 49).

Şerif Aktaş anlatıcının işlevine dikkatleri çekerek bu hususu şu şekilde dile getirmiştir: *“Her yazar, ifade etmek istediği düşünceye, nakledeceği vakaya ve eserine vermek istediği şekle göre anlatıcı veya anlatıcılar yaratmak zorundadır. Bunlar da itibari eserlerdeki diğer kahramanlar gibi kendi şartları ve imkânları içerisinde yüklendikleri fonksiyonları yerine getirirler... Yazılı eserde vaka, şahıs kadrosunu teşkil eden fertler ve mekâna ait husûsilikler, anlatılan veya tasvir edilenlere uygun tarzda yaratılmış bir anlatıcının dikkati aracılığıyla ifade edilir.”* Bakış açısı, anlatma esasına bağlı edebi metinlerde vaka zincirlerinin ve bu zincirin meydana gelmesinde kullanılan mekân, zaman, şahıs kadrosu gibi unsurların kim tarafından görüldüğü, idrâk edildiği ve kim tarafından, kime nakledilmekte olduğu sorularına verilen cevaptan başka bir şey değildir (Aktaş, 2000: 78).

1. Hâkim/İlahi Bakış Açısı: Anlatıcı, nakledilen itibari alemle ilgili her şeyi bilen ve gören bir pozisyondadır. Burada hikâye 3. tekil şahıs ağzından nakledildiği için anlatıcının vak'a kahramanlarından çok daha fazla bilgiye sahip olduğunu anlayabiliriz.

Kurmaca bir varlık olan anlatıcı, eserde yazarın dilini kullanarak ait olduğu dünyadaki mekânı, şahıs kadrosunu ve hayat tezahürlerini nakleder veya dikkatlere sunar. Bu hususu dikkate alarak “hâkim bakış açısı”ndan hareketle yazılmış eserlerdeki anlatıcıya “yazar-anlatıcı” adını verebiliriz (Aktaş, 2013: 80).

2. Kahraman Anlatıcı: Kişiler ve mekânlara dair bilgilerin anlatı içerisindeki kahramanlardan birisi tarafından nakledilmesidir. Anlatıcı metnin merkezindedir. Hem olay zamanı hem de anlatma zamanına ait müşahedelerini, düşüncelerini nakletme imkânına sahiptir. İki ayrı zaman dilimini varlığıyla birleştiren “ben”in sosyal çevresi, kişisel alışkanlıkları aynı metinde karşı karşıya gelebilir (Aktaş, 2013: 83).

3. Müşahit Anlatıcı: Anlatıcı, olay içinde yer alan ve kişileri meydana getiren fertleri bir kamera tarafsızlığıyla izler; onların geçmişi, ruh halleri hakkında bilgi vermeden yaptıklarını gözler önüne serer (Aktaş, 2013: 92).

Çalışmamızda yer alan hikâyelerde anlatıcı sözlü gelenek kültürüne de bağlı olarak günümüz insanıdır. Anlatıcı, yaşadığı yer, adı, soyadı gibi bilgilere sahip olduğumuz gerçek hayatta karşılaşılabileceğimiz reel dünyada varlığını hissettiren Âşık Karayiğit Osman’dır. Âşık, hikâyeleri büyük ölçüde Hâkim/İlahi bakış açısı ile anlatarak her şeyi bilen, hikâyedeki bütün kahramanların geçmişinden haberdar, şahısların duygu ve düşüncelerine tercüman olan üçüncü tekil şahıs ağzıyla konuşan bir anlatıcı olarak karşımıza çıkmaktadır. Hikâyenin büyük bir bölümünde olayların arasına girerek gerek döneme dair bilgiler gerekse hikâyelerin derlendiği bölgeye has kelimeler hakkında metinde açıklamalar yapmıştır. Anlatıda, yaşananlar diyaloglar halinde gözler önüne sunulurken metinde yer alan kahramanların ruh hallerinin olay örgüsü ile bağdaştırılarak verildiğini de görmekteyiz. Anlatıda yer alan deyişler yaşanması muhtemel olaylar veya yaşanmış olayların özeti şeklinde kahramanların birbirlerini haberdar etmesi tarzında sunulmuştur.

Anlatıcı, zaman zaman anlatma yetkisini kahramanlara bırakarak “kahraman anlatıcı”yı da başvurmuştur. Diyaloglar ve manzum parçalar da söz tamamen kahramana bırakılmıştır. Özellikle bu kısımlarda kahramanlar yaşanan vak’alar ve içinde buldukları ruh hallerini mısralara yansıtmaktadırlar. Diyalog özelliği gösteren karşılıklı soru-cevap tarzındaki deyişmeler kahraman anlatıcının olayları nakletmesindeki araç olarak görülmüştür.

O zaman anladı ki, baltayı taşa vurdu. “Eyvah! Ulan, keşke ben makamımda namaz kılsaydım, ibadet yapsaydım, Kur’an okutsaydım, Mevlid okutsaydım!” (GAH)

*Uzak (yoldan) yollardan gelirsin
Uyumuşun ya (da) yaralısın
Kır atına güvenirsin
Gelir devler yerler seni*

*Kır atına güvenirsin
Gelir devler yerler seni (GAH).*

Bunlar dağın yöresinde yolu yanıldılar, bir mal yoluna (=keçi yoluna) saptılar, atların daha ileriye geçemeyeceği bir mevkiye kala kaldılar. Vakit akşam oldu. Karanlıkta geri dönse gece oldu, ileri gitse at hiç gitmiyor. Kamber'in hiç umurunda değil, "Ben sevdiğime kavuştum, s.ktir et! Nerde akşam orda sabah. Anamdan babamdan da bir kere ayrıldık, geri dönecek yüzüm de kalmadı!"

Fakat Mahmud'un içi sevdalı, Mahmud'un gecesi gece, gündüzü gündüz değil. "Arayacağım. Ömrümün sonuna kadar ya bulacağım, ya öleceğim," diyor (HMH).

Bu yere düşen yüzüğü gördü çoban. Göç gitti arkadaşı. Çoban vardı bu yüzüğü aldı. Çoban yüzüğün içini okudu ki, Hurşit yazıyor. Çoban bunu parmağına takar. "Ulan, bu kız zorla götürülmeseydi, böyle eli arkasında, ayakları atın karnının altında bağlı olmazdı. Ağlaya ağlaya gözü yüzü birbirine karışmış, insanlıktan çıkmış. Acaba bunlar bunun anası babası mı, yoksa kaçırılıyor mu? Bunun gerisinden bu kıızı seven varsa, mutlaka da peşinden gelir." düşüncesiyle, koyunu bu yoldan çok uzaklaştırmadı. Böyle bekliyordu yoldan gelip geçeni, bir genç oğlan göçenleri sorar mı acaba diye (HH).

Bir seyirtti. Ötekine baktı yok, berikine seyirtti, oradaydılar. Ancak hangi eve gittiğini bilemedi. "Eyvah! Ulan Öksüz, sende akıl yok."

Öksüz kızdı kendisine, kızların hangi davulun öttüğü yere gittiğini bilemeyince. Burada dalgalık yapıp, kızın izini kaybettiği için bir üzüldü, bir morali bozuldu... "Ulan Öksüz!" (ÖAH).

Sarız'dan Bir Aşk hikâyesi kahraman anlatıcı bakış açısıyla kaleme alınmıştır. Âşık Karayiğit Osman 1975 yılı askerlik yaptığı dönemde yaşadığı bir anısını anlatır:

1975 yılında Kayseri'ye bağlı Sarız ilçesinde askerlik görevimi yapıyordum. Hangi ay olduğu hatırımda kalmamış, fakat yıl 1975 yılıydı. Günün birinde Bölük Komutanımız arkadaşımın bana dedi ki, "Gidin, söyleyin, Dayoluk Köyü Muhtarı Pazartesi günü karakola gelsin."

3.1.7. Anlatım Tarzları

Hikâyelerde görülen en bariz ve anlatıcının dinleyiciye hikâyeyi takdim ederken çoğunlukla kullandığı anlatım tarzı tahkiye/anlatmadır. Sözlü kültür ortamının da getirdiği bir sonuç olarak rastlanan bu durum anlatıcının kültür seviyesi ile şekillenerek hikâyelerde yerini almıştır. Hikâyelerde yer alan "sergüzeşt" in fazlalığı da anlatım tarzı olarak tahkiyenin kullanımına olanak ve kolaylık sağlamıştır.

Hikâyelerde yoğun bir şekilde yer alan bir diğer anlatım tarzı da "diyalog" tur. Hikâyelerde özellikle anlatıcının kahramana söz vermesi ile ortaya çıkan bu tarz anlatımdaki tekdüzeliği kırmaktadır. Kahramanlar birbirlerini yaşanmış veya yaşanabilecek

olaylara-tehlikelere karşı uyarırken ve vakanın gidişatına bağlı söz sırası anlatıcı tarafından kendilerine bırakıldığında diyalogu kullanmaktadırlar. Metinler de yer alan bu diyaloglar hem manzum hem mensur olarak hikâyelerde yerini almıştır. Bir anlatım tarzı olarak metinlerde kullanılan diyalog, kahramanların birbirlerinden haberdar olmaları, yaşanabilecek olaylara karşı bir ön haberlendirici görevi üstlendiğini de görmekteyiz.

Hikâyelerde sınırlı olsa da tasvir tarzı anlatıma da rastlamak mümkündür. Kahramanların fiziki özellikleri, eşya ve varlık tasvirleri çok zayıftır. Güzel Ahmet hikâyesinden tasviri anlatıma örnek şu şekildedir:

“Diyorlar ki, sabahınan güneş doğduğu yerde bir bina vardır. Yerin, toprağın üzerinde. Bir tepeye çıktın mıydı, bir güneş göğün yüzünden gelir, bir güneş de yerden doğar. Bu yerdeki güneşin içinde bir kız varmış.

...Bu güneşin yanına vardı ki, arkadaş güneş gökyüzünden vurduğu zaman bu sarayın üstü, çevresi altın sac kaplamalı imiş. Güneş ona vurduğu zaman, güneşi o yansıtıyormuş oraya doğru” (GAH).

Kahramanların yaşadıkları olaylar çevresinde gelişen halk hikâyelerinde anlatıcı hem dikkati çekip monotonluğu kırmak hem de aynı anda birkaç kahramandan haber verebilmek için bir takım kalıp sözlere (formellere) başvurmuştur. Hikâyelerde bariz bir şekilde yer alan anlatım tarzına örnek teşkil eden formellere birkaç örnek verelim.

“Hoca karı ilen sohbete devam ededursun; biz gelelim Hurşit’e, hoca geldi ki, baktı ki, çıktı ki arkadaş, vardı ki, uzattı ki, verdi ki, onlar yol ala dursun ve gitsinler memleketlerine doğru biz gelelim Hünkâr’a, anladı ki, Hurşit iz sürmeye devam etsin biz gelelim Maham’ın göçüne, o beklesin biz gene bakalım göçenlere, biz gidelim Hurşit’in yanına geriye, zannetti ki, gördü ki, Hurşit devam ededursun biz düğüne gidelim, girdi ki, dedi ki, biz gelelim Hurşit’e, Onlar geledursunlar biz gelelim Hurşit ile ilk ava çıkan arkadaşlarına” (HH).

“Günler böyle geçiyordu, onlar hayatını sürsün, biz artık kızın peşine gidelim, kız beri yandan vardı ki, kalktı oturdu ki, aldı Öksüz, kız cevap verir, Öksüz bu söze cevap verdi, kız baktı ki, dinledi ki Öksüz, vardı ki arkadaş, Öksüz yemeğine, âlemine devam etsin, biz birazcık bunlarla gidelim, dinledi ki Öksüz, aradan günler geçti, bezirgan gitsin, biz Öksüz Ali’nin düğündeki yemek yemesine ve son hizmetine gelelim, bakalım ne söyler, düğün devam etsin biz gelelim şimdi geri Öksüz’ün yolculuğuna, ufuk tepesinin başına çıktı ki arkadaş, Öksüz bunları giydi ki, sözde geç zamanda erken diyelim, Öksüz kafasını kaldırdı ki, karı kapıya çıktı ki, bakalım ne çaldı söyledi, bakalım burada ne diyecek, kızın yanına girdi ki, adamın tarif ettiği yere çıktı ki, o yola çıksın yoluna devam ededursun, biz Öksüz’e gelelim, bunlar yola devam etsin, onlar gidedursun, biz geri gelelim tekrar Kırşehir’e” (ÖAH).

Hikâyelerde anlatıcıya ait olan açıklama/yorumlama kısımları da anlatım tarzı kategorisindedir. Bilhassa metinlerde yer alan bazı kelimeler anlatıcı tarafından açıklamaları ile verilmiştir.

“Allah bazı insanlara mal, mülk, dünyalık ne varsa verir, ama bazen imtihan için evlat vermeyebilir”, “Çünkü o tarihte yol üzerindeki ufak kasabalarda, bazı kalabalık köylerde, yol boyunca hanlar bulunurdu”, “ Şimdi âşıklık geleneğinde atışma türü diye, anında, irticalen şiir söyleme geleneği vardır. İki âşık karşı karşıya oturur, atışma dalında yarışır. Bunu dinleyen hakem kurulu diyelim, hangisini daha üstün görürse, o birinci sayılır. Ta o tarihten hâlen bu günümüze bu gelenek sürmektedir”, “Köy emliği (ilaç), mal yoluna (keçi yoluna), köstüğü (köstebek), minç edecek (paramparça etmek), şardan (ırmak), Eksik halkı (bayanlar için söylenir), yürekli (bileyli, bileylenmiş)” (HMH).

Anlatıcının fazlaca yer vermediği bir diğer anlatım tarzı da “tahlil” dir. Kahramanların ağzından ruh hallerine göre söylenen diyalog ve deyiş bölümlerinde tahlil yakın bir üslup kullanılmıştır. Bu hususa hikâyelerdeki deyişler kısmında değinilmiştir.

3.2. TÜRKÜLÜ KISIMLARIN TAHLİLİ

Hikâyecilik geleneği çerçevesinde, anlatıcılar hikâyelerdeki şiirlere türkü adını verirler ancak türkü, P. N. Boratav’a göre ezgi ile söylenen halk şiirlerinin her çeşidini göstermek için kullanılmaktadır. Bu sebeple İsmail Görkem, hikâyelerdeki şiirleri, “deyişler” başlığında incelemenin daha doğru bir yol olduğunu belirtmektedir.

Şiir metinleri değerlendirilirken ahenk, estetik tefekkür ve nazım şekli bakımından ele alınarak bu başlıklar dâhilinde bir bütün olarak değerlendirilmelidir. Şiirde ahengi; armoni, ritim, asonans, vezin, aliterasyon, kafiye ve redif sağlamaktadır. Sadık Tural’a göre estetik tefekkür ise, “ferdî, millî, beşerî, toplumsal nitelikleri olan ‘hayal’, ‘duygu’ ve ‘fikir’ ile -yine ahenk ve estetik tefekkürle bağlantılı- ‘dil’ sayesinde mevcut olacaktır” (Görkem, 2000: 61).

Âşık Karayığit Osman’dan derlenen beş hikâyeden dördünde türkülü kısımlar mevcutken son hikâye olan “Sarız’dan Bir Aşk Hikâyesi”nde deyişli/türkülü kısımlar bulunmamaktadır.

İncelediğimiz türküler koşma tarzında genellikle 8’li ve 11’li hece ölçüleri ile söylenmiştir. 8 heceli koşmalar 5+3 veya 4+4 duraklı; 11 heceli koşmalar 4+4+3 ve 6+5 duraklı söylenmiştir. Hikâyelerdeki en hâkim tema “aşk”tır.

Âşık Karayığit Osman’ın repertuarındaki incelediğimiz türküler genellikle 2-5 arası dördlükten oluşmaktadır. Kendisine özgü bir anlatımla türkülerini dile getiren âşık, türküyü ahenk katmak amacıyla dördlüklerin son iki mısralarını tekrarlamıştır. Bu tekrarlar esnasında ufak tefek kelime değişimleri mümkün olabilmektedir. Âşık yine ahengi

sağlamak amacıyla belli kelime ve kelime gruplarını eklemiş bunları diğer mısralarda da tekrar etmiştir.

(Ah) fenadır dünyanın (da) ötesi fena(dır)

Yüklendi barhanam (da) gidiyom yine (efendim oy, yine oy)

(Amanın) Dünya değirmen misali insan da dane

Teker teker de öğütüyor da per sesi gelir

Dünya değirmen misali de efendim, insan da tane (oy vay tane)

Teker teker öğütüyor (da) per (sesi) gelir

(Of) Atı olan da biner varır yaklaşır (yaklaşır)

Hakkı olan (da) mahşer günü haklaşır

(Amanın efendim) gökyüzünde melâike(ler) bekleşir

Cenneti âlâdan nur sesi gelir

(Amanın efendim) gökyüzünde melâike(ler) bekleşir

Cenneti âlâdan nur sesi gelir

(Amanın) Diyor Mahmud Hanım da n 'olup, n 'olacak (ah n 'olacak)

Akıbet, takdir yerini bulacak

(Amanın) Bundan sonra (da) Ceddal Meddel gelecek (= Deccal Meccal)

Gelecek diyenler (var) der sesi gelir

(Amanın) Bundan sonra (da) Ceddal Meddel gelecek (= Deccal Meccal)

Gelecek diyenler (var) der sesi gelir (HMH)

3.2.1. Güzel Ahmet Hikâyesi (GAH)

No. 1 (GAH)

4 dörtlükten oluşan bu şiir, 8'li hece vezniyle 5+3 ve 4+4 duraklı olarak yazılmıştır. Bu bölümü karşılıklı deyişme olarak değerlendirdiğimizde iki dörtlüğü Hırızmalı Güzeli iki dörtlüğü Güzel Ahmet söylemiştir. Güzel Ahmet'in söylediği dörtlükler aaaa-bbba, Hırızmalı Güzeli'nin söylediği dörtlükler aaab-ccca şeklinde kafiyelenmiştir. Ahenk unsuru nakarat, dolgu kelimeler, zengin kafiye ve rediflerle sağlanmıştır.

Hırızmalı Güzeli'nin dile getirdiği metin içindeki ilk dörtlük kendi bahçesinde uyuyakalmış bir şekilde gördüğü Güzel Ahmet'i uyandırmak içindir. Hırızmalı Güzeli, Güzel Ahmet'in içinde bulunduğu hali tasvir ederek onun kır atına güvenip geldiğini ancak

devlerin onu görmesi halinde yaşanacak olay ve muhtemel tehlikelere karşı Güzel Ahmet'i uyarır. Güzel Ahmet'in, Hırızmalı Güzeli'ne verdiği cevapta onun söylediği ilk iki mısraı kısmen tekrarlayarak sonrasında ise oraya Mevlaya güvenerek geldiğini devlerin gelmesi halinde onlarla güreşeceğini söylemesi ikinci dörtlüğe hâkim temadır. Üçüncü dörtlükte Hırızmalı Güzeli, devlerin kırk tane olduğunu ve ona zarar vermeleri halinde annesinin perişan olacağından dem vurarak uyardıysa da Güzel Ahmet, dördüncü dörtlükte Hırızmalı'nın bu düşüncelerine karşı çıkmış ve Yaradan'a sığındığını belirterek olay karşısındaki kararlılığını kanıtlamıştır. Diyalog tarzında hikâye içinde yer alan bu deyiş tahkiyeli bir anlatım özelliği taşımaktadır.

No. 2 (GAH)

3 dörtlükten oluşan şiir, 8'li hece vezniyle ve 4+4/5+3 duraklı olarak kaleme alınmıştır. Dörtlüklerin bazen üç ve dördüncü mısraları bazen de dördüncü mısraı tekrar edilerek nakarat oluşturulmuş ve ahenk sağlanmıştır. Kafiye örgüsü aabc-ddda-eece(?) şeklindedir. Ahenk, yarım kafiye, redif, deyişteki ses türeme ve düşmeleriyle sağlanmaktadır (Yalnız, hatırın, n'olur...).

Topal Dev, Güzel Ahmet'i somurma çabalarının sonuç vermemesi üzerine arkadaşlarının yanına giderek onlara ve başkanlarına pınarın başında bir çocuğun olduğunu haber verir. Topal Dev ve diğer devlerle arasında karşılıklı deyişme niteliğinde olan bu şiirde Topal Dev, diğer devlerden Güzel Ahmet'i kendisine bırakmalarını ister.

Dörtlüklerde tahkiyeli bir anlatım olmakla beraber yer yer tahlili bir anlatımda görülmektedir.

No. 3 (GAH)

5 dörtlükten oluşan bu şiir, 8'li hece vezniyle ve 4+4/5+3 duraklı yazılmıştır. Şiirde ahengi sağlayan en önemli unsur diyalogun soru-cevap tarzında ilerlemesidir. Hırızmalı Güzeli'nin söylediği dörtlükler aab-cacb(?)-dddb ile kafiyelenirken Güzel Ahmet'in söylediği dörtlükler aab-ccdc şeklinde kafiyelenmiştir. Dörtlüklerde kullanılan yarım kafiye ve rediflerde ahengi sağlamada katkı sağlamışlardır. Dörtlüklerin üç ve dördüncü mısraları bazen de dördüncü mısraları şiirde nakarat olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dörtlükler, Kral'ın kızı ve kuyuda hapsedilmiş Güzel Ahmet arasında karşılıklı söyleşme havasında geçmektedir. İlk dörtlükte kız, halini arz eder ve Güzel Ahmet'in kuyuya atılan kendiri beline bağlarsa onu kuyudan çıkarabileceğini söyler. İkinci dörtlükte kız Güzel Ahmet'e dininden dönmesi halinde onu kuyudan çıkaracağını söylese de üçüncü

dörtlükte Güzel Ahmet böyle bir teklifi kabul etmeyeceğini dile getirmektedir. Dördüncü dörtlükte kız Güzel Ahmet'i ikna etmek için kuyuda kalması halinde ona yapılacak işkencelerden bahsetse de onu ikna edemez. Son dörtlükte Güzel Ahmet dünyadan herkesin göçüp gideceğini, bir gâvurun Müslüman olabileceğini ancak bir Müslümanın gavur olamayacağını belirtmektedir. Karşılıklı deyişme diyalog tarzında ve tahkiyeli bir anlatımla söylenmektedir.

No. 4 (GAH)

3 dörtlükten oluşan şiir, 8'li hece vezniyle kaleme alınarak 4+4/5+3 durakla yazılmıştır. Dörtlükler aaba-cccc-dddd şeklinde kafiyelenmiştir. Ahenk, nakarat mısraları, dolgu kelimeler, ses türeme ve düşmeleri, redif ve tam-yarım kafiyelerle sağlanmaktadır.

Şiir, gözlerine babası tarafından mil çektirilen Güzel Ahmet'in annesi ile karşılaşmasından sonra söylenmiştir. Şiirde yer yer kullanılan sözde soru cümleleri de söyleyişe canlılık kazandırmaktadır. İlk dörtlükte anne oğlunu gözlerine mil çektirilmiş halde görünce olanları sorgular ve sen baba diye geldin ama o sana düşmanmış tarzındaki fikirlerini beyan eder. İkinci dörtlükle öfkesi dinmeyen anne bunu yapan babaya Allah'tan belasını bulsun diyerek etraftakilere oğlunun halini anlatıp oğluna bakmalarını ister. Son dörtlükte içinde bulunduğu duruma dayanamayarak yeter diye feryat eden anne bundan daha büyük bir sıkıntı olamayacağını çaresiz bir şekilde dile getirmektedir. Deyiş, tahlili bir anlatımla söylenmiştir.

No. 5 (GAH)

4 dörtlükten meydana gelen şiir, 8'li hece ölçüsü ve 4+4/5+3 durakla yazılmıştır. Güzel Ahmet'in söylediği dörtlükler aaba-cca(?) şeklinde kafiyelenirken Yılan'ın söylediği dörtlükler aaaa-bbbb şeklinde kafiyelenmiştir. Dörtlükler içinde dönemin dil özelliklerinden örneklerde mevcuttur (geliverir...). Ahenk, dolgu kelimeler, dörtlüklerin tekrarlanan üçüncü, dördüncü veya sadece dördüncü mısraları, redif, kafiye, aliterasyon gibi unsurlarla sağlanmaktadır.

Bu şiir, gözlerine mil çekildikten sonra Allah'a yalvarıp sızlanırken bulunduğu yere gelen yılan ile Güzel Ahmet arasında geçmektedir. Karşılıklı deyişme tarzında ilerleyen şiirin bazı dörtlüklerinin son mısralarında soru-cevap tekniği kullanılmıştır. İlk dörtlükte Güzel Ahmet, dualarının kabul olması neticesinde yanına yaklaşan yılanın sızıltısını duyunca yılanı perişan olmadan bir an önce canını almasını söyler. Güzel Ahmet'in söylediklerine karşılık ikinci dörtlükte yılan, hakkındaki takdir neyse onun olacağını iki

güvercinin gelmesi ile gözünün iyileşeceğini söyleyerek oradan ayrılır. Bunun üzerine son dördlükte Güzel Ahmet, eninde sonunca takdirin yerine geleceği cennetten gelecek bu güvercinler sayesinde gözlerinin göreceğini söyler. Genellikle iyi haberleri getiren bir imge olarak kullanılan kuş olan güvercin burada da bu özelliğiyle öne çıkmaktadır. Yılan ve Güzel Ahmet'in değişmesinden meydana gelen şiir tahkiyeden ziyade tahlili bir yapıya sahiptir.

3.2.2. Han Mahmud Hikâyesi (HMH)

No. 1 (HMH)

Üç dördlükten oluşan bu şiir 11'li hece ölçüsü ile yazılıp 4+4+3 duraklı söylenmiştir. Dördlükler aaab-bbbb-cccb şeklinde kafiyelenmiştir. Ahenk nakarat mısraları, dolgu kelimeler, tam-zengin kafiye ve rediflerle sağlanmıştır.

Şiir padişahın isteği üzerine Mahmud tarafından dile getirilir. Mahmud ilk dördlükte dünyanın fenalığından onu bir değirmene, insanı ise bu dünyadaki tanelere benzetir. Dünya döndüğü sürece insanın öğütüleceğinden dem vurur. İkinci dördlükte mahşer günü, melekler ve cennetten bahsederek insanların birbirleri ile helalleşmeleri gerektiğini son dördlükte ise insanların akıbetlerinin takdir edildiği ölçüde olacağından, Deccal ve Meccal meleklerinin gelerek son bulacağından söz eder.

Hikâyedeki yedi şiir (Nr. 2/a-b-c-d-e-f-g) padişahın yedi aşığı ile Mahmut ve Kamber arasında geçmektedir. Soru-cevap tarzında olan bu bölüm aşağıda verilen şekildedir:

No. 2/a (HMH)

İki dördlükten oluşan şiir 11'li hece ölçüsü ile yazılıp 4+4+3 duraklı söylenmiştir. Dördlüklerin kafiye örgüsü aaax(?)-bbbx(?) şeklindedir. Dördlüklerdeki son iki mısra tekrar edilerek nakarat oluşturulmuştur. Bu tekrar esnasında ilk dördlüğün son mısraı başındaki kelime 'Âşık' olarak değiştirilmiştir. Kelime tekrarları, asonanslar ahengi büyük ölçüde sağlamıştır. Söyleyiş esnasında kullanılan kelimeler ve bazı kelimelerin anlamı ayrıca verilmiştir. Şiirde ilk dördlük soru, ikinci dördlük Mahmud'un cevabıdır.

İlk dördlük birinci âşık ile Mahmud arasında geçer. Âşık, Mahmud'a "denizi yol eden benizi gösteren, domuzu uyuz eden şeyin ne olduğunu sormuştur. Mahmud ise sorulara sırayla gemi, ayna, küncü cevaplarını vermiştir. Şiirde merak unsurunu tetikleyici mahiyette "o nedir ki" soru kalıbı her mısrada kullanılmıştır.

No. 2/b (HMH)

İki dörtlükten ibaret Şiir 11’li hece ls ile 4+4+3 duraklı yazılmıştır. Kafiye Şeması aaax(?)-bbbx Şeklindedir. Ahenk nakarat mısraları, soru-cevap kelimeleri, r, z seslerinin tekrarı ile sağlanmıştır. İlk dörtlüğün son mısraındaki ilk kelime nakarat oluŐtururken ‘‘usta’’ olarak değiştirilmiştir. İlk dörtlük ikinci aşığın sorusu ikinci dörtlük Mahmud’un cevabıdır.

İkinci aşık ilk dörtlükte Mahmud’a, ‘‘yüce durup erimeyen’’, ‘‘verde kalsa rmeyen’’, ‘‘kocasa da farımayan’’ Şeyi sorar. Mahmud ikinci dörtlükte sırasıyla ‘‘dağ’’, ‘‘altın’’, ‘‘gönül’’ cevaplarını verir.

No. 2/c (HMH)

İki dörtlükten oluşan Şiir 11’li hece lcs ile kaleme alınmış 4+4+3 duraklı yazılmıştır. Kafiye rgs aaax(?)-bbbx(?) Şeklindedir. Ahenk unsuru nakarat mısraları, soru kelimeleri (o nedir ki- o kimdir ki), n ve r ses tekrarları ile sağlanmış zengin kafiye kullanılmıştır. Ayrıca söyleyiş esnasında eklenen ekler de parantez içinde metinde yer almaktadır. İlk dörtlük üçüncü aşık, ikinci dörtlük Mahmud tarafından dile getirilmiştir.

İlk dörtlükte üçüncü aşık, ‘‘minareyi sallayan’’, ‘‘Zlfıkarı telliyen’’, ‘‘karıncayı nallıyan’’ Şeylerin sorularını yöneltir. İkinci dörtlükte Mahmud sorulara sırasıyla ‘‘ezan’’, ‘‘Hz. Ali’’, ‘‘Sultan Süleyman’’ cevaplarını verir.

No. 2/d (HMH)

İki dörtlükten ibaret olan Şiir, 11’li hece ls ile yazılarak 4+4+3 duraklı söylenmiştir. Kafiye Şeması aaax(?)-bbbx(?) Şeklindedir. Ahenk unsuru nakarat mısraları, soru kelimeleri (o nedir ki- o kimdir ki), z ve r ses tekrarları ile sağlanmış zengin kafiye kullanılmıştır. Söyleyiş esnasında kelimelere eklenen ekler de parantez içinde metinde yer almıştır. İlk dörtlük dördüncü aşık, ikinci dörtlük Mahmud tarafından dile getirilmiştir.

İlk dörtlükte aşık, ‘‘suya düşüp ıslanmayan’’, ‘‘topraklarda paslanmayan’’, ‘‘etini kessen seslenmeyen’’ Şeylerin ne olduğunu sormuştur. Mahmud ise sırasıyla Şu Şekilde cevap vermiştir: ‘‘Yeşil rdek’’, ‘‘altın’’, ‘‘l’’.

No. 2/e (HMH)

İki dörtlükten oluşan bu Şiir 11’li hece ls ile kaleme alınmış 4+4+3 duraklı söylenmiştir. Kafiye rgs aaax(?)-bbbx(?) Şeklindedir. Ahenk, nakarat mısraları, soru

kelimeleri (o nedir ki- o kimdir ki), ü, k ve r ses tekrarları, “öz” sesine bağlı tam kafîye ile sağlanmıştır. İlk dördlük beşinci âşık, ikinci dördlük Mahmud tarafından dile getirilmiştir.

Beşinci âşık ile Mahmud arasında geçen bu şiir de Mahmud’a, “ateşi olup közü olamayan”, “mecliste sözü olamayan”, “canı olup gözü olmayan”ın ne olduğu sorulur. Mahmud sırasıyla bu soruları, “cehennem”, “kötü adam”, “köstü” olarak yanıtlar.

No. 2/f (HMH)

İki dördlükten meydana gelen bu şiir, 11’li hece ölçüsü ile kaleme alınmış 4+4+3 duraklı söylenmiştir. Kafiye şeması aaax(?)-bbbx(?) şeklindedir. Ahenk, nakarat mısraları, soru kelimeleri (o nedir ki- o kimdir ki), e, m ve r ses tekrarları ile sağlanmış yarım kafîyeye kullanılmıştır.. İlk dördlük altıncı âşık, ikinci dördlük Mahmud tarafından dile getirilmiştir.

İlk dördlükte âşık, “merdivenden çıkan”, “merdivenden inen”, “susuz persiz dönen” şeylerin ne olduğunu sorar. Mahmud sırasıyla “gençlik”, “kocalık”, “göz” olarak cevaplandırır.

No. 2/g (HMH)

Dört dördlükten oluşan bu şiir 11’li hece ölçüsü ile yazılmış 4+4+3 duraklı söylenmiştir. Kafiye şeması aaxa(?)-bbxb(?)-ccxc(?)-ddxd(?) şeklindedir. Şiir soru-cevap tarzında olup âşıkların başı Deli Ali ile Mahmud arasında bir deyişme niteliğindedir. Dördlüklerde ahenk unsuru kelime tekrarları, nakarat mısraları, zengin kafîye ve rediflerle sağlanmıştır.

Yedi âşıkların başı Deli Ali ile Mahmud karşılaşmaktadır. Deli Ali, Mahmud’a “kovalarsa nereye kaçacağını”, “karşısına derya deniz çıkarsa nereye kaçacağını” sorar. Mahmud bu soruyu “kovalandığı esnada kaçacağını karşısına çıkan denizin üzerinden de Hak tarafından verilen kanat ile uçacağını” söyleyerek soruyu doğru bilir. Deli Ali, bunun üzerine “hazır yoldan herkes gider” diyerek cevabı kabul etmemiş Mahmud’un kendine bir soru sormasını istemiştir. Mahmud, Deli Ali’ye “kadı”, “müftü”, “bu dünyanın tadı” ve “Nuh peygamberin gemisini yapan ustanın adı”nı sorar. Deli Ali soruları cevaplandıramayıp yenilmiş Mahmud ise kendi sorularını sırasıyla şu şekilde cevaplandırır: “kadı”, “müftü”, “sağlık”, “Nebi”.

Deyişmeler esnasında Deli Ali'nin adamlarına üçer soru sorulmuş Deli Ali'ye ise dört soru sorulmuştur. Soruları cevaplayamasa da diğerlerine nazaran Deli Ali'ye fazla soru sorulması sanatkârlığı ve yetkinliğine dikkat çekmek için yapıldığı söylenebilir.

No. 3 (HMH)

İki dörtlükten meydana gelen şiir 8'li hece ölçüsü ile yazılmış 4+4 durak ile söylenmiştir. Kafiye örgüsü aaab-cccb (?) şeklindedir. Ahenk nakarat mısraları, ş ve t seslerinin tekrarı ile sağlanmış yarım kafiye ve redif kullanılmıştır. Mahmud'un bahçeye girdiği esnada burasının kime ait olduğunu anlamaya çalışırken kendisine doğru atılan elmanın nereden geldiğini öğrenmeye çalışması üzerine dörtlükler oluşturulmuştur.

İlk dörtlükte yere düşen elmanın nereden geldiği ısrarla öğrenilmeye çalışılmış ve buna dair sorular yöneltmiştir. Herhangi bir cevabın gelmemesi üzerine ikinci dörtlüğü dile getiren Mahmud burada elmayı, dişlenmiş ve etrafı gümüşle kaplanmış olarak tasvir eder.

No. 4 (HMH)

Üç dörtlükten meydana gelen şiir, 11'li hece ölçüsü ile yazılmış 4+4+3 duraklı söylenmiştir. Kafiye şeması aaab-cbcb-dddb şeklinde oluşturulmuştur. Şiir de ahenk unsuru kelime tekrarları, nakaratlar, "i" ve "z" seslerinin tekrar edilmesi ile sağlanmış tam kafiye ve redif kullanılmıştır. Aynı zamanda 'kırmızı' kelimesine dayalı bir "ayak" şiirde mevcuttur. Söyleyiş esnasında eklenen kelime ve ekler metinde parantez içlerinde belirtilmiştir.

Mahmud, bahçeye girdiğinde sarayın penceresinden dışarı çıkmış iki kol görür. Kollarından birisi kırmızı diğeri ise beyaz gül tutmaktadır. Mahmud kolları gördükten sonra elinde kırmızı gül tutana üç dörtlük söyler. Şiirde 'kırmızı' kelimesi dörtlüklerdeki ruhu yansıtır. Kırmızı renk, kan, güller, parmaklar, baş, ev kelimeleri şiirde bu rengi ifade etmeye yardımcı olur. İlk dörtlükte, Mahmud yıllardır aradığı sevdayı dile getirerek Senem'i de alıp gitmek istediğini söyler. İkinci dörtlükte, pencerede gül tutan kızları ayakları yeşilbaşlı kırmızı bir çift bülbüle benzeterek kendisini yakan kişinin orada olduğu söyler. Üçüncü dörtlükte ise Mahmud, Senem'e seslenerek kendisini öldürmesini parmaklarını da kanına batırmasını söyler. Dörtlüklerde Mahmud'un psikolojik durumu ve iç dünyasına büyük ölçüde yer verildiği için tahlili bir üslubun varlığından söz edilebilir.

No. 5 (HMH)

Dört dörtlükten oluşan Őir, 11’li hece ls ile 4+4+3 duraklı yazılmıştır. Mahmud’un söylediği Őiirler aaab-cccb Şeklinde Senem’in söylediği dörtlükler ise aaab-cccb Şeklinde kafiyelemiştir. Ahenk nakarat mısraları, tekrar eden soru kelimeleri, m, n ve g seslerinin tekrarları ile sağlanmış yarım kafiye ve rediflerden faydalanılmıştır. Konuşma esnasında yer alan “ne diyon, gel ha kurban” gibi kelimeler Şiirde sıkça kullanılmıştır. Dörtlükler Mahmud ve Senem arasında deyişme tarzındadır.

Senem’e sevdalı olan Başvezir ve Mahmud, padişahın görevlendirmesi ile kızın bahçesine giderler. Vezir, Mahmud’un içeri girmesine razı olmayınca bu kararı verecek kişinin Senem olacağı düşünülerek kıza sorarlar ve Mahmud ilk dörtlüğü dile getirir. Bu dörtlükte Mahmud, vezirle birlikte geldiğini ve sırdaşının Kamber olduğunu belirtip geleyim mi gelmeyeyim mi? diyerek kıza soruyu yöneltir. İkinci dörtlükte Senem, vezirin yanlarında işi olmadığını Mahmud’un içeriye gelmesini istediğini söyler. nc dörtlükte Mahmud, vezirin kendisine izin vermediğini artık gözlerinin ağlamaktan dünyayı görmediğini söyleyerek tekrar geleyim mi gelmeyeyim mi? diye Senem’e sorar. Son dörtlükte ise Senem, Mahmud’u görene kadar her gününün cefa ile geçtiğini hiç gün görmediğini artık onun içeri gelmesini istediğini belirtir. Kahramanlarının i dünyalarının yansıtıldığı bu dörtlüklerde aynı zamanda yaşanılan olay hikeye edilmiştir.

No. 6 (HMH)

İki dörtlükten oluşan Őir, 8’li hece lcs ile yazılmış 4+4-5+3 durakları ile söylenmiştir. Kafiye Şeması Kamber’in söylediği dörtlükte aaab Mahmud’un söylediği dörtlük de aaab Şeklinde dir. Ahenk; nakaratlar mısraları, redif ve yarım kafiye, dolgu kelimelerle sağlanmıştır.

Senem’in yanından ayrılan Mahmud onun kendisine hediye olarak verdiği destimal ile Kamber’in yanına gider. Mahmud’u böyle gören Kamber, ona diğer açıklar tarafından zarar geleceği düşüncesi ile destimalı giymemesi gerektiği Şeklinde onu ikaz eder. İlk dörtlükte Kamber, “göründü destimal ucu/açılsın Mahmud, açılsın” diyerek onun her Şeyi meydana sermemesini aşkını ortaya ıkarmamasını ister. Sonraki dörtlükte yedi aşıkların onu bu durumda görmeleri halinde Mahmud’un canına kıyacıklarından olayları daha fazla ifşa etmemesi gerektiğini belirtir.

No. 7 (HMH)

3 dörtlükten oluşan Őir, 11’li hece lcs ile 4+4+3 ve 6+5 duraklı söylenmiştir. Mahmud’un söylediği Őiirlerdeki kafiye Şeması aaaa-bbba(?) iken Senem’in söylediği

dörtlük aaab kafiyevidir. Ahenk; nakarat mısraları, mısra içinde tekrar eden kelimeler, r ve m seslerinin tekrar edilmesi ile sağlanmış yarım kafiye ve redif kullanılmıştır. Dörtlükler Senem ve Mahmud arasında deyişme tarzında verilmiştir.

Padişah, Mahmud'un gece kızının sarayında kaldığı öğrenince onun ırmağa atılmasını emreder. Irmağa giderken Senem'in sarayının yanından geçildiği esnada Mahmud, kızı pencerede görerek söze başlar. Mahmud, ilk dörtlükte olanlardan bahsederek “zalim baban beni Şardan atıyor” deyince ikinci dörtlükte Senem, Mahmud'un ırmağa atılması halinde sarayı yakacağını söyleyerek onu öldürürseniz ben de ölürüm der. Üçüncü dörtlükte sözü alan Mahmud, yedi âşıkların kollarını bağlamaları ve halini anlatmasına izin vermediklerini bu sebeple ölümünün ucuz olacağına dikkat çeker.

No. 8 (HMH)

4 dörtlükten meydana gelen şiir, 11'li hece ölçüsü ile 6+5 ve 4+4+3 duraklı yazılmıştır. Kafiye şeması aaab-acbb(?)-bdbd-eeed birlikte ahenk; nakarat mısraları, kelime tekrarları, bazı dörtlüklerde n ve y sesinin kafiyesi ile sağlanmışır.

Kamber, yedi aşğın Mahmud'u ırmağa atmak üzere götürdüğünü görmesi ile söze başlar. İlk dörtlükte mecaz-ı mürsel sanatına başvurularak bahçeye bir serzeniş vardır. Kast edilen olaylara sebep olan neden bahçe olarak gösterilse de asıl kast edilen Senem'dir. İkinci ve üçüncü dörtlükte de Kamber, bahçenin ve sarayın viran olup yanması için beddua eder. Kardeşine içinde bulunduğu duruma sebep olarak cayır cayır yanmasını istemektedir. Son dörtlükte ise dünyayı yedi aşığa bırakarak ırmağın onlar öldükten sonra taşmasını beddua ederek yine her şeyin sebebi olarak sarayı (Senem'i) sorumlu tutar. Tahlili bir anlatıma başvuru dörtlüklerde acı bir olay karşısında kahramanların verdiği tepkiler ve iç dünyaları çarpıcı bir şekilde gözler önüne serilir.

No. 9 (HMH)

3 dörtlükten oluşan şiir, 11'li hece ölçüsü ile yazılmış 6+5 ve 4+4+3 duraklı söylenmiştir. Kafiye şeması Senem'in dörtlüğünde aaab iken Mahmud'un söylediği dörtlüklerde aaab-cccb şeklindedir. Şiirde ahenk; nakarat mısraları, dolgu kelimeleri, n ve m seslerinin tekrar edilmesi ile sağlanmış yarım kafiye ve redif kullanılmıştır.

Kamber'in bedduası kabul olmuş ırmak taşmıştır. Mahmud'un arkasından ırmağa kendisini atan Kamber ve Senem'in cesetleri birbirine sarılmış şekilde padişahın emri ile ırmaktan çıkarılır. Cesetler, Deli Ali tarafından balta ile ayrılacağı esnada Allahuteala tarafından kendiliğinden ayrılır. O esnada kız ilk dörtlüğü söylemeye başlar. Senem hakkın

yerini bularak yedi aşığın on dört gözünün kör olması için beddua eder. Mahmud, sözü Senemden alarak ikinci dörtlükte yedi aşığın bir gözünün kör olması için beddua eder. Son dörtlükte Mahmud, artık Senem'in yüzünün gülüp mutlu olması, isteği her an Hızır'ın onun yanına gelmesi için dua ederek Ağca Kız'ı Kamber'e uygun gördüğünü ikisinin evlenmesini istediğini söylemektedir.

3.2.3. Hurşit Hikâyesi (HH)

No. 1 (HH)

3 dörtlük 1 üçlükten oluşan şiir, 12'li hece ölçüsü ile yazılmış 6+6 duraklı söylenmiştir. Üçlüklerden meydana gelen kısım dolgu niteliğinde kullanılmıştır. Ahengi, redif ve kafiyeler, dolgu kelimeler, nakarat mısraları sağlamıştır. Maham'ın Yemen'e kaçırılmadan önce közdeki taşların arasına sıkıştırdığı ve olanı biteni anlattığı mısralar şiirin muhtevasını oluşturur.

İlk dörtlükte Maham taşlara seslenerek içinde bulunduğu durumu anlatmış gözleri yaşlı şekilde yârinin gelmesini beklediğini söylemiştir. İkinci dörtlükte de tasviri bir anlatım yapılarak kaçırıldığı sıradaki durumunu betimlemiş ellerinin ayaklarının bağlı olduğunu dile getirmiş bu durumdan yakınmıştır. Sıradaki üçlükte diğer dörtlükleri tekrar ederek yârinin peşinden kendi ülkelerine gelmesinin istediğini söyleyerek diğer dörtlüğe geçer. Son dörtlükte de asıl vatani ve yurdunun sevdiği insanın yanı olduğunu söyleyen Maham, tez elden kurtarılmak ve Hurşit'e kavuşmak istediğini dile getirmiştir.

No. 2 (HH)

3 dörtlükten oluşan şiir, 11'li hece ölçüsü ile yazılmış 6+5/4+4+3 duraklı söylenmiştir. Kafiye örgüsü aaab-cccb-dddb(?) şeklindedir. Ahengi nakarat mısraları, dolgu kelimeleri, redif ve yarım kafiye, r ve i sesinin tekrarları sağlamıştır. Hurşit, taşların arasında bulunduğu mektubu okuduktan sonra dağlara taşlara bu dörtlükteki mısralar ile seslenerek içinde bulunduğu ruh halini anlatmıştır.

İlk dörtlükte Hurşit, tasviri bir anlatımla taşı bulunduğu durumdan bahseder. Bulduğunda birbirine çatılmış arasına da kâğıtçığın konmuş olduğunu belirten Hurşit, taşa seslenerek Maham'ın nerde olduğunu öğrenmeye çalışır. İkinci dörtlükte Hurşit, sorularını yönelttiği sevgilisinin nerede olduğunu öğrenmek adına seslenişi çimenedir. Ağlamaktan gözlerindeki yaşın ummana döndüğü anlatan âşık, çayır çimene yalvarır. Son dörtlükte bulunduğu ocak taşına seslenerek Maham'ın, Hurşit için bir şeyler deyip demediğini öğrenmeye çalışır. Dörtlüklerde tasviri ve tahlili bir anlatım mevcuttur.

No. 3 (HH)

3 dörtlükten oluşan şiir, 11’li hece ls ile yazılmış 4+4+3 duraklı söylenmiştir. Kafiye rgs Hurşit’in söylediği dörtlüklerde aaab-cccb tarzında oban’ın söylediği drtlkse aaab şeklinde kafiyelenmiştir. Ahengi nakarat mısraları, dolgu kelimeleri, m ve l sesi sağlamış yarım/zengin kafiyeler ve redif kullanılmıştır. Karşılıklı deyişme niteliğinde olan şiir oban ve Hurşit arasında geçmektedir.

Maham’ı aramak için yola çıkan Hurşit, oban ile karşılaşır. İlk dörtlükte çobanın dış görünüşünü tasvir eden Hurşit, ilerleyen mısralarda Maham’ı görüp görmediğini sormakla kalmaz adeta yalvarır. İkinci dörtlükte sözü alan oban kırk gün önce kızı, anne ve babası ile beraber gerken gördüğünü anlatır. Son dörtlükte çobanın dediklerine sevinen Hurşit, tekrar dönüp gelirse çobanı vezir edeceğine dair söz vererek oradan ayrılır. Dörtlüklerde tahlili ve tasviri bir anlatım hâkimdir.

No. 4 (HH)

3 dörtlükten oluşan şiir, 11’li hece ls ile yazılmış 6+5 duraklı söylenmiştir. Kafiye şeması aaab(?)-cccb-dddb şeklindeydir. Ahenk nakarat mısraları, redif ve yarım kafiyeler, i,  ve l seslerinin tekrarı ile sağlanmıştır. Hurşit, Koca Murat ırmağını atı ile geçmeye çalıştığı esnada at bataklıkta kaybolur. Yola tek başına devam etmek zorunda kalan Hurşit,  dörtlüğü söyler.

İlk dörtlükte Hurşit, ana ve babasından kalan atının derdini aldığını onunda Koca Murat ırmağı ile gittiğine dem vurur. Hurşit, ikinci dörtlüğün mısralarında atını sırasıyla ceren, tavşan ve doğana benzetir. Son dörtlükte üzüntüsünü anlatmaya devam eden Hurşit, atını Maham kıza göstermek istediğini ancak bunu başaramadığını dile getirir.

No. 5 (HH)

3 dörtlükten oluşan şiir, 8’li hece ls ile yazılmış 4+4/5+3 duraklı söylenmiştir. Kafiye rgs aaab-cccb-dddb şeklindeydir. Ahenk nakarat mısraları, redif ve yarım-tam kafiye, kelime tekrarları, z, r ve ı seslerinin tekrarı ile sağlanmıştır.

Atını bataklıkta kaybeden Hurşit, bütün zor koşullara rağmen yoluna devam ederken kendi kendini teselli etmek için söylenmeye başlar. İlk dörtlükte zamanla dertlerin biteceğini ağlayan insanların da güldüğünü dile getirirken ikinci dörtlükte gönlüne seslenerek gamlanma, kederlenme zira bin kaygı bir iş bitirmez diyerek üçüncü dörtlüğe

geçer. Bu dörtlükte de yiğitlerin birbiri ile sırdaş olduğu, atın bir yiğit için kardeş anlamına geldiği ve bütün şeylerin başının sağlık olduğuna değinerek yoluna devam eder.

No. 6 (HH)

3 dörtlükten oluşan şiir, 11’li hece ölçüsü ile kaleme alınmış 5+6 duraklı söylenmiştir. Kafiye örgüsü Hurşit’in söylediği dörtlüklerde aaab-cccb şeklinde yaşlı kadının söylediği dörtlük ise aaab tarzında kafiyelenmiştir. Ahenk nakarat mısraları, redif ve yarım kafiye, söyleyiş esnasında eklenen kelimeler, ı ve l seslerinin tekrarları ile sağlanmıştır.

Hurşit, pınarbaşında karşılaştığı yaşlı kadını üzgün, kederli görünce ona bir türkü söylemek ister. Bu şiir yaşlı kadın ve Hurşit arasında geçen karşılıklı deyişme niteliğindedir. İlk dörtlükte Hurşit, sevdiği kız Maham’ın gözlerinin tıpkı şahan gözleri gibi olduğunu söyleyerek yaşlı kadının Maham’dan söylemesini ister. Maham’ın adını duyan kadın Maham ve Hurşit’in hikâyesini bildiği için Hünkâröğlü olan Hurşit’e kendi kızını vermek için “N’edicin Maham’ı, Mehri’den söyle” diyerek oğlanın aklını karıştırmaya çalışsa da başarıya ulaşamaz. Hurşit, buna karşılık olarak son dörtlükte Maham’dan vazgeçmeyeceğini kadının susmaması halinde ona beddua okuyacağını söyleyerek sözlerini tamamlar.

No. 7 (HH)

3 dörtlükten oluşan şiir, 8’li hece ölçüsü ile yazılmış 5+3 duraklı söylenmiştir. Kafiye örgüsü abcb-dddb-eeeb(?) şeklindedir. Ahenk nakarat mısraları, yarım kafiye ve rediflerle sağlanmıştır. Yemen’de edindiği kardeşi ile düğüne giden Hurşit, orada bulunanların isteği üzerine sıra kendisine gelince türkü söylemeye başlar.

İlk dörtlükte Hurşit, Maham’a seslenerek artık gizli olan bir şeyin kalmasını istemediğini ve kendisinin Yemen’e geldiğini söyler. İkinci dörtlükte de peşinden geldiğini ve ona her türlü hakkını helal ettiğini belirtir. Son dörtlükte de sevgilisine seslenen âşık, artık sevgilisinin yürümesi ile her yeri aydınlatan nurundan bahsederek Maham ve Hurşit’in sırrının bilinmesi gerektiğini dile getirmektedir.

No. 8 (HH)

4 dörtlükten meydana gelen şiir, 12’li hece ölçüsü ile yazılmış 6+6 duraklı söylenmiştir. Kafiye örgüsü aaab-cccb(?)-dddb-eeeb şeklindedir. Ahenk nakarat mısraları, redif ve yarım-tam kafiyeler ve dolgu kelimeler ile sağlanmıştır. Hurşit, bir önce söylediği

türküde Maham'ın adını geçirince damat bey bunu duyar ve sinirlenerek türküyü kestirir. Hurşit'in kardeşi olayı dışardan izlerken yaşananları görmesiyle duruma müdahale eder ve Hurşit'e türküyü tekrar söylemesini ister. Hurşit'in, "Maham ile Hurşit'in sırrı bir gizlice diyen olsun" dediği esnada pencereden bakan Maham'ın bunu duyması ile Hurşit'te kızın orada olduğu fark eder.

Hurşit türküde kızı gördüğü durumu anlatarak tahlili ve tasviri bir anlatıma başvurmuştur. İlk dörtlükte saçlarını taradığına değinmiş, devam eden dörtlüklerde sözlerine devam eden âşık sevgilisinin kaşına, dişine vb. uzuvlarına değinmiştir.

No. 9 (HH)

4 dörtlükten oluşan şiir, 11'li hece ölçüsü ile yazılmış 6+5 duraklı söylenmiştir. Kafiye örgüsü aaax(?)-bbbx(?)-cccx(?)-dddx(?)şeklindedir. Ahenk nakarat mısraları, redif ve yarım kafiye, dolgu kelimeleri, a ve e ses tekrarları ile sağlanmıştır. Hurşit, Maham'ı Yemen'den alıp Konya'ya getirince konakladıkları yaylada av arkadaşı Arap ile karşılaşır. Arap, Hurşit'ten geçmişin öcünü almak ister ve onlar uykudayken oğlanın kollarını bağlar. Hurşit, cebindeki deftere son kez birkaç dörtlük yazmak ister ellerini çözdürür.

İlk dörtlükte Hurşit, Arap'tan kendisini öldürmesi halinde Maham'ın ne olacağını söyleyerek kendisini öldürmemesi için ona yalvarır. İkinci dörtlükte de ava çıktığı zamanları hatırlatır onların hatırına sözümü dinle diye sözlerine devam eder. Sonraki dörtlükte eski günleri yâd etmeye devam eden Hurşit, beraber ava çıktıklarını at bindiklerini aynı sofrada yemek yediği günlerin hatırına kendisini öldürmemesini ister. Son dörtlükte Hurşit, Arap'ın bunca zulümü kendisini tanıyamadığı için yaptığını düşünerek "İsmim Hurşit Beydir de Hacıhünkâr oğluyam" diyerek kendisini tanıtma gereği duyar ve sözlerine son verir.

No. 10 (HH)

2 dörtlükten oluşan şiir, 12'li hece ölçüsü ile yazılmış 5+6 duraklı söylenmiştir. Kafiye şeması aaab-cccb şeklindedir. Ahenk nakarat mısraları, redif ve tunç-tam kafiyeler, dolgu kelimeler, ö-ü ve z seslerinin tekrarları ile sağlanmıştır. Arap, Hurşit'i korkusundan öldürmekten vazgeçince birlikte Maham'ın yanına giderler. İlk önce Arap'ın yanında Hurşit'i görmeyen Maham, iki dörtlüğü dile getirir.

İlk dörtlükte Arap'ın yaptıklarından ötürü sitem eden Maham, Araplarda ar-namusun olmadığını kendisinin ona yar olmayacağını belirtir. İkinci dörtlükte Maham, Hurşit'i göremediği için öldü sanarak Arap'tan hesap sorar.

3.2.4. Öksüz Ali Hikâyesi (ÖAH)

No. 1 (ÖAH)

Dört dörtlükten oluşan şiir, 11'li hece ölçüsü ile yazılmış 5+6 duraklı söylenmiştir. Kafiye şeması aaba-ccca-ddda-eeea şeklindedir. Ahenk nakarat mısraları, yarım-zengin kafiye, redif unsurları ile sağlanmıştır.

Döne bade içtikten sonra Öksüz Ali'ye duygularını anlatmak için ona mektup yazarak güvenlikçisi ile gönderir. Öksüz Ali'nin mektubu okuduktan sonra yazdığı cevap bu şiirin dörtlüklerini oluşturur. Öksüz Ali şiirde Döne'ye olan sevgisini anlatmış bunun yanında annesinin yüzünden başına gelenlere isyan etmiş bulunduğu durumu tahlili bir anlatımla dile getirmiştir.

No. 2 (ÖAH)

Tek dörtlükten oluşan şiir, 8'li hece ölçüsü ile yazılmış 5+3 duraklı söylenmiştir. Kafiye şeması aaab şeklindedir. Son mısra tekrar edilerek nakarat oluşturulmuştur. Ahenk, nakarat mısraı, söyleyiş esnasındaki dolgu kelimesi, yarım kafiye ve redif unsurları ile sağlanmıştır.

Döne, Öksüz Ali'yi görmek için çiftliği bahane ederek ailesinden izin alır. Çınarın altında yatan Öksüz Ali'nin yanına giderek tek bentlik şiirini söyler. Döne şiirde Harran çiftliğinde durmamaları gerektiğini birlikte Mısır'a babasının yanına gitmek istediğini dile getirerek Öksüz Ali'yi uyandırmaya çalışır.

No. 3 (ÖAH)

Dört dörtlükten oluşan şiir, 8'li hece ölçüsü ile yazılmış 4+4 duraklı kaleme alınmıştır. Kafiye şeması Öksüz'ün söylediği dörtlüklerde aaab-cccb iken Döndü'nün söylediği dörtlüklerde aaab(?)-cccb şeklindedir. Ahenk, nakarat mısraları, söyleyiş esnasındaki dolgu kelimeleri/eklenen mısralar, kafiye ve rediflerle sağlanmıştır. Karşılıklı deyişme özelliği taşıyan şiir Öksüz Ali ve Döne arasında geçmektedir.

Birinci ve üçüncü dörtlüklerde Öksüz Ali, Döne'nin kaçma isteğine ve ısrarlarına cevap vermiş kaçamayacağını açık bir üslupta dile getirmiştir. İkinci ve dördüncü dörtlükler de ise Döne, Öksüz Ali'ye maddi sıkıntıları, peşinden gelecek olan güvenlikleri düşünmemesini kendisini kaçırmamasını söylemiştir.

No. 4 (ÖAH)

Üç dörtlükten oluşan şiir, 11’li hece ölçüsü ile yazılmış 5+6 duraklı söylenmiştir. Kafiye şeması aaab-cccb-dddb şeklindedir. Ahenk, nakarat mısraları, yarım kafiye, redif, m ve u/ü seslerinin tekrarları ile sağlanmıştır. Öksüz Ali mezarlıkta bade içtikten sonra kaybolan Döne’yi düşünür ve bu şiiri dile getirir.

Öksüz Ali, ilk dörtlükte mezar taşlarına serzenişte bulunarak küçük yaşta öksüz kaldığı için ağlar. İkinci dörtlükte Döne’yi kaçırmak için çok emek sarf ettiği çaba gösterdiğini anlatmış son dörtlükte ise bu dertle yaşamayacağını sonunu düşünemediğinden dem vurarak ağlamaya devam eder.

No. 5 (ÖAH)

Üç dörtlükten meydana gelen şiir, 11’li hece ölçüsü ile yazılmış 6+5 duraklı söylenmiştir. Kafiye şeması Memiş Koca’nın söylediği dörtlükte aaab(?) iken Öksüz Ali’nin söyledikleri aaba(?)-ccca şeklinde kafiyelenmiştir. Ahenk, nakarat mısraları, söyleyiş esnasındaki dolgu kelimeler, kafiye, redif ve soru cümleleri ile sağlanmıştır. Karşılıklı deyişme özelliğinde olan bu şiirin il dörtlüğünü Memiş Koca iki dörtlüğü de Öksüz Ali söylemiştir.

Toprakkale’ye kadar iz süren Öksüz Ali, Memiş Koca’nın hanına gelir ve ondan kızı sorar. İlk dörtlükte Memiş Koca olayları tasviri bir anlatımla özetleyerek yaşananları anlatır. İkinci dörtlükte Öksüz Ali hancıya çeşitli sorular sorarak kızın Döne olup olmadığını anlamaya çalışır. Üçüncü dörtlükte sözlerine devam eden Öksüz Ali, kızın takıları ve yaşı gibi konularda bilgi vermektedir.

No. 6 (ÖAH)

Üç dörtlükten oluşan şiir, 11’li hece ölçüsü ile yazılmış 6+5 duraklı söylenmiştir. Kafiye şeması aaab-cccb-dddb şeklindedir. Ahenk, nakarat mısraları, söyleyiş esnasındaki dolgu kelimeleri, redif ve yarım-tam kafiyelerle sağlanmaktadır.

Öksüz Ali, Döne’nin kaçırıldığı esnada çobanlık yapmaya başlar. Bir gün çobanları yayarken Kırşehir mevkilerine gelir ve üç dörtlükten meydana gelen bu şiiri okur. Şiirde Öksüz Ali, emmi kızının kaçırıldığını, onun yaşadıklarını, sevda çekmeyenlerin bu hallerden anlamayacağını tasviri bir anlatımla dile getirmektedir.

No. 7 (ÖAH)

Üç beşlikten oluşan şiir 11’li hece ölçüsü ile yazılmış, 6+5 duraklı söylenmiştir. Kafiye şeması aaaab-ccccb-ddddb(?) şeklindedir. Bu şiirde nakarat mısraları son üç

mısraın tekrarı ile oluşturulmuştur. Ahenk, nakarat mısraları, redif ve yarım kafiye, dolgu kelimeleri ile oluşturulmuştur.

Öksüz Ali ile Döne'yi Çatalpınar'da bir araya getirmeye çalışan Çerçi, kızın yanına giderek bu şiiri söyler. Şiirde Öksüz Ali'den selam getirdiğini artık işlerinin Mevla'ya kaldığını belirten Çerçi son olarak Öksüz Ali'nin Çatalpınar'da beklediğini söyleyerek oradan ayrılır.

No. 8 (ÖAH)

Üç dördlükten oluşan şiir, 8'li hece ölçüsü ile yazılmış 4+4 duraklı söylenmiştir. Kafiye şeması abcb-dddb(?)-eeeb şeklindedir. Ahenk nakarat mısraları, redif ve zengin kafiye, tekrarlanan kelimeler, vezne uydurmak için yapılan kesmelerle sağlanmıştır.

Öksüz Ali, Döne ve yardımcılarının Çatalpınar' a geldiğini görerek sevinir. Öksüz Ali, kızın yüzüne bakmayıp selam vermemesi üzerine bu dördlükleri dile getirir. Döne'yi elleri kınalı gören Ali onun gelin olduğuna içerleyerek sevdasından dem vürmüş son olarak da Mısır'a giderek onu babasına şikâyet edeceğini söyler.

No. 9 (ÖAH)

Dört dördlükten oluşan şiir, 11'li hece ölçüsü ile yazılmış 6+5 duraklı söylenmiştir. Kafiye şeması abbb-cccb-dddb-eeeb şeklindedir. Ahenk nakarat mısraları, redif ve yarım-tam kafiye, dolgu kelimeleri ile sağlanmıştır.

Öksüz Ali, sazı ile Müşür Paşa'yı eğlendirmek için iki dördlük dile getirir. Oğlanın sesini duyan Döne'nin yan taraftan çıkmasıyla Öksüz Ali iki dördlük daha dile getirir. İlk iki dördlükte Döne'ye seslenen genç onun kızın fiziki güzelliklerinden dem vurur. Öksüz Ali, sözlerinin devamında “ağlamasın kına yaksın ağ ele” demesi ile Döne'yi görür. Döne'yi gördükten sonra iki dördlük daha söyleyen genç buralarda da tasviri bir anlatıma başvurur.

No. 10 (ÖAH)

Üç dördlükten oluşan şiir, 11'li hece ölçüsü ile yazılmış 6+5 duraklı söylenmiştir. Kafiye şeması aaaa-bbba-ccca şeklindedir. Ahenk nakarat mısraları, redif ve yarım-tam-zengin kafiyeler, dolgu kelimeleri ile sağlanmaktadır.

Öksüz Ali ve Döne'nin kaçmaya çalışırken yakalanırlar. Öksüz Ali oradakilere görünmemek için toprağın içine gömülür ortam sakinleşince de oradan çıkarak tekrar

Müşür Paşa'nın evine gider. Evde Döne ve Müşür Paşa'yı yan yana görünce evlendiklerini sanarak Döne'ye ettiği beddualar dörtlüğün temasını oluşturur.

No. 11 (ÖAH)

Üç dörtlükten oluşan şiir, 11'li hece ölçüsü ile yazılmış 4+4+3 duraklı söylenmiştir. Kafiye şeması aabc(?)-dddc-eeec(?) şeklindedir. Ahenk nakarat mısraları, redif ve kafiyeler, söyleyiş esnasında yer verilen dolgu kelimeleri, a-i ve m sesinin tekrarları ile sağlanmıştır.

Öksüz Ali ve Döne'nin kaçma girişiminin tekrar başarısız olması ile Müşür Paşa kızın evden çıkamaması için kapıları kilitletmeye karar verir. Müşür Paşa'nın evine gelen Öksüz Ali bu şiiri dile getirir. Şiirin ilk dörtlüğünde kuş olup sevdiğini alıp gitmek istediğini anlatırken ikinci dörtlükte gizli yaralarını, sırlarını kimseye söyleyemediğinden sevdiğini orada bırakıp bir yere gidemediğinden bahseder. Son dörtlükte ise sevdiğini kaybettiği için duyduğu üzüntüyü dile getirir.

No. 12 (ÖAH)

Dört dörtlükten meydana gelen şiir, 8'li hece ölçüsü ile yazılmış 5+3 duraklı söylenmiştir. Kafiye şeması abcb-dddb-eeeb-fffb şeklindedir. Ahenk nakarat mısraları, dolgu kelimeleri, redif ve yarım-zengin kafiyelerle sağlanmıştır.

Öksüz Ali, Develioğlu'nun zorbalığı ile Zonguldak'a gider. Yolculuk dönüşünde Döne'nin tekrar kaçırılmış olması ve ayrı kalmaları neticesinde bu şiiri dile getirir. Şiirde yârini yine kaybettiğinden bahseden Öksüz ona kavuşmanın mümkün olup olmadığına dair düşüncelerini anlatır. Şiirde tasviri ve tahlili bir anlatım mevcuttur.

No. 13 (ÖAH)

Üç dörtlükten oluşan şiir, 11'li hece ölçüsü ile yazılmış 6+5 duraklı söylenmiştir. Kafiye şeması abcb-dddb-eeeb şeklindedir. Ahenk nakarat mısraları, dolgu kelimeleri, redif ve yarım kafiye, r ve a/e ses tekrarları ile sağlanmıştır.

Döne'nin Develioğlu aşireti tarafından kaçırılması üzerine Öksüz Ali, buluntu kardeşi Deli Mahmut' a yazdığı mektup şiirin içeriğini oluşturmaktadır. Develioğlu'nun kendilerine yaptıklarını anlatan Öksüz kardeşine Hasan dağlarına gelerek ondam yardım talebinde bulunur. Öksüz Ali, Deli Mahmut'a gelmemesi halinde Döne'nin Dağlı Halil ile evlendirileceğini anlatarak çaresizliğini mısralarında belirtir.

No. 14 (ÖAH)

Üç dörtlükten oluşan Şiir, 11'li hece ölçüsü ile yazılmış 4+4+3 duraklı söylenmiştir. Kafiye Şeması aaab-cccb-dddb Şeklindedir. Ahenk nakarat mısraları, dolgu kelimeleri, redif ve yarım-tam kafiyelerle sağlanmıştır.

Öksüz Ali'nin, Güllü Hatun'un çadırına gelerek oraya sığınıp yardım istemesi üzerine söylediği bir Őiirdir. Şiirde ksz Ali, Develioğlu'na yaptığı iŐlerin onun Şanına yakıŐmayacađından bahsederek sitemini dile getirmektedir.

No. 15 (AH)

 dörtlükten oluşan Şiir, 8'li hece ölçüsü ile yazılmış 4+4 duraklı söylenmiştir. Kafiye Şeması aaab-cccb-dddb(?) Şeklindedir. Ahenk nakarat mısraları, redif ve yarım-tam kafiyelerle sağlanmıştır.

Öksüz Ali ve Döne'nin uhadar Bey'in elinden kaçarak dağda konaklarlar. Bu esnada çok acıkan gençler cllb (yaban ileği) yemeye başlar. Döne, uyarıları dikkate almayarak çok tketince boğazına durur. Öksüz Ali, Döne'nin öldüğünü sanarak dörtlükleri dile getirir. Dörtlüklerde ağlayıp sızlanan ksz Ali, kızın yediği ilek yüzünden bu halde olduğunu söyleyerek Mevla'ya yalvarır ve Hızır'ı göndermesi için ona dua eder.

BÖLÜM IV

4. HİKÂYELERİN DİL VE ANLATIM ÖZELLİKLERİ

Muharrem Ergin'in dil konusunda görüşleri şu şekildedir: “Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta; kendi kanunları içinde yaşayan ve gelişen canlı bir varlık, milleti birleştiren koruyan ve onun ortak malı olan sosyal bir müessese, seslerden örülmüş muazzam bir yapı, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar ve sözleşmeler sistemidir (Ergin, 2001: 13). Doğan Aksan ise bu konuda “Dil bir anda düşünemeyeceğimiz kadar çok yönlü, değişik açılardan bakınca başka başka nitelikleri beliren kimi sırlarını bugün de çözemediğimiz büyümlü bir varlıktır. Dil dediğimiz düzen; insanın gözüdür, beynidir, düşüncesi ruhudur.” diyerek görüşlerini dile getirmektedir.

Toplumların değer yargılarının, kültür birikimlerinin, estetik zevklerinin ve folklor mahsullerinin nesilden nesle aktarılmasını sağlayan en mühim unsur dildir. Asıl değinilmesi gereken nokta hikâyeyi anlatan şahsın/anlatıcının dili hangi ölçütlerde ne derece yetenekli kullanabildiği meselesidir. Korkmaz, “İcra/gösterim esnasında hikâyeci âşığın dikkat çeken anlatım özelliklerinden birisi, hikâye kahramanının tarafında yer alması ve kahramanı dinleyici çevreye benimsetmeye, sevdirmeye, kahramanla dinleyiciyi özdeşleştirmeye gayret etmesidir.” demektedir (Korkmaz, 2003: 240).

Hikâyelerin nesir kısımlarında görülen hareketlilik kahramanların yaşamış olduğu toplumun yaşam tarzının bir gerekliliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Kahramanlar daima ardı arkası kesilmeyen olaylar silsilesinin içerisinde yer almaktadırlar.

Âşık Karayığit Osman anlattığı hikâyeleri nazım-nesir karışık bir biçimde dile getirmektedir. Anlatım esnasında okuyucuyu bilgilendirmek amaçlı açıklamalar ve detaylar vermektedir. Bilhassa argo kelimelerin metinlerde azımsanmayacak ölçüde yer alması da mühim bir detaydır. Âşık, hikâyelerin anlatımı esnasında bulunduğu yörenin dil ve üslubuna göre konuşur. Aynı zamanda bir öğretmen edası ile gerekli gördüğü yerlerde açıklama ve yorumlarıyla metinlerde varlığını hissettirir.

4.1. İSİMLER

Z. Korkmaz, “Dil ve anlatım özelliği bakımından, hikâyelerin teşekkül ettiği dönemin hayat tarzını yansıttığı, görülen isimlerin ait olduğu dönemin idarî, sosyal ve kültürel yapısıyla doğrudan ilişkili olduğunu, normal şahıs isimlerinin yanında padişah, kral, şah, paşa, kadı, ağa, bey unvanlı isimlere sıkça rastlanmasının nedeninin oluşturulma zaman olduğunu.” söyler (Korkmaz, 2003: 241-242).

Sözlü gelenek ürünleri, içinde yaşadığı toplumların değer yargılarını, gelenek ve göreneklerini, kültür birikimlerini, dünya görüşlerini, zevklerini yansıtan unsurlardır. İncelediğimiz hikâyelere bakıldığında ortaya çıktığı coğrafi bölgenin kendine has özelliklerini taşıdığını görürüz. Hikâyelerde kullanılan isimlerde bu duruma örnek teşkil etmektedir. Hikâyelerde toplumun yapısıyla ilişkili olarak bey, paşa, vezir gibi isimler sıkça kullanılmaktadır. Özellikle kahramanlar öne çıktıkları, özdeşleştirildikleri fonksiyonlarla isim almışlardır. Kullanılan isimlere yapı olarak bakıldığında sıfat+ (özel) isim, sıfat+ (cins) isim örnekleri mevcuttur.

Hikâyelerde yer alan mekân isimleri reel dünyaya ait mekânlardır. Özellikle İç Anadolu, Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgesine metinlerde sıkça yer verilmiştir. Bunların yanında şehir olarak yer alan mekânlar: “Konya, Yemen” (HH), “Mısır, Kırşehir, Kayseri, Zonguldak, Düziçi, Karacaören Köyü, Antep, Islahiye, Gâvur Dağları” (ÖAH), “Almanya, Kayseri, Sarız ilçesi, Akdere köyü, Dayoluk köyü” (SBAH). Bunların haricinde hikâyelerde yer alan bazı mekânlar şunlardır: “Kızılbük, Pınarbaşı, ev” (GAH), “han, bahçe, saray, ırmak” (HMH), “dağ, yeraltı hücre, yayla, çadır, Fırat/Koca Murat ırmağı” (HH), “Çuhadar Bey’in evi ve bahçesi, Güllü Hatun’un çadırı, Deli Mahmut’un evi, mezarlık, çeşme, Çatalpınar” (ÖAH), “Ahmet Ağa’nın evi, kahvehane, banka” (SBAH) vb.

Güzel Ahmet Hikâyesi (GAH): Bey, Başvezir, Çoban, Nene, Hırızmalı Güzeli, Kral, Küp Uçuran Karı, Kral’ın Kızı, Yaşlı Çoban ve Eşi.

Han Mahmud Hikâyesi (HMH): Han Mahmud, Kamber ve Senem, Deli Ali Ve Adamları (Yedi Âşık), Kahramanların Babaları, Muhafızlar, Usta, Saz Ustası, Ağca Kız.

Hurşit Hikâyesi (HH): Hacıhünkâr ve eşi, Hurşit, Maham, Hoca, Başvezir, Arap seyis, Yemen aşiret beyi, Çoban.

Öksüz Ali Hikâyesi (ÖAH): Öksüz Ali, Döne, Deli Mahmut, Memiş Koca, Güllü Hatun, Çerçi, Dırmalak ve Topal, Kâhya, Cellat Balyoz, Develioğlu Bey’i, Dağlı Halil, Çuhadar Bey.

Sarız’dan Bir Aşk Hikâyesi (SBAH): Mustafa, Hatice, Ahmet Ağa, Muhtar (Hasan Alıcı), Komutan, Taksici, Banka Müdürü.

4.2. BENZETMELER

Türkçe’de genellikle gibi kelimesi ile yapılan benzetmeler, anlatılmak istenen düşüncüyü somutlaştırmak ve dinleyicinin duyduğunu anlamlandırabilmesine daha etkin bir

zihinsel şemaya sahip olunmasını kolaylaştırmaktadır. Metinlerde yaygın bir biçimde kullanılan benzetmeler dilimizde azımsanmayacak ölçüde etkindir.

Benzetme yapılan nesne daha somut ve anlaşılabilir hale gelmektedir. Benzetmeyi oluşturan dört unsur şunlardır:

1. Benzeyen
2. Benzetilen
3. Benzetme Yönü
4. Benzetme Edatı

Güzel hikâyesinde Hırızmalı Güzeli'nin bulunduğu yerin anlatımı şu şekildedir:

“...tepeye çıktın mıydı, güneş doğar göğün yüzünden, bir de yerden doğar. Yerdeki güneş, güneşin içinde kız. ... güneş ilen eşit gibi...” (GAH).

“Topal Dev'in, Güzel Ahmet betimlemesi: Ulan uyanıverdi ki, arkadaş, koca bir örnek (=emsallerinden çok daha büyük) şöyle kendine yaklaşmış. Nefesi şöyle kaba yel gibi...” (GAH).

“Böylece kara sevdaya tutuldu, ... deli gibi aşığım, kara gün” (HMH), *“Deli gibi sevmek, Ceren sekişli, tavşan yüküslü, büyük kız yürüyüslü, doğan bakışlı, tor şahan gözlü, ak ceren gözlü”* (HH), *“Memiş Koca, bu kız çocuğuna baktı ki, kendi kendisini harap etmiş ağlamaktan. Adeta bitmiş. Amma kaçırılmış, amma köleliğe alınıp satılacak gibi duruyor.”*, *“Boz bulanık seller gibi coştum”*, *“Şam elinin hurması-Ela gözün sürmesi-Bağdat'ın telli turnası”*, *“Ok olmuş kirpikler”*, *“Ak göğsüyün üstü Mucur yaylasın”*, *“... tavşan gibi birbirinizle oynamaya”* (ÖAH).

4.3. SES TAKLİDİ (YANSIMA) KELİMELELER

“Gösterge”nin üç tipi olduğunu söyleyen R. Klaepfer, “ikona tipi adını verdiği yansıma kelimelerin özellikleri hakkında şöyle demektedir: “Nesneleri tanıma ve anımsama sırasındaki algılama işlemine benzer bir biçimde oluşturulmuş resimleri, fotoğrafları andıran göstergeler” (Klaepfer, 1973, Aksan, 1993: 71'den).

İnsan zihninde somutlaştırma yaparken başvurulan tek başına kullanıldıklarında genelde anlamsız, kullanıldıktan sonra ise insandaki zihni şemaya göre anlam kazanan bu kelimelerde önemli olan ses açısından reel bir gerçekliğin olmasıdır. Zira ne kadar reel bir ifade ile metinlerde sunulursa o denli canlı bir şema zihinde belirlemektedir. Yansıma kelimeler, hikâyelerde anlatıma canlılık kazandırıp monotonluktan kurtarmak ifade ve ses zenginliği sağlamak amacıyla metinlerde yer alan mühim unsurlardandır:

“Topal yampurt yumpurt seyirtti, O arada hemen zaten şıpır şıpır güvercin kanatları şıpırdar şimdi, Güvercinler şıpır şıpır uçtu gitti (GAH)”, *“Topal yampuruk yumpuruk geri döndü, Davullardan biri burda ötüyor güm güm”*(ÖAH).

4.4. DEYİMLER

Deyimler, milletlerin hayat görüşlerini, yaşam tarzlarını, gelenek-görenek ve inançlarını nükteli bir anlatımla ifade etmektedir. Ömer Asım Aksoy deyim ve atasözleri hakkındaki görüşlerini belirttiği yazısında bu sözcük gruplarını şu şekilde tanımlamaktadır: “Bir gramer şekli veya çekici bir anlatım kılığı taşıyan ve -genel kural niteliğinde olmamak üzere- çoğunun öz anlamından ayrı bir anlamı bulunan kalıplaşmış sözler.” (Aksoy, 1988: 148). Metinlerde yer alan deyimler şu şekildedir:

“Gözü kesmek”, “adını koymak”, “baltayı taşa vurmak”, “gözünü açmak”, “başa iş çıkarmak”, “hakkından gelmek”, “dört gözle beklemek”, “kurban olmak”, “geri çevirmek”, “küplere binmek”, “baş etmek” (GAH), “nasip olmak”, “hatırına gelmek”, “zaman kaybetmek”, “hoşuna gitmek”, “ciddiye almak”, “gözden kaybolmak”, “kuşkuya kapılmak”, “sevdaya tutulmak”, “hava almak”, “emir vermek”, “ümidi kesmek”, “nerde akşam orda sabah”, “kafayı yemek”, “hak etmek”, “boş vermek”, “denk düşmek”, “boyunun ölçüsünü almak”, “ekmek kapısı”, “kafadan uydurmak”, “aradığını bulmak”, “izin istemek”, “gönül almak”, “hor görmek”, “aklına gelen başına gelmek”, “terk etmek”, “beddua almak”, “aydınlığa kavuşturmak”, “Yenge/kuma kabul etmemek” (HMH), “hasretlik çekmek”, “olur vermek”, “izin vermek”, “gönlü var/yok”, “emir vermek”, “rüşvet almak”, “elini ayağını öpmek”, “tehdit almak”, “başına çıkmak”, “elinden kaçırmak”, “ümidini kesmek”, “aklına bir şey gelmek”, “ilgi göstermek”, “feryat etmek”, “yüzü gül gibi açılmak”, “dünya gözüyle bir kez daha görmek”, “çare bulmak”, “boşa zaman kaybetmek”, “iz sürmek”, “yol almak”, “gözden kaybolmak”, “önüne koymak”, “gözü açılmak”, “aklına düşmek”, “perişan görünmek”, “aralıkta kalmak”, “yardım eli uzatmak”, “gönlü istemek”, “başa iş çıkartmak”, “dünyalar onun olmak”, “af çıkartmak”, “muradına ermek” (HH), “ölümlü dünya”, “elin iyisi mi olur?”, “sözden vazgeçmek”, “izah etmek”, “çaba göstermek”, “ikna etmek”, “düşmanı çok olmak”, “razı olmak”, “geceyi gündüze katmak”, “aralığa düşmek”, “kafasına takılmak”, “kafayı yemek”, “kasavet çökmek”, “emeline kavuşmak”, “emeğini boşa çıkarmamak”, “emir vermek”, “soluğu tepesine yetmemek”, “hoşuna gitmek” (ÖAH), “göze çarpmak”, “hoşa gitmek”, “hatırına gelmek”, “hayırlı bir insana düşmek”, “aklı ermek”, “ikna etmek”, “rızkını başka yerde aramak”, “tehdit etmek”, “ümidi kesmek”, “umudu kesmek”, “ne ölüsü ne dirisi”, “tehdit savurmak”, “hazırlıksız gelmek”, “hoş beş etmek”, “kafası bozuk”, “feryat etmek” (SBAH).

4.5. ATASÖZLERİ

Atalarımızın uzun denemelerine dayanan yargılarını genel kural, bilgece düşünce veya öğüt olarak düsturlaştırılan ve kalıplaşmış şekilleri bulunan öz sözler (Aksoy, 1988: 140).

Âşık Karayiğit Osman'ın hikâyeyi dile getirirken kullandığı atasözleri Çukurova bölgesine has özellikler taşımaktadır. Anlatıcı, yeri geldiği zaman bu kalıplaşmış sözleri kullanmış gerek gördüğü zamanlarda da dinleyicinin anlamasını kolaylaştırmak için hikâyesinde yer verdiği sözleri açıklama yoluna gitmiştir. Hikâyede yer alan atasözleri şu şekildedir:

“Dünya kadar malım olacağına, tırnak kadar kelim olsun” (Anlatıcı, bu sözün devamında anlatıcı vasfına ek olarak öğretici edası ile halk arasında kullanılan bu atasözünün güncel bir versiyonu olan *“Topallar zalim olur”* atasözünü de dile getirmektedir.) (GAH)

“Yenge yengeyi hiç sevmez. Misafir de birisini sevmez” (GAH).

“Para ile imanın kimde olduğunu ancak Mevla bilir” (HMH)

“Hazır yoldan herkes gider” (HMH)

“Açık pencere baca görmez” (HMH)

“Aklına gelenin başa gelmesi” (HMH)

“Bir kafaya bir göz yeter” (HMH)

“Ağlayan bir gün güler” (HH)

“Yiğit yiğidi götürmez” (HH)

“Bin kaygı bir iş bitirmez” (HH)

“Sağlık her işin başıdır” (HH)

“Deniz adamı yutmaz da kötü bir ırmak adamı yok eder” (HH)

“Öksüzler densiz olur” (ÖAH)

“Çerçiler tecrübeli olur” (ÖAH)

“Eşekte namussuz inadı olur” (ÖAH)

“Alanla satan bilir, güzel ilen yatan bilir” (ÖAH)

4.6. SÖZ KALIPLARI

Tahkiyeli eserlerde anlatıcı, hikâyenin giriş gelişme ve sonuç bölümlerinde kendine has üslubuyla kullandığı formeller ile dinleyicinin ilgisini çekerek mizah unsurunu oluşturmaya çalışmaktadır. İsmail Görkem'e göre söz kalıpları, hikâyelerin uygun yerlerinde anlatıcı tarafından söylenerek mizah unsurunun gerçekleşmesini aynı zamanda da dinleyicinin anlatılan espriyi anlamasına katkıda bulunarak gülme eyleminin gerçekleşmesini sağlamaktadır. “Hazır deyişler” kavramından S. Sakaoğlu “formel

unsurlar” diye bahsederken İlhan Başgöz “söz kalıpları” adı altında bir isimlendirme yapmaktadır.

Çalışmamızda Saim Sakaoğlu'nun yaptığı tasniften hareketle hikâyelerde tespit edilen formeller başlıklara ayrılarak verilmiştir (Sakaoğlu, 2012: 56).

1. Başlangıç (Giriş) Formelleri

Anlatıcının hikâyeye başlamadan önce dinleyicileri hikâyeye hazırlamak amacıyla söylediği kalıp sözlerdir. Farklı uzunluk ve yapıda kullanılan bu sözlerin genellikle birkaç cümleden oluşan şekilleri kullanılmaktadır.

Hikâyelerden dördünde giriş formeli olarak olayın geçtiği zamana ve kahramanların ailesine dair bilgi verilerek başlangıç yapılmıştır.

“Beyliklerin yaşadığı zamanlarda, Doğu Anadolu’da bir bey vardı” (GAH)

“Beyliklerin yaşadığı yıllarda Doğu Anadolu Bölgesi’nde üç bey vardı” (HMH)

“Konya’da Hacıhünkâr’ın hükmettiği zamanlarda Hacı hünkâr denilen zat bir türlü baba olamaz” (HH)

“Osmanlı döneminde Mısır’ın bize bağlı olduğu günlerde...” (ÖAH)

Sarız’dan Bir Aşk Hikâyesi’nde başlangıç formeli kullanılmamış anlatıcı askerde başından geçen bir anısını anlatmıştır.

2. Bağlayış Formelleri

Bu bölümün üstlendiği görev bir olaydan diğer olaya geçişi sağlamaktır. Anlatıcı, hem dikkati çekip monotonluğu kırmak hem de aynı anda birkaç kahramandan haber vermek işini de bu bölümde gerçekleştirmektedir.

a. Olayın Geçtiği Yeri veya Kahramanı Değiştirmek İçin Kullanılan Bağlayış Formelleri

“O yatadursun, biz gelelim bu devlere” (GAH)

“Ahmed avına gitsin, eğlencesini yapsın, biz gelelim bu saça” (GAH)

“Günler böyle geçerken biz gelelim Güzel Ahmed’e” (GAH)

“Mahmud böyle çıksın yola o arasın onu biz de öbür tarafa gidelim” (HMH)

“Mahmud’a gelince” (HMH)

“Onlar bu konuyu konuşa dursun” (HMH)

“Hoca karı ilen sohbeta devam ededursun; biz gelelim Hurşit’e” (HH)

“Onlar yol ala dursun ve gitsinler memleketlerine doğru biz gelelim Hünkâr’a” (HH)

“Hurşit iz sürmeye devam etsin biz gelelim Maham’ın göçüne” (HH)
“O beklesin biz gene bakalım göçenlere” (HH)
“Biz gidelim Hurşit’in yanına geriye” (HH)
“Hurşit devam ededursun biz düğüne gidelim” (HH)
“Onlar geledursunlar biz gelelim Hurşit ile ilk ava çıkan arkadaşlarına” (HH)
“Onlar hayatını sürsün, biz artık kızın peşine gidelim” (ÖAH)
“Öksüz yemeğine, âlemine devam etsin, biz birazcık bunlarla gidelim” (ÖAH)
“Öksüz, kızsız yemeği yiyedursun, unutmayalım; gelelim kızın durumuna” (ÖAH)
“Biz Öksüz Ali’nin düğündeki yemek yemesine ve son hizmetine gelelim” (ÖAH)
“Düğün devam etsin biz gelelim şimdi geri Öksüz’ün yolculuğuna” (ÖAH)
“O yola çıksın yoluna devam ededursun, biz Öksüz’e gelelim” (ÖAH)
“Bunlar yola devam etsin, onlar gidedursun, biz geri gelelim tekrar Kırşehir’e” (ÖAH)

b. Dinleyicinin Dikkatini Arttırmak İçin Söylenen Bağlayış Formelleri

“Bir haftayı beklediler bir hafta sonra geldiler ki” (HMH)
“Sazcının yanına vardılar ki” (HMH)
“Uyandılar ki” (HMH)
“Görevli kahveye geldi ki” (HMH)
“Bey baktı ki” (HMH)
“Sazı kılıfından çıkardı ki” (HMH)
“Pencereyi açtı ki” (HMH)
“Hoca geldi ki” (HH)
“Baktı ki” (HH)
“Çıktı ki arkadaş” (HH)
“Vardı ki” (HH)
“Uzattı ki” (HH)
“Kız beri yandan vardı ki” (ÖAH)
“Kalktı oturdu ki” (ÖAH)
“Dinledi ki Öksüz” (ÖAH)
“Vardı ki arkadaş” (ÖAH)
“Ufuk tepesinin başına çıktı ki arkadaş” (ÖAH)
“Öksüz bunları giydi ki” (ÖAH)
“Öksüz kafasını kaldırdı ki” (ÖAH)
“Karı kapıya çıktı ki” (ÖAH)
“Kızın yanına girdi ki” (ÖAH)

“Adamın tarif ettiği yere çıktı ki” (ÖAH)

“Baktık ki” (SBAH)

“Geldi ki” (SBAH)

“Dedim ki” (SBAH)

c. Uzun Zamanı Kısaca İfade Etmek İçin Kullanılan Formeller

“Şöyle, oldu böyle oldu” (GAH)

“Başından geçen olayları anlattı babasına” (GAH)

“Aradan zaman geçti” (HMH)

“Aradan aylar geçti” (HMH)

“Aradan yıllar geçti” (HMH)

“Şu şekil oldu böyle haber aldım” (HMH)

“Vakit akşam oldu” (HMH)

“Aradan yıllar geçer” (HH)

“Okul çağına gelirler” (HH)

“Kırk gün oldu” (HH)

“Günler böyle geçiyordu” (ÖAH)

“Aradan günler geçti” (ÖAH)

“Sözde geç zamanda erken diyelim” (ÖAH)

“Anlattı işte bunlar dünürücü geldiler” (SBAH)

3. Bitiş Formelleri

Hikâye boyunca anlatılan olayların bitmesi sonucu başvurulan kalıp ifadelerdir. Genellikle halk kültürü anlatılarının sonunda beklenen kıssadan hisse ve nasihat formelleri içerirler (Şenesen, 2009: 134).

Hikâyelerin bitiş formelleri dinleyicilerin ve anlatıcının performansına göre değişebilmektedir. Usta anlatıcılar formel ifadeleri fazlasıyla bildikleri için hikâyeye uygun bir tane seçerek metni sonlandırabilirler. Çevre de olan biten durumlar yani ortamdaki atmosferde anlatıcının üzerinde oldukça etkilidir. Dinleyicilerin olumsuz davranışları anlatıcının hikâyeyi çıplak bitiş ile sonlandırmasına neden olabilir.

“Onlar muradına erdiler; dinleyen de, dinleyecek olanlarda muratlarına ersinler” (ÖAH)

“Hürşit Bey muradına erdi” (HH)

“Güzel Ahmed önce Kral’ın kızıyla kırk günlük düğün kurdu, düğünü bitirdi. Önce Kral’ın kızıyla evlendi. İkinciye Hırızmalı Güzeli ilen evlilik yaptı. Güzel Ahmed diye adı geçen yöremizdeki Halk hikâyemiz böylece sona ermiştir” (GAH)

“... eliyle Mahmud’un düğününü yaptı. Kamber’in babasının evine gitti. O düğünü de orada bitirdi” (HMH)

“O günden sonra Hurşit Bey’in kırk günlük düğünü başladı ve kırk gün sonra da bitti. Hurşit Bey muradına erdi. Hurşit Bey Hikâyesi de böylece sona erdi” (HH).

Olayların bitişinde asıl kahramanlarla ikinci derece rolü olanların geleceklerine dair bir göz atılır. Bunların neşe ve mutluluk içinde ölünceye kadar yaşadıkları, çocukları olup olmadığı belirtilir (Sakaoğlu, 2012: 64).

“Herkes istedikleri, beğendikleriyle evlendirildi. Öksüz Ali ile emmisi kızı Döndü’nün hayat hikâyesi böylece sona erdi. Onlar muradına erdiler; dinleyen de, dinleyecek olanlarda muratlarına ersinler” (ÖAH).

4. Değişlerde Yer Alan Formeller

Saim Sakaoğlu’nun *Masal Araştırmaları* (2012) isimli eserinde yaptığı formeller tasniflendirmesinin maddelerine ek olarak bir de anlatıcının dört hikâyede yer verdiği deyişli/türkülü bölümlerde bulunan kalıp sözler vardır. Bunları dört numaralı başlık altında şu şekilde örneklendirmeyi uygun gördük:

“Bakalım oğlana ne diyecek” (GAH)

“Anası söyler” (GAH)

“Ne dedi” (GAH)

“Bakalım nasıl sormuş” (HMH)

“Kamber buna ne dedi” (HMH)

“Aldı sözü” (HMH)

“Bakalım o bu oğlana ne soracak” (HMH)

“Mahmud der ki” (HMH)

“Cevap verir” (HMH)

“Bakalım kız ne yazmış bu kağıda” (HH)

“O taşa ne dedi” (HH)

“Bakalım bu çobana ne soracak” (HH)

“Bakalım Öksüz ne yazmış cevap olarak” (ÖAH)

“Öksüz başlar söylemeye” (ÖAH)

“Kız cevap verir” (ÖAH)

“Aldı kız” (ÖAH)

“Bakalım bu soru soran oğlana ne diyecek” (ÖAH)

“Oturdu taşın üstüne Öksüz, bakalım el kulakta neler söylesin” (ÖAH)

“Bizim çerçi elini kulağına koydu, bakalım kıza ne diyecek” (ÖAH)

“Öksüz hem ağlar, hem de başlar şimdi bu kıza söylemeye” (ÖAH)

“Gene oturdu Öksüz, bakalım burada ne diyecek” (ÖAH)

“Açtı, bakalım okuyalım, ne yazıyor” (ÖAH)

“... bakalım ne çaldı söyledi” (ÖAH)

Hikâyelerde kullanılan metnin temasına uygun seçilen formeller özellikle anlatıcının yetkinliğine, ustalığına, üslup ve tarzına göre şekillenmektedir. Âşık Karayiğit Osman özellikle bitiş formellerinde bu özelliklerini kullanarak hikâyeleri sonlandırmıştır. Yeri geldiğinde bitiş esnasında kendisini eleştirerek sorgulamalara yer vermiş bazense hikâyeyi öğrendiği kaynağa değinerek geleneklerinden söz etmiştir:

“Ve Han Mahmud hikâyesi hocamdan öğrendiğim kadarıyla böyledir. Belki oldu olmadı, amma işte memleketimizin geleneği böyledir ve âşık arkadaşlarımdan yüzlerce böyle dinlemişliğim vardır. İşte biz de böyle devam etmekteyiz” (HMH).

“Hurşit Bey muradına erdi. Hurşit Bey Hikâyesi de böylece sona erdi”(HH).

Anlatıcı Sarız’dan Bir Aşk Hikâyesi’nde askerde yaşadığı bir anıyı anlatmaktadır. Özellikle hikâyenin bitiminde olayın geçtiği mekâna dair ayrıntılı açıklamalar yaparak diğer hikâyelerden farklı bir bitiş yapmıştır:

“Yıllardır anlatıp durduğum halk hikâyelerinin bir benzerine de böylece Sarız’da kendim şahit oldum. Tekrar adresi açıklıyorum. Sarız’a bağlı Dayoluk Köyü. İlçeye yirmi yedi kilometre uzaklıkta. Köy Muhtarı’nın ismi Hasan Alici’ydi o tarihte. Hasan Alici denilen köy muhtarının yeğenidir bu aşkı yaşayıp, on iki yıl gece rüyasında gören. On iki yıl sonra kavuştuklarına bizzat kendim şahit oldum. Sarızlı gencin hikâyesi de işte böyledir.”

4.7. ARA SÖZLER

Arasöz tekniği Batı edebiyatlarında, sözlü geleneğe ve çağdaş edebiyatta sık sık başvuru bir tekniktir. Hikâye anlatıcısının şahsi duygu ve düşüncelerini yansıtan ara sözler, metnin içinde harmanlanarak gerek anlatıcı gerekse okuyucuyu kendi büyüsüne çekmektedir.

Hikâye anlatıcısının anlatım sırasında konudan uzaklaşarak kendi duygu ve düşüncelerini söylesi ve çeşitli yorumlar yapması “ara söz” olarak tanımlanır. “Anlatıcı zaman zaman kendini kahramanın yerine koyar, onun gibi üzülür, onun gibi sevinir. Ancak anlatıcı olayın içine ne kadar girerse girsün, olayı ne kadar yaşarsa yaşasın yine de anlatıcıdır ve öyle kalır.” (Türkmen, 1998: 154).

İlhan Başgöz, arasözleri üç başlık altında sınıflandırmaktadır:

1. Açıklayıcı ve Öğretici Arasözler: Hikâyede yer alan eski ifadelerin güncel ifadelerle karşılaştırılması esnasında bu tip ara sözler kullanılmaktadır. Anlatıcı sık sık kullandığı ifadelerin anlaşılmayacağını düşündüğü kelimeleri açıklama gayesi duymuştur.

Anlatıcı, hikâyelerin icrası esnasında yöreye has kullandığı kelimelerin anlaşılmayacağını düşünerek açıklama gayesi duymuştur.

“Yapmaya (denkleştirmeye, denk hale getirmeye)”, “kendir (bir çeşit ip)”, “yörebinde (yamacında)”, “mırık (bataklık)”, “başına çöktürürüm (başına çökmek=zorla tecavüz etmek)”, “gasevet (kasvet)”, “yaşlırak (yaşlıca)”, “satur (bakraç)”, “gümren- (kendi kendine alçak sesle bir şeyler söylemek)”, “galan (artık)”, “terger (terk eder)”, “bir ken (bir kez)”, “karanışınca (karanlıklaşınca)”, “piseldi (asıldı)” (HH).

“Sürekip (devam edip), bellik (işaret), terger (terk eder), bişesi (bir şeyi), gasevetten (kasvetten), at dolaşık (engel), karanıştıyordu (hava kararıyordu), hayratlanıyor muyum? (karabasana mı uğruyorum?), yörebine (yamacına), tılasımın (tılsımın), heltisi (çirtimi), ağzını ayırırken (aval aval bakarken), buluntu (bulunmuş olan), karaniyor (yakınıyor), mitil (eskimiş örtü), gandak (hendek), golanınan (kalın örgülü sicim), örmeyinen (sicim), tâdeşin (akranın), saykıla (sanki), serteldi (sertleşti), kerkez (kerkenez), düştün (sığındın), şerrirek (şer dolu), cüllüp (yaban çileği), gece ovtu (gece vakti), deanedi ki (baktı ki)” (ÖAH).

Hikâyede kahramanların davranışları ve gelenekle ilgili açıklama ve yorumlarda yer almaktadır:

“Halk kendi arasında birbirinin hakkına tecavüzde bulunuyor mu? Zengin fakiri eziyor mu, güçlü fukarayı eziyor mu? O zaman beylerde böyle bir usul var idi. Gezerken üstüne bey elbisesi değil, herhangi bir harap elbise giyer ve necisin, nereden geliyorsun soruları sorulduğunda, işte mal alıp satarım, tüccarım, bezirgânım gibi cevaplar verirlerdi” (GAH).

Metinlerde döneme dair geleneğin yer aldığı ifadeler de mevcuttur:

“Allah bazı insanlara mal, mülk, dünyalık ne varsa verir, ama bazen imtihan için evlat vermeyebilir”, “şimdi âşıklık geleneğinde atışma türü diye, anında, irticalen şiir söyleme geleneği vardır. İki âşık karşı karşıya oturur, atışma dalında yarışır. Bunu dinleyen hakem kurulu diyelim, hangisini daha üstün görürse, o birinci sayılır. Ta o tarihten hâlen bu günümüze bu gelenek sürmektedir.” (HMH).

“Bugünkü paraya göre kıyaslıyorum. Çünkü benim orada askerlik yaptığım zaman şu traktörlerin değeri 200 liraydı. Bugünkü iki yüz milyar değerinde.” (SBAH).

2. Kanaat, Yorum ve Tenkitler: Kahramanlık ve aşk konulu hikâyelerde, genellikle ferdî, toplumsal ve politik kanaatlerin doğrudan doğruya protestosunu ve tenkidini göremeyiz. Hikâyelerde yer alan yorumlar şu şekilde ele alınabilir:

Anlatıcı hikâye içerisinde anlattığı olaylara yorum yapmış dönem hakkında kendi düşüncelerini belirtmiştir.

“Çevreden tabii misafirler geliyordu. Bu misafirlerin içerisinde bir kişi daha geldi, selam verdi. Hoş geldin dediler. Bey bu kişiye, ‘Nerelisin, sen nereden geliyorsun?’ demedi. Çünkü Mevlid okutturuyorsun, Kur’an okutturuyorsun, gelen kişiye ne diye geldin, nereden geliyon diye sorulmaz” (GAH).

“Gözü yoldaydı, bakar ki, geliyor Mahmud amma Mahmud halka görünerek geliyor. Kamber, Mahmud’un bu destimalı giymemesi lazımdı diye düşündü. Çünkü yerel âşıklar var, orada kendilerinin dışında. Ne kadar da dıştan dost olsa, içten bize düşman gözüyle bakar diye Kamber bunu hesaplıyordu” (HMH).

“Ebeveynler düşündüler. Çocuk büyütme kolay iş değil, bayağı bir sorun çocuğu büyütme”, “Amma paradan dolayı, amma korkudan dolayı bu işi üstlenir”, “Şehirde büyüdüğü, tabiatı fazla tanımadığı için, tilkinin keyiflendiği sebebiyle ses çıkarttığını bilemiyordu. Zannetti ki, bu tilki bana buradan geç işareti veriyor.”, “Şimdi bugünkü soru sorulabilir; yav o zaman istekler dilekçe usulü değil de türkiyle oluyormuş bugün neden olmuyor, diye. Her memleketin, her asrın kendine göre bir örfi, âdeti, gelenekleri olmuştur çünkü.”, “Hurşit kızın dizine başını koydu çarçabuk uyudu. Eh canım kız da dikili taş değil ya. O da yorgundu, o da uyudu” (HH).

“Müşür’ün boyunu mu yoksa belini mi kırdı? Müşür’ün bir yerinde arıza vardı. Bugünkü tıp değil ki, bu adamın filmini çektiresin, gereken ameliyat yapabilesin. O devirin tıbbi köylerdeki bazı lokmanlardan ibaret.” (ÖAH).

“Çünkü adamın kızı var mı, yok mu bilmiyoruz. Sade oğlanın elinden bir kaza çıkar babasını vurur korkusuyla olur dedik, yola düştük.” (SBAH).

3. Kendine Sitem ve Hayıflanma: Bu tarz metinlerde yer alan ara sözler anlatıcının problem ve endişelerini ortaya koymakta meselenin psikolojik boyutlarına değinmektedir. İncelediğimiz hikâyelerde bu bölüme dair örneğe rastlanmamıştır.

BÖLÜM V

5. METİNLER

5.1. GÜZEL AHMET HİKÂYESİ

Beyliklerin yaşadığı zamanlarda, Doğu Anadolu'da bir bey vardı. Bu bey evliliğinin ilk yıllarında çocuğu olsun istemedi. Uzun yıllar aile evlatsız yaşadı.

Yaş yaklaştı ortaya doğru. Bir gün başvezirine dedi ki, "Vezir, şu hükmettiğim yeri bir gezelim bakalım. Halk kendi arasında birbirinin hakkına tecavüzde bulunuyor mu? Zengin fakiri eziyor mu, güçlü fukarayı eziyor mu?"

O zaman beylerde böyle bir usul var idi. Gezerken de üstüne bey elbisesi değil, herhangi bir harap elbise giyer ve necisin, nereden geliyorsun soruları sorulduğunda, işte mal alıp satarım, tüccarım, bezirgânım gibi cevaplar verirlerdi.

Kıyafetlerini giydiler, çevremizdeki insanlar bizi kıyafet değiştirmek bile görünce şahsiyetten tanırlar düşüncesiyle, erken saatte çıktılar yola.

Mahallenin birinden çıkıyorlardı, baktılar ki, bir evin ahalisi kalkmış, içeride ışık yanıyor. İçeride de bir şamata var ki, öyle bir kahkahayla gülüyorlar ki, bitirim.

Bey dedi ki, "Vezir, bu adam bize gülüyor. Makamdayken bey idim, kıyafetine bak deniliyordu. Adam bakıyor ki, bugün ne yapmış kendini. Mutlaka bu halime gülüyor. Derhal bu geziyi iptal ediyorum," dedi. "Makama gideceğiz." Makama geldiler.

Emir verdi. "O şahsı yakalayın, derhal bana getirin."

Görevliler gitti. O evdeki kişiyi aldılar, beyin karşısına getirdiler. Beyin karşısına gelmek o devirde, idam suçlusu olmak gibiydi. Gelen kişi suçunu bilmiyor, amma çok korkuyordu.

Bey hırsıyla sordu: "Ulan, şu saatlerde benim neyime gülüyordun? Neyine dayanıyordun? Cevap ver bakalım. Acaba elimden kurtulabilecek misin?"

Çoban düşündü arkadaş ve dedi ki, "Efendim, ben seni hiç görmedim. Ben mal çobanıyım. Aylıklı ücretliyim, yıllık hesabımla mal güdüyorum. Ve bu mal da sizin malınız. Bizim bir çocuğumuz var. Oğlan çocuğu. İşte o saatlerde erkenden kalkarım, çorbamı içerim. Erkenden malı bırakacağız diye, o oğlan çocuğunun hareketine gülerim. Anasına veririm, anası bana verir. İşte bu hareketlere gülüyordum. Belki ona denk gelmişsinizdir. İşte o morallerle de dağlarda, malın arkasında akşamı ediyorum. Akşam da gördüğün, duyduğun gibi onlarla gülüyorum."

"Sen çoban mısın?"

"Evet, ben çobanıyım," dedi.

Emir verdi görevliye, "Bunu salmayın. Bunun evinde bunun dediği gibi durum var mı, çocuk var mı yok mu bir bakın!"

Görevliyi gönderdi, evinde bir çocuk varmış. Aldılar getirdiler.

Bu çocuğu gören bey o adamın halini, gelirini artık öğrendiğinden, "Ulan çoban, seni affettim. Çocuğunu al, kaybol buradan," dedi. "Ulan bir çoban yıllık hesabından benim malımı güdüyor. Bir çocuğa bakmayı gözü kesiyor da, bizim gibi büsbüyük algi vergisi, parası pulu çok olan bir bey, çocuk sahibi olmaktan çekiniyor. Olacak iş mi bu? Çocuk olursa besleyemem düşüncesiyle bunca yıl baba olmamıştım, bundan sonra ben de çocuk yapacağım."

O kadar çalıştı çocuk yapmaya arkadaş -Çocuk, Mevla verirse olur, vermezse olmaz.

Başvezir'e bir gün, "Vezir, hanımın üstüne kuma getirsek belki de kısırlık bendedir. Bunun çözümü kalmadı," dedi. "Yiyecek içecek hazırla. Buralarda yalvarsak, bir istek sahibi gelir, bir dert olayı gelir. Bey ilen görüşeceğim der, benim Mevlaya yalvarmamı yarım bıraktırır. Uzaklaşacağız buradan, ıssız bir dağ bölgesine çıkacağım. İbadet yapacağım. Yalvaracağım Allah'a, Allah'ım n'olur bana da bir evlat ver diye. Belki verir."

Vezir diyemedi ki, "Yav beyim, bulunduğun makamda yalvar. Burada ibadet yap."

Emir, emirdir. Vezir bu emire uydu. Yola çıktılar erkenden. Öğlen saatine kadar gittiler. Öğlen saatinde yol bir pınara çektii iletti bunları. Vezir'e emir verdi. "Otur, Vezir."

Vezir atları bağladı. Beyin kahvaltısını hazırladı. "Bir kahve pişir," dedi. Kahvaltıyı boşver."

Vezir çalı çöp aramaya, toplamaya başladı. O arada beyde büyük bir kasavet var. Beye nereden geldiye bir adam," Selâmünaleyküm, beyim."

"Ooo, Aleykümselam, dede," dedi. "Hoşgeldin, amma benim bey olduğumu nereden biliyorsun sen?"

"Yav, bey olduğumu bilmenin kıymeti yok da, sen Allah'ın nerede olduğunu nereden biliyorsun," dedi. "Sen Allah'ı aramaya gidiyorsun bir de! Allah dilerse mevkiinde, makamında yalvarırsın, orada dilerse yine veriverir."

"Allah Allah fikrimi de biliyor. Peki, ne yapmam gerekiyor?"

"Ben ne yapacağını bilemem. Fakat içinde büyük bir hırs var. Evlat hırsı. Bunu belki de Mevlam dilerse giderir. Benim kan bana bir elma verdi, azık olarak. Acıkırsam midemin bulantısını gidersen diye. Şunu alacaksın, evine döndüğünde kabuğunu ağırdaki küheylana vereceksin. İç kısmını da" dedi, "Altın tarttığın senin terazin var... Gramsız, dirhemsiz, birbirine hak geçmeden, hanımın ilen yiyeceksin. İki rekât namaz kılıp,

Mevla'ya yalvaracaksın. Verirse verir, vermezse vermez. Kendi bilir," dedi. "Gerisini kendine bırak.

Şayet, evladın da olursa, ben gelmeden de adını koyma, ha! Benim haberim olur, senin evladın olup olmayacağından," dedi, nereye gittiğini beyin görmemesi için, "Yav, bir sürü kalabalık geliyor," dedi, "Şunlarla ben de yol alayım da, sohbetle gideriz."

Bey, kalabalık kimmiş diye ters tarafa baktı, geri bu tarafa baktı sonra döndü ki bu yaşlı yok.

O zaman anladı ki, baltayı taşa vurdu. "Eyvah! Ulan, keşke ben makamımda namaz kılsaydım, ibadet yapsaydım, Kur'an okutsaydım, Mevlid okutsaydım!"

Vezir'i çağırdı. "Vezir, bırak yanındaki çalıyı çırpıyı."

Vezir geldi, sağa sola baktılar ki, öğlen saatine kadar gittik dedikleri yol, beyin her zaman evinin su ihtiyacının alındığı mahallenin içindeki pınar. Bey bu pınarı bu mahallenin içinde görünce daha da korktu ve makamına geldi.

Bu sakallının, yaşlının dediği gibi, bu elmayı soydu. İçini yediler. O günden sonra hanımı hamile kaldı. Dokuz ay küsur sonra beyin bir oğlan çocuğu oldu.

Dünyayı beye bağışlasan bu kadar sevinmezdi. O kadar sevindi. Tellallar çağırttı. "Bugün kaç çocuk doğduysa, tümünün anasının, babasının, evinin ailesinin bakımı bey tarafından karşılanacak," dedirtti.

Herkesin çocuğunun adı, ismi konmuştu. Beye dediler ki, "Efendim, çocuğun ismini ne koydunuz?"

"Daha koymadık, koyacağız. Karar vermedik, vereceğiz."

Bey pınarın başındaki sözü hayalliyordu. Çocuk yedi yaşına gelmiş, hücreye, yani okula gidecek seviyeye gelmiş, amma maalesef çocuğun ismi yok. Beyin çevresindeki akıllı erenler, bir gün beye dediler ki, "Beyim, bu çocuğu okula başlattıracaksın. İsimsiz çocuk okula başlamaz. Kayıt yapılacak. Yav, sen buna yine de bir isim koy."

Bey dedi ki, "Arkadaşlar, doğru söylüyorsunuz. Çevremize davetler gönderin. Hazırlık yapın. Kurbanlar kestirelim. Kur'an, Mevlid okutturalım, bilgin kişiler ve din adamlarımız çocuğun ismini koysunlar," dedi.

Bu emri uygulamaya başladılar.

Çocuklar da oynuyorlardı. Çevreden tabii misafirler geliyordu. Bu misafirlerin içerisinde bir kişi daha geldi, selâm verdi. Hoşgeldin dediler. Bey bu kişiye, "Nerelisin, sen nereden geliyorsun?" demedi. Çünkü Mevlid okutturuyorsun, Kur'an okutturuyorsun, gelen kişiye ne diye geldin, nereden geliyon diye sorulmaz. Adam Mevlid dinlemeye gelmiş.

Bu kişi uygun zamanda, "Beyim bir şey sorabilir miyim?" dedi.

"Hay hay, sorarsınız."

"Yav, senin bir oğlun olmuş diyorlardı, ben bu oğlanı görmedim. Ben bu oğlanı görmeye geldim."

Bey de espri olsun diye, "Yav, öteden beri benim çocuğum yoktu, kim diyor, kim çıkardı bu lâfı," dedi.

"Beyim ben çocuğu biliyorum," dedi, "Senin inkâr etmene gerek yok. Çağırayım mı çocuğu?" dedi.

"Hadi, çağır bakalım."

"Oğlum, Güzel Ahmed'im, gel bakalım," dedi.

Çocuk toplumdan ayrıldı, geldi kucağına oturdu. Sanırsın ki, doğduğu günden tanıyor bu kişiyi. İki yanaklarından öptü. Mevlam gücünü arttırsın, Güzel Ahmed'im. Gücünün üstüne güç olmasın," dedi, arkasını eliyle sıvadı. Sonra da "Bununla aynı tarihte," dedi, "Bunun elmanın kabuğunu vermişsin, bu kısırak da at olacak bir tay doğurmuş. O tayı da bu çocuğun atı olarak büyütüyorsun. O nerede?"

"Canım, o da ahırda," dedi.

Ahıra indi, ona baktı. Ahmed'ime uygunmuş," dedi. Adam kayboldu.

Çocuğun ismini oradaki toplumun vurmasına gerek kalmadı, ismi oldu: Güzel Ahmed.

Güzel Ahmed okuluna devam etmeye başladı. Okula gider gelir. Ahmet artık delikanlılığın yavaş yavaş ucuna yaklaşmaya başladı. Gererdi (=olgunlaşarak renk değiştirmek) denilir bizim yöremizde; gençliği gererme safhasındaydı. Bir gün okulun kıyısında bir pınar var. Bu pınardan o mahalle su ihtiyacını alırdı. Yaşlı, kimsesi olmayan bir kadıncağızın da, omzunda bir kirmitten (= kiremitten) yapılmış bir küpü vardı, onu almıştı. Geldi su doldurdu. Ahmed de tek çocuk... Bey çocuğu, çok şımarık. Arkadaşına dedi ki, "Şu nenenin küpünü işeteyim mi?"

"Nasıl işeteceksin?" dediler yandaki arkadaşları.

"Yav, dene."

Eline bir taş aldı, küçük. İki parmağı ilen atılan taşın ismi, bu yörede tintirik taşı. Şimdi Ahmed, "Ok sıkıyorum, arkadaşlar," dedi ve bu tintirik taşı attı küpe doğru. Karı da küpü aldı. Yönü öteydi, arkasından deldi küpü, küp akmaya başladı. Karı küpü yere koydu ki arkadaş, küp işeyip oturuyor. Olanca bedduayı vermeye başladı. "Ben buna altı ay çalıştım. Parasına ellerin ipini eğdüm. Çıkrıklan, kirmenlen... Şimdi acer aldım idi delik küpü bana vermiş küpçü," diye. Valla küpçünün yanına gitti karı.

Vardı küpçüye dedi ki, "Hiç mi Allah'tan korkmuyorsun, şu küpüne bir bak. Aha, delik."

Küpçü dedi ki, "Yav nene, bu küp zorla kırılmış. Yapım hatası değil," dediyse de, karı "Benim başka param yok." Bin bedduayı birden veriyordu.

"Karı, baba hayrına bir küp daha vereyim. Yalnız küpü birileri kırıyor, bu küpünü kırdırma bak."

Karı sevindi ikinci küpe.

Çocuklar ikinci tenefüse çıkmış. Karı gene suyu doldurdu. Seviniyordu, "Baba, ben de serin bir su içerim." Bu kirit dikkatinizi çekerse, suyu geç soğutur. O tarihte bugünkü buzdolapları yok, herhangi bir soğutucu yok, teknoloji yok.

Güzel Ahmed dedi ki, "Arkadaş, demin bir yandan işettik. Bunda deneyeceğim bakalım, eğer iki taraftan işetmezsem bu iki parmağım ilen, benim gücüm eksik demektir."

Ahmed yine bir taş aldı, bunu da hızla vurdu parmağıyla.

Taş, küpün arkasından girdi, önünden çıktı. Karının hem kafasına aktı, hem arkasına aktı su. Karı da bildi, bunu birileri kırıyor; çabucak döndü. Geri döndü ki, beyin oğlunun güle güle gül aklı gidiyor. Bildi ondan olduğunu hilenin. "Gideceğim seni babana şikâyet edeceğim. Benim evvelki küpümü de sen kırdıydın. Seni babana şöyle ettiririm, böyle ettiririm." Karı zıbardı amma, Ahmed yetiştii karının yanına. "Nene, ben bir cahillik yaptım. Babama deme. Sana on tane küp parası vereyim." Ahmed zengin çocuğu. Babası cebine altınlar koymuş. "Oğlum, yeter ki oku. Güzel Ahmed ol." Ahmed'in cebinde altınlar vardı, bu altınları çıkardı, birisini ninesine verdi. "Demeyelim babama."

Karı sevindi arkadaş. Bu altını sattı mıydı, elli tane küp yapar. Karı gitti bir altıncıya, altınını sattı geri geldi. Ahmed'i buldu. "Ahmed'im, sevincimden dua edemedim. Sana bir hayırlı duam var," dedi, "Bu duayı edeyim, ben gideyim," dedi.

"Nedir duan?"

"Oğlum, Yüce Mevlam seni Hırızmalı Güzeli'nin darbesinden götürsün diyorum, başka bir şeycik demiyorum," dedi.

"Hırızmalı Güzeli neci anam, nereliymiş?"

"Oğlum, ben de bilmiyorum. Adını duydum. Diyorlar ki, sabahınan güneş doğduğu yerde bir bina vardır. Yerin, toprağın üzerinde. Bir tepeye çıktın mıydı, bir güneş göğün yüzünden gelir, bir güneş de yerden doğar. Bu yerdeki güneşin içinde bir kız varmış. Adı Hırızmalı Güzeli. Bunun darbesinden gidesin diyorum, başka bir şeycik de demiyorum," diyor karı.

Arkadaş, Ahmed'in kafasına kurcalama düştü. "Ulan, bu karı ne diyor? Yerdeki güneşte insan olur mu?"

Ahmed bunu en az altı ay kafasında değerlendirdi. "Yav, bu karı bana bir şeyler bilirse böyle demezdi."

Bu lâfi babasına, anasına, çevresine, kimseye diyemez. Şöyle güzel, böyle güzel lâfi üzerine, Ahmed içinden sevdaya düşer, hayale girer ve hastalanır.

Okulu da bıraktı. Yatağa düştü. Babası gücü nispetinde Ahmed'e çok çaba gösterdi. O zamanın koca karı emini (= ilacını); anlıyorum diyen, tıptan anlıyorum diyenlerden hiç kimse bu Ahmed'in şu derdi var demedi.

Fakat Ahmed'in derdi nasıl şeyse Ahmed günbegün zayıflıyor. Bey de çok üzgündü.

Ahmed bir gün anasına der ki, "Ana, moralim çok bozuk. Yav, şu babama şöyle," dedi, "Benim için aşağıda ağırda bir at besleniyor. Arasına bu ata biniyorum, çok hoşuma gidiyor benim atım. Babam benim yaş kutlama günümün elbisesini bana giydirdin. Şu atın terkesine bir heybe altın attırsın. Bana bir takım silâh versin. Bakalım beylik bana yakışacak mı, babam ölüverirse? Ölmeden şu at ilen, tam bey görüntüsüyle, babamın hükmettiği yeri bir günde bir tur atayım."

"Oğlum ata binecek halin var mı senin?" "Yav, içimden böyle bir sevinç, bir his geldi. Binerim," dedi.

Bu teklifi anası babasına akşam söyledi. Yalvardı anası, "Yav beyim, izin ver şu oğluna. Fakat uzağa gitmesin. Ahdi da kalmasın," dedi, "Ahmed'im böyle istiyor."

Babası da, "Ahmed'in ağzından çıkan yapılacak. Ne diyorsa uygulanacak," dedi.

Görevliler atı hazırladı. Bir heybe altın atın terkesine atıldı. Altına hiç gerek yok amma, sükse olarak, bey çocuğu olarak zengin gözükecek güya— Atın terkesinde altın var. Sabah ilen, erkenden çıktı.

Babası tembih etti. "Oğlum, çok uzaklara gitme. At ilen şöyle bir dolaş. Öğle yemeğine geri geleceksin," dedi.

"Olur, baba," dedi o da.

Amma Ahmed'in içindeki düşünce karı diyordu ki, tepeye çıktın mıydı, güneş doğar göğün yüzünden, bir de yerden doğar. Yerdeki güneş, güneşin içinde kız. Böyle bir kelime dediydi.

"Baba, güneş buradan doğmadan şu dağın üstüne çikalım bakalım, nereler gözüküyor? Öyle bir şey gözükecek mi?"

Ahmed güneş yüzüne vurmadan tepenin başına çıktı ki arkadaş, gerçekten güneş daha yeni parlamış göğün yüzünden. Güneş ilen eşit gibi gözüküyor, bir de yerden güneş parlıyor. Sevindi buna, yakınmış.

Atı koşturdu. Bu güneşin yanına vardı ki, arkadaş, güneş gökyüzünden vurduğu zaman bu sarayın üstü, çevresi altın sac kaplamalı imiş. Güneş ona vurduğu zaman, güneşi o yansıtıyormuş oraya doğru.

Ahmed bunu dolandı bir kere. Ufak bir şey amma, kapısı, penceresi, bacası, bir şeyi yok. Sade bir tarafında bir büyük, insan gücü yetmez bir kaya dayalı... Bir taş... Başka bir şey yok.

Güzel bir pınar var. Güzel bir çınar ağacı, gölgeli. Ahmed attan indi, zaten yorgun, bitkin. Atını oraya bağladı. Elini yüzünü yıkadı. Ahmed oraya yattı.

Bu sarayın içindeki kız, Hırızmalı Güzeli denilen kız, karı bunu daha evvel biliyormuş. Bu kızın burada esir olduğunu, karı biliyormuş. Bu Hırızmalı Güzeli, burada kırk tane devin elinde esirdi. Başka bir beyin evladıydı bu kız. Bunların elinden kızı zorla aldı bu kırk dev. Babası da tek evlat sahibiydi, babası saçtan binayı bu kız için yaptırmıştı. Bu kırk dev o saçıyla, o eviyle beraber bunu buraya taşıdılar, ıssız bir bölgeye, kırk devin kontrolünde durur bu kız. O büyük kayayı, taşı gördü Ahmed demiştik, bunu da kırk kişi ağzına dayar kapının. Açamazlar, kimsenin gücü yetip bu kayayı. Bu kız içeride hapis.

Yanına bir de hizmetçi verdiler buna. Kendiler gezdiler, dolaştılar. Vurgunculuktan, algıncılıktan, yerler içerler, akşam gelirler.

O anda erken vardığı için, o saatte bu bahsettiğimiz, dev dediğimiz şahıslar avlanmaya gitmişlerdi. Fakat çok işlek bir yer, çok insan geçen bir yer. O kız arasına ufak bir penceresi var binanın, oradan bakar gelip geçen var mı diye, bazı öldürülenlere bile şahit oluyordu.

Bunlara da vicdanı sızlıyordu kızın, "Yav, bunlar bu gelip geçen insanı neden öldürüyorlar?" diye.

"Yav yine öyle bir garip gureba mı geçiyor Allah'ım," diye pencereyi açiverdi ki, genç bir çocuk, çok taze... Fakat çok da kibar, yakışıklı bir oğlan, Atı da kendinden güzel. Ölümden hiç haberi yok, atını bağlamış oraya. Mendilini örtmüş yüzüne, uyuyor.

"Eyvaah! Ulan, devler şimdi gelirse bu çocuğu öldürürler."

Hırızmalı Güzeli keman çalıyormuş. Hizmetçisine dedi ki, "Şu kemanı bana getir," dedi.

Kemanı getirdi. Pencerenin yakınına oturdu. Çok yakında zaten, oğlan duyar sesi. Bakalım oğlana ne diyecek Hırızmalı Güzeli.

[No: 1]

*Uzak (yoldan) yollardan gelirsin
Uyumuşun ya (da) yaralısın
Kır atına güvenirsin
Gelir devler yerler seni*

*Kır atına güvenirsin
Gelir devler yerler seni*

Oğlan bu sesle uyandı, arkadaş, gözünü açiverdi. Kalktı oturdu ki, tam karşısına geliyor kızın. Amma gözüne güzel gözüktü, Mevla da o kadar güzel yaratmış ki... O kadar hoşuna gitti ki kızın yüz güzelliği, "Ölsem de gam değil, artık daha da gitmem," der ve cevap verir.

*Uzak yollardan (yoldan oy) gelmişim
Uyumuşum görmemişim
Ben Mevla 'ma güvenmişim
Gelsin devler görüşelim*

*Ben Mevla 'ma güvenmişim
Gelsin devler görüşelim*

(Kız der ki:)

*Onlar kırk tane, sen bir tane
Ağlar senin anan yana yana (oy)
Kanın akar her bir yana (oy oy)
Allah için git oradan*

*Kanın akar dört bir yana (oy)
N'olur oğlan git yanından*

(Oğlan der ki:)

*Olsun onlar vay kırk tane
Ben sığınırım Yaradan 'a
Ağlasın doğuran ana*

Gelsin devler gürleşelim

Ağlasın doğuran anam

Gelsin devler gürleşelim

"Canın cehenneme, Madem inat evlatsın, gelsin devler de gör halini."

Kız pencereyi kapattı, yerine oturdu. Güzel Ahmed de kızı gördü, buradayımış, yeri belli oldu. Kafayı geri koydu taşın üstüne. O uyusun, zaten aylardır, yıllardır ata binmemiş. O yorgunluk, zaten mecali yok, hasta, sevda hastası, dermansız. Kalkamıyordu.

O yatadursun, biz gelelim bu devlere.

Bu devlerin işi bitti. Arkadaş, içinde birisi bir harp zamanında yara almıştı bacadan, topaldı bu. O gün için başkaları, sağlam olanlar bu Topal'a buldukları bir şeylerden pay vermediler. Topal aç kaldı. Topal dedi ki kendi kendine, "Ulan, geri gitsem bu yol içine hiçbir insan yiyecek, içecek bir şey getirmediler mi? Şunlardan önce varayım da, hiç olmazsa oradan faydalanalım."

Topal yampurt yumpurt seyirtti. Orada ufak bir tepe var, tepeden çıkıverdi ki, çınarın dibinde güzel mi güzel bir at, tazecik de bir çocuk yatıyor yanında.

Topal, tahminen gücü öyleydi, kırk arşın diyorlar, kırk arşın, bugünkü metre hesabı ilen otuz iki metre yapıyor, topal ellerini yere koydu, "Şu çocuğu ağzıma getirirsem nefesim ilen, çiğner yutarım."

Bir hamle yaptı. Cık. Bir şey yok. " Bir daha zorlattı, ulan, n'oluyor?"

Yok.

Üçüncü hamlede ümidi kesti. "Ulan, bu şimdi kalkar uyanırsa, şu atına da binerse, benim hakkımdan gelir."

Geri geldiği yeri tutturdu, amma bulgu (= yitik) buldu.

Bulguyu bulur bulmaz, başladı ağlamaya.

Dev başkanına döndü yönünü. Dev başkanı bunda bir dert olduğunu anladı. Bakalım Topal, başkana, arkadaşlarına ne diyecek:

[No: 2]

Belimde kalmadı gücüm

Yeryüzünde yoktur bacım

Pınara bir çocuk gelmiş

Verin n 'olur Allah için

*Pınara bir çocuk gelmiş
Verin bana Allah için*

*Arkadaşlar seni görmezler
Yalnız karar vermezler
Senin hatırın kırmazlar
Pay edin de bölüşelim*

*Yalnız sana vermezler
Pay edin de bölüşelim*

*Emir sana Topal emir
Yüreklerin taşır demir
Madem böyle yalvarıyon
Bize göstermeden sümür*

*Yalnız sana vermezler
Git de onu hemen somur*

"Ulan, Topal'ım bir daha zorlatayım bakayım."

Topal bir daha gider, bir daha hamle yaptı, amma oğlan uyandı. Ulan, uyanıverdi ki, arkadaş, koca bir örnek (= emsallerinden çok daha büyük) şöyle kendine yaklaşmış. Nefesi şöyle kaba yel gibi, kendini o tarafa sürüklüyor. Kız da diyordu, "Onlar kırk tane, sen bir tane."

"Ha, kızın dediği doğru, demek ki öncüsü bu."

Hemen fırladı, kılıcını eline aldı ve bu Topal'a doğru yürüdü. Bakar ki, geriden neleri geliyor?

"Yarabbi, sana sığındım, der Güzel Ahmet, bunlara karşı kor."

Şimdi bugün için gene diyorlar ki, dünya kadar malım olacağına, tırnak kadar kelim olsun. Bu bizim halk arasındaki atasözlerimiz. Topallar zalim olur diyorlar. Bugün halen daha... O tarihte gene Topal, bu oğlanın güçlü olduğunu hissetti, zaten ben mağdurum dedi, kavganın ortasına hiç girmede. Topal geride duruyordu.

Bu oğlan otuz dokuzunu da öldürdü bunların.

Topal baktı ki, işin tadı yok. Kaçmak ister. Kaçmak isteyen Topal'ı, Güzel Ahmed hemen yakaladı.

Topal yalvardı. "Ulan, beyim, dünyada olmadık yok. Gücün yerinde belli oldu, Mevla'nın sana büyük yardım ettiği belli oldu amma, yahu ne olup ne olmamak var; atını beslerim. N'olur. Atının başını tutarım. Beni öldürme. Sevdiğin kız aşkına, Peygamber aşkına," diyor Topal, bir yalvarıyor ki.

"Ulan, bana ya kalleşlik yaparsa? Uzat kılıcını yedi kere takla atayım altından, sana kalleşlik yapmayacağıma yemin edeyim."

O devirde böyle bir inanç varmış. Uzattı kılıcını, topal bunun altından yedi kere sağa sola takla attı.

Yemin etti ki, "Sana kötülük düşünmeyeceğim."

Dedi ki, "Topal, bu binanın içinde bir kız var gördüm, amma kapı yok."

"Kapı var," dedi Topal. "İşte o koca kayayı biz kırk kişiyle devirdik."

"Ee, nasıl açacağız, peki?"

"Ben tek başıma deviririm o taşı, ölüm korkusu var çünkü."

Topal vardı, arkadaş, kayanın bir yanından ayağını öneğe verdi (= oturup, yerden güç alarak bir şeyi zorlamak) iterken iterken taşı birazcık esnetti yerinden. Kapıdan içeriye adam girecek kadar etti. Dedi ki, "Beyim buyur. Bundan önce bu kırk kişi ilen, biz bu kız esir tutuyorduk. Ne Allah'ın kulu, bu güne kadar içeriye sinek dahi girmemiştir. Amma kız seni misafir eder, amma etmez. Ben orasını bilemem."

Kız bu olayları adım adım takip ediyordu. Bu oğlanın bu otuz dokuz devri öldürdüğünü o pencereden görüyordu. Bu oğlanın ne kadar güçlü olduğunu, dağ kadar görüntüsü yok, normal bir insan amma, babasının o kadar askerini, atlısını, hepisini fethetti, yok etti, bitirdi, babası bu devlerin elinden bu çocuğunu alamamıştı.

Bu oğlan yalnız bunları öldürdüğüne göre, demek ki, bunda bir Allah yardımı, desteği var düşüncesiyle, kız deli gibi âşık oldu bu oğlana daha içeriye almadan.

Ve Güzel Ahmed'e, "İçeri buyur," dediler.

Güzel Ahmed, iki katlı binanın üst katına çıktı. Tüm duvarı ince sactan. Altın. Kız, "Hoşgeldin, Nereden gelip, nereye gidersin, necisin?"

Ahmed, "Ben filan yerdenim, filan ağanın, beyin çocuğuyum," diye hiç demedi.

"Yav, nereden geldiğim geçtiğimi ne yapacaksın sen? Yoldan geliyorduk. Takdir böyleymiş. Bu deve denk geldim. Dev diyorsunuz. İşte birini koydum aşağıda, ne ise? Benim paraya pula ihtiyacım yok. Atımın terkisinde bir heybe altınım var."

Kız dedi ki, "İstek senin, emir senin. Ne gönlün isterse, ne emir verirsen, hazırım. Beni bunlardan kurtardın ya sen, gerisini Mevla biliyor, sen biliyorsun."

Ahmed dedi ki, "Ben burada biraz daha istirahat edeceğim. Daha sonra bir yerlere gideceğiz."

Ahmed okula gittiği çağlarda, tatil günlerinde babası kuş ilen, tazı ilen ava gider, kendisini de götürürdü. Bu avlanma çok hoşuna giderdi.

Ahmed birkaç gün istirahat edince, dedi ki, "Hırızmalı Güzeli, ben şöyle şu dağlara çıkayım. Bir temiz hava alayım, avlanma bahanesi ilen."

Ahmed, avlanma bahanesiyle atınan kıra gezmeye gitti. Geri dönüşünde binanın dibinden, "Hırızmalı," diye çağırırdı.

"Buyur, Ahmed'im."

"Şu pencereden kafanı çıkar bakalım. Burnundaki hırızmayı ters durdur şöyle bakalım."

"N'olacak?"

"Yav, duracak orada!"

Kız burnundaki hırızmayı ters tutar. Ahmed yerden bunun deliğine ok sıkır. Delikten geçirir oku.

"Ulan, Ahmed, bu bir gün benim çeneme vurur, bir gün boynuma vurur beni öldürün. Ulan, başka bir şey yok mu sıkacak?"

"Ben bu kadar keskin nişancıyım."

Kız, Ahmed'in her şeyinden memnun, amma bu oktan memnurluğu yok. Her gün geldi miydi, ok sıkıyor, arkadaş.

Ahmed, bir gün gene ava gitti. Ahmed geri geldi ki, yakında bir ırmak akıyordu; kız bu ırmağın kenarında çamaşır yıkıyor. Ahmed'i görünce, kız bir şey sakladı. Ahmed bunu hissetti. Ahmed binaya gitmedi, oraya geldi.

"Ne sakladın?"

"Yav, bir şey saklamadım."

"Yok. Sakladın. Mutlaka bakacağım."

"Bakma Ahmed," dediyse de, ufak bir çamaşır vardı yanında, bunun içine birşey koydu.

Kızın elinden zorla bu çamaşırı aldı. Bunun içini döktü ki, çamaşırın içinde kızın saçını taramış, tarakta kalan saçı koymuş, başka bir şey yok.

"Ahmed, saçımı elleme. Atma ırmağa, başıma iş çıkarır," dediyse de, "Yav, saç ilen moda mı olur, saç ile kibarlık mı olur," diyerek atıverdi ırmağa.

"Ahmed bu saç sana bir bela getirir. İleride bu saçın darbesini görürsün," dedi.

"Ulan, ondan gelen kazık, nereme gitsin," dedi. "Ne varmış yani bir saç öte yanı?"

Ahmed'in keyfi keyif. Dünya kendinin. Karının hediyesi çok güzel çıktı. Ahmed avına gitsin, eğlencesini yapsın, biz gelelim bu saça...

Bu ırmak boyunda, bu ırmaklar kaç tane memleketlere uğruyor. Kaç şehirlere uğruyor, kaç devlet geçiyor, denize dökülüyor. Bu ırmağın geçtiği yerde bir Kral— İşte bazı yerlerde devletlerin adamına Kral diyorlar, Han demişler, Bey demişler, Paşa demişler, çeşitli devletler isim veriyor böyle. Bir Kral, bu ırmak boyunda oturan Kral, zevk için ırmağa bir tuzak yaptırdı. Bir tarafından öbür tarafına kadar. Geceli gündüzlü bunu beklediler. Şansına bu tuzağa ne takılacak diye.

Bir gün ırmak bir insan getirmiş takılmış, bir insan cenazesi, bir gün bir mal, bir gün çöp takıldı.

Arkadaş, sabah oldu, nöbetçi tuzağa baktı ki, tuzakta çeşitli renkte bir şey takılmış. Bu tuzağı hiç ellemedi. Kral'a haber verdi, dedi ki, "Efendim, her zaman başka başka bir şeyler oluyordu amma, bugün de tuzağa bir şey takılmış. Ben adını bilemiyorum."

Bizzat Kral kendi geldi, ırmağın kenarından baktı. "Çekin tuzağı," dedi.

Çektiler.

Arkadaş, ipek değil, kumaş derler o tarihte en değerli giysiye— bu değil... Bunu bilemediler. "Makama getirin bakalım."

Kralın makamına getirdiler. Güngörmüş yaşlıları çağırdılar. Yaşlı bir karı var, o geldi.

Kimse ne olduğunu bilmiyor. Karı geldi, "Kral'ım ne diyordunuz bana, yürür halim zaten yok."

"Ana, şunun ne olduğunu kim bilirse, büyük mükâfat vereceğim."

"Onu bilmeyecek ne var, bre yavrum. Bu ırmağın gerisinde Hırızmalı Güzeli diye bir kız çocuğu var, onun saçı bu," dedi.

"Allah Allah. Kadın saçı yani."

"Tabii," dedi karı. "Benim işim var, gideceğim," dedi kalktı.

"Karıya bir avuç, dört altın verin yine de."

Karıya bahşiş verdiler.

Arkadaş bu iş kafa karıştırdı. Aradan bir gün, üç gün, beş gün ne geçtiyse, "Şu karıyı geri çağırın bakalım."

Karıya dedi ki, "Bunun çaresi ne peki? Bu nasıl bir kız? Bunun anası, babası, ecdadı nereli?"

Dedi ki, "Efendim, senin kolun benden uzun. Senin burada atın var, insanın var, yetkili beylerin var. Bir öncü olarak bir dünürücü gönderin. Bakalım oradan ne cevap çıkacak?"

"Vallahi doğru söylüyorsun."

Kral bir ekip hazırladı, kırk kişilik. Dünürücü olarak gönderdi.

Devden kimsenin haberi yok. İkincinin sonu, akşamın arasında dünürçüler eve yaklaşıyordu arkadaş. Topal baktı ki, bir sürü insan geliyor.

"Ulan, bunlar bizim beye zarar verir. Ben beye vaat ettim, sana destek olacağım diye. Şunlara bir hamle yapalım. Bunların hakkından gelebilirim, beyin katında daha değer kazanırız. Beye fırsat vermeyelim."

Topal şimdi bunların bir yanından başladı. Topal şunu şurada öldürür, bunu burada öldürürken, bunun gerisi gelmez. Birini öldürmedi. Öldürmediğinin ağzından dilini çeki kopardı, nereden koptyusa. Onu atına bindirdi, onu bıraktı. Gerisi gelsin.

Kral dört gözle dünürücü bekliyor.

Arkadaş, Kral baktı ki, bir kişi geliyor. İnşallah bu da haberci diye düşündü.

Bu geldi ki, arkadaş, konuşacak durumda değil, ağzı yüzü, üzeri kan olmuş. Ne sorarsan sor, dili yok konuşamıyor.

Eyvah!

"Şu karıyı geri bulun! Bu karı bu saçı bildiğine göre, bu kızı bildiğine göre, bildiği bir şey var."

Karı geldi.

"Ulan, nene, sen bana büyük iyilik yaptın amma, büyük de kötülük yaptın."

Karı dedi ki, "Efendim, orada kırk tane dev var diyorlardı amma, o devleri de birisi öldürmüş diyorlardı. Demek ki, bunun kıyısında, bucağında birisi ikisi kalmış. Bu adamı yaptıysa dev yaptı," dedi.

"Peki, bunun çaresi ne? Bu dev böyle benim kırk kişimi öldürdüğüne göre, asker ilen, güç ilen gideceğiz. Burada hem kavga yaparız, hem de kavgayla kızı alırız. Buradan kavgasız kız alınmaz."

Karı dedi ki, "Prensipten başka çare yok. Ben zamanında nice senin gibi beylere küp uçurturdum. Bana küp uçuran kan derler. Sen daha gençsin," dedi. "Sen bana bir çelik (= ölçek) fındık altını verirsen, ben kimi getirebilirim, illa ki kız getiririm demiyorum sana, getirip sana teslim edeceğim."

"Ya getirmezsene?"

"Yav getirmesek de kafama vurdurun kılıcı, altınını da geri alın. Bu kadar basit bu iş."

Ulan, düşündü, haklı arkadaş. "Getirmesek karyı öldürelim, altınımızı geri alalım. Şu karyı bin tane peşin fındık altını verelim."

Bu fındık altını denilen, belki bugün için gençliğe tuhaf gelebilir. Bu fındık altını bugünkü çeyrek altın gramında. O zaman adı fındık altını imiş, bugün de çeyrek oldu.

Karı da arkadaş, bu altını görünce; bildiğinden İncil'den, Tevrat'tan, Zebur'dan bilgisi var karının. O tarihlerde sihirbazlık çok güçlü. Yere keçi derisini kurut at, ayet okumayla, bunu ayaklandırıp, yürüten insanlar var. Bu kadar ayette bilgin insanlar bunlar.

Karı bu ayetlerden bilir. Karının ufak bir kayık şeklinde sandal isimli bir şeysi var. Karı akşam saatinde, buna biner. Karının tılsımı nar çubuğu. Bu çubuğu okur, yere koyar.

Karı bu tılsım ayetlerini okudu. Nar çubuğunu yere vurdu, karı uçtu.

Akşam karanlığında Hırızmalı'nın pencere seviyesine vardı. "Hac yolcusuyum. Hacca gidiyordum, gece kaldım. Tanrı misafiri almaz mısınız? Allah rızası için, Peygamber başı için beni içeriye alın. Dondum, üşüdüm, bittim," diyor yaşlı bir ses arkadaş.

Güzel Ahmed, baba tarafı çok soylu insanlardan. Bu ısrarlara dayanamaz, hemen kalktı. "Ahmet kapıyı açma," dedi kız, "Yeryüzünde, benim düşmanım çok, cır (= en içten yalvarma ifadesi) açma," dedi.

"Hacca gidiyormuş, sizde Hac yolcusuna yardım olmaz mı?"

Hacca gidiyormuş",

"Nereye giderse gitsin, elleme."

Ahmed, hiç dinlemedi kızı. Ahmed kapıyı açtı. Ahmed'i gördü mü, dev de müdahale etmez.

"Gel bakayım, nene, gel gel."

"Yavrum, gözüm de iyice görmüyor. Gece tavuk karası var. Berirlek (= biraz beri) gel. Şu elimden tut."

Ahmed de uzattı, karyı içeriye götürecekti. Karı Ahmed'i çekiverdi, amma çubuğunu vurdu geri yere.

Topal bildi ağanın gittiğini arkadaş, Topal o kadar zuhur etti. Topal dedi ki, "Hatun, Ahmed gitti. Yerden gitse salmazdım, fakat bu uçtu gitti," dedi.

Kayayı iyi kapat Topal kayayı işin tadı kaçtı.

Ahmed'i küp ilen karı gün ışımadan götürdü. Kral'ın kapısına indi. Kral'ı çağırdı. "Aha, dilini koparan," dedi.

Ya, arkadaş... Ahmed'e as emiri verdiler. Ahmed'i kendire takıyorlar, kendirin altındaki sehpa alındı mıydı, kendir kopuyor Ahmet yere düşüyor. Olmadı, Ahmed'i öldüremediler.

Umudu kesti Kral. "Yav, bu da Allah'ın bir hikmeti. Nasıl oluyor da, bu kendir kopuyor? Bu adamı götürün," dedi, "Kırk arşın uzunluğundaki, ağır ceza olanları atıyorlardı buraya, kırk arşın uzun kuyuya atın."

Ahmed'i götürdüler, kırk arşın derinliğindeki kuyunun dibine indirdiler, bıraktılar. Ağzına da yine tedbir olsun diye, bir nöbetçi koydular.

Küp ilen Ahmed'i getiren karı, kapı kapı gezmeye başladı. Çünkü otuz dokuz kişi öldürülmüş, bir kişi de mağdur olmuş, kırk kişi say sen onu. Bunların kapılarına gidiyor. "Ben gittim, intikamınızı aldım. Bahşiş isterim."

Bahşişi alıyordu herkesten. Baba, büsbüyük Kralın kızı var. "Babanın hasmını öldürdüm. Bir de kızma uğruyalım."

Karı inildiyerek, "Kurban olduğum, kuzum. Sen babanın çocuğusun, beni ufak bahşiş ilen geri çevirme," diyerek merdivenden çıkmaya başladı.

Kral'ın yetişkin bir kızı var. Hizmetçisi var, hizmetçisine dedi ki, "Şu çamaşır yıkadığın tokacı bana getir."

O emir kulu, öteki. Topacı getirdi. Karı geldi kızın yanına, "Hele nene, şöyle otur. Ne istiyordun, ne diyordun?"

"İşte, yavrum, babanın hasmını öldürdüm. Kırk kişisini birden öldüreni getirdik, duydun adını şanını. Adı Güzel Ahmed, onu kuyuya attırdık."

"Nereden aldın o Güzel Ahmed'i, nereden buldun idi?"

"Hırızmalı Güzeli'nin devlerini öldürdük, biliyorsun," dedi.

"Kırk tane dev öldüren bir delikanlıya sen mi kaldın idi. Kalleşliğe düşürüp de kaçırıp kuyuya attıracak?"

Ulan karıya bir tokaç döşedi, arkadaş, bir tokaç döşedi.

Sonunda da tepişinen vurunca, çardağın altına dibine attı.

Bu oğlan bu kadar Allah'ın sevdiği bir kul olmasa, babamın her astırdığında kendiri (= İp, sicim) kopmazdı. Hodri meydan, her seferinde kendir kopuyor. Kırk tane dev öldürmüş. Kızın bu oğlan dikkatini çekti, arkadaş. "Yav, bu ne biçim bir oğlandır? Kendir taşımıyor. Bir beyin ordusunun gücü yetişip, kızı alamıyor. Bu oğlan bu devleri öldürüyor. Bu oğlanı görmedikten sonra ben uyuyamam."

Kızın içine böyle bir şeytan girdi.

Kız bir gün hizmetçisine dedi ki, "Bugün pazara ben evin ihtiyacını almaya gideceğim. Sen istirahatlısın."

Gitti pazara, bazı bir şeyler aldı. Bir top da kendiri aldı. Kendiri de getirdi eve. Hizmetçi tabii, "Bu kendiri ne yapacaksın?" diye sormaz, hizmetçi o.

Kendiri de bir köşeye koydu. Yediler, içtiler. İyice bir vakit geçti. Hizmetçi odasına yatmaya gitti. Kendisi de kendiri aldı, kuyuya gitti.

Kuyunun yanma vardı ki, nöbetçi orada. Nöbetçiye dedi kine, "Sen bırak burayı."

"Git evine," dedi kız.

"Kim saldı, kim emir verdi diye babamın haberi olur da sorarsa, kızın gönderdi beni oradan de."

Ha babasının emri, ha kızının emri, hiç fark etmez. Nöbetçi terk etti orayı.

Kız kendiri, dülgesinden açtı. Uzattı arkasını sora öte, kendirin ucunu tuttu.

Bakalım kuyu karanlık, kendiri atsan bile, dibindeki şahıs kendiri ya tutar, ya bağlar, ya bağlamaz. Mutlaka da ağızdan birisi, "Bağla," diyecek.

"Ben buna bir bağla diyeyim. Şunu çekeyim. Görecek sekile getireyim bakalım. Nasıl biri? Güçlü mü, güzel mi acaba? Güzel Ahmed deniliyor amma ismi kadar güzel mi?"

Ve kız, Ahmed'e ne dedi:

[No: 3]

Benim halim, halim böyle

İster gül de, ister ağla

Kendiri beline bağla (oy)

Kurtarayım oğlan seni

Kendiri beline bağla (oy)

Kurtarayım oğlan seni

Ulan, Ahmed dinledi arkadaş. Bir hanım sesi. Ahmed karanlıkta ellerini sağa sola salmaya başladı, acaba kendirin ucu geliyor mu, velhasıl eline bir kendiri değdi. Bunu sağlamca sıkıca beline bağladı ve kız çekti yukarıya.

Kuyunun ağzına yaklaştı ki, arkadaş, bir insanı Allah güzel yaratırsa, ancak bu kadar yaratır. "Ulan, bunu şimdi buraya çıkarırsak, bu beni kuyunun içine atar. Gücü bana yeter, kendi kaçır."

Ahmed'i çekmez yukarıya. Şöyle bir iki metre kalınca, görüyor kendini. Kendiri orada bir yere berkitti.

"Şunu dinime teklif edeyim, eğer dinime dönecek olursa, benimle evlenecek olursa, çıkarırım. Yok, ben dinine dönmem derse, atarım kuyuya, çürüsün ölsün varsın," dedi.

Kız, bakalım Ahmed'e sorsun.

*Kuyunun dibine inersen
İçeriden ciğerin yanarsa oy
Benim dinime dönersen
Kurtarırım bur'dan seni*

*Benim dinime dönersen
Kurtarırım oğlan seni*

(Ahmed der ki:)
*Kuyunun dibine inmem
Senin de sözüne kanmam (oy)
Ölürüm de din(im)den dönmem
At kuyuya ölem bur'da (oy oy)*

*Hak dinimden asla dönmem
At kuyuya (oy) ölem bur 'da*

(Kız der ki:)
*Kazanlarda eritirler
Kuyularda (oy) çürütürler
Pay ederler (aslana) yedirirler
Kurtarayım bur'dan seni*

*Aslanlara yedirirler
Öldürürler seni bur'da*

(Ahmed der ki:)
*Dünya bur'da (oy oy) kalır amma
Elbet herkes (insanlar) ölür amma
Müslüman 'dan gâvur m 'olur (oy oy)*

Gâvur Müslüm(an) olur amma (oy)

Müslüman 'dan gâvur m 'olur (oy oy)

Gâvur (dan) Müslüm(an) olur amma

"Ulan, bunlar dinine ne kadar sadık ki, ölmeyi istiyorlar, kazanda kaynayıp kavrulmayı istiyorlar da, dininden dönmek istemiyor. Ulan, ben bunun dinine dönersem ne var ki?"

Çekti çıkardı kuyunun üstüne.

"Ahmed'im sizin dininize dönmek için ne yapılması gerekiyor? Ne denilmesi gerekiyor? Ben bunu bilmiyorum."

"Basit," dedi. "Eşhedü enla ilahe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abduhu ve resulühü. Temelimiz bu," dedi. "Böyle diyeceksin, olacaksın. Zorlama yok," dedi. "Asla bu candan vazgeçerim, ben sizin dininize dönmem. Ama sen benim dinime dönersen, sana söz veriyorum, beni de bu sınır ötesine buradan kurtarırsan bu gecenin karanlığında, Hırızmalı Güzeli ile önce evlenmem, önce seninle düğün yaptırır, seninle evlenirim. Hırızmalı'dan vazgeçer sanma, ikinci hanımım da Hırızmalı Güzeli olur. Bu şartları koyuyorum bak ortaya."

"Kabul," dedi. "Yürü bakalım."

Babasının saraylarına birazcık yaklaştı. "Sen burada bekle, Ahmed bak. Yaya gitmeyle biz sınırdan geçemeyiz, bizi yakalarlar."

Babasının at ahırına gitti, özel bakıcılar var orada. Geç saatte, gece, bakıcı uyumuş, nöbetçi.

"Kalk bakalım."

Kalktı.

"Buyur Hatun."

"Babamın atını çek," dedi.

"Baban bilir, babanı çağıralım!"

"Yok."

Hemen eğeri üzerine koydu, babasının atını binek taşıma çekti.

"Buyur!"

"Bundan başka babamın yedekte atı var mı?" dedi. Bu ölebilir, takla atabilir, ayağı kırılabilir, mutlaka yedekte beyler at taşır. "Onu da getir." Onu da getirdi arkadaş.

Kendi babasının atına bindi, ötekini terkiye bağladı. "Nereye gidiyorsun? Ne yapıyorsun?" diye yine diyemedi görevli.

Güzel Ahmed'i buldu. "Ahmed'im, babamın atıdır bu, bin!"

Ahmed babasının atına, kendi yedek ata bindi, amma sınırı elhamdülillah geçtiler. Hava ışıdı, ışır ışımaz bu at görevlisi, hemen Kral'a gitti. Hadi at isterse.

Kral'a dedi ki, "Efendim, gece bir yarısında kızın at istedi. Acaba siz mi emir verdiniz?"

"Eyvah!" dedi Kral. "Kuyuya bakın bakalım." Kuyuya gittiler ki, arkadaş. Kuyuda bekçi de yok. "Bunun bekçisini bulun." Buldular. Bekçi dedi ki, "Kızın bana dedi ki, babanın emri, bırak kuyunun ağzını."

Kral bildi ki, kız kendine kalleşlik yaptı. Kuyudaki insanı çıkardı, kendiri atmışlar oraya.

Gelişi geceye denk geldi. Topal dinledi ki, insan geliyor. Topal bir hamle yaptı ki, buraya insan getirmem diye, arkadaş. Topal takat getiremiyor. Amma ümidi kestiler, Güzel Ahmed asılmış dediler, ölmüş dediler. Aradan böyle bezirgânlar, gelip geçenlerden lâf öyle geliyordu. Haberciler öyle haberleşiyordu.

"Ulan, bu benim Güzel Ahmed geliyor. Hatun bir gelen misafir var, amma gücüm kâfi gelmiyor. Tedbirini al, Ağa geliyor mutlaka," dedi Topal.

"Bırak Allah aşkına şakayı," dedi Güzel Ahmed yetişti.

Baktı ki, Güzel Ahmed gelmiş.

Dünya Topal'ın, dünya Hırızmalı'nın oldu.

Arkadaş, yenge yengeyi hiç sevmez. Misafir de birisini sevmez. Böyle bir şey derler. Kızın birini getirdi Güzel Ahmed. "Ee, Ahmed'im düşüncen ne?"

"Düşüncem, çalışmaya gerek yok. Aylığa gerek yok, çünkü bizim heybemizdeki altın bize ömür boyu yeter. Ben ava giderim, avdan gelirim."

Ahmed ava gider, avdan gelir. Her gelişinde çevirir Hırızmalı'da ok dener.

Ahmed bir gün dedi ki Topal'a, "Topal, bir espri olsun, yav," dedi, "Sen şöyle güçlüyüm, böyle güçlüyüm. Bu taşı deviriyorsun, atıyorsun, bu bina bu taşın ağırlığında yok. Bu binayı sırtına yüklersen, babamın şehrine getiremez misin?"

O da dedi ki, "Gece giderken uykum mu gelir, kırk okka sakız alırsan. O sakızı çiğneyerek belki götürürüz," dedi.

Allah Allah. Topal'ın hakkı kalmasın.

Hırızmalı dedi ki, "Topal'ın hakkı kalmasın. Nereden götüreceksin yav?"

Yav, kırk okka sakızı Topal'a hediye verdi adam.

Canım Topal ne kadar güçlü olsa— Allahuteala tarafından bir mucize olursa bilmem. Yoksa Topal içinde at var, üç dört tane insan var, bunun ne kadar da yufka olsa bir ağırlığı vardır. Hiç götüreceği, getireceğine ümidi yok idi Ahmed'in.

Arkadaş, Ahmed ışıdı, uyandı ki, "Ulan, bu binadan gözüken yer değil, başka bir yerler gözüküyor?"

Hemen binadan indi, sağa sola baktı ki, babasının memleketi. Her zamanki kendinin okula gittiği, oynadığı yerler.

"Hey Yarabbi, ya Resullallah. Bu Topal'ın işi değil. Topal buna bahane Allah'ım. Bu binayı sen götürttürdün, getirttirdin. Binayla, beraber, atı ilen, Topal'la beraber orada."

Sevindi Güzel Ahmed, dedi ki Topal'a, "Kızlara mukayyet ol bak. Ben babamın yanına gideyim geleyim."

Güzel Ahmed atına bindi, sürdü babasının sarayının dibine vardı. Atını çeki bağladı. Dış görevlilere dedi ki, "Babama söyle. Gelebilir miyim?"

Ahmed kaybolmuş, Ahmed için dere tepe taş oyukları konmadı, arandı amma öyle birisi bulunamadıydı.

"Güzel Ahmed geldi, oğlun geldi," dedi kapıdaki görevli. Ahmed lâfını duyar duymaz babası sevincinden baygınlık geçirdi.

O tarihin gereken gülyâğı ve saire ne kullanıldıysa, beyi ayılttılar. "Oğlum, hoşgeldin." Arkadaş, bey dünyalar kadar memnun. Sevindi. "Ahmed'im neredeydin sen, neden bulamadık? Sen nereye gittin?"

"Yav, baba," dedi. "Hırızmalı Güzeli diye bir kız..."

"Ee" dedi Koca.

"Yav, işte ona denk geldik. Orada da dev varmış. Şöyle oldu, böyle oldu."

Başından geçen olayları anlattı babasına.

"Ulan, oğlum ben yıllarca o kız için nice ordular batırdım. O kız almak için, alacaktım. Sen nasıl oldu da o kadar devi öldürdün de benden o kız aldın?"

"Baba, demek ki, Mevla'nın takdiriymiş."

"Oğlum, tamam. Düğününü yaparız. Yalnız bizim devrimizde satranç oyunu çok meşhur," dedi, "Sen yıllar oldu satrançtan uzaklaşmışsın. Şu satranç oyununu getirin bakalım. Ahmet'i bir deneyelim, eski bilgisini unutmuş mu, unutmamış mı?"

Satranç tahtasını getirdiler.

Ahmed'e dedi ki, "Bak oğlum, yav, karşımdaki babam. Ayıp olur demeyeceksin. Elinden geleni oynayacaksın, ütülmeceksin ki, ben gurur duyarım eğer ütülmezsen."

Böyle olurmuş, o devirde; bu gerçekmiş. Satrançı beyler arasında oynarlar. Bindığı atından atına. At çok önemli, atı vermek ailesini (= kan, hanım, eş) vermek gibi oluyor oyunda. Bu kadar meraklılar oyuna...

Ahmed ilen başladılar. Ahmed birinci elde üttü (= yendi)beyi.

Baktı ki, Bey, az zorsundu. İkinci de yine üttü babasını.

"Oğlum," dedi, "Orta yerde bir oç, bahşiş olmazsa, bu oyunu oynayamayacağız. Ne koyalım ortaya şimdi, bu oyunu kim bitirirse, o mükâfatı alsın?"

"Yav, baba," dedi, "Mükâfata ne gerek var? Oğul baba arasında."

"Hayır," dedi.

"Gel, kolunu bağlayıp çözmeye.

"Olur, baba," dedi o da. Amaç babasının hatırı kalmasın.

Devam ettiler.

Üçüncü de, "Ulan, babam yensin. Nasıl olsa ikisini ben üttüğüme göre, babam tek üttüğüne göre, prensib üçtü zaten. Babam bir de beni ütse bile bir şey değişmez."

Bunu da babası üttü.

Bağlayın Ahmed'in kolunu bakalım. Ahmed'in kolunu bağladılar. "Ahmed çek oğlum!"

Ahmed çekti. Kırdı.

"Allah Allah. Kalenin zincirini getirin," dedi.

Kale kapısının zincirini getirdiler. "Bağla dirsekten."

Bağladılar.

"Çek oğlum."

Çekti, kopardı.

"Yav, oğlum," dedi, "Yav, bu zinciri yüzlerce insan koparamıyor. Senin bu kolunun gücü ne? Bunu bilebiliyon mu?"

"Yav, baba. Bunu sen de biliyorsun. Bu benim silâh olarak kullandığım yayımdaki kiriş," dedi. "Bunu benim adıma koyan insan, benim belimi sıvayıp, oğlum sana Mevlam destek çıksın. Kolunun gücünü de yay okunun kirişinden başka bir şey yenmesin dediydi. Mutlaka da bu kiriştir," dedi, "Ben denemedim bunu."

"Yav, kötü kiriş barsaktan yapılmış. Keçi derisinden bu kiriş. Koca zincir kırıldı da, bu kötü şey mi dayanır. Getirin bakalım."

Getirdiler. Bağladılar arkaya. "Çek bakalım."

Ahmed çekti, koparmıyor. "Çek oğlum."

Çekti. Koparmıyor.

"Çek oğlum." "

"Baba," dedi, "Yav ete oturdu, kopmuyor."

Kanamaya başladı. "Bildi koparamayacağını."

Bu Ahmed'in etkisiz hâle geldiğini gören baba hırslandı, küplere bindi.

"Cellatları çağırın bana," dedi. "Nasıl olur da benim yıllardır müdahale ettiğim, Hırızmalı'yı babasıyla oğlu paylaşır alır? Benim hakkım olan kızı, git de ben alıyorum baba, de!.."

Babası buna kızdığından dolayı cellata emir verir. "Gözümün önünde gözlerini mile çekin bakalım."

Ahmed'in iki gözünü de mille oyarlar çıkartırlar.

Gözlerini atın ceketinin cebine. Götürün Kızılbük'e— Irmağın kenarında bir çevregeç (= girdap) var. Bir kaya dibi. Önünden ırmak geçer. Bu bükük, aşırı dikenlik bir yer burası. Buraya hayatta insan varamaz. Kuş uçar varırsa, bilmem. Buranın adı Kızılbük. Oraya atılmasını emir verdi.

Ahmed'in eli bağlı, elinden çekiyorlardı, Kızılbük'e götürecekler. Anasının haberi oldu. "Yav, oğlun gelmiş," dediler kaç saatten sonra birisi.

"Nerede?"

"Babasının yanındaymış."

Eve gelmesine tahammül edemedi. Dünya gözüyle gerçekten oğlum mu ola diye, anası da babasının makamına geliyordu, oğlunu görmeye. Yolda karşılaştılar arkadaş. Baktı ki, oğlu amma babası gözlerini oydurmuş. Bunu gören ana orta yerde bir figan tutturdu. "Ah, Ahmed'im ne yaptın da baban sana bunu yaptı?"

Görevlilere yalvardı, "Yavrum, üç dakika şunu götürmen." Yola durdular ve anası söyler:

[No: 4]

N'olmuş Ahmed'ime, n 'olmuş

Gözleri kanınan dolmuş

Baba diye geldin amma (oy)

Yavrum sana düşmanımış

Baba diye geldin amma

Yavrum sana düşmanımış

Hele gedin kızlar gelsin

*Ahmed'imın halin görsün
Seni böyle eden baban
(Yüce) Allah 'tan belasın bulsun*

*Seni böyle eden baban (oy oy)
(Yüce) Mevla'dan belasın bulsun*

*Yeter gayri böyle yeter
Gören var mı daha beter
Beterin beteri var derler
Dert mi olur bundan beter*

*Beterin beteri var(dır) derler
Dert mi olur bundan beter*

Görevliler dedi, "Şimdi ağanın haberi olur. Yeter çalıp söylediğin."
Güzel Ahmed'i sürdüler götürdüler. Beyin tarifi üzerine kayanın başından dibine
bükün içine atarlar.

"N'ettiniz?"

"Attık," dediler.

Hemen üst yetkiliye emir verdi. "Gidin, filan yerdeki binada iki kız var. Alın bana
getirin."

Adamlar da serserbest degen dolaşan olmaz diyerek kız getirmeye gidiyordu.
Topal'dan hiç haberleri yok. Topal ile baş mı edilir arkadaş.

Kimi kaçtı, kimi gitti. Geri geldiler dediler ki, "Efendim, orada bir Allah'ın öreneği
bir şey var. Gidenimizin yarısını öldürdü, biz de zor kurtulduk."

"Eyvah!"

Bey devlerin darbesini eskiden bilir, geriden bakıyordu. "Demek ki, bundan parça
kalmış burada."

Seferberlik ilân etti. Mutlaka da alınacak, öldürülecek. Ne kadar da darbe
yaparlarsa, Topal bu kızları vermez arkadaş. Tüm kızların içerideki isteğini, gider Topal
pazardan çarşıdan alır getirir. Hırızmalı, Güzel Ahmed'in parasından verir Topal'a parayı.
Alacağı, gıda maddesini o getirir. İçeriye Allah'ın kulunu sokmaz.

Günler böyle geçerken biz gelelim Güzel Ahmed'e...

Güzel Ahmed'in avlanmaya, eğitmeye başladığı bir tazısı vardı, köpek. Bu Ahmed'in gözlerinin oyulup, bu insanları götürdüğünde peşi sıra gitti. Kayadan atıldığını gördüdü.

Köpek, kendini verilen ekmeği hiç yemez. Günlük götürür, karşıdan ırmağı atlar, yüzer geçer, getirir Güzel Ahmed'e verir. Güzel Ahmed'in gıdası köpeği ne getirdiyse o.

Ölmüyor ki, öle arkadaş. Ölmek istiyor, Mevla'ya yalvarır, "Allah'ım al emanetini!"

Mevla emir vermedikten sonra, bir insana, ben öleyim demekle, ben öleyimle iş bitmez.

Ahmed burada yıllarca kaldı.

Ahmed bir gün düşünüp duruyordu, arkadaş. O bükün içinden bir yılan sızıltısı gelmeye başladı. Hiç de korkmuyordu bugüne kadar. Bu yılanın sızıltısını duyunca korktu. "Allah'ım bu yılan beni sokacak."

Ha bu taraftan geliyor, nereye kaçabilir kör. "Ağaca çıkamam, kayaya çıkamam, bir yeri bilemem. Körsün."

Ahmed, bu yılanın sızıltısını duyunca elini kulağa koydu. El kulakta yılan ne der:

[No: 5]

Hele bakın yılan geli(veri)r

Gözü var da (oy) beni görür

Böyle intizar (= perişan) olmadan (oy)

Emanetin(i) alsa n 'olur

Böyle intizar olmadan (oy)

Emanetin(i) alsa n 'olur

(Yılan der ki:)

(N'olacak) Beyin oğlu ne olacak

Takdir yerini bulacak (oy)

İki güvercin gelecek

Senin gözün iy(i) olacak (oy)

İki güvercin gelecek

Senin gözler iy(i) olacak

(Ahmed der ki:)

N'olsun yılan (oy) dediğin olsun

Takdir (de) yerini bulsun oy oy

Güvercinler hemen gelsin

Emanetin alsa n 'olur

Güvercinler hemen gelsin

(Ah, ille) Emanetini alsa n 'olur

(Yılan der ki:)

Mevla 'nın dediği olacak

(İlla ki) takdir yerini bulacak (oy)

Güvercin cennetten gelecek

Gözle(rin) dağla(rı) görecek

Güvercin cennetten gelecek

Gözler dağları görecek

Ses kesildi. O arada hemen zaten şıpır şıpır güvercin kanatları şıpırdar şimdi. Bir şıptırtı gelmeye başladı. Galiba oraya bir yere kondular amma, ohoo— Konsa ne konmasa ne Güzel Ahmed için.

Şimdi bir yerlerden bir ses. Biri diyor ki, "Ana," diyor, "Şimdi uçtuk muydu, kanadımdan bir tüy düşer. Feleği cihanda bu kör kişi bu tüyü bulabilse, sağ gözüne sürse. Sol cebindeki gözünün palıdını (= gözün yuvarlağı, peliti) geri yerine koysa, görür amma bulamaz."

Öbürü de, "Yavrum, doğrusun. Benden de bir tüy düşecek, o tüyü de bulabilse sol gözüne sürse; sağ cebindeki gözünün palıdını koysa görebilir."

Böyle bir söz işitti. Güvercinler şıpır şıpır uçtu gitti. Güzel Ahmed günlerce eliyle yerde tüy aradı. Bir tüy buldu, amma güvercin tüyü, amma başka bir tüy. Ama öncekinin tüyü amma sonrakinin, "Yarabbi, ya Resullallah, sana ayan beyan. Herşey sağdan başlaması lazım. Bu bulduğum tüyü sağ gözüme sürerim, amma iyi olur, amma olmaz."

Eüzü besmele çeker, bu tüyü gözüne, yerine sürer. Sol cebindeki palıdı gözüne kor, "Elhamdülillah!"

Dünya Güzel Ahmed'e ışıdı. Işır ışımaz öbür tüyü çabuk buldu. Öbür tüyü de sol gözüne sürer, sağ cebindeki palıdı da buraya koydu. Ahmed dünyayı gördü. Irmağa vardı

ki arkadaş, o ırmaktan insan geçer mi yav? Mümkün var mı ırmaktan? Orası çok ağlak, Őelale bir yer.

Baktı ki, o Őelale gibi yerden tazı yine yüzüp geliyor. Tazı yine ekmek getirdi, önüne bıraktı. Ahmed bu ekmeği aldı, "Allah'ım bu tazıyı götürmeyen bu su, acaba beni götürür m ki? Yine Mevla'ya sığınacağım, bu tazının geçtiği yerden ben de tazının geçtiği yerden suya vuracağım," dedi. Ahmed de kendini suya verir ve yüzer geçer karşıya.

Geçti ama Ahmed, ana doğma ıplak. İnsanı görüneceği yok, çok ayıp bir Şey. Her yerleri meydanda.

nn akşama getirdi, en uçtaki bir eve varmaya karar verdi. Kim olursa olsun, Ahmed kimseyi tanımiyor. Bey çocuğu okula gitmiş gelmiş. Okuldan da bu olay başına gelmiş. Konu komŐu, oranın insanı hiç tanımaz. Ahmed, alakaranlık çökerken, o evin yakınına vardı. "Ev sahibi," diye çağırdı, bir taşın duldasından. (= kuytu). YaŐlıdan biri ıktı. "Kimsin yavrum? Ne diyorsun?"

"Yav, baba. Allah rızası için beni misafir almaz mısın?"

"Yav, alırsız, amma bir gel bakalım," dedi.

"Gelemiyorum."

"Neden gelemiyorsun?"

"Baba, ben ıplağım, n'olur Şu ayıp yerimi örtecek bir Şey Şuradan beri at da, ayıp yerimi örttü müydü gelirim."

"Yav, böylesi misafir nasıl oluyor da çıplak oluyor?"

Bu yaşlı kişi içerinden bir yatak yüzü veya çarŐaf gibi bir Őeyisi varsa bunu Ahmed'e attı. Ahmed bunu beline doladı. Ahmed eve geldi ki, arkadaş, bir yaşlı kadın, bir yaşlı koca var, arkadaş, başka kimse yok.

"Ulan, oğlum, neyin nesisin? Necisin sen?"

"Valla ben anamı babamı bilmiyorum. Camiye atılmıŐık. Birine oban durdum idi, o da sırtımın elbisesini dahi soydu benim. Birkaç koyunu kaybettik. İŞte bir Şeyleri bahane yaptı. Ağırlığa salıverdi. Ben de sizin üzerinize düştüm. Stnze, vicdanınıza— Bana bir yerlerden, kötü krez, sırtıma başıma bir Şey temin ederseniz, tamam, ben sizden başka bir Şey istemiyorum. Ben çeker giderim," dedi.

"Bugüne kadar ne iş yaptın?" diye sordu karı.

"Mal gttm, obancılık yaptım."

"Ulan, koca," dedi, "Şu uha Őalvarını Şuna ver. Bizim koyun var, güder misin kuzum? Bunun boğazına bakarsak, bizim paramız yok buna verecek. Ancak yıllık hakkını

koyunun içinden alacaksın. Ne kadara çalıştıysan, bugüne kadar çalıştığın yer kadar, koyunun içinden değerinde alacaksın."

"Baba, benim karnımı doyurun, sırtıma bakın. Alıp ne yapacağım ben ki, ev yok, avrat yok, bağım, bahçem yok."

Anlaştılar. Ahmed başladı koyun gütmeye. Çobanın hizmeti, hürmeti çok iyi. Eve geldi miydi, karının yapacağı işi de yapıyor, yardım ediyor. Koyunun altını süpürüp temizliyor, koyunu güdüyor.

Karı dedi ki, bir hafta on gün geçti, "Koca, şuradan iki üç koyun sat. Git", dedi, "Pazara, şu çobanın üstüne başına tertemiz bir elbise al."

Koca soğukta, fırtına da koyun gütmekten usanmış zaten. "Karı yeter üşüdüğüm, satalım!" Koca üç koyun sattı. Çobanın sırtına tertemiz bir elbise aldı. "Giy bakalım."

Çoban giydi bunu.

"Bugünden sonra bana koyun dayanmaz gayri. İsterseniz köyün bütün koyununu getirin."

Koyun güdüyordu. Koca yiyecek içecek kalmamış, bir horanta (= Aile ferdi) daha fazlalaştı. "Git de pazardan bir şeyler getir."

Koca, arkadaş, bir şeyler almaya gitti. Kocaya dediler ki, "Efendi, biliyorsun burada seferberlik var. Yerine ya bir adam bulacaksın, vekil ve yahut da hazır ol."

Arkadaş koca yiyecek içecek de almadı. Geri geldi.

"Ulan, koca, moralin bozuk. Hasta mısın?" dedi karı.

"Ulan, karı keşke öleydim de, böyle olmayaydık. Yav, bu yaşta benden ne istiyorlar? Bu beyin emri, bu lâfi duyuyoruz. Burada Topal Dev diye bir şey ünlendi. Gideni yiyor. Harbe gitmek bir şey değil de—"

"Ulan, canını sıkma. Genç oğlumuz var. Akşam gelsin de, belki kabul eder. O gider, o ölsün varsın. Evlat mı ettik sanki," dedi.

Çoban geldi akşam. Çoban geldi ki, evin morali bozuk bugün. "Ana, ne oldu?" dedi. "Bugün bir şey var. Beni yüksünüyorsanız, hemen durmam giderim ben."

"Oğlum, seni yüksünmüyoruz. Durum bundan ibaret. Burada," dedi, "Güzel Ahmed diye bir gavur çocuğu meydana geldi. Gelmez olası bir kız mı getirmiş, n'etmiş— İşte babası gözünü oydu falan diyorlar aralıkta. O da dedi, bir dev mi ne, bir şey varmış orada. Bey de atlısını, ordusunu koymadı hepisini öldürttü. Bu şimdi köye zuhur eder, şehre gelir diye, şimdi yerinde koyuyorlar. Günde bir adam salıyorlarmış. Sıra kocaya geldi şimdi. Kocayı istiyorlarmış."

"Yok," dedi, "Ben babamı asla salmam. Gitsin babam söylesin, kabul ederlerse vekil, genç adam ben varım, canım."

Ulan, sevindi koca.

Bu can çok tatlı bir şey. İnsan gönüllü ölmek istemez ama ne yapacaksın Allah'ın emri.

Vallahi kocanın dizinin dermanı biraz yiğitleşti, seğirtti. Dedi ki, "Arkadaş, ben yerime vekil göndereceğim. Kabul mü?"

"Genç mi, yaşlı mı?"

"Genç!"

"Hah! Yarın gelsin."

"Oğlum, bugün koyun gütmeye ben gideyim. Sen de git bakalım, ne diyorlar?"

Erden gitti. Beyin kapısına vardı. Görevlilere dedi, "Arkadaş, ben filanca kişinin vekiliyim. Ne diyorsunuz?"

"Kardeşim," dedi, "Buraya gelene bir at, bir kılıç, silâh veriyoruz. Muharebe meydanına gönderiyoruz."

"Hani atı çekin bakalım dışarıya."

Güzel Ahmed vardı, bu atın üzerine bindi. Atın beli kırıldı, arkadaş.

Bu görevli daha böyle bir olayla karşılaşmamış, bu atın belinin kırılması dikkatini çekti, "Dur kardeşim," dedi, hemen beye çıktı.

Beye dedi ki, "Efendim, bir mucize var. Vekiliğe bir oğlan geldi, kötü bir şey. Atın beli kırıldı," dedi.

Bey dedi ki, "Yav, benimle uğraşmayın. Bizim Ahmed'in atı daha ahırda bağlı yanma kimseyi iletmiyor. Alabilerseniz yularını ona versin, onunla gitsin varsın."

O kadar çabaladılar arkadaş, bu at yanına bir adam getirmiyor. Üst çardaktan bir delik delinmiş. Suyunu buradan indiriyorlar helke ile. Yemini, samanını buradan veriyorlar. Öyle besliyorlar içerde. Anasının ricasıyla, anası, "Oğlumu öldürttürdün, bari atı kendi kendine ölsün. Hibe yapma bunu bir yere," diyerek atı öldürttürmedi. At öyle bekliyordu.

Bu çobanın vekiline dediler ki, "Sen ata bindin mi bundan evvel? Burada bir at var, yanına adam el etmiyor, kardeşim."

"Yav, bir görelim bakayım!"

Ahırın kapısını açtılar. Güzel Ahmed baktı ki, kendi atı. Güzel Ahmed'i gören at, ne huysuzluk yaptı, ne tepik attı, ne bir tarafa saldırdı. Vardı Güzel Ahmed bunun suratını okşadı, yularını çözdü oradan, dışarıya çıkardı.

"Yav, bu at deli diyordunuz, deli değil bu!"

Herkes hayret etti bu işe.

Velhasıl Güzel Ahmed'in yay okunu, kılıcını, kalkanını da verdiler. Ata bindi, Güzel Ahmed gitti.

Topal dev günlük adam bekler, baktı gene geliyor bugün biri. Umurunda değil Topal Dev'in. "Hele yaklaşsın." Yaklaştı, Topal buna bir hamle yaptı, geliyor. Bir daha zorlattı, hamle yaptı, gene geliyor. Üçüncüde ümidi kesti, ama kızın yanına kaçtı. "Hırızmalı başının gayesine (= çaresine) bak, benim gücüm bitti, geliyor adam," dedi.

Güzel Ahmed de kapıyı elde etti. Topal'ın omzundan tuttu, çekti dışarıya.

"Niye kaçırıyorsun ulan sen?"

"Ulan, ağam sen miydin? Kalan yerlerini bildim, ama gözlerin güvermiş!" dedi.

Gallep (= güvercin) tüyü çaldı diye gözleri hafif maviye çaldı. Gözünden dolayı kimse tanıyamıyor Ahmed'i diyor.

"Topal yürü bakayım, seni o beye götüreceğim."

Topal'ın şimdi kulağından tuttu, çekerken atın kenarından beye birisi müjde etti.

"Vallahi vekil tuttu bizim hasımlı düşmanı getiriyor."

"Allah Allah?"

Bey de sarayın balkonuna çıktı bakıyor, gerçekten getiriyor.

"Buyur beyim. Dostun dost, düşmanın da sonu böyle olsun. Aha, düşmanın, teslim al. Ben gidiyorum, ben koyun çobanıydım, ben koyuna gideceğim, babam yalnız gitti koyuna."

"Dur oğlum, dur! Yıllardır insanımı komadı, yedi, sana büyük mükafaatlar vereceğim. Büyük bahşişler vereceğim. Yalnız gözümün önünde onu öldüreceksin. Sen onu bıraktın mıydı, bizi heder eder."

"Öyleyse," dedi "Bunu kılıçla ölmez, kesilmez bu. Ölmez. Sen kırk katırla sen bir hafta odun çektiler. Yağlı çam olsun, çıra. Bir ateş yaktıralım. Gözünün önünde içine atayım yakayım bunu."

"Memnun olurum," dedi adam.

Kırk katırla bir hafta odun çektiler, odunu yığıldılar orta yere. Buna yerden gazyağı serptiler. Güzel Ahmed'e dedi ki, "Topal Dev: "Bu ateşe babanı atayım mı?" dedi.

"Atan," dedi. "Asla bak. Babamı sakın ateşe atayım deme. Bana ne yaparsa yapar babam, amma evlat babaya yapamaz bunu," dedi.

Ateş yanıyor.

"Ulan, çoban oğlu, atsana!"

Herkes korkuyor arkadaş, Topal bir kere pırttırırrsa kulağını. Hiç koyvermiyor adam.

Dedi ki Topal'a, "Sen git, babamı bana getir."

Topal'ı koyverdi. Topal, koyverilince arkadaş, o dağda can pazarı kuruldu. Babasını kaçırmadı, tuttu. O da seyre geldi, heyle (= nasıl) yanacak diye.

Babasını Güzeli Ahmed'in yanına getirdi. Topal sordu:

"Bu kim?" dedi.

"Sen beysin, bu da oğlun Güzeli Ahmed."

"Oğlum, işte bir hırs ilen yanıldım idi, şöyle ektik idi, böyle biçtik idi. Bin pişman oldum, amma bir daha elimden fırsat geçti, Keşke gözlerini oydurmayaydım da, benim gözlerim oyulaydı."

Anlaştılar. Güzeli Ahmed hayata kavuştu.

Güzeli Ahmed önce Kral'ın kızıyla kırk günlük düğün kurdu, düğünü bitirdi. Önce Kral'ın kızıyla evlendi. İkinciye Hırızmalı Güzeli ilen evlilik yaptı. Güzeli Ahmed diye adı geçen yöremizdeki Halk Hikâyemiz böylece sona ermiştir.

5.2. HAN MAHMUD HİKÂYESİ

Beyliklerin yaşadığı yıllarda Doğu Anadolu Bölgesi'nde üç bey vardı. Bunlar birbirleriyle çok samimi idiler. Üç ayda veya altı ayda bazan yılda bir, bir araya gelirlerdi. Geçimlerinden, beyliklere bağlı olan köylerin dertlerinden, bahsederlerdi.

Allah bazı insanlara mal, mülk, dünyalık ne varsa verir, ama bazen imtihan için evlat vermeyebilir. Takdiri ilahi bu beylerin de çocukları olmuyordu. Yıllarca beklediler, ama evlat nasip olmadı.

Bu beylerden biri sohbetlerin birinde biri dedi ki, "Yav beyler, üçümüze de Allah evlat nasip etmedi. Düşünüyorum da, hâlen üçümüzün de evladı yok. Ya hiç evladımız olmazsa? Yurdumuz ıssız kalırsa? Sizlerin de böyle düşüncesi var mı? Benim kafamda böyle bir takıntı var," dedi.

Öbürleri dedi ki, "Yav arkadaş, işten, meşakkatten, bizim aklımıza bu bile gelmiyordu."

"Yav, sizin gelmiyorsa da benim hatırıma geliyor. Öyleyse arkadaşlar, ne yapacağız bir düşünelim," dediler.

Böyle bir konu geçti arada.

Aradan zaman geçti, ikinci yıl toplantısına sıra geldi. Yine bu konu gündeme geldi.

Üçü birden dedi ki, "Arkadaşlar, zaman kaybetmeyelim." O tarihin tıbbi işte. Köy emliği (= ilaç) denilmiş— Böyle çalı, çöp emiyle uğraştık. Bir hata yaptık. Hanımlardan çocuk olmaz diye bilgin kişiler bize böyle bir kötü haber verdi. Bizim ümidimiz kesildi," dediler bu teklifi yapana.

Teklifi yapan dedi ki, "Sizin ümidiniz kesilmedi, benimki kesildi! Hanımın üstüne kuma getirsek bari, ama gerçi bu da hoşuma gitmiyor. Ne yapsak ne etsek?"

Öbürü dedi ki, "Arkadaşlar, Mevla'nın dilerse vermeyeceği yok. Gelin üçümüz bir araya gelelim. Sakin bir bölgeye çikalım. Namaz kılalım, ibadet yapalım. Mevla'ya yalvaralım. Allah'ım bizlere, baba, çok istemiyoruz, yurdumuz ıssız kalmasın yeter. Bize birer evlat ver diye elimizi açıp yalvaralım. İnşallah dilerse verir," dedi ve bunlar bu karan da uygun gördüler.

Bunlar üçü bir araya geldi, köyden, kentten birazcık sakın bölgeye, dağ basma, bir pınar basma, ırmak kenarına gidelim, orada ibadetimizi sürdürelim diye oradan ayrılırlar. Uygun bir pınar başı bulup konakladılar.

Bunlar işte öğlen saati gelsin de, namazı kılalım, ondan sonra bu yalvarmaya, dileğimize başlayalım diye zaman beklerken, nereden geldiye bir yolcu geldi.

"Selâmünaleyküm, beylerim."

İsimleriyle saydı hepsini.

Bu adama sordular, "Ulan kardeşim, sen bizim isimlerimizi tek tek nasıl biliyorsun? Biz seni tanımıyoruz. Bizim bey olduğumuzu nereden biliyorsun? Bizim üzerimizde bey elbisesi yok? Makam, mevkide de değiliz?"

O da gülümser der ki, "Siz evlat aramaya, Allah'ı aramaya çıktınız, amma siz nereden biliyorsunuz Allah'ın burada dilek kabul edeceğini? Mevla dilerse, sizi kendi makamınızda yalvarmanızla da çocuk sahibi eder."

Adamlar bu sözü duyunca daha ürperdiler.

"Ulan, acaba bu adam bizi nereden biliyor? Peki, bizim derdimizi de biliyorsun sen o zaman? Derdimiz ne?"

"Derdiniz, evlatlarınız olmuyormuş, sakın yer bulup; Allah'tan, Allahım bize çocuk ver diye çocuk isteyecekmişsiniz. Fakat sizin bu görüşleriniz boşunadır," dedi. "Doğrusu, makamınızda, mevkiinizde dileseydiniz, dilediğiniz yine kabul edebilirdi. Ama madem buraya kadar gelmişsiniz, yine dileğinizden vazgeçmeyin. Fakat benim bir tecrübem vardır. Benim bir elma bahçem vardı, ben bir yola gittiğim zaman bu elma bahçesinden kopartılan elmadan bir tek elma alırım yanıma. Yol azığım bu olur. Bugün de bu rızık sizin imiş. Evim, köyüm yakın. Ben geri gideceğim öğlen saatine. Siz şu elmayı alın. Bu elmanın kabuğunu ayırın kendinden, diğer tarafını da birbirinize hak geçirmeden güzelce paylaşacaksınız. Herkes kendine düşen hisseyi de, hanımıyla paylaşacak. Yiyeceksiniz. Mevla'ya da ondan sonra yalvaracaksınız. Yarabbi, ne olur, bizlere de birer evlat versen, sana açılan eli boş çevirmezsın diye dua edin."

Adamlar bunu aldılar amma pek de ciddiye almadılar. "Yav, elmadan çocuk mocuk olacak olsaydı, manavlarda, bakkallarda tonlarla elma satılıyor. Birini alır yerdik," filan gibi düşünmeye başladılar.

Beylerden biri ayağa kalktı. Dedi ki:

"Arkadaşlar, belki de Mevla verebilir. Kimin kızı olursa, ismini Senem koysun. Oğlu olanlar da ismini Mahmud ve Kamber koysun," dedi. Sonra adam, bir anda gözden kayboldu.

Bu gelen bizi tanıdığına göre, bu gelen neciymiş?" diye düşündüler. Üçü de kuşkuya kapıldı.

"Eyvah! Biz hata yaptık. Biz keşke de bu adamın dediği gibi, makamımızda yalvarsaydık, ibadet yapsaydık. Belki de bu, Cenab-ı Allah'a ayan beyandır, Hızır gönderdi bize. Bu sıfatta gözüktü."

Bunun üzerine pınarın başını terk edip evlerine geri döndüler. "Bu adamın sözünü bir kere uygulayalım."

Bu elmanın kabuklarını soyup, üçe paylaştılar. Herkes kendi memleketine gitti. Elmayı tekrar hanımları ile ikiye paylaştılar, yediler.

Ve aradan aylar geçti. Doğum zamanı gelince, üçünün de elhamdülillah birer evladı oldu.

Ulan, adamın dediği gibi arkadaş, birbirinden haber aldılar, elçi gönderdiler. İkisinin oğlu olmuş. Güney Anadolu'daki olanın kızı olmuş. Eh, adam zaten ismini orada dedi. Kızın ismini Senem koyacaksınız. Senin de oğlun olursa Mahmud dediydi birine, ötekinin de Kamber olacağı kesinleşti.

Çocuklar geç olduğu için, teker çocuk olduğu için, ayrıca kendileri de zengin olduğundan çocuklara çok önem verilip, öyle yetiştirilmeye özen veriliyordu. Okul çağı geldi. Çocuklara çok özel eğitim dersi verilmeye başlandı.

Çocukların okul tahsili bitti, evlenme çağına erişmediler, amma Mahmud'u bir hastalık aldı. Babası buna o kadar çaba gösterdi, o devrin tıbbından anlıyorum diyen köy emcilerini, kent emcilerini toplar, bir türlü bunda şu hastalık var diyemezler. Teşhis koyamazlar.

Oğlan da bu hastalığını kimselere diyemez.

Oğlan, bir gece rüyasında Senem isimli bir kıza âşık olur. Bu kızın elinden aşk badesi diye bir şerbet içirilir. Gün ışıır. Işıır ki, düş görmüş. Bunu ne anasına diyebilir, ne de babasına diyebilir. Ben böyle bir düş gördüm idi, işte bu kız nerededir diye.

Böylece kara sevdaya tutuldu.

Aradan yıllar geçti. Hastalığı arttı. Düşüncesi bu. Babası soru sorsa, cevap vermez. Anası sorar, çevresi gelir sorar, "Neren ağrıyor, oğlum?"

"Şuram ağrıyor," demezdi.

Bir gün anasına dedi ki, "Yav ana, babamın karşısına çıkıp bir şey diyemiyorum. Babam izin verirse, ben şu atıma binip, şöyle kırları gezeceğim. Bir temiz hava almayı düşünüyorum. Babama söyle bakalım izin verici mi?"

Bu söz babasına iletildi.

Babası dedi ki, "Madem öyle gönlü istiyor, gönlü ne isterse yapabilir. Yanına koruma alsın. Atlı alsın. Yolculuğu uzayabilir. Mahcup olmasın. Parasız da gitmesin," dedi.

Yanına üç beş kişi de adam, muhafız verildi. Kendisi de gitti; babasının hazinesine, hazine görevlisine dedi ki, "Babamın emri. Şu atımın terkesine bir miktar para koy," dedi.

Oncağız da, "Mahmud Han'ın emri," demiş hazırlamış istediğini. Atın terki heybeleri o tarihte meşhur imiş. Ağzı fermeli veya düğmeli. Mükemmel at terki heybesi... Halıdan yapılma. Heybenin bir gözüne yiyecek bir şeyler; yeterince para da koydular.

Keklik avlayan özel eğitilmiş bir şahanı omzunun başına aldı, ava eğitilmiş bir tazısı atın arkasına düştü. Yandaşlarıyla beraber, dağın avlanma bölgesine çıktılar.

Dağın eteklerine doğru çıkınca dedi ki, "Arkadaşlar, gurup olarak hepimiz bir yere gitmeyinen av olmaz. Şöyle dağılalım. Girişte filan yerde toplanınız. Geç kalmayalım."

Ve dağıldılar.

İkindin oldu, toplanma bölgesine diğerleri geldi, beyin çocuğu yok.

O dağda bakmadık taş altı, çalı çöp arası koymadılar. Beyin oğlu yok, arkadaş.

Koşturdular geldiler beye, "Beyim Mahmud yok," dediler.

"Yav, olur mu?"

"Yav, olsa da yok, olmasa da yok Mahmud!"

Babası emirler verdi, o bölgeleri tekrar arattırdı. Ölüsü de yok, dirisi de yok, arkadaş.

Yav, öldüyse at bulunur, oğlanın cenazesi bulunur. Öbür beylere haberciler gitti, "Benim oğlan kayıp."

O köylerde aramadık memleket koymadılar. Mahmud kayıp.

Ümidi kestiler. Ha, Mahmud'u mutlaka da bir istemezi kaçırdı. Belki de öldürdüler, herhangi bir yere, ırmağa, denize attılar. Sonuçta kesin olarak bu kanaate vardılar. Ağıt, fiğan bitti. Mahmud işi kesildi.

Mahmud, düşünde gördüğü kızı aramaktaydı.

"Rüyamda gördüğüm kızı nerede görsem tanırım," diye düşünüyordu.

Cahillik işte. Mahmud böyle çıksın yola.

O arasın onu. Biz de öbür tarafa gidelim, Kamber isimli olan, öbür beyin oğlu da aynı gecede Mahmud'a âşık oldu. Arkadaş, olarak. "Yav, dünyada bu Mahmud'u, yani rüyamda gördüğüm oğlanı, ölmeden bir görsem."

O da anasına babasına dese, inanmazlar.

"Yav, nasıl olur da erkek erkeğe âşık olabilir," derler, kimse buna inanmaz düşüncesiyle, o da öyle bir formül uydurdu. Kamber de Mahmud'u aramaya çıktıydı.

Mahmud epey köy, kent, kasaba gezdi. Her gelip geçtiği yerde, tarlada, sokakta, şehirde gördüğü bütün hanımlara baktı. Rüyasında gördüğü kıza rastlayamadı.

"Ulan, ben bu işten vazgeçeyim."

Bir şehire varınca birine sordu, "Burada usta bulunur mu? Yapı ustası?"

"Çok," dediler.

"Yav, bana bir usta çağır!"

Bir kişi buldular. "Buyur arkadaş," dedi, " Ben ustayım."

"Arkadaş, bana şu dağların yakın yerinden bir pınar suyu biliyor musun?"

"Biliyorum."

"Bu suyu çektirip, bu şehirin merkezi bir yerine getireceksin. Neyse ücreti ben ödeyeceğim. Geldi miydi, bu şehirin kalabalık yerine bir çeşme yapacaksın. Çeşmenin döşüne yazı yazacaksın. Bu sudan su içen insan, Allah'ını seven, yaptıranı görmeden gitmesin diye, böyle bir yazı yazacaksın," dedi.

Bu görevli ücret karşılığı bu dediği işi yapar, bu çeşmeyi yapar ve yazısını yazar. Hesabını alır. Mahmud oradan bir ev kiralar, oraya yerleşir.

Çok gelen giden oldu yanına. "Bu yazıyı yazdıran siz misiniz?"

"Evet. Benim!"

"İçeriye niye çağırdınız?"

"Yav, ismi Senem. İşte şu boylarda tahminen, şu surette bir kız. Biliyor musun yerini?"

"Valla bilmiyorum."

Kapıyı çıkar. Epey insanlara sordu. Bilmiyorlar.

Günün birisinde kendini arayan Kamber oradan geçiyordu, baktı ki orada bir yazı var.

"Ulan, bu yazı ne demek istiyor, peki? Bu yazının sahibi kim? Nerede yaşıyor?"

Gösterttiler, "İşte bu ev, burada yaşıyor."

Atını bir yere bağladı, o evin kapısını çaldı. Girdi baktı ki, arkadaş, içeride oturan oğlan kendinin aradığı oğlan. Görür görmez boynuna sarıldı bunun.

Mahmud, "Kardeşim, ne yapıyorsun yav? Beni boğup öldüreceksin."

"Kardeşim, benden sana kötülük gelmez. Ben yıllar olmuş seni arıyorum. Bu dünyada herkes bayana âşık olur, ben sana âşığım."

"Adın ne?"

"Adım, Kamber."

"Kardeşim, ben de başka bir bayana âşık oldum. Ben de birisini arıyorum. Sen buldun kavuştun, amma ben kavuşamadım."

"Ne beklersin burada?"

"Burada ne bekleriz? İşte bu kız gelip geçenden soruyorum. Bu sudan su içenden soru sormak için bunu yaptırdım."

"Yok, arkadaş," dedi "Böyle kız bulunmaz. Kalk öyleyse ben sana yoldaşım. Kardeş gibi olacağız. Arayacağız. Benim âşıklık başımdan geçti, ben sevdalılık nedir biliyorum."

Bunların ikisi bir oldu şimdi, kalktılar. Atlarına bindiler. Başladılar kız aramaya. Gördüklerine soruyorlar.

Kardeşim, kız o memleketli değilse, "Hemen soralım, canım."

Bunlar yolun bir yerinden öbür köye doğru gidiyorlardı. Yolun karşısından kendilerine doğru omzu torbalı bir adam geliyordu. Yaklaşınca birbirine selâm verildi. "Dur hele, emmi," dedi. "Bu omzundaki ne?"

"Oğlum, bunun içinde," dedi, "Saz derler, damdıra denilir, o var. İşte bir ağanın, Bey'in teklifine gidiyorum. Akşam orada bir gecemiz var," dedi.

"Nasıl bir şey emmi bu?"

Emmi'si torbadan çıkardı ki, "İşte böyle bir şey."

"Yav, bu ne yapar?"

"Bunun teline dokununca güzel ses çıkar," dedi.

"Ulan, emmi, sen bunun ustasıymışsın. Sen buraları biliyorsun. Yav, bunun parasını verelim, bunu bize satmaz mısın sen?"

"Oğlum, bu da benim ekmek kapım," dedi. "Sizin boyunuz poşunuz bey çocuklarına benziyor. Kardeşim zengin adam çocuğusunuz. Şurada şehir var, şehirde bunun ustası var. Varın istediğiniz sazı orada yaptırın, alın. Niye benimkini alıyorsunuz?"

"Nerede?"

Tarif etti.

Arkadaş, adamlar atını hana bağladı, bu sazıyı sordular. Sazcının yanına vardılar ki, arkadaş, sazıcının orada çerme çeşit damdıra var, o adamınki küçük idi. Burada büyüğü var, küçüğü var. Her çeşidi var.

"Usta bak hele. Bunlar satılık mı?"

"Satılık," dedi.

"Kardeşim, bunlar bize yaramaz. Peki, ağacını biz temin edersek, ustalığını yapıp üstlenebilir misin?"

"Nerede ağacı," dedi usta.

"Biri altından olacak, biri gümüşten olacak teknesinin."

"Ulan, oğlum, o kadar para bizde olsa, zaten ben burada niye akşama kadar ağaç ilen uğraşıyorum. Keserle, törpüyle ve saireyle. Sen neden bahsediyorsun çocuğum? Sen beni kuyumcu mu, altıncı mı sanıyorsun?" dedi.

"Emmi işte ağacı dediğimiz, biz vereceğiz bunun parasını, sen eritip kalıp yapıp dökebilir misin?"

"Tamam, oğlum. Siz o parayı temin edip getirebilerseniz, altını ve gümüşü; ben de elimden geleni yaparım, altıncıya eritirim ve dökerim."

Oğlanların her ikisinin de atının terkisinde fazlasıyla altınları vardı. Gittiler, geldiler hocaya, "Senin bu sazının teknesi için ne kadar altın gerekiyor?"

Tarttılar. Beş yüzer gram diyelim. Bunlardan birisi altın verdi, biri gümüş verdi. Altını Mahmud, gümüşü Kamber verdi.

"Bir hafta bekleyeceksiniz çocuğum burada."

Bir haftayı beklediler, bir hafta sonra geldiler ki, arkadaş, biri altından, biri gümüşten iki saz yapılmış. Yalnız sazı çalmasını bilen yok. "Emmi, bunun işte teli ince, kırılma olursa, yedeğini de ver, şunu da ver," diyerek parasını ödedi çocuklar.

"Baba, emminin sazı torbalıydı." Kendileri de orada bir terzi buldular. Birer tane dışına kılıf diktirirler. Omuzlarına astılar, atlarına bindiler. Sürdüler kız aramaya.

Bunlar dağın yöresinde yolu yanıldılar, bir mal yoluna (= keçi yoluna) saptılar, atların daha ileriye geçemeyeceği bir mevkide kala kaldılar. Vakit akşam oldu. Karanlıkta geri dönse gece oldu, ileri gitse at hiç gitmiyor. Kamber'in hiç umurunda değil, "Ben sevdiğime kavuştum, s.ktir et! Nerde akşam orda sabah. Anamdan babamdan da bir kere ayrıldık, geri dönecek yüzüm de kalmadı!"

Fakat Mahmud'un içi sevdalı, Mahmud'un gecesi gece, gündüzü gündüz değil. "Arayacağım. Ömrümün sonuna kadar ya bulacağım, ya öleceğim," diyor.

Kamber dedi ki, "Valla kardeş, en küçük hatada gece karanlığında yardan uçacağız. Sen şu atını şuraya bağla. Terkisinde bağlı torbasını başına tak. Buraya sızalım. Burada kestirelim, gün ışıyana kadar burada kalalım."

Beklemeye başladı bunlar ve ikisi de uyudu.

Sabaha karşı olmuş. Uyandılar ki, arkadaş, köpek sesi var, horoz ötüyor, ortalık işiyor.

Kamber'e dedi ki Mahmud, "Kalk hele, kardeşim, kalk. Köpek ve horoz seslerine göre yakında bir köy var."

Atlarına bindiler ve oraya vardılar. Oraya vardılar ki, orası bir ufak şehir misali bir yer. Hemen birine sordu, "Burada at bağlamak için kiralık bir yer var mı?"

"Han var," dedi.

Çünkü o tarihte yol üzerindeki ufak kasabalarda, bazı kalabalık köylerde, yol boyunda hanlar bulunurdu. Atları hana bağladılar. Bunu emanetçiye teslim ettiler.

Kendileri de bir kahvehaneye vardılar. "Hele şurada gece üşümüşük bir çay içelim. Bir kahvaltı yapalım," düşüncesiyle oraya vardılar. Kahve alışkanlığı olan birisi sabahleyin geldi ki, arkadaş, iki genç çocuk gelmiş kahveye. Oralı değiller. Oralı olsalar çünkü her zaman gelip giden birisi, görürdü bunları. Hiç bunlara, "Nerelisiniz? Nereden geldiniz?" diye sormadı. Oranın beyine evine gitti, kapıyı çaldı.

"Ne kardeşim derdin?"

Dedi ki, "Efendim, sizin saza, söze meraklı olduğunuzu bizler biliyoruz. Filanca kahveye iki genç çocuk gelmiş. Yanlarında sazları var. Bu çocuklar belki de size uğramadan, çayını içer, istirahatini yapar, kalkar çeker başka yere giderler. Sadece bunu haber vermeye geldim," dedi. "Bu senin kapındaki çalışan âşıklar gibi değil, bunların sazları başka bir çeşit," dedi.

Bey hemen görevlisine emir verdi. "Gidin o çocukları alın bana getirin bakalım."

Görevli kahveye geldi ki, hakikaten iki genç var orada, yanlarında iki tane saz var kılıf dışında. "Gençler, sizi bizim buranın beyi çağırıyor," dedi.

"Hay hay, kardeşim. Biz beyden kaçan birisi değilik, kanun kaçağı değilik. Biz serbest birisiyiz. Gidelim, Bey davet ediyor madem."

Beyin makamına vardılar. Bey baktı ki çocuklar hayli genç daha. Çocukların omuzlarına asılı sazlar hakikaten değişik.

Bu beyin yedi tane yıllık ücretli aşığı vardı. Misafiri geldiği veya canı istediği zaman çalar söylerlerdi. Onların sazına benzemiyor, büyük bu sazlar.

Çocuklara sabah olduğu için, sabah kahvaltısı hazırlattı. O tarihin işte, gelenekleri neyse, ikramlarda bulunuldu. Çocuklar, bu hoşgeldin bittikten sonra izin isteyip gideceklerdi. Buna fırsat kalmadan bu beyin Âşıkbaşı Deli Ali lakaplı biri vardı, o geldi.

"Oo, Aşıkbaşı'm, hoşgeldin. Buyrun," dedi bey buna.

Âşık Başı bu çocukları ve yanlarındaki sazları görünce, Âşık Başı'nın durumu değişti. "Beyim bunlar ne?" dedi.

"Ali'm, bunlar misafir. Bunlar kahvedeymiş," Şu şekil oldu, böyle haber aldım. Buraya davet ettik. Şimdi ben buranın beyiyim. Gelip geçen o garip, gurebaya, böyle bizim gibi oda sahibi olup, hoşgeldin demez, bir kahve, bir çay vermezse, benim beyliğim neye yarar, arkadaş? Yani evime hiç mi adam getirmeyeyim ben?"

"Olmaz, arkadaş," dedi. "Ya onlar durur burada, ya ben dururum."

"Yav, Ali, sana ne oluyor? Kafayı mı yedin?"

" Yok, ben kabul etmiyorum," dedi.

Deli Ali kapıya geri çıktı. Zaten kapıya yakın imiş durdukları yer, Deli Ali sazını aldı geldi. "Arkadaş, sen büsbüyük beysin. Bizi imtihana çekeceksin, bu adam hak ederse bu duracak, ben hak edersem ben duracağım. Ben asla yenge, kuma kabul etmem," dedi. "Ben Âşıkbaşı'yım diye yaşıyorum. Bunlar mutlaka bir amaçla geziyor," dedi.

Çocuklarda hiç ses yok. Çocukların amacı Âşıkbaşılık, bey kapısında türkü çalıp söylemek değil. İşte necisin derlerse, işte âşık imiş derler de kimse bir şey demez m'ola diye, bu sazı bunun için taşıyorlardı. Amma maalesef Deli Ali, arkadaş, bunları rakip gözüyle gördü. Bey de, "Kalkın gidin, oğlum," demeyi kendi gururuna yediremedi.

O kadar ısrar ettiyse Deli Ali'ye, "Etme eyleme, arkadaş, zorlama."

Para ile imanın kimde olduğunu ancak Mevla bilir demişler. "Yav, sen kendine ne kadar çok güveniyorsun, icabında bu çocuklar senden üstün çıkar. Etme Deli Ali'm. Gel, atışmayı, yarışmayı, imtihanı boş verelim. Ben bu çocukları istirahatlarını yaptıktan sonra salarım," dediyse de Deli Ali bunu kabul etmez. Deli Ali damdırasını çıkardı, karşıya oturdu.

Şimdi âşıklık geleneğinde atışma türü diye, anında, irticalen şiir söyleme geleneği vardır. İki âşık karşı karşıya oturur, atışma dalında yansılar. Bunu dinleyen hakem kurulu diyelim, hangisini daha üstün görürse, o birinci sayılır. Ta o tarihten hâlen bu günümüze bu gelenek sürmektedir.

Bey bu işin içinden çıkamaz. Bey bunun birisine dedi ki, "Yav, oğlum, ben rica ediyorum. Emir vermiyorum bak, misafirsiniz, fakat emminizin de ne dediğini duyuyorsunuz. Böyle içinizden bir şey geliyorsa; benim dinlemem için, bununla atışmak için değil—"

Mahmud dedi ki, "Efendim, bizim amacımız türkücülük yapmak, bey, paşa kapısında türkü çağırıp söylemek değil, amma senin hatırın için," dedi, "Gel, ben önce bir türkü söyleyeyim, o atışmayı geriye bırakalım," dedi. "Kabul edersen."

"Tamam, oğlum. Söyle bakalım, bir deneyim seni."

Arkadaş, Mahmud, sazı kılıfından çıkardı ki, Mahmud'un sazı altın. Oradakilerin daha önce hiç görmediği bir olay.

Kendi aşığına dedi ki, "Yav, Aşığım. Gel bu iddiayı, bu inadı bırakalım. Bu altının sahibi kendine güvenmese, senin o kötü dut ağacıyla bunu değişmez bak."

"Yok dedi gene Deli Ali; bana Deli Ali derler. Ben adamın önünü denizde vururum," diyor.

Denizde nasıl vuracak? Bunu kimse bilmiyor tabii.

Mahmud, Deli Ali ile atışma değil, beyin isteği üzerine bakalım orada bir iki dörtlük söyleyecek. Bakalım nasıl söyler:

[No: 1]

(Ah) fenadır dünyanın (da) ötesi fena(dır)
Yüklendi barhanam (da) gidiyom yine (efendim oy, yine oy)
(Amanın) Dünya değirmen misali insan da dane
Teker teker de öğütüyor da per sesi gelir

Dünya değirmen misali de efendim, insan da tane (oy vay tane)
Teker teker öğütüyor (da) per (sesi) gelir

(Of) Atı olan da biner varır yaklaşır (yaklaşır)
Hakkı olan (da) mahşer günü haklaşır
(Amanın efendim) gökyüzünde melâike(ler) bekleşir
Cenneti âlâdan nur sesi gelir

(Amanın efendim) gökyüzünde melâike(ler) bekleşir
Cenneti âlâdan nur sesi gelir

(Amanın) Diyor Mahmud Hanım da n 'olup, n 'olacak (ah n 'olacak)
Akıbet, takdir yerini bulacak
(Amanın) Bundan sonra (da) Ceddel Meddel gelecek (= Deccal Meccal)
Gelecek diyenler (var) der sesi gelir

(Amanın) Bundan sonra (da) Ceddel Meddel gelecek (= Deccal Meccal)
Gelecek diyenler (var) der sesi gelir

Bey dinledi. Arkadaş, çok anlamlı söz konuşuyor bu oğlan. Dedi ki, "Efendim, özür diliyorum. Tesadüf yolumuz denk geldi, denk düştü böyle oldu. Ben hiçbir kimsenin incinmesini, ekmeğinden olmasını istemem. Madem beyefendi sizin devamlı aşığıңыз. O seni, sen onu öz be öz tanıyorsunuz. Bizler sizi, sizler bizi hiç tanıyorsunuz. Yav, bizim kusurlarımızı af buyurun da," dedi, "N'olur biz de gidelim. Bizim yolumuz uzak."

Deli Ali kapıya seğırtti. "Ben burada kozumu paylaşmadığım sürece, bugün ayrılın, daha yaşın taze, yarın bir yerde karşılaşırız. Öyleyse buradayken, boyunun ölçüsünü almadıktan sonra emmin seni buradan bırakmaz."

Bey de ısrar ettiyse, Deli Ali müsaade etmez, o zaman Mahmud, "Arkadaşım, madem öyle diyorsun, grubun mu var, sen mi varsın, daha mı çoksunuz, görelim bakalım."

Deli Ali gitti, altı kişi daha getirdi. Oturdular bunlar sıra sıra.

Kamber ile Mahmud, bir gecede kaldı, yedi âşıklar o gecede kaldılar.

Âşık Baş'ıyım diyen, bu inadı sürdüren Deli Ali, "Oğlum, sen misafir sayılıyorsun, yine de önden biz gideceğiz ki, sana kolaylık olsun, arkamız sıra gelme kolaylığı olur. Kendinin öbür tarafta, en sonunda oturana dedi ki, "Şu çocuğa bir soru sor, bakalım bilebilecek mi?"

Oradaki birinci, güya Deli Ali kendini en üstün birinci görüyor, sıranın en sonunda, en zayıf onu görüyordu. Ondan başlattı. Bakalım o bu oğlana ne soracak:

[No: 2/a]

O nedir ki oy oy, yol ediyor denizi

O nedir ki görseiyor (gösteriyor) benizi

O nedir ki uyuz eder domuzu

Usta isen bunu bilmeli çocuk

O nedir ki uyuz eder domuzu

Âşık isen bunu bilirsın çocuk

Bu soruyu sordu, amma bey araya girdi. Bey dedi ki, "Beyler, madem bu iş inada düştü. Bu atışmanın birinciliğinin mutlaka bir ödülü olması lazım. Aşıkbaşı, bu çocuk hak ederse ne söz veriyorsun? Çocuk kaybederse ne alacaksın?"

"Çocuk kaybederse elindeki sazını alacağım," dedi. "Biz kaybedersek, sazım da bu. Kendi de bunu alacak. Benim ekmek kapım, sazım olmazsa, benim çalıp söylememi sen de kabul etmezsin, öbür bey de kabul etmez.

Çocuk da kendine güvenmiyorsa, gelmeyeydi burada ben yedi âşıkla yarış yapan birisiyim."

"Yav, gel bu sevdadan vazgeç. Şu benim misafirime ağırlık yapma," dediyse de, oğlan dedi ki, "Beyim müsaadeniz olursa, bırak âşık emmimi inatlığını sürdürsün. Ben hak etsem bile sazını almam, benim saza ihtiyacım yok."

"Öyleyse cevap ver!"

Açıkça tehdit ediyor, arkadaş. Aldı oğlan:

*Gemi gemi yol ediyor denizi
Ayna (cebinde) görsediyor benizi
Küncü derler uyuz eder domuzu
Ben onu bilirim, sen git öğren gel*

*Küncü derler uyuz eder domuzu
Ben onu bilirim, sen git öğren gel*

Ulan Deli Ali kızdı arkadaş, o arkadaşına, "Ulan bırak sazı yere. Ulan kapıyı çık!
O, sazı yere koydu amma kapıyı çıktı arkadaş. Ulan devam et, sırayı bana getirmeye çalışıyon."

İkinci sorar:

[No: 2/b]

*O nedir ki yüce durur erimez
O nedir ki yerde kalsa çürümez (oy)
O nedir ki kocasa da farımaz
Âşık isen bunu bilirsin çocuk*

*O nedir ki kocar gider farımaz
Usta isen bunu, bilmeli çocuk (oy oy)*

Sıra Mahmud'a geldi. Mahmud:
*O dağdır ki yüce durur erimez
Altın yerde kalsa bile çürümez
Bu bendeki gönül kocasa da farımaz
Ben onu biliyom, sen git öğren gel*

Deli Ali baktı ki, çocuk bildi. Onu da dışarı attı. "Sen çık, üçüncüye gelsin sıra."
Üçüncüye geldi:

[No: 2/c]

*O nedir ki minareyi sallayan
O kimdir ki Zülfükarı telliyen
O kimdir ki karıncayı nallıyan
Ustayısan bunu bilirsin oğlan*

*(Ah) O kimdir ki karıncayı nallayan
Ustaysan bunu bilirsın oğlan*

(Mahmud der ki:)

*Ezan derler minareyi sallayan
Hazret(i) Ali('dir) Zülfıkâr'ı telliyen
(Sultan) Süleyman'dır karıncayı nallayan
Ben onları biliyom, sen öğren de gel.*

Deli gitgide hiddetleniyor, arkadaş, "Ulan, bırak damdırayı, çık kapıyı." Sıra dördüncüye geldi. "Başla, geç kalmayalım."

[No: 2/d]

*(Amanın) O nedir ki (oy) suya düşer ıslanmaz
O nedir ki topraklarda paslanmaz
O nedir ki etin(i) kessen seslenmez
Usta mısın, bunu bilmeli âşık*

*O nedir ki etin(i) kessen seslenmez
Usta isen, bunu bilmeli âşık*

Mahmud cevap veriyor:

*Yeşil ördek suda yüzer ıslanmaz
Altın toprak yese bile paslanmaz
Sen öliürsen, etini kessek seslenmen
Ben biliyom onu, sen öğren de gel*

Dedi arkadaş. Deli yine hiddetli, öbürüne emir verdi. "Başla!"

[No: 2/e]

*O nedir ki ateşi var közü yok
O nedir ki meclislerde sözü yok
O nedir ki canı var da gözü yok
Usta isen bunu bilmeli âşık*

O nedir ki canı var da gözü yok

Usta isen bunu bilmeli âşık

(Mahmud der ki:)

Cehennem (ateşi)dir, ateşi var, közü yok

Kötü adam (dır) bu mecliste sözü yok

Köstü derler, canı var da, gözü yok

Ben onu bilirim, sen öğren de gel

Köstüyü (= köstebek) belki arkadaşlardan, bilmeyen olabilir. Köstü nedir acaba?

Köstü denilen mahlûkat, bazı memleketlerde toprakları böyle küme küme yapar, yumru yumru yapar, böyle karpuz yükseliğinde; yerin altından gider, her on metrede, sekiz metrede bir böyle bir yükseklik yapar. Bu tüneli delip, bu toprağı böyle yumrultan sincap büyüklüğünde bir mahlûkat, bunun gözleri yok, gözsüzdü. Bunu kastediyordu.

"Ulan, sıra bana geldi oldu."

Kendinin yanındakine geldi, altıncıya. "Çabuk!"

O aldı bakalım:

[No: 2/f]

O nedir ki merdivenden çıkıyor

O nedir ki merdivenden iniyor

O nedir ki susuz persiz dönüyor

Usta isen bunu bilirsin oğlan

O nedir ki susuz persiz dönüyor

Usta isen, bunu bilirsin oğlan

Mahmud cevap verir.

Gençlik derler, merdivenden çıkarsın

Kocalıktır merdivenden inersin (O)

Sendeki göz(ün) susuz persiz dönendir

Ben onu biliyom, sen de git öğren

Dedi. O da kapıyı çıktı, amma sıra Deli Ali'ye geldi arkadaş. Deli Ali, "Dur, bakayım. Seni bir denize koyayım, bakalım nasıl geçeceksin?"

Deli Ali damdirasını aldı, bakalım o ne soracak:

[No: 2/g]

*N'açarsın da oğlan gayri naçarsın
Seni (şimdi) kovalarsam nere kaçarsın
Senin önün derya deniz gelirse
O zaman da neresinden geçersin*

*Önün senin derya deniz gelirse
O zaman da neresinden geçersin*

Mahmud diyor ki:

*(İşte) Naçarım da Ali Emmi, naçarım
Kovalarsan ben garibim (hemen) kaçarım
(Mevla) Bu dünyayı deniz ilen doldursa
Hak kanat verir, inşallah uçarım*

Kelimesiyle cevap verir.

Deli Ali dedi ki, "Kabul etmiyorum, arkadaş," dedi.

"Ne oldu?" dedi Bey.

"Efendim, hazır yoldan herkes gider," dedi. "Şimdi bir de kendi bana soracak, ben cevap vereceğim. Ona hazır yol derler."

"Oğlum, haklı," dedi Bey.

Kamber hiç seslenmiyor düşünüyordu. Kamber doğruldu. "Efendim, özür diliyorum. Kardeşim yoruldu. Kardeşim de benim Âşık Baş'ım. Sayın üstad, Ali Bey, onların Aşıkbaşı... Ben bir soru sorayım," dedi, "Kardeşim istirahat etsin."

"Kabul," dedi Deli Ali.

Kamber dedi ki, "Sen istirahate çekil, kardeşim. Ben bir soru sorayım bakalım."

Kamber de sazını çıkardı ki o da gümüş arkadaş.

"Yav, sizi barıştırayım, etmeyin eylemeyin," dediyse de bey, yine Deli Ali ikna olmaz. Kamber soracak. Ne soruyor bakalım Deli Ali'ye:

*Kadı kadı müftü nedir Al'emmi
Bu dünyanın tadı nedir Al'emmi
Nuh Peygamber bir gemicik yaptırmış
Ustasının adı nedir Al'emmi*

Nuh Peygamber bir gemi de yaptırmış

Ustasının adı nedir Al'emmi

"Ulan, yanında mı büyüdüm, ne bileyim," dedi Koca, arkadaş.

Bey arada olmasa, Ali emmisi çocukları minç edecek (= paramparça etmek) amma, bey, "Ne kızılıyorsun, Aşıkbaşı? Sen soru sorarken bu kızmıyordu, bu sordu şimdi" dedi.

"Efendim," dedi, "Buna asırlar geçmiş. Yav, bu çocuk bir şey bilmiyor. Kafadan uyduruyor. Nuh'un gemi ustasının adı neydi?"

"Yok, şu tarih kitaplarını getirin bakalım," dedi.

Elemanlarına eski tarih kitaplarını getirtirdi. "Sen cevap veremiyorsun, değil mi?" dedi Deli Ali'ye.

"Efendim, Nuh'un Tufanı'ndan bahsediyor adam," dedi, "Bunu nereden bilecekler?"

"Çocuğum sen çıktığın merdivenden geri ineceksin, nasıl ineceksin bakalım?" dedi.

"Hay hay," dedi o da.

Bakalım Kamber, bunda da (bu sefer de) sorduğu sorunun cevabını ne diyecek:

Kadı kadı kadı, müftü müftü Al'emmi

Bu dünyanın tadı sağlık Al'emmi

Nuh Peygamber gemisini yaptırdı

Ustasının adı Nebi Al'emmi

Nuh Peygamber gemisini yaptırdı

Ustasının adı Nebi Al'emmi

Hiç seslenmeden Deli Ali sazı yere koydu, kapıya çıktı. Hiç doğru yanlış demedi. Hatırına geldi ki, arkadaş, Nuh Peygamber'in ustasının adı Nebi idi.

Olan beye oldu, arkadaş. Bey ne yapacağını şaşırıldı.

"Çocuklar, bakın ben üç beyliğe hükmeden birisiyim. Ben böyle bir bey olmasam, bu tip teşkilatlı âşık taşımazdım. Artık yolculuk, yola gitmek işi bitti. İşiniz, özel bir yer tayin olacak size burada duracaksınız. Günlük veya haftalık gelecek, benim bu makamımda gelen misafirlere, bana moral vereceksiniz, türkü çalıp söyleyeceksiniz."

"Etme eyleme, efendim. Bizler gideceğiz," dediyse, "Düzenimi bozdunuz. Giderik dediğiniz sürece, astırırım ben adamı," dedi.

Kamber için ha akşam, ha sabah— O, aradığını buldu, amma Mahmud'a gelince, Mahmudcağız diyemiyor ki beye, "Bey, ben bir kız arıyorum, işte ismi Senem, hiç gördün mü?"

Sustular.

Bunlar bir gece misafir kaldı. İkinci gün gelince Mahmud diz çöktü beyden izin istedi.

"Ne izin istiyorsun, oğlum," dedi.

Dedi ki, "Ben kini, kanlılığı sevmem, düşmanlığı sevmem. Yav, gel, şu dünkü gönlünü kırdığımız insanları, bana müsaade ver, bizim kendi malımız bize yeter. Bizim heybelerimizde, ceplerimizde bir şeylerimiz var. Masrafını biz çekeceğiz, şu Ali Emmimi buldur. Bizim davet ettiğimizi söyle, şunların sazlarını geri verelim. Gönüllerini almaya çalışalım, gerekiyorsa, üç beş kuruş para verelim. Biz zengin aile çocuğuyuz. Bunlar fakir fukara olmasalar, ücretli, senin kapında kalmazlardı" dedi.

"Hay hay," dedi Bey, "Gönül almak çok iyi bir şeydir."

Deli Ali'yi buldurdu. Deli Ali'ye dedi ki, "Bu âşık sizi davet ediyor eğer kabul ederseniz. Hemi de sazlarımızı da verecek, hem de üç beş kuruş da bu boşta kaldığımız günlerin ücretini ödeyeceğim diyor. Ne dersin?"

"Bey'im sen kabul edersen, ben çoktan kabul ederim," dedi.

Para işi olunca, Mahmud ilen Kamber gittiler bunların şehrinden o günün hükmüne göre yiyecek, içecek, çerme çeşit. Adamın biri içki meraklıymış, hangi içkiyi seviyorsa onu söyledi, "Getireyim," dedi adam.

Yaz ayları imiş, "Yahu piknik mahiyetinde olsun, yerimiz serbest olsun, çalar çağırırız," diyor Ali Emmi.

Bir kıyıya çıktılar, müsait bir yeri uygun gördüler. Baba, oraya bir ateş yaktı bunlar. "Közleme, yelleme yapalım." Âşıkları oturturdular. Gençler bunlara hizmet ediyorlar. Ulan, gençler bunların birçok hazırlığını yapıp, etini ekmeğini önüne koyunca, şöyle bir baktılar ki, yakıncığında bir bahçe var.

Mahmud dedi ki, "Yav, Kamber," dedi, "Şu bahçenin sahibini bulabilirsek de, şu arkadaşlara şu bahçede gözüken meyvelerden de getirsek, uygun olmaz mı, kardeşim?"

"Olur," dedi.

Arkadaş duvar engin gibi gözüküyordu beriden. Vardılar kine, duvara boy yetişmiyor.

Mahmud dedi ki, "Sen şu duvara dayan, omuzuna basayım. Öte tarafa geçtim miydim, elmanın sahibini ararım. Mutlaka bekçisi mekçisi vardır. Bekçisinden para istese

para veririm, yok öyle veririm derse öyle alırım," dedi. "Fakat bekçiği görmeden almayalım."

Kamber omzunu dayadı, Mahmud üstünden atladı. Bahçenin içine öte gittiler, geniş bir bahçe. Güllük gülistanlık bir yer. Çok planlı projeli bir yer. Mahmud'un öyle hoşuna gitti ki, "Allah Allah, bu neyin nesi ki?"

Birazcık ileriye vardı ki, orada bir bina var. Bekçi, mükçü bir insan yok, arkadaş.

Sarayın dibinden, "Bekçiii.. ev sahibiii.." filan gibi çağırırdı mağırdı, hiç kimse yok. Baktı orada ayrı dikilmiş tek bir elma ağacı var.

"Hele şundan üç beş tane alayım da, götürüyüm bakalım. Daha sonra sahibini sorar soruştururuz, bulabilirsek izin isteriz ücretini veririz," dedi.

O elmanın bir dalını sallayıverdi, yere dökülenlerden toplamaya başladı.

Sarayda iki tane kız yaşıyordu. Birisi o beyin kızı idi ve Mahmud'un rüyasında gördüğü kız idi. Adı Senem idi. Öbürü de hizmetçisi, ismi Ağca Kız'dı.

Ağca Kız'a der ki Senem, "Yav Ağca Kız, bana bir haller oluyor. Bende değişiklik var. Yav, şu pencereyi aç da, şöyle sağa sola bir bak bakalım," dedi.

Ağca Kız pencereyi açtı, dedi ki, "Valla Hatun. Yav izinsiz biri gelmiş," dedi, "Baksana, şu senin kimseye toplatmadığın, aldırmadığın, yıllardır dökülen çürüyen elmayı biri topluyor."

Hemen Senem pencereye geldi. Baktı ki, kendinin rüyasında görüp âşık olduğu oğlan, arkadaş.

"Şuradan bana bir elma getir," dedi.

Yiyecek.

Eve elma hazırlıyorlardı, her zaman o bahçeden alıyorlardı. Bir elma aldı, yukarıdan aşağıya, "Ulan, şu elmayı toplayanın, benlinin ortasına vuramam mı ola" diye, oradan atar bunu.

Vuramaz, amma elma Mahmud'un ön tarafına düşer.

Mahmud geri baktı. "Bu elmayı kim attı acaba?"

Yüksek bir yerden düştüğü belli oldu, elma parçalandı. Açık pencere, baca göremez.

Mahmud bu işten kuşkulandı. "Yav, burada insan var amma, acaba neden seslenmiyor bana cevap vermiyor," diye.

"Yav, şu elmaya bir türkü söyleyeyim bakalım, belki bu elmayı atan bu türküye cevap verir, ben de almış olduğum malı helalinden götürürüm," diye Mahmud el kulakta bu elmaya türkü söylemeye başladı.

[No: 3]

*Gökten de bir elma düştü
Yere düştü tekerlendi
Mahmud buna fikirlendi
Canım elma, dost elması*

*Mahmud buna fikirlendi
Canım elma, dost elması*

Hiç cevabı gelmez, Mahmud devam eder. İkinciye iyice belli olsun diye, kız bir elmayı gümüşlüğüne veya rafına koymak için, etrafını gümüşletmiş, öyle yüzüne bakardı, o elmayı da attı.

Bu etrafı gümüşlü olan elma yere düştü, Mahmud gene bu işten iyice kuşkulandı, "Yav, acaba ben suç mu işledim, Burası bir ufak yere benzemiyor."

Yine başlar türküye:
*(Amanın) Bu elmayı kim dişledi
Etrafını gümüşledi (çevre yanın gümüşledi)
Bunu bana bağısladı,
Canım elma, dost elması*

*Bunu bana bağısladı
Canım elma, dost elması*

Yine sağa sola baktı, yine bir görüntü yok, yine pencereden bacadan açık bir yer yok. Senem dedi ki, "Ağca Kız, şuradan bir top kırmızı, bir top da beyaz gül getir bakalım. Kırmızıyı bana ver, beyazı da sen al. Kendini göstertme, kolumuzu pencereden dışarıya uzatacağız. Bu adam hangimizin çiçeğine türkü söyleyecek? Türkü söyleyeceği belli oldu bak. Elmaya türkü yakıştırıyor."

Birer top gülü ellerine aldılar. Kırmızıyı kendi eline aldı, uzattı. Ama Mahmud elmadan melmadan vazgeçti. "Yav, bu elmanın önceki ağaçtan düşebilir, ama bu sonrakinin çevresi gümüşlü, insan elinden geldiği belli. Bunu atan bana kim?" diye devamlı sağa sola bakıyordu.

Bir baktı ki, pencereden iki kol çıkmış, kendi gözüküyor. Biri kırmızı, biri beyaz gül tutuyor. Mahmud yönünü oraya döndü, başlar:

[No: 4]

Kalk gidelim (aman) dağlarımız meşeli

*Meşeli de hatun, dağlarınız meşeli
(Kalk gidelim biz bu yola döşeli (döşeli döşeli))
Çok yıl oldu kız sevdana düşeli
Döşemesi baştan başa kırmızı (kırmızı kırmızı)*

*Çok yıl oldu ben sevdana düşeli
Odaların döşemesi kırmızı (kırmızı)*

*Bir çift bülbül geldi kondu (pencereden) bacaya
Ayakları yeşil, başı kırmızı (kırmızı)
N'olur gedek danışalım hocaya
Bizim evin baştan başa kırmızı (kırmızı)*

*Yaktı beni (gedek) danışak da hocaya
Beni yakan burda şimdi kırmızı (kırmızı)*

*Gel gel otur Senem Hatun yanına
Senin aşkın kâr eyledi canıma oy (canıma oy)
Öldür (n 'olur) parmakların(ı) batır kanıma
Desinler ki on parmaklar kırmızı (kırmızı)*

*Öldür (n'olur) batırparmakların(ı) kanıma
Desinler ki on parmaklar kırmızı (kırmızı)*

Mahmut, pencereyi açtı ki, arkadaş, rüyasında gördüğü kız, elinde kırmızı gül olan kız. Mahmut, olduğu yere düştü; bayıldı.

"Eyvah, görüyor musun yaptığımızı Senem," dedi. "Haydi şimdi bir görevli gelirse, bu oğlanı burada görürse! Koş, bari ben dışarıya çıkmıyayım, şu oğlanı sürü, alttan içeriye al bakalım. Kimse görmesin."

Hizmetçi koştu. Oğlanı sürüdü kolundan kanadından. İçeriye çekti, kapıyı örttü. Senem aşağıya indi, bunun elini yüzünü yıkadılar. Bunun burnuna yüzüne gül suyu sürdü, bunu ayırttırdı.

"Yav, sen kimsin? Nereden gelip, nereye gidiyorsun? Necisin?"

Mahmut dedi ki, "Senem, seni bilmiyorum ama, ben yıllardır aşkınla yandım tutuştum. Fakat seni arıyordum, burada, bu beyin," dedi, "Tuzağına düştük. Deli Ali diye

biri varmış, belasına bulaştık. İşte bugün de onlara bir davet veriyorduk. Buradan işte, bahçenin sahibini veya bekçisini bulabilirsem elma alıp götürecektim. Sen denk geldin."

Senem dedi ki, "Mahmud'um ben de sana deli gibi aşığım. Rüyamda gördüm, aşkına bade içtim. Sen yürü, geç kalma. Ben sizi bir gün babamdan isterim, birinizi. Fakat sen geleceksin. Bir gece bana burada bir sohbet edeceksin, moral vereceksin. Tanışacağız."

Mahmud oradan birazcık elma topladı hemen omzuna çaldı. Geldi ki, Kambercağız daha öyle bekliyor.

"Ulan kardeşim, geç kaldın Mahmut!"

Mahmud, "Öyle icap etti," dedi.

Elmayı getirdiler, davetliler yediler içtiler. Bunlar dağıldı. Mahmud'u bey çağırdı.

"Buyur, beyim."

Dedi ki, "Benim kızın haberi olmuş. İki âşık gelmiş, baba, yeni, birisini gönder de bir gece bize bir eğlence versin diyor. Biriniz oraya gideceksiniz, oğlum," dedi.

Mahmud, "Başım üstüne, efendim," dedi. "Fakat ben orayı bilmiyorum. Bana bir öncü ver de, o beni götürsün oraya bıraksın. Beyin de atlı başı Başvezir isimli bir yetkilisi var. O adamcağız da bu beyin kızma öteden beri sevdalı. "Ulan, bugün isteteyim beyden bu kızı, yarın isteteyim beyden—" O da beyin karşısına çıkıp istetmeye cesaret edemez.

Geriden kızı beğeniyordu güya. "Yav, bu bey benden iyisine mi verecek kızı; işte ben burada en yüksek makamında görevliyim," diye düşüncesi vardı.

O görevliye dedi ki, "Bu Mahmud'u alıp, benim kızın oraya götür, teslim et."

Başvezir atma bindi, Mahmud'u da atına bindirdiler. Sürdüler kızın oraya. Kızın avlusuna varınca Başvezir dedi ki, "Mahmud Ağa, beni biliyorsun az çok tanıdın, ben burada en yüksek yetkili birisiyim. Sen şu atlarımızı şurada muhafaza at, ben yukarıya çıkayım bakayım, kızın halini hatırını sorayım. Bir şey istiyor mu istemiyor mu, babasına bir şey diyor mu demiyor mu, bunu bir sorayım."

Mahmud dedi ki, "Beyin bana söylemesi, benim kızım bir âşık istiyor. Biriniz gidin," dedi. "Ben gidecek oldum. Bey bana demedi ki, Vezir kızın halini hatırını sorsun. Olmaz, arkadaş, ben yalnız çıkacağım."

Mahmud bunu kabul etmedi. Mahmud dedi ki, "O zaman ben kıza sorayım buradan. Hangimize gelsin derse, kabul mü?"

"Kabul," dedi.

"Neden bunu çağıracak ki? Ben bugüne bugün üst yetkili birisiyim. Mutlaka da önce Vezir gelsin. Bir derdim var," der düşüncesiyle bekledi.

Mahmud dörtlükle kıza sordu. Bakalım nasıl sormuş:

[No: 5]

*İşte geldim Büyük Vezir yoldaşım
Kamber derler benim, benim sırdaşım
Belki burda bugün kalır şu işim
Geleyim mi gelmeyim mi ne diyon*

*Belki burda bugün kalır vay işim
Geleyim mi gelmeyim mi ne diyon*

Kız cevap verdi:

*Büyük Vezir burda, o nedir işi
Hiç durmuyor gözlerimin bu yaşı
İster kalırsın da burada işin
Gel ha Mahmud, gel ha kurban olurum*

*İster kalırsın da burada işin
Gel ha Mahmud, gel ha kurban olurum*

Mahmud der ki:

*Büyük Vezir bana izin vermiyor
Gözlerimin yaşı da benim durmuyor
Gözlerim dünyayı gayri görmüyor
Geleyim mi gelmeyim mi ne diyon*

*Gözlerim dünyayı gayri görmüyor
Geleyim mi gelmeyim mi ne diyon*

Kız der ki:

*Kara gün geçirdim cefalar ilen
Hiç bir gün geçmedi (Mahmud) sefalar ilen
Sana gül topladım kufalar (küfeler) ilen
Gel ha Mahmud, gel ha kurban olurum*

*Sana gül topladım kufalar (küfeler) ilen
Gel ha Mahmud, gel ha kurban olurum*

"Duydun mu, Büyük Vezir?"

"Duydum, kardeşim," dedi.

"Al atını!"

Büyük Vezir atına bindi, geldi gitti.

Mahmud'un atını bağlayacak, misafir ağırlayacak yer orada mevcuttu. Hizmetçi indi, Mahmud'un atını bağlar yerine. Mahmud çıkar yukarıya.

Hiç saz sohbet bir şey yapmadılar. Geceye geri gelmesi gerekiyordu Mahmud'un. Mahmud'u gece geriye hiç salmaz kız. Kız der ki, "Mahmud'um, bu dünyada eğer ki erkek eli degecekse sensin. Bana Yaratan gece rüyamda aşkıma bade verdi. Sana delilerden daha fazla deli gibi aşığım, seni severim. İnşallah Mevlam sonumuzu hayır getirir."

Geceyi böyle sohbet ilen bitirirler. Sabah da kızcağız o devrin hediyesi olan ve ismine destimal deniliyormuş, bugünkü yelek cinsi olarak, o desende bir şeydi, kız bunu özel işlemlerle ustasına yaptırmış, bu Mahmud, rüyamda gördüğüm oğlan gelirse ona hediye edeceğim, görebilsem diye böyle bir hediye hazırlanmıştı.

Göğüs kısmı, iki tarafı altın ve gümüşle işlenmişti. Bunu Mahmud'a orada giydirdi.

"Sana bugünkü bahşış olarak hediye veriyorum."

Yav, sabah oldu. Kamber'i merak aldı. "Yav, bu gece gelecekti. Niye gelmedi acaba?"

Gözü yoldaydı, bakar ki, geliyor Mahmud amma Mahmud halka görünerek geliyor. Kamber, Mahmud'un bu destimalını giymemesi lazımdı diye düşündü. Çünkü yerel âşıklar var, orada kendilerinin dışında. Ne kadar da dıştan dost olsa, içten bize düşman gözüyle bakar diye Kamber bunu hesaplıyordu.

"Ulan, bu bunu niye çıkarmıyor, arkadaş? Neden sırtında getiriyor?"

Şöyle yaklaştı. "Ulan, şuna iki türkü söyleyelim bakalım. Bunu da anlamaz mı bu adam," der.

Bakalım Kamber buna ne dedi:

[No: 6]

Evi(nizi)n önü nar ağacı

Kimi tatlı, kimin acı (kardeş acı)

Göründü destimal ucu

Açılsın Mahmud, açılsın

Göründü destimal ucu

Açılsın kardeş, açılsın

Mahmud ayrı cevap veriyor. "Açılsın. Açıldım kardeş, açıldım."

Yedi âşıklar var duyarlar

Duyarlar haber verirler

Tatlı canına kıyarlar

Açılma (oy) Mahmud açılma

Tatlı canına kıyarlar

Açıldın kardeş, açıldın

Mahmud geldi, "Yav kardeşim. Ne oluyor Kamber'im sana," dedi.

"Yav, ne olmayayım Mahmud. Bak yanlış yapıyorsun. Düşmanın karınca ise de hor görme. Yav, sen bunların dostluğuna güvenme. Bu Âşıkbaşı bize bir iş yapacak."

Onlar bu konuyu konuşadursun, Âşıkbaşı da bu adamın at ilen destimalı üzerinde geldiğini gördü. Hemen Baş Vezir'in yanına koştu.

"Yav, Başvezir," dedi, "Akşam sen gittin değil mi?"

"Evet. Ben gittim."

"Peki, niye geri getirmedin bu adamı gece? Orada mı kaldıydı?"

"Kardeşim," dedi, "Yav, sen oralarını karıştırma."

Arkadaş, kız bizi papuçluğuna bile el etmedi.

Kız diyor ki; "Kara gün geçirdim cefalar ilen / Bir gün sefa sürmedim sefalar ilen / Mahmud sana gül topladım küfeler ilen / Gel ha Mahmud'um, gel ha kurban olurum," diyordu. Kırk yıllık tanışık gibiydiler. Arkadaş, geri niye getirmeye gideyim?"

Deli Ali Bey'e seğirtti.

"Beyim seni beyliğe layık görmüyorum ben artık!"

"Neden görmüyor muşsun?"

"Bir tek kızın olsun. Aslını neslini tanımadığın oğlanla gece sabaha kadar kalsın. Yakışır mı peki? Halk bunu duyarsa ne diyecek?" dedi.

"Ulan, oğlum. Biz bunu eğlenceye gönderdik. Eğlence de on bir, en geç on ikide biter. Herkes de evine gider. Neden kıskanıyorsun?"

"Hayır, efendim," dedi, "İstersen çağır adamı sor. Sabaha kadar kaldığı gibi, bu saatte geliyor daha."

Bey buna sinirlendi, arkadaş. Bu olmasa bile, bu Deli Ali'nin lâfi sağa sola yayıldı mıydı, bu iş yeter artık kendine.

Mahmud'u çağırıldı; sordu.

"Mahmud nerede kaldınız?"

Mahmud durumu anlattı, dedi ki, "Efendim, kızın beni göndermedi. Benim gece gelmem gerekirdi, amma ben hiç gelmedim," dedi. "İşte bunu da bana hediye verdi."

Arkadaş, Bey, "Bunu da hediye verdi," deyince, "Nasıl olur da, sen benim harem mevkiimde kalabilirsin. Benimle kaç yıllık tanışyorsun diye hiddetlenerek," Derhal yedi aşığın başına dedi ki, "Bağla şunun ellerini arkasına. Götür şunu şardan (= burada ırmak anlamında) atın."

Deli Ali'nin canına minnet arkadaş. Hemen elini kolunu bağladı. Arkadaşlarına haber verdi.

"Gelin, bize bir iş çıktı. Sana bu arada bir türkü çığirttırayım da ekmeğime mani oldurayım."

Arkadaş, garip adamsın, genç bir oğlansın. Kimsen yok, derdini kime anlattırısın? Kamber bu işin takibindeydi. Kamber'in aklına gelen başına geldi arkadaş.

Şarın yolu da bu sarayın surunun dışından geçiyordu. Sarayın penceresinde olan bir insan, bu geçeni hemen görürdü.

Oğlanı bu kapının önüne doğru yaklaştırmca, yalvardı bu Deli Ali'ye. Dedi ki, "Yav, arkadaşım. Tamam, benim ırmağa atılıp öleceğim belli oldu. Yav, ne olur, şurada şu elimi çöz de, şurada bir iki türkü söyleyem. Benim size gücüm yetecek kudrette güçte değilim. Atım, silâhım yok!"

Deli Ali'nin gönlüne kalsa, bırakmayacaktı amma öbür arkadaşları, "Yav, Deli Ali. Bu adamlar evet sazımızı aldılar, ama geri verdiler. Üstelik bir de bahşış bile verdiler. Beye karşı suç işlemiş, tamam suçu büyükmüş. Kendinin son isteği bu. Yav, hatırı kalmasın."

Çözerler...

Kız da şüpheliydi. "Ulan, burada Mahmud'u yanlış alıkoydum. Mahmud'u birisi babama şikâyet edip, yanlış bildirip de uygunsuz bir durum olmasa," diye pencereye yanındaki hizmetçi nöbetçi koymuştu.

Nöbetçi durumu anlattı, dedi ki, "Vallaha o akşam gelen o oğlanı babanın yedi âşıkları götürüyorlar." Kız pencereye çıktı baktı ki arkadaş. Yedi âşıklar Mahmud'u götürüyorlar, elini kolunu bağlamış.

Başlar ağlamaya.

Mahmud kızı gördü. Bakalım ne söylesin:

[No: 7]

Pencereden bana, bana bakan yar

*Aşkı düştü içerimi yakan yar
Ben ölüyom sen kimlere bakan yar
Zalim baban beni şardan atıyor*

*Ben ölüyom sen kimlere bakan yar
Zalim baban beni şardan atıyor*

Kız der ki:

*Pencereden dertli dertli bakarım
Sen ölürsen bu sarayı yakarım
Atmayın Mahmud'umu kendim(i) yakarım
N'olur atma Âşık Başı Mahmud'u*

*Mahmud'u atarsanız kendim(i) yakarım
Atmayın Mahmud'u ben de ölürüm*

Mahmud der ki:

*Yedi âşık(lar) bağladılar kolumu
Söyletmeye koymadılar halimi
Ucuz olur Han Mahmud'un ölümü
Zalim baban beni şardan atıyor*

*Ucuz olur Han Mahmud'un ölümü
Zalim baban beni şardan atıyor*

Deli Ali zaten hiç zaman tanımak istemiyordu. Hemen bağladılar elini kolunu. Şar zaten yakın bir yerdeydi, ırmak oradaydı.

Elini arkasına, ayaklarına bağladılar. Belki yüzer tepinir çıkar diye, eletiler ırmağın yetiştirebildiği yere salladılar, attılar.

Dünya Deli Ali'nin oldu.

Kamber de geriden Mahmud'un gittiğini gördü zaten. O da sazını aldı o yola doğru gidiyordu. Mahmud'un sebebi bu saray, bu bahçe... Biliyor çünkü. Elma toplamaya gitti, olay da öyle başladı.

Sarayın giriş kapısına geldi, oraya oturdu Kamber.

Bakalım Kamber ne der:

[No: 8]

N'olasın da bahçen, bahçen olasın

*Hiç kimse kalmayıp, viran olasın
Ateş düşüp cayır cayır yanaşın
Kardeşime sebep oldun sen bahçe*

*Ateş düşüp cayır cayır yanaşın
Kardeşimin sebebisin sen saray
Dilerim Allah 'tan kökün yıkıla
Viran olup taşın yere döküle*

*Sebeb oldun kardeşime başın yıkıla
Kardeşimin sebebisin sen saray
Viran olup kökün başın yıkıla oy
Kardeşimin sebebisin sen saray*

*Kamberoğlu dünya burada kalsın
Yedi âşık(lar) dünya sizlerin olsun
Şar geri dönse de şehiri alsın
Kardeşim sebebisin sen saray*

*Şar geri dönüp de şehiri alsın
Kardeşimin sebebisin sen saray*

Kamber bunları söyler amma yoluna devam eder. Yolda âşıklara kavuştu, âşıklar geri, Kamber ileri...

Kamber vardı, "Yarabbi, sen beni Mahmud'a kavuştur," diye Allah'a yalvarır, dua eder. Kendini ırmağa attı.

İrmakta Mevla Kamber ile Mahmud'u buluşturur. Kamber, Mahmud'un arka tarafına vardı, Allah tarafından oraya yapıştı. Kızcağız ise âşıkların geri geçtiğini Mahmud'un yanlarında olmadığını görünce, sarayı terk etti. O da gitti, o da attı kendini ırmağa.

İrmakta Allahuteala tarafından, kız da bunları buldu. Kız da Mahmud'un göğüs tarafına yapıştı, öldüler.

Bir fırtına çıktı, ortalığı alt üst etti. Efendim, o saray ve her yer yerle bir oldu ortalık. İrmak taşı, arkadaş, ileri akan ırmak tersine akmaya başladı. Şehiri alacak içine.

Uç kısımda oturanlar beye yetiştiler dediler ki, "Yav, beyim ırmak taşı. Bizim evlerimiz sular altında kaldı. Ne yapacağız?"

Beyin haberi oldu ki kızı da kaybolmuş saraydan. Saray yıkılmış deniliyor.

Efendim, o Mahmud'un yanındaki oğlan da gitmiş ırmağa kendini atmış diyorlar. Bey, kayıkçıları, o zamanın dalgıçlarını, "Ben de yüzebilirim," diyenlere emirler verdi. "Arayın şu cesetleri, bari ırmaktan çıkarılsın!"

Aradılar, cesetleri buldular ki, arkadaş. Hiç görülmüş bir olay değildir, duyulmuş bir olay gene değildir. Cesetlerin üçü de bir birini kucaklamış. Bilgin insanları, hacıları, hocaları topladılar, dediler ki, "Yav, bu adamların üçünü bir mezara nasıl koyarız?"

Dediler ki, "Valla efendim. Eksik halkı (= bayanlar için söylenir) var bunun yanında. Dinimize göre bunu mezara böyle koymak olmaz, biz buna olur veremeyiz. Şimdi eğer bu eksik, yani senin kız çocuğu olmasa, belki bir ihtimal erkeğin üçünü, ikisini bir araya koyabiliriz!"

Cesetler Birbirinden ayıramadılar, ayrılmıyor, yapışmış.

Deli Ali dedi ki, "Ben bunu ayırırım!"

"Nasıl ayırırsın?"

"Benim evde bir odun baltam var," dedi, "Bu baltayı getiririz. Hiç birbirinde hak koymadan, kızının bu oğlanı, öteki oğlan ilen oğlanı ortasından yüzer çıkarırım, avradını satayım!"

"Baba, tek öyle olsun, cesaretin varsa?"

Deli Ali'nin evde bir yürekli (= bileyli, bileylenmiş) baltası vardı. Deli Ali baltayı getirdi, baltayı eline aldı. Elini kolunu sıvadı. Bu cesetleri birbirinden ayıracak. Deli Ali gerçekten baltayla bunları ayıracaktı arkadaş, Kendi kendine cesetler çözüldü.

Üçü de ayrı ayrı oldu, Allahuteala tarafından. Üçü de şahadet kelimesi çekti, olduğu, yere oturdu. Birbirine baktılar, topluma baktılar. Irmak anında yatağına geri döndü. Aynı seviyesine çekiliverdi.

Bey de neye uğradığını bilmez. Deli Ali de ne yaptığını bilmez.

"Yav, bunlar Allah'ın sevdiği iyi bir kul mu? Nasıl oluyor peki? Hem birbirine bitişti, hem de kendi ayrıldı!"

Bu arada kızcağız kendi kendine yavaşça bir şeyler söylemeye başlar:

[No: 9]

N'olasın da Karacaoğlan (pirim) n 'olasın

Hak dediğin yerde hak elin alsın

Yedi aşığın on dört gözü kör olsun

Anamızdan doğduk dünyaya geldik

Yedi aşığın on dört gözü kör olsun

Anamızdan doğduk dünyaya geldik

"Ulan, gözüme bir şey oldu. Pis mi gitti, ağrıdı mı arkadaş." Âşıklara bir şeyler oldu orada, herkes gözünü tuttu dünyayı görmez oldu. Han Mahmud hissetti bunu, beddua aldı diye.

Han Mahmud hemen peşinden kıza fırsat vermez, aldı sözü:

N'olasın da Karacaoğlan n 'olasın

Dilediğin yerde Mevla elini alsın

Yedi aşığın birer gözü kör olsun

Anamdan doğdum da dünyaya geldim

Yedi aşığın birer gözü sağ olsun

Anamdan doğdum da dünyaya geldim

Senem artık gayri bu yüzün gülsün

Dilediğin yerde Hızır'ın gelsin

Ağca Kız tutmayı (=hizmetçi) Kamber kayınım alsın

Mevla 'm yarattı da dünyaya geldim

Ağca Kız tutmayı (Kamber) kayınım alsın

Anamızdan doğduk dünyaya geldik

Söz bitti, Bey çok korktu bu ırmağın ters akmasından. Bu cenazelerin bir birine yapışmasından. Geri dirilip böyle bir şeyler söylenmesinden. Bey o kadar korkuya uğrar ki, bey yetkililerine emir verdi, "Bunların hepisini bir toplayın, makamıma getirin bakalım."

Âşıkların, birer gözü dünyayı görmeye başladı, bir gözü hiç görmedi.

Baba, bir kafaya bir göz de yeter.

Bu şimdi gelir bir daha beddua verirse diye, diğer gözüm kör olur diye âşıklar kayboldu ortadan.

Bu Bey kızını, kızının hizmetçisini, bu iki oğlanı makamına çağırdı.

Mahmud'a sordu:

"Kardeşim, siz nerelisiniz? Siz nereden geldiniz? Siz Allah'ın en sevdiği kul musunuz? Neyin nesisiniz, şu işi bir aydınlığa kavuştur bakalım."

Mahmud olanı biteni anlattı. Şu Şekilde, "Ben filan beyim oğluyum. Kamber'i böyle buldum. Ve işte... Bu senin kızına, Senem isminde bir kıza âşık oldum, arıyordum. Bunu da size sormaya zaman kalmadı. ÂŞık yarışması işi ortalığı karıştırdı. Bu eğlence işi ortaya çıktı. Derdimizi anlatamadık. Sonuç da bu efendim," dedi.

"Eyvah!"

Beyin dŐnceleri ta evlat evladının doğmadığı eski dönemlere, geriye gitti. İŞte bir pınarın başında, bir adamın kendisine elma verdiği hatırına geldi. Bu ocukların uunun de Allah'ın emriyle bu bir elmadan olduğunu, doğduğunu ve birbirine âşık olduğunu, sonra da birbirine yapıŐtıđını dŐnd.

Öbür Beylere nc gönderdi, kendi de bu kıızı ilen, hizmetçisini aldı, o teki Beylerin memleketlerine gitti. Orada eliyle Mahmud'un düğününü yaptı. Kamber'in babasının evine gitti. O düğünü de orada bitirdi.

Ve Han Mahmud hikâyesi hocamdan öğrendiğim kadarıyla böyledir.

Belki oldu olmadı, amma işte memleketimizin geleneği böyledir ve âşık arkadaşlarımdan yüzlerce böyle dinlemişliğim vardır. İŞte biz de böyle devam etmekteyiz.

5.3. HURŞİT HİKÂYESİ

Konya'da Hacıhünkâr'ın hükmettiği zamanlarda Hacıhünkâr denilen zat bir türlü baba olamaz. Uzun bir süre evlat hasretliği çeker.

Aradan yıllar geçer. Bir gün sakin bir yere çıkar, namaz kılar dua eder. Yaradana yalvarır: "Allah'ım, bana da bir evlat ver Yarabbi, dilersen sen dilediğini var edersin."

Bu yalvarmadan sonra hanımı hamile kalmış ve günü dolunca, Hünkâr'ın bir oğlan çocuğu dünyaya gelmiş. Hünkâr sayısız kurbanlar keser, mevlitler, Kur'anlar okutur, dualar yaptırır.

Davetliler, "Beyim çocuğun ismini ne koydun?" diye sorarlar.

Der ki, "Çocuğun ismini Hurşit koymak istiyorum.

Ezan-ı Muhammedi okuyarak çocuğun ismini Hurşit koyarlar. Oğlan büyümeye başlar, bu arada aklına bir şey gelir beyin ve der ki, "Ulan, bu da bizden olsun! Bu benim çocuğun doğduğu hafta içinde, çevrede kaç çocuk doğduysa, bu çocukların hepsini buraya toplattırayım."

Toplattırır.

O hafta toplam kırk çocuk dünyaya gelmiş. Yedirir, içirir. Okul çağına kadar masraflarını üstlenir. Bir de kendininki kırk bir çocuk. Çocuk babalarını, annelerini oraya çağırırttırdı. Bunlar da korkuyordu, "Acaba çocuk yaptık diye cezaya mı çarpılacağız!"

Bey bu çocukların ana ve babalarına dedi ki, "Arkadaşlar, benim de bir oğlan çocuğum oldu. Buna mükâfaten bu çocukları, eğer müsaade ederseniz, okul çağına kadar ben burada çocuk başına bir hizmetçi tutacağım. Özel olarak baktıracağım. Bu çocukların yedi yaşına kadar, izniniz olursa, ben bakımını üstleneceğim."

Ebeveynler düşündüler. Çocuk büyütme kolay iş değil, bayağı bir sorun çocuğu büyütme.

Sevindi herkes. "Tamam!"

Beyin sözüne olur verdiler ve bu kırk çocuk, beyin oğluyla beraber okul çağı yaşını doldurdu. Okul yaşı dolunca, yine bu çocuk babalarına haber gönderdi oraya gelmeleri için.

Geldiler.

Dedi ki, "Arkadaşlar, çocukların okula başlama yaşı doldu. Müsaadesi olanın tahsili bitene kadar çocuğunu ben okutturacağım. İzin vermeyenler çocuğunu alıp evine götürebilir."

Hepsi dedi ki, "Efendim, sizin kendi desteğinizle okuyan çocuk, bizlerin yetiştirmesinden farklı olur. Eğer sen, okuturum bakımını üstlenirim, derseni; hay hay, son bilgiye kadar okutmanı sevinçle karşılıyoruz."

Bey onu da üstlendi. Bugünkü okulun ismi o tarihte hücreydi. Kırk çocuğa bir hücre. Bey kendi çocuğunu özel yetiştirip okutturacağım diye, zaten önceden yerin altına bir hücre yaptırmıştı.

O tarihte yaşayan Konya'daki en bilgin hocayı çağırdı ve dedi ki, "Hocam, yeryüzünde ücret on bin lira ise, ben sana çocuğu yerin altında okutacağın için iki katı aylık ödeyeceğim. Çocuğumu da senin bilgini edinene kadar dışarı çıkartmayacaksın. Kimseyi görmeyecek ve göstermeyeceksin."

Hoca gönlü var veya yok— "Canım en azından beş yıl, on yıl, veya yirmi küsur yıl— Bu çocuk bilgiyi geç öğrenirse, burada kalmak kolay iş değil. Yapamam desem, Hacıhünkâr icabında cezaya çarptırır."

Amma paradan dolayı, amma korkudan dolayı bu işi üstlenir. Yerin altına girdiler. Kapısını Hacıhünkâr bizzat kapattırdı.

Herkes okuluna devam eder. Aradan yıllar geçmeye başladı. Hocanın karısını göresi gelir. Bir gün Hurşit'e dedi ki, "Oğlum Hurşit sana ödev veriyorum. Burayı öğreneceksin, beni baban çağırmış, ben babanın yanına gidiyorum. Sakın ben gelene kadar burada bir şey elleyeyim, gezeyim demeyesin."

Hurşit de, "Olur hocam," dedi.

Hoca dışarı çıktı arkadaş, geldi gittiği gibi. Baktı ki, herkes evinde derdinde— Parası olan zengin sefada, olmayan da aç rezillik çekmekte aynen devam ediyor. Karı ilen görüştü, hoş beş ettiler. Karı dedi ki, "Aman koca, para eskisine göre çok! Sen bu göreve devam et, elinden gelirse bir yıl daha çalıştır— Hatta istersen daha fazla çalıştır."

Karı izin verdi.

Hoca karı ilen sohbe devam ededursun; biz gelelim Hurşit'e...

Hurşit dersine çalıştı malıştı, ama bir ara baktı ki arkadaş, durduğu yerin içerisine bir yerden bir cisim vurmuş. Pırıl pırıl bir şey kaynıyor yerde. Hurşit, "Bunu tutarım, bunu da saklarım. Hocam gelince, hocama mükâfat almak için bunu veririm," düşüncesiyle buna çok uğraştı.

Yerden tutuyor eline gelmiyor, elini kaldırıyor gene orada. Meğer anahtar deliğinden içeriye güneş vurmuş... Anahtar deliğinden buraya vuran güneş, anahtar deliğinden oraya kadar sapı gibi gözükyor. Hurşit'e göre, yerdeki güneşin şavkı güzel bir yere vurmuş. Bu güneşin şavkının içerisinden pırıl pırıl bir şeyler kıpırdıyor.

Hurşit bunu bir cisim sanıyor, henüz çocuk olduğu için, güneşin de öyle yapacağını hiç bilmiyordu. Yoruldu ve yere düştü.

Hoca geldi ki, Hurşit baygın hâlde yatıyor arkadaş. Hemen çocuğu kucağına aldı. Bunu gülsuyu ile ayılttı. "Ulan, ne oldu?"

Baktı ki, daha güneş gitmemiş, yerde şavkı duruyor. Bunun üzerine çocuk, "Hocam, baksana bu güneşe!"

"Dur oğlum. Sen kafayı yiyeceksin, eğer burada daha çok kalırsak, geri dünya yüzüne çıktığımız zaman, güneşin anasını gördüğün zaman, bu kez de bunu yakalayım dersin. Ama merak etme, bunun anasını da sana göstereceğim," dedi. "Sen dur, ben babana haber vereyim."

Gider Hacıhünkâr'a der ki, "Hünkârım, oğlum benim bilgime dâhil oldu. Eğer benden bilgili bir hoca daha biliyorsan, onunla okutturabilirsiniz, amma benim bilgim bitti."

Hacıhünkâr da, "Senin bilgin benim oğluma yeter. Hay hay, oğlanı oradan çıkartabilirsiniz."

Oğlanı çıkarttılar. Öbür okulcuların da süresi bitmiş, herkes babasının yanına çekilip gitmişti. Bizim Hurşit Bey, yeryüzüne çıktı ki arkadaş, o kendisinin tutamadığı güneş ışığı, yüzünden aşağıya vuruyor, öyle sarkıyor. İnsanlar tuhaf görünmeye başladı. Yerin altında kimseyi görmeden yıllarca yer altında kaldığı için; kendisini bayağı eksik hissetti.

Hurşit'e babası herhangi bir soru sorsa, çocuk cevap vermez oldu. Hurşit'te bayağı bir akıl eksikliği hissetmeye başladı. Hünkâr, oğlu ortalıklarda yokken bu kadar zorsunmuyordu. "Yarabbi, bana bunu da mı çok gördün? Bir tek oğlum olsun, bu da akıldan mahrum kalsın ve kafayı yesin!"

Ne kadar Yaradan'a yalvardıysa arkadaş, bunun çaresi yok.

Başveziri bir gün bu durumdan haberdar oldu. Hacıhünkâr'a dedi ki, "Hünkârım, bana üç gün şu yetkini ver; ben bu çocuğu konuşturacağım."

"Ya konuşturamazsan?"

"Efendim, bu çocuğu konuşturamazsam, bir can değil mi ki, böyle ıstırap çekeceğime hiç olmazsa sen beni astırırın, ve yahut da bu çocuğu konuştururum içim rahatlar."

Pazarlık temiz oldu. Hünkâr dedi ki, "Eğer sen bu çocuğu normal olarak dillendirmeye, gelene hoşgeldin, gidene selâmetle git dedirttirirsen, ben de sana hazinemi açacağım. Yeter diyene kadar altın vereceğim."

Tarihini yazdılar. "Şu saatte teslim ediyor, üç gün sonra gelip, bu tarihte çocuğu geri alacağım."

Hacıhünkâr'ın tahtına, tacına bu başvezir oturdu. Hurşit'i çağırdı yanına. Hurşit'le birazcık bir şeyler konuştu monuştu. Başvezir, kendinden aşağı ikinci başvezirlik görevini yapanı çağırdı ve dedi ki, "Arkadaşım, akşama gelinliğini kızına giydirip Hurşit'in odasına koyacaksın."

"Olur mu desek," Hünkâr bu arkadaş; kıza sormadan, anasına sormadan, gönlün var mı yok mu demeden emrini dinleyeceksin. Bu bey emri, Hünkâr emri...

İkinci vezir derhal gitti evine. Vardı karısıyla birlikte, kızını allı şanlı giydirdiler, getirdiler Hurşit'in odasına koydular. Kıza vardı dedi ki, "Çocuğum, bu Hurşit'i dillendirirsen, onunla seni evlendireceğim. Ne yaparsan yap."

Hurşit'i de akşam yatak odasına koydular. Hurşit'e elinden gelen çabayı çalıştı kızcağız. Sabah oldu, Hurşit'i makama getirdiler. Hurşit birazcık düzelmişti.

İkinci akşama, öbür vezirin, bundan aşağıdaki vezirin kızını çağırttırdı Başvezir.

Üçüncü geceye üçüncü vezirin kızını aynı odaya koydurur. Hurşit de şımarı. Üç gece yattı. Hacıhünkâr koştu geldi, "Yav, bir yeri mi aldı sattı, bu nasıl bir adam? Acaba içimden beni yıkmaya mı çalışıyor? Nasıl güvenimiz de, çocuğa aldandık da, bunu vekil ettik yerimize!"

Hemen makamına geldi, saati dolunca yazmaya çizmeye, kaydı kuydu karıştırmaya başladı. Herhangi bir alım satım yazılıp çizilmemiş. Hurşit, babasını görünce, kapıdan girmeden, "Hoşgeldin baba," dedi.

"Ooo oğlum?"

"Ne oldu baba?"

"Hiç," dedi, "Ben zaten düzgündüm, lakin senin hoşuna girmiyordum."

Görevlisine emir verdi. "Götürün başveziri, hazinemi açın. Yeter diyene kadar altın vereceksiniz."

Başvezir dedi ki, "Efendim, ben rüşvet almam, ben bahşiş almam. Ben senin oğlunu sana sağlıklı olarak kavuşturduysam, benim için ne mutlu. Öbür taraftan yaptığım hatayı da Mevla'm affederse eder, etmezse etmez."

Herkes görevine devam etmeye başladı, amma Hurşit Bey o üç geceden sonra sokağa çıkınca, gördüğü her kıızı serbest zannetmeye başladı. Kimi görürse, elin kız çocuğunun başına çöküyor arkadaş. Her gün böyle şikâyetler gelmeye başladı. Halk korkusundan Hünkâr'a gidemiyordu. Artık iş çekilmez hâle gelince bir araya geldiler ve

dediler ki, "Arkadaş yav, nedir bu? Artık gidelim Hünkâr'a derdimizi anlatalım canım. Bizi oğluyla böyle namus altında koyacağına hepimizi idam ettirsin, bari gözümüz görmez."

Sonuçta bir grup ahali toplandı, temsilcileriyle Hünkâr'a bir dilekçe gönderdiler. Dertlerini Hünkâr'a anlattılar. Hünkâr'ın bu işten hiç haberi yok. Hünkâr bu dilekçeyi okuyup da, bu işin gerçek olduğunu öğrenince; "Derhal bu oğlanın asılmasının emrini veriyorum!" diye karar çıkarttırdı.

Tellallar her sokağa duyurdu ve dediler ki, "Hacıhünkâr'ın oğlu Hurşit üç gün sonra idam olunacak."

Başvezir geldi ki arkadaş, "Hurşit idam olacak," diye, Hacıhünkâr tellal çağırıyordu.

"Eyvah! Bu hatayı ben yaptım," dedi, bildi başvezir. "Üç gün aynı kız değil de, her gece biriyle olunca zannetti ki, ben Hünkâr oğluyum, bana her gün böyle bir taze kız serbest."

"Bu hatayı biz yaptık."

Hünkâr'a yetiştirdi. "Hünkâr'ım elini ayağımı öpeyim, cır bu oğlanı astırma!" dedi.

Hünkâr, "Benim kararımı biliyorsun," dedi. "Ben oğlumu kayırırsam, yarın başka birisinin oğlu böyle namus kirletirse, ona bizim kanunumuz söker mi? Öyleyse benim oğlum yapmış olsa bile, oğlumu idam edeceğim ki, herkes bundan ders alacak."

Başvezir dedi ki, "Efendim, bu oğlanla bana üç gün gene izin ver, eğer bu sevdadan vazgeçirtmezsem de benimle beraber astır... Halkı çağıralım, halkın çoğunluğu derse ki asılsın, tamam asılsın! Bir oylama yapalım."

Hacı Hünkâr'ın da tek evladı, o da öldürülmemesini istiyor, amma gelen şikâyet namus üzerine. Bu sebeple vezirleri çağırırdı. Vezirlere danıştı, "Durum böyle, bu vezir üç gün izin istiyor. Ne dersiniz?"

Vezirlerin otuz dokuzu dedi ki, "Efendim, biz katılıyoruz bu söze, belki onun bir bildiği var. Belki de bu adamı vazgeçirtebilir bu işten."

Bu sayede Başvezir bu izni aldı. Hünkâr, "Başka ne istiyorsun?" dedi.

"Kırk tane bana avcı vereceksin. Hurşit'e de bir at silâh ve av tazını vereceksin. Onunla birlikte ava gideceğiz," dedi. "Üç gün avlandık mıydı, dağda temiz havada Hurşit'e ben el süreceğim."

"Tamam Başvezir, istediğin kişileri yanma alabilir, avlanabilirsin."

Hurşit'i de aldılar bu grubun içine, amma Hurşit'in idam emrinin çıkması ve bunun tellallar tarafından duyurulması Hurşit'in moralini sıfırın altına düşürdü. Öleceğini biliyordu, çünkü babasının kanunlarını biliyordu.

Avcı başı görevi yapan Başvezire dedi ki, "Vezirim, beni ava mava götürme, bana bir hata yaptırdın, amma ölümle sonuçlanırdın. Ben avlansam ne anlarım, avlanmasam ne anlarım arkadaş,"

"Hurşit Bey, zaten ben seni ava götürmüyorum. Bizim bir dağıtım yerimiz var. Oraya vardık mı, herkes dağılacak, seninle biz bir yerde kalacağız."

Avcıların hepsi tazısı, kuşu ilen av bölgesine dağıldı. Hurşit'in de tazısı, kuşu var. Ciddi bir avcı gibi, babasının tazısını ve kuşunu ona vermişlerdi. Yine de, "Evlat, dedi başvezir, "Sen bir hava almış ol. Atınla, tazınla uzağa gitme, şu tepeye yukarı çık. Ben de şöyle az gezineyim. Lakin geç kalma, ikindi saatlerinde buraya gel."

Hurşit oraya doğru yürür, birazcık gruptan ayrılınca, bir ceylan kaçır oradan; tazı buna saldırır. Ancak tazı yakalayamaz bu ceylanı, tazı da aştı tepeden, ceylan da aştı. Tepeye yaklaşınca bir sürü keklik uçtu, avcı kuş da buna gitti. Kuş da aştı tepenin başından.

"Eyvah! Babam zaten kızgın bana— Tazıyı, kuşu n'ettin der. Daha da tehdit alırım korkusu ilen tepenin başına çıktı. Avlanmakta gözü yoktu, amma tazı ilen o eğitilmiş kuşu elinden kaçırdı. Tepenin başına çıktı ki, öbür tarafı düzlük bir yer.

Düzlükte kalabalık bir çadır gözükmüyor. Tazı gözükmüyor da, kuş çadırının birinin başına konmuş ötüyor orada. Sahan denilen bu yırtıcı kuşun sesi çok ötelere giderdi. İnce sesli bir kuş; avı elinden ancak yüzde bir şansla kurtulur. Bu kuşlar bizim Düldül dağlarında vardır...

Hurşit, "Tazı gitti de, bari şu kuşu olsun alayım," dedi. Atını koşturdu, o çadırın yanına vardı ki, tazı da geziyor orada. "Ulan, bu tazı da, bu kuş da buraya geldiğine göre, bu ceylan da bu çadıra sığınmıştır," diye söylendi.

"Ev sahibi!" diye çağırdı.

İçeriden bir bayan sesi geldi. "Yav beyefendi, bir hayvan, bir kuş, bu çadıra sığındı. Bu çadır onu kurtardı. Bunlar bana sığındı. Ne olur, Allah rızası için, bu ceylanla bu kuşu alma benden."

"Ben anlamam! Anamdan doğalı daha ilk siftah avımdır bu! Derhal kekliği tut, getir bana," dedi.

Keklik çadırın içine düşmüştü, avcı kuşun korkusundan. Kızcağız ayağından yakaladı dışarı çıktı. "Buyur beyefendi," diye kekliği uzattı ki; yeryüzünde ana baba yapar, yaratan yaratırsa, ancak bu güzel olur... Güzel olur da bu kadar mı güzel olur?

Hurşit'in gözüne bir kere güzel gözükte bu kız çocuğu. "İlla ki de alırım," demesinden dolayı. Yav bırak, almıyorum," da diyemedi.

Bu keklği aldı, kafasını kesti, atın terkisindeki heybesine attı. Ceylanı da gördü orada, zaten kızın eğitilmiş ev ceylanıymış bu kaçan.

Bu kızın görmesi Hurşit'e yetmişti. Hurşit az sonra toplanma bölgesine geldi. Ötekiler de gelmişler, velhasıl eve vardılar. Hurşit bugünden sonra yalvarsalar da, yahut babası ısrar da etse, tehdit de etse kapıdan dışarı hiç çıkmaz oldu.

Sonunda ahali, asılsın mı asılmasın mı oylaması için toplandı. Onda bir kişi çıktı asılsın diyen, onda dokuzu asılmasın, insan hata yapabilir, cahillik yapabilir dediler. Amma bu kötü huyuna devam etmemek şartıyla affettiler.

Devam etmek ne demek, Hurşit dışarıya hiç çıkmaz oldu.

Bir hastalık aldı Hurşit'i. Hurşit yemez içmez oldu; gün be gün zayıflamaya başladı. O zamanın tıbbına göre; ottan, çöpten, çiçekten ilaç yapanları, bilginim diyenleri topladı Hacıhünkâr ve oğlunu muayene yaptırdı. Lakin bunun hastalığı şudur diye bir teşhis konamadı.

Bey ümidini kesti.

Başvezirin aklına gene bir şeyler gelmeye başladı. "Ulan, bu çocuk mutlaka da bir kıza âşıktır. Babası da idam kararı verdiği için, ben filan kızını seviyorum diyemiyordur. Yav, Hünkâr'dan izin istesem de, dağlara götürüp şunu sorsam acaba söyler mi?"

Yine Hünkâr'dan izin istedi ve av bahanesiyle yine kırk kişiyi toplayarak dağıtım bölgesine vardılar. Başvezir herkesi dağıttı, "Avlanın," diye. Amma Hurşit'in yanından kendisi hiç ayrılmadı, sonunda bir kıyıya çekildiler. "Hurşit otur bakalım," dedi.

Babasının da Arap asıllı bir seyisi vardı. Babasının güvenlik görevini yapan birisiydi bu; ona da dedi ki, "Sen de gitmeyeceksin ava, bizim kahvemizi yapacaksın."

O seyis Hurşit'e çok ilgi gösterirdi. Babasının güvenlik elemanı ve at bakıcısı olduğu için Hurşit'e, "Kardeşim," derdi.

O çalı ilen, çöp ilen ateş yakıp kahve hazırlığındaydı. Başvezir, Hurşit'e dedi ki, "Hurşit Bey, senin mutlaka ve mutlaka bir kızda aşkın vardır. Arkadaş, bunu bana söyleyeceksin, ben de bunu babana söylemeyeceğim."

Dedi ki, "Vezir, benim ağzımdan çıkanı bir duysan da babama desen, ikinci bir asılma emrini getirtirirsin bak. Bırak kardeşim! Lakin evet, tahminin de doğru, amma ben maalesef bunu sana diyemem. Bir tane iken kurtulduk idam emrinden— Şimdi everme işi çıktı mı, babam bana gene idam emri verebilir."

Başvezir kati söz verdi ki, "Babana söylemeyeceğim, bana söyle yeter ki," dedi.

"Vezirim, önceki geldiğimizde ben şu tepenin başına gittim ya—"

"Evet!"

"Öte tarafta bir çadır vardı—" diyerek olanları anlattı, "Bu şekil oldu, o çadırda bir kız gördüm," dedi. "O kızı babam bana alsa hemen iyileşirim. Alınmadığı sürece de ben iyileşemem, böyle ölürüm, bunu da böyle bil!"

"Ohoo! O dediğin zor mu sanıyorsun," dedi. "Kolay basit bir şeymiş. Yav, hani babama demeyecektin?"

"Babana demeyecek bir iş değil, arkadaş."

Hemen avcılarını aynı yere toplattı. Av bitmeden Hünkâr'a bu haber yetişti. Başvezir, Hünkâr'a dedi ki, "Hünkârım, oğlanın doktoru, hani şu Yemen'den gelen aşiret beyi var ya?"

"Evet."

"Onun kızı— Hurşit, o kıza âşık olmuş," dedi.

"Yav, bugüne kadar niye söylememiş?"

"Bugüne kadar geçenki verdiğin idam emrinden dolayı korkumdan diyemedim diyor."

Hünkâr hemen görevli gönderdi. Yemen'den gelen aşiret beyini çağırdı. Adamcağız da geldi. Hünkâr'a, "Buyurun hünkârım," dedi.

"Yemen Beyi, bak, senin Yemen'den ne şartlarda geldiğini, neden geldiğini ben bilemiyorum. Sen Yemenli'yim, aşiretimle buraya geldim, sığınmak istiyorum dedin ve izin verdik... Senin bir kızın varmış, büyümüş evlenme yaşına gelmiş. Benim de oğlum var bir tane, biliyorsun tek çocuğum da bu. Eğer uygun görürsen, Allah'ın emriyle ben bu kıızı bu oğlana istiyorum."

Adamcağız dedi ki, "Efendim, kızın ismi Maham'dır; senin gibi bir beyin bir hünkârın oğluna vermeyiz de, biz kimin oğluna veririz ki kıızı? Keşke kızını da getir deseydin, onu da getirirdim ve burada yüzüklerini takardım. Valla Allah'ın emriyle Maham'ı senin oğluna veriyorum."

"Öyleyse derhal şimdi bazı hazırlıklar yapalım, sen bunu götür. Ben de yakında oraya gelirim. Sarrafına hemen altın yüzük içine Hurşit yazdır bakalım. Bir yüzüğün içine de Manam yazdır."

Hemen yazdırdılar, bu yüzükler geldi. Kızın sırtına, başına ufak hediyeler hazırlandı ve sunuldu. Kızın parmağına takılacak yüzüğü de kendisine verildi.

"Bunu yanına varır varmaz takacaksın, ben de bir haftaya kadar oraya geleceğim."

Yemen Beyi bu bohçayı omzuna çaldı, çadırına doğru gitti. Hanımını sordu, "Neymiş Hünkâr'ın emri?"

"Valla hanım," dedi, "Hünkâr'ın emri diye bir şey yok. Bizim kızı istiyor oğluna, ben de olur dedim. İşte bu çıkının içinde kızın sırtına başına bir şeyler aldılar, bize saldılar. Şu da yüzüğüymüş."

Kız yüzüğü hemen parmağına taktı. Anası dedi ki, "Ölürüm de bu kızı ben bu gurbet ellere, buranın Hünkârı değil, dünyanın Hünkâr'ı olsa gene vermem. Yemen'de bizi ihya edecek, bundan on kat zengin bir bey istedi bu kızı. Ondan kaçtık, kızı buraya getirdik, ona vermeyelim diye. Bir de gurbette Hünkâr işi çıktı... Yav, bana sormadan danışmadan sen nasıl oluyor da gurbette benim kızımı Hünkâr'ın oğluna verirsin?"

Yemen Beyi de birazcık gevşek miymiş neymiş?

Yemen Beyi'ne hanımı emir verdi arkadaş, oradaki çadırlara da emir verdi. En az yüz beş yüz çadırı vardı. "Çadırlar yıkılsın, göç hazırlansın, Yemen'e geri göç başlıyor."

Kız o kadar feryat etti, "Etme ana, tutma ana. Ben gitmem buradan," diye çırpındı. Çünkü o da oğlanı ilk görmesinde âşık olmuştu. Hacıhünkâr'ın oğlu olduğunu öğrenmişti. Kendisinin verilecek olduğu da, verileceği kişinin Hünkâr'ın oğlu olduğunu da biliyordu.

Kızın hâline koymadılar, baktılar kız kaçıyor, anası emir verdi gençlere, "Koşun, yakalayın."

Koşular kızı tuttular. Elini arkasına bağladılar; çadır yerine attılar bunu. Anası da orada hazır olan yükü te yapmaya (denkleştirmeye, denk hâle getirmeye) başladı. Yüklenip göçlerine devam edecekler. Lakin Konya ile Yemen'in arası aylarca sürecek bir yol...

Kaçar diye kızın basma bir muhafız koydular. Kız muhafıza dedi ki, "Kardeşim, kaçmam söz! Yav, bari şu elimi çözün beş dakika, anam telâştan görmez. Daha sonra gelir yine bağlarsın."

Muhafız kızın ısrarına dayanamadı, kızın elini çözdü. Kız hemen oralardan bir kâğıt parçası buldu, buna bir şeyler yazdı. O zamanlar yemek pişirmek için üç taş koyup, ocak yapılıp, arasında odunla ateş yakılıyor, üzerinde yemek pişiriliyordu. Bu ocağın külüne mektubu karıştırdı, o üç taşı da birbirine değdirdi. Ardından da, "Geri bağlayabilirsiniz beni," dedi.

Yine bağladılar.

Göç hazırlandı. Kızın babası herşeye sessiz kaldı. Göçün yönünü çevirdiler Yemen yoluna.

Onlar yol aladursun ve gitsinler memleketlerine doğru. Biz gelelim Hünkâr'a...

Hünkâr'ın evinde bu konuşmalar bir süre daha devam etti, karar böyle verilince de, Hurşit'in yüzü o anda gül gibi açıldı. Dedi ki anasına, "Ana ne olur, babamdan bana av izni

al. Babam bilmesin, ama sen bil. Benim atımın terkisine bir heybe altın attır. Elbiselerimi giyeyim, atıma bineyim. Şu kızı dünya gözüyle bir kere daha göreyim."

"O-ho! Oğlum sen neredeydin bunca zaman— Babanı hâllederim ben."

Hemen birisine emir verdi ki, Hurşit'in emri yerine gelsin ve Hurşit'in atı hazırlansın, tazısı hazırlansın, atın terkisine bir heybe altın atılsın.

Kendisi de Hünkâr'ın yanına gitti. Hünkârım, oğlun ava gitmek istiyor. Gel şu avcılara müsaade et de, oğlunu inşallah iyileşici görürsün."

"Hanım, uzak gitmesinler! Oğlan çok zayıf. Oğlanı götürsünler avlansınlar, ama çok uzak gitmesinler," dedi.

Avcı başılığın da, güvenlik görevlisi Arap'a verdi.

Bunlar av dağıtım bölgesine varır varmaz; Hurşit, Arap'a dedi ki, "Arkadaş, sen nereye avlanırsan avlan! Ben, Yemen Beyi'nin obasına gidiyorum."

"Beraber gidelim," dedi Arap.

"Yooo— Beraber gidemeyiz! Ben oraya yalnız giderim, çok erkenden de buraya gelirim, burada buluşuruz."

Hurşit atını tepenin başına sürdü. Çadırların olduğu yere baktı ki arkadaş, oradaki çadırların yerlerine kerkez kuşu konuyor, nereye gittikleri belirsiz...

"Eyvaah!"

Atını koşturdu, yurtluğa vardı ki kimsecikler yok. Ulan, benim kuş aldığım çadırın yeri herhalde şurasıydı, diye oraya gitti. Baktı bu çadırın önünde ateş yakılıp, yemek pişirilen taşlardan başka bir şey kalmamış. Bu taşları eline aldı Hurşit, yemek pişirirken sana Maham'ın eli değdi mi diyerek bu taşı döşüne bastırıp, onu yere koyup öbürünü alıyordu. Bu esnada orada bir kâğıt gördü. Bu kâğıdı aldı Hurşit Bey ve başladı okumaya.

Bakalım kız ne yazmış bu kâğıda:

[No: 1]

(Amanın) Duman duman oldu da dağların başı

Gözümden akıttım da (ya bre yar yar) kan ile yaşı

(Aman) Ahtım sende kalsın da üç ocak taşı

Belki de o yar gelir (de) bizim ellere

Kollarımı bağladılar da düşürdüler beni yollara

(Amanın ya bre) Bana demediler de suçumu hele suçumu

Elim yetmiyor da yolam kara saçımı (siyah saçımı)

Kara yaşlı da yüklediler bre göçümü göçümü (oy)

(Of) Belki yârim gelir de bizim ellere (oy)
Ellerim yetişmiyor da yolamadım siyah saçımı (yar yar)
(Of) Yârim gelir belki de bizim ellere (oy)

(Amanın) Beni ayırdılar da vatanımdan yurdumdan
Ölüyorum da Hurşit beyim derdinden
Hurşit beyim de tez yetişse ardımdan
Belki o sevdiğim gelir bizim ellere (oy)

Hurşit beyim de tez yetişse ardımdan
Belki yârim gelir de bizim ellere (oy)

Hurşit Bey bunu okudu, anladı ki kız da kendisini deli gibi seviyor. "Yarabbi, gelse ardımdan diyor, amma hangi yola gittiler?"

Nereli olduğunu zaten o bilmiyor, sadece babası biliyordu. Hurşit Beyin harareti, eski hastalığından da beter arttı. Hurşit Bey de dağa taşa yalvarmaktan başka çare bulamadı. Eli kulağa koydu bakalım o taşa ne dedi:

[No: 2]

(Amanın) Ocak taşı seni birbirine çatmışlar
Ortana da bir kâğıtçık atmışlar
Maham 'ı da çevirmişler tutmuşlar
Söyle ocak taşı yârin gittiği yollar hangisi

Benim sevdiğimi de çevirmişler tutmuşlar
Söyle ocak taşı yârin gittiği yollar hangisi

(Aman) Bilemiyom da bilmem Hind'e gitti, bilmem Yemen 'e mi
Aktı gözüüm yaşı da döndü ummana
Bir sual sorsam da çayır ile çimene
Söylesene çimen yârin gittiği yollar hangisi

Bir sualcık sorsam da çayır çimene
Söyle çimen söyle de yârin gittiği yolları

(Amanın) Ocak taşı da (vay) seni Maham koydu mu

*Üstünde de türlü nimet yedi mi
Tez yetişsin Hurşit Beyim dedi mi
Söyle ocak taşı da kurban olurum*

*Tez yetişsin Hurşit Beyim dedi mi
Söyle ocak taşı haber ver bana (oy)*

Ocak taşı, çayır, çimen dağlar taşlar ses verir mi arkadaş?

Hurşit Bey dedi ki, "Ben boşa zaman kaybediyorum. Bunlar bu kadar hayvanla yol aldığına göre, izleri hangi istikâmete gittiyse belli etti."

Bu izi biraz takip eder ki, iz yaklaşık olarak Güneydoğuya doğru gidiyor. İzlerin peşinden devam eder.

Hurşit iz sürmeye devam etsin, biz gelelim Maham'ın göçüne.

Maham'ın kollan yine bağlıydı. Gitmemekte direniyordu.

Babası ümidi kesti. Bu kızın elinin arkasındakini çözmediler. Ayaklarını atın iki yanından ve altından kendirle (= bir çeşit ip) bağladılar. Kızın düşecek durumunu koymadılar. İki kişiye de emir verdi anası, "Siz de buna muhafız olacaksınız birer yandan. Bir kişi de atın başını çekecek, bu kızı düşürmeyeceksiniz."

Bu şartlarda yol alıyorlardı.

Yolları bir gün, o zaman şimdiki ismi Fırat olan, o zamanki adı Koca Murat olan ırmağın kenarına düştü, buraya yaklaştı. Buraya yaklaşıncı kız bakar ki, ufak bir tepenin yörebende (= yamacında) bir koyun çobanı var. Yola çok yakın duran koyun çobanı göçü izliyordu. Gözünü bunlardan hiç ayırmıyordu. Çobanın böyle baktığını gören kız parmağındaki yüzüğü çıkardı yere düşürdü.

Bu yere düşen yüzüğü gördü çoban. Göç gitti arkadaş. Çoban vardı bu yüzüğü aldı. Çoban yüzüğün içini okudu ki, Hurşit yazıyor. Çoban bunu parmağına takar. "Ulan, bu kız zorla götürülmeseydi, böyle eli arkasında, ayakları atın karnının altında bağlı olmazdı. Ağlaya ağlaya gözü yüzü birbirine karışmış, insanlıktan çıkmış. Acaba bunlar bunun anası babası mı, yoksa kaçırılıyor mu? Bunun gerisinden bu kızı seven varsa, mutlaka da peşinden gelir," düşüncesiyle, koyunu bu yoldan çok uzaklaştırmadı. Böyle bekliyordu yoldan gelip geçeni, bir genç oğlan göçenleri sorar mı acaba diye.

O beklesin biz gene bakalım göçenlere.

Maham'ın obası günün birisinde eski yurdu Yemen bölgesine dâhil oldu. Yemen'e dâhil olur olmaz, kızın anası derhal önceki isteyen beyefendiye haberci gönderdi. O

zamanın şartları neyse Yemen'de, "Derhal kızın takısını getirsin, parmağının yüzüğünü getirsin, düğün hazırlığını da gelsin konuşalım," dedi.

Geldiler, düğün gününü verdiler. "Hiç uzatılmayacak," dedi, "Kısa zamanda düğün çalınıp bitecek, kızı gelin alacaksınız."

Düğün hazırlığı yapıldı, düğüne başlandı. Düğün devam ediyordu.

Fakat o zamanki o devirde yapılan düğünlerin günü, kırk gün. Bazen kızın da kırk günlük ayrıca düğün talebi olabiliyordu. Kırk günlük düğün de kız için yapılırsa, eder seksen gün. Seksen gün de yaklaşık üç ay yapıyor ki, süreyi epey bir zaman uzatırdı.

Düğünler böyle çalınıyordu, amma ikinci kırk var yok— İleriki sözlerimizde bahsedeceğiz.

Biz gidelim Hurşit'in yanına geriye.

Hurşit atında can var mı, nefes alıp verebiliyor mu demeden çal kırbaç onlara yetişmeye çalışıyordu. Çoban baktı ki arkadaş, tepeden bir atlı geliyor. Gelen adamın başında bir hâl olduğu belli gelişinden. Hemen yola yaklaştı.

Onun yola indiğini de Hurşit gördü. Bu sözler o tarihlerin geleneği imiş— Şimdi bugünkü soru sorulabilir; yav, o zaman istekler dilekçe usulü değil de türküyle oluyormuş bugün neden olmuyor, diye. Her memleketin, her asrın kendine göre bir örfi, âdeti, gelenekleri olmuştur çünkü...

Hurşit bunu görür görmez, "Ulan, şu çobana bir soru sorsam, acaba göçü gördü mü, görmedi mi?"

Bakalım bu çobana ne soracak:

[No: 3]

Heceli de (aman) çoban kardaş heceli

(Ulan) Ellerinde deynek var da sırtın keçeli

(Ah) buradan gördün mü de bir kız gitti mi

Söyle hele dillerine kurbanım

(Ah) Burda gördüysen o kız kaç gün oldu geceli

Söyle çoban söyle dillerine kurbanım

Aldı Çoban:

Öteden çıktılar göçünü gördüm

Anası babası içinü gördüm

Ağlamış sızlamış (dökülmüş) saçını gördüm

Kırk gün oldu öyle bir kız burdan geceli

Diye cevap verdi arkadaş. "Kırk gün oldu, öyle bir kız geceli," der demez Hurşit Bey tekrar:

(Amanın) N'ederim çoban ah kardaş, n 'ederim

Deli oldum da başımı aldım giderim

Geriye gelirim de (ulan) seni vezir ederim

Söyle hele dillerine kurbanım

Geriye gelebilirsem de (aman) seni vezirim

Söyle çoban söyle de dillerine kurbanım (oy)

Çoban, "Kardeşim, benim uzun süre türkü çalıp söyleyip, sana cevap verecek kadar ustalığım yok. Buradan geçen bir kız bana bir yüzük verdi. Telâşına göre, sana işaret bıraktı. Eğer senin aradığın kız oysa, bu yüzükten bir mana çıkarırsın," diyerek parmağındaki yüzüğü çıkardı, bu oğlana verdi ki, içinde Hurşit yazıyor.

Tamam, yüzüğün ona ait olduğu kesinleşti. Kızın Maham olduğu kesinleşti şimdi. "Ulan çoban, beni küçük adam oğlu sanma, adımı sana demiyeyim! Sen adını bana söyle, ömrüm sağ olur, dönebilirsem, seni arattıracağım, seni buldurup Konya'ya getireceğim ve vezirim olacaksın."

Hurşit çobandan ayrıldı. Çoban, "Kardeşim, ben bilmiyorum nereli olduğunu, sadece böyle gördüm," demişti.

Hurşit'in yolu vara vara, süre süre bir gün bu Koca Murat dediğimiz ırmağa varır. Koca Murat'a bakar ki arkadaş, aktığı belirsiz, bazı yerin akmadığı belirsiz? Atın boynunu yutar mı, yutmaz mı, bu belirsiz? "Yarabbi, ben suya batar, burada ölürüm," diye korkmaya başladı. "Yav, ben bu suyun gittiği yere gidersem olmaz. Geldiği yere gidersem, mutlaka çıktığı gözünü bulurum ve oradan geçerim. Ya da bir köprüye denk gelirim."

Tutturdu suyun geldiği yolu. Birazcık o yolun ağzından sapınca, yukarıda bir yerde, otun içinde bir tilki varmış, bu tilki kaçtı. Tilki kaçar kaçmaz suya atladı, suyun karşısına geçti. Orada da bir ses çıkardı kendi kendine, kıyının öte yanına seyirtti gitti.

Şehirde büyüdüğü, tabiatı fazla tanımadığı için, tilkinin keyiflendiği sebebiyle ses çıkarttığını bilemiyordu. Zannetti ki, bu tilki bana buradan geç işareti veriyor.

Tilkinin boyu atın bacağı kadar yok. Tilkiyi yutmayan su, bu atı yutar mı? Yutamaz.

Atı sürdü bu tilkinin suya atladığı yere. At yüzebilir, amma keşke girdiği çıktığı yer mink (= bataklık) olmasın. Atı bugün için denize atsan, gene batmaz, yüzer.

At yüzdü, karşıya doğru geçti. Toprağa ayak basacağı zaman, orası mınk olduğundan atın ayakları mırığa kadar gömüldü. Baktı ki Hurşit, kendisi de suya düşecek, atladı atın üstünden toprağa geçti. Atın dizgininden asıldı, "Acaba çıkaramaz mıyım?" diye.

At silkinince dizgin de kırıldı. Dizginin bir parçası Hurşit'te kaldı. At da ırmağın kenarında kaldı. Atın kafası dışarıda kaldı, kalanı suya gömüldü. Atın gözlerinden ağlar gibi yaşlar akmaya başlayınca, Hurşit bu işe dayanamadı. "Eyvah! Atım olsaydı, yol bana dayanmazdı. Amma ne yazık ki, atım gitti. Terkisindeki heybeyi kurtarabilseydim bari. Bir at alırdım," diye hayıflandı. İçine bir sızı düştü. Hurşit kendisini teselli etmek için oturdu ırmağın kenarına, başladı atına söylemeye:

[No: 4]

(Amanın) Atım arka ayağı ile çökerdi

Derdim bir iken bine yeterdi

Derdimin çoğunu da Murat götürdü

Anamdan babamdan sevgili atım kal galan

Derdimin çoğunu da Murat götürdü

Anamdan babamdan sevgili atım kal galan

(Amanın ya) İnişe giderken ceren sekişli

Yokuşa giderken de tavşan yüküslü

Büyük kız yürüyüşlü de doğan bakışlı

Serim ata kurban olsun da canım güzele

Büyük kız yürüyüşlü de doğan bakışlı

Serim ata kurban olsun da canım güzele

Altın gem verip de esnedemedim

Koyu gölgelerde besledemedim

Atım seni Maham kıza gösteremedim

Serim ata kurban da canım güzele

Atım seni Maham kıza gösteremedim

Serim ata kurban da canım güzele

At gözden kayboldu, suya gömüldü. Hurşit artık at da batsa, canı çıkmadığı sürece kızın peşini bırakmayacaktı. Kızın aşkı Hurşit'i eritiyordu. Hurşit sırtındaki bey elbisesini çıkardı attı. Bir gömlekle, iç gömleği ve bir külotla yol almaya başladı. Lakin dünya da Hurşit'e ağır gelmeye başladı. Hurşit bu sıcaklarda, bu çölde yürümeye asla alışık değildi.

Bir ağaç gölgesi ya da bir ırmak kenarı yoktu ki, Hurşit dinlensin, elini yüzünü yıkasın. Az sonra bakar, biraz ileride bir ağaç var. Son bir hamleyle ağaca ulaştı. Gördü ki, bu bir hurma ağacı. O ağacın gölgesine oturdu, "Ya-rabbi, ileri mi yakın, geri mi yakın? Nereye gitsem?"

Sevgilisine ulaşma mesafesi uzak da olsa aşkı onu kavuşmaya zorluyordu. Hem ağlar, hem eli kulağında kendisini teselli için bakalım orada ne der:

[No: 5]

Koyun meler kuzu meler

Sular hendeklere dolar

Ağlayanlar bir gün güler

Gamlanma Hurşit gamlanma

Ağlayanlar bir gün güler

Gamlanma Hurşit gamlanma

Yiğit yiğidi götürmez

Kudret buna yetirmez

Bin kaygı bir iş bitirmez

Gamlanma gönül gamlanma

Bin kaygı bir iş bitirmez

Gamlanma gönül gamlanma

Yiğit yiğidin sırdaşı

At yiğidin öz kardeşi

Sağlıktır her işin başı

Gamlanma Hurşit gamlanma

Sağlıktır her işin başı

Gamlanma Hurşit gamlanma

Hurşit bunu söyledi, amma ne gam yemek, ne de gamlanma kâr ediyor; Hurşit'in içinin ateşi, Maham'a olan sevgisi gönlünden hiç gitmiyordu. Yola devam eder.

Hurşit devam ededursun, biz düğüne gidelim. Düğünün kırkı bitti, Hurşit'in bu durumdan bir haberi olmadı. Kızın içindeki ateş, dünyayı da versen sönmez. Hurşit'ten başkasını asla aklından geçiremiyordu.

Kız baktı ki, ilk kırk günlük bölüm bitiyor, ikinci kırklık bölüme başvurur. Düğünün bitmesine iki gün kalınca haberci gönderdi dedi ki, "Kendisinin oğlu kırk günlük düğüne layıksa, ben de kırk günlük düğüne layığım! İkinci kırk gün de benim için düğün çalınır, belki gelin olabilirim. Çalınmayacaksa, başına çöktürürüm (başına çökmek= zorla tecavüz etmek). Kendisinin derlerse, son çare olarak üzerimdeki elbiseyi urgan yapar, intihar eder, ölürüm," diye yazarak bir mektup gönderdi.

Babası kızının gönlü kırılmasın diye, "Kırk gün nedir ki, o da gelir geçer. İkinci kırk günlük düğün başlasın ve devam etsin," dedi. Bu arada babası, evinden gelinci olarak gitti, damat tarafında özel bir odada ağırlanıyordu. İkinci kırk gün böyle başladı.

O düğün çalınsın biz dönelim Hurşit'e.

Hurşit yolu süre süre şehir mi, köy mü, kasaba mı; kalabalık bir yere vardı. Amma Yemen neresi, veya Yemen'in ili, ilçesi neresi? Bunları bilemiyor, çevre ona garip geliyor, kimseye dert anlatamıyor, insan görse bunlardan kaçıyor.

Bir insandan, bir çobandan yarım ekmek alsa Hurşit'e yirmi dört saat yetiyordu. Hurşit'in yolu bir mahalle kenarında, bir pınara dâhil etti Hurşit'i. Pınardan elini yüzünü yıkadı. Kendisi garip zaten gençti, çocuktan bu yol rezilliği de Hurşit'i sefilin sefiline düşürdü. Perişan görünüyordu. Oraya oturdu, şöyle gerisine doğru. "İşte akşam oluyor, Yarabbim, nerede kalırım, ne yaparım, diye gasevet (= kasvet) içindeydi.

Bu sırada birkaç kız ellerine birer kap, akşam hazırlığı için pınardan su almaya geldiler. Yaşlırak (= yaşlıca) birisine sıra verdiler. O kolundaki kovayı ağaç oluğun önüne koydu. Bu nine ağlıyor mu, türkü mü söylüyor, ağıt mı yakıyor bir şeyler diyor, amma Hurşit kelimeyi anlayamıyordu. Bu karının üzüntüsü Hurşit'e dert oldu. Hurşit'in zaten yüreği sızılı, derdini kime diyeceğini bilemez, kimin yanına gideceği belirsiz, bir de böylesi rast geliyordu. Hurşit bu ağıdı duyunca, kendisi de üzüldü.

Eli kulakta, "Bu anama bir türkü söyleyeyim, bakalım bunun derdi nedir?" dedi:

[No: 6]

(Aman) pınarlarımız da sazlıdır sazlı

(Ah) bizim pınarlarımız vardır ördekli kazlı

(Benim) Maham varidi sevdiğim tor sahan gözlü (oy)

Anacığım ağlama Maham 'dan söyle

(Benim) Maham varidi sevdiğim tor sahan gözlü (oy)

Anacığım ağlama Maham 'dan söyle

Karının gözü açıldı. Karı geriye baktı ki arkadaş; görüntüsü sefil, uzak yoldan gelmiş yorgun bir genç... Kan, gelen giden bezirgânlardan, "Konyalı Hacıhünkâr'ın oğluna Maham'ın sözü verilmiş, söz kesilmiş," diye böyle bir lâf duydu. "Bu belki de Konyalı Hacıhünkâr'ın oğludur?" düşüncesiyle, "Şu bey oğlunu kendi kızıma sapıtamam mı bakalım," diye başladı türküye:

(Yavrum) Sizin pınarlarınız da olsun sazlıdır sazlı

Bizim pınarlarımız olmasın ördekli kazlı

Benim bir kızım var, ak ceren gözlü

N'edicin Maham 'ı, Mehri 'den söyle

Benim kızımı görse sen, (oy) ak ceren gözlü

N'edicin Maham 'ı, Mehri 'den söyle

Hurşit burada dedi:

Ana ben gedim ver bana azık

Yeter gayri söyleme sözüne yazık

Çok söyleme garı (muzlalar okurum) sözüne yazık (oy)

Söylüyorsan söyle Maham 'dan söyle (oy)

Muzlalar okurum sözüne yazık

Ana n 'olur söyle Maham 'dan söyle

O tarihin devrine göre, muzla kelimesi çok yaramaz bir söz olarak kabul ediliyordu. "Muzlalar okurum sözümü yazık," demişti. Muzla lâfını duyunca kan, "Ulan, benim anam mısın, babam mısın? Bana beddua veriyorsun, seni gidi yaramaz!" dedi.

Satırım (= bakracını) da eline aldı ve dedi ki, "Bacılarım, biliyorsunuz benim torunum vefat ettiydi. O aklıma düştü de— Pınarın gözünün önüne kovalan koyunca, torunum aklıma düştü de, işte ondan dolayı ağladım. Öyle gümreniyorduk (= kendi kendine alçak sesle bir şeyler söylemek). Bu gördüğünüz deli de bana muzla okuyor."

Karı gitti öte yana. Öbürleri de gittiler. Hiç birisi demedi ki, "Nereden gelip nereye gidiyorsun?" Pınarın başı ısındı. Daha sonra bir tek yaşlı karı geldi suya, karı da satırlarını ve kovasını oraya koydu.

Baktı ki, garip bir oğlan var. "Oğlum, memleketimize hoşgeldin, amma sen Yemen çocuğu değilsin! Yemenliler esmer olur, sen beyazsın. Nereden gelip, nereye gidiyorsun çocuğum? Akşam yatacak yerin var mı, hana gidip yatacak kalacak paran pulun var mı? Dağda kalmayasın sonra?"

"Ana, benim param da yok, pulum da yok! Anam da yok, babam da yok! Hiçbir şeyim yok, Allah'tan başka. Çobancılık yaptık, beceremedik. Ağa kovdu, aralıkta kaldık. Yolum da buraya kadar geldi, ben buraların garibiyim. Bir yer bilmiyorum, ben de akşam nerede kalırım diye kaygı ediyorum. Sokakta kalsak birisi hırsızlık mı yapacaksın diye belki beni tehdit eder, beni döver, ne yapayım kader bu!"

"Oğlum, anan senin gibi kırk tane öksüze bakar bir, yalnız ananın yaşadığı şartları kabul edersen— Kuru ekmek bulursan, kuru yiyeceksin; un bulamacı eline geçerse onu yiyeceksin. Belki ot kaynaması, topana ne yapmışsak, onu yiyeceksin."

"Anam, ben yakılan ateşin külüne gene de razıyım. Yeter ki başımı sokacak bir yer olsun."

"Peki."

Karı satırları eline aldı. "Arkama düş bakalım."

Karının evi zaten yakınmış. "Buyur oğlum, şuraya gir!" dedi.

Hurşit içeri girdi ki, içeride, evet, yiyecek içecek torba poşet, haral, çuval böyle bir şeyler yok, amma dört duvarın üç cephesinde kılıç asılı. Bu kılıçlar Hurşit'in hiç hoşuna gitmedi. Geldiğine bin pişman oldu, fakat girdi bir kere içeriyi.

Karı satırları öteki göze koydu, onun yanına geldi. "Tekrar hoşgeldin, oğlum," dedi.

Hurşit perişan görünüyordu.

"Ulan oğlum, n'oldun, ne var?"

Bu esnada kapı çalındı, "Gel," dedi karı. Kapıdan belinde kılıç, yiğit bir delikanlı girdi. "Ana, bu kim?" dedi asık bir suratla.

"Oğlum, ben bunu pınarda buldum. Ne anam, ne babam, yeryüzünde Allah'tan başka sahibim yok diyor. Eve getirdim. Hasbihâl ediyorduk. Senin gibi biri, böylesi bir garibe, aralıkta kalana Allah rızası için yardım eli uzatmaz mı?"

"Ana, bir şey demedik canım! Neymiş, nereden gelip, nereye gidiyormuş dedik. Yarın bir yaramazlık yapsa, biliyorsun ben burada görevliyim, bunu benden soracaklar. İşte filanın malı çalınmış, kapısı kırılmış açılmış veya gibi..."

"Oğlum bu adamı beraber soruştururuz, otur hele bakalım."

Kendilerince soruşturdular, anlaştılar. Hurşit beyin anası, babası kimsesi yok; öksüz kalmış, bakımsız kalmış, zayıf düşmüş.

Sonunda Hurşit bey istirahata çekildi. Delikanlı, "Bu çocuk kimsesiz ve garipse, korumak görevimizdir," dedi. "Benim de babam yok; garipliği bilirim," dedi.

Bunlar bulunandan yediler içtiler. O esnada dedi ki, "Kardeşim, ben düğünde görevliyim. Sen ister anam ilen burada kal ve istirahat et; istersen de beraber düğüne gidelim. Düğünde baktın yorgunsun, geri evimize gel, burada yat."

Hurşit, "Kardeşim yav, ben kalabalık görmedim dağda bayırda... Yav, beni de götürürsen, belki düğünde benim beynim açılır, beni de götürür müsün?"

İkisi birden düğüne yürüdüler, düğün evine giderken bir saz satıcısının dükkânının kapısından geçerken, Hurşit bakar kalır bu sazçıya. Yaşlı kadının oğlu da geri bakar, "Neden gelmiyor?" diye. Bakar ki, saz dükkânına bakıyor. Geri gelip sorar, "Bak hele kardeşim, saz çalmasını bilir misin?"

"Yav, eskiden bilirdik! Ama yıllar oldu sazım olmayalı, aşığım bu saza," dedi.

"Ulan, benim de morale ihtiyacım var. Boş zamanlarımızda hiç olmazsa zamanımızı değerlendiririz, moralimizi düzeldiriz."

Bu karının oğlu sazçıdan buna bir saz alır, dışına bir de kılıf diktirir. Düğüne yaklaşınca da der ki, "Kardeşim, sen bana hiç yaklaşma! Nerede canın isterse, gez toz, geri gitmek gönlün istedi mi— Evin yolunu öğrendin, evimize gideceksin, ben belki geç kalabilirim."

Hurşit kendi yaşlılarının içine vardı. Öteki adam da normal görevi neyse ona başladı. Gençler baktılar ki, bir genç oğlan gelmiş oraya, o yörenin sıfatına, suratına hiç benzemiyor. Buna sordular, "Necisin, nereden gelip nereye gidiyorsun?"

Dedi ki, "Ben filanca adamın kardeşiyim!"

"Ulan s.ktir! Yalan söyleme, o adamın kardeşi yok! Biz onun evini, barkını, anasını, kökenini biliriz! Kime yutturuyorsun sen?"

Biri dedi ki, "İncitmeyin garibimi, hem bu âşık imiş... Hemşerim bize bir türkü söyle bakayım."

"Valla ben türkü bilmiyorum," dedi Hurşit.

"Ulan, bilmiyorsun da bu saz neciydi ha!"

Çalardın da, çalmazdın da— Bir münakaşa başladı. Biri dedi ki, "Ben ona türkü söyletmesini bilirim! Gelin, bir sıra türküsü çağıralım, sıra ona geldi miydi, ya türküyü çağırır, ya da sazını alırız elinden."

Hurşit'e yakın yerden başlattılar sıra türküsünü.

İkisi söyledi, üçüncüden sonra sıra Hurşit'e geldi. "Başla bakayım kardeşlik, aha bu adamlar söyledi. Sen söyleyeceksin, sıra ona gelecek."

Hurşitcağız, sazın kılıfını çıkardı; bakalım becerebilecek mi beceremeyecek mi sazı ilen. Hurşit sazı aldı kucağına, başladı sıra türküsünden sırayı savmaya:

[No: 7]

*Yârim ben geldim buraya
Gizli sırlar ayan olsun
Sen yanaktan bir öpüş ver
Ver sevdiğim güzel olsun*

*Sen yanaktan bir öpüş ver
Ver sevdiğim güzel olsun*

*Dolandım senin peşinden
Sor neler geçti başımdan
Ak memenden yar döşünden
Dost emdiğim helâl olsun*

*Ak memenden yar döşünden
Dost emdiğim helâl olsun*

*Yürü bre Maham yürü
Parlasın yüzüün nuru
Maham 'la Hurşit 'in sırrı
Bir gizlice diyen olsun*

*Şu bendeki aşkın sırrı
Bir gizlice bilen olsun*

Bu esnada damat da o genç grubunun içindeydi. "Maham'la Hurşit'in sırrını bir gizlice diyen olsun," der demez, "Kes ulan!" dedi.

Çünkü kaynanası olacak hatun kişi, bu oğlana durumu anlatmıştı. "Benim haberim olmadan Konya diye bir memlekette, babası Maham'ı Hurşit isimli birisine söz kesmiş.

Ben de bunu gurbette kabul etmedim, seni daha uygun gördüm. Bu yüzden geri geldik," filan diye hikâyeyi anlatmıştı damada.

Hurşit lâfi olunca oğlan buna kızdı. "Kes ulan!"

Hemen kesti Hurşit ve sazı torbaya koydu. Üçüncü, dördüncü devam etmeye başladı. Hurşit'in buluntu kardeşi de bu durumdan haberdar oldu. Oğlanı sıkıştırdıklarını gördü. Az sonra geldi. "Bakın hele beyler. Demin burada sazlı sözlü bir türkü söyleyen vardı, o kimdi?"

Hemen, "Şu arkadaşta," dediler.

"Canım, niye bıraktırdınız? Hemşerim, söyle bakayım, deminki makamlardan bir iki de bana söyle, dinleyeyim."

Bu esnada kız zaten üst kattaydı. "Maham'la Hurşit'in sırrı bir gizlice diyen olsun," kelimesini duyar duymaz pencereden aşağıya baktı ki, geçmişte atın üzerinde gördüğü ve keklik verdiği o oğlan gelmiş.

Bunu görünce pencereye çıktı oturdu. Hurşit arasına sağa sola, yukarıya bakıyordu. Hurşit, Maham'ı o pencerede görünce, artık canımı alsınlar da bu çileden kurtulayım diye düşündü.

Aklına ne geldiyse söylemeye başladı. Bakalım Hurşit ne diyecek:

[No: 8]

(Aman ya bre) Maham oturmuş da (amanın) yönleri beri

Taramış zülfünü de etmiş tımarı

Ak göğsünün üstünde de zezem pınarı

Emsem öldürürler onu galan (= attık) emmeden öldüm

Ak göğsünün üstünde de zezem pınarı

Emsem öldürürler de neyleyim emmeden öldüm

(Ah) İneyim gideyim de Arabistan 'a

Sevdiğim kestireyim de sana telli fistanı (oy)

O nedir koyunundaki yumru mestene (= meme)

Emsem öldürüler de onu emmeden öldüm

Kadir Mevla 'm kalem vermiş kaş vermiş

İnciden mercandan ufak diş vermiş

Ak memeler titiremiş domur domur baş vermiş

Ensem öldürürler, emmeden öldüm

(Ah) Dinleyin efendim Ferhat ile Şirin 'i

Onlar da ne hoş severdi biri birini oy

Maham Mehri ile de Hurşit Beyin sırrını

(Ah) Desem öldürürler beni demeden öldüm (oy)

Maham Mehri ile de Hurşit Beyin sırrını

(Ah) Desem öldürürler beni demeden öldüm (oy)

"Diline sağlık, kardeşim. Türkü böyle olur," dedi o karının oğlu.

Türkü sırası ötekine geçti. Hurşit Bey de sazı torbaya koydu, hemen toplumdandan kalktı evin yolunu tuttu.

Eve vardı, eve varır varmaz Hurşit'te bir ağıt, bir gam zuhur eder. Karı sordu, "Ulan oğlum, sana ne oldu? Birisi mi bir şey söyledi, derdin ne?"

"Ana, benim hâlimi sorma! Ana benim hâllerim çok zor, benim işimi ancak ölüm temizler."

"Oğlum, nedir peki, ne oldu?"

Dedi ki, "Ana, ben sana yalan söyledim. Benim anam babam yok, öksüz kaldım, yetim oldum dedim... Hâlbuki benim anam da vardı, babam da vardı. Belki duymuş olabilirsin, ben Konya'daki Hacıhünkâr'ın oğluyum. İşte bu düğünü çalınan Maham benim nişanlımdı. Bunu kaçırdılar, ben de peşinden geldim. Atımı bir heybe altınla, yolda bir ırmak aldı götürdü. Düğünü çalınan kızın aşkından mahvoldum ben. Ne olur, beni öldürecek bir zehrin bulunmaz mı?"

"Vay çocuğum!" dedi, "Öylesi kızı herkes sever de, acaba acırlar mı, birisi bana destek çıkar mı, onu bana alır mı dersen— Maalesef, bunu gönlünden sil çocuğum. Adam altmış gün olmuş, yetmiş gün olmuş düğün çaldırıyor. Masraflar etmiş. Düğün sahibi buranın ileri gelen beylerindedir."

Hurşit, çobandan aldığı parmağındaki yüzüğü çıkardı. "Ana, sen hayırsever birine benziyorsun. Allah'ın aşkına şu yüzüğü al, ne olur şu kızın gönlünü, fikrini bir öğren. Bakalım kız ne diyor acaba?"

Karı da, ulan şu dağın sefilinin hatırı kalmasın. Bakalım buradaki büs-büyük aşiret ağasını terger (= terk eder) de bu sefile mi varır bu kız? Şu kızı bir göreyim bakalım der. Bu kızın yanma bu yüzük ilen gider ve ilk fırsatta bu yüzüğü kıza gösterir.

Kız görür görmez hemen sordu, "Ana, sen bu yüzüğü hangi sarraftan aldın?"

Karı dedi ki, "Ben bunu sarraftan almadım. Benim oğlumun yüzüğü."

"Yok canım, ne oğlu? Bu yüzüğün sahibi Konya'dan Hacıhünkâr'ın oğludur; ismi Hurşit'tir. Ana, aha sana son sözümü söyleyeyim— Bak, burada aylar oldu düğün çalınıyor. Bu düğün boş," dedi. "Ben dünyada bu yüzüğün sahibi oğlana deli gibi âşık oldum. Son kına akşamına kadar, güvey geceme kadar bekleyeceğim. Gelirse geldi, gelmezse intihar edip öleceğim. Maalesef bu düğün ölümle sonuçlanacak, bunu böyle bil sen," dedi.

Karı, "Ver benim yüzüğümü, ölüyor musun ne yaparsan yap!" dedi, vurdu kapıyı çıktı.

Karı geri geldi ki, kendi oğlu gelmemiş daha. Hurşit'e dedi ki, "Oğlum, sen şu ağıdı terge (= terk et) bakalım. Dünyada ancak ölümün çaresi bulunmamış, diğer herşeyin çaresi bulunmuş. Hele şu kardeşin gelsin bakalım."

Karının oğlu az sonra eve geldi.

Karı dedi ki oğluna, "Oğlum, bak altmış, yetmiş gündür korumasını yaptığın kız var ya— Gelinlik hani!"

"Evet."

"Bu kız alıp bu oğlana verirsen, sana ana hakkımı helâl edeceğim. Yok, alamam; karşı koyamam dersin, kıyamet de kopsa sana hakkımı helâl etmem bak," dedi.

Oğlan dedi ki, "Yav ana, ne münasebet! Ben nasıl olur da altmış, yetmiş gündür düğünü çalınmış bir kız, tek başıma alayım da, bu oğlana vereyim? Bu oğlan kim oluyormuş, neyin nesiymiş?"

"Oğlum, eğer bu oğlanın soyu soppu, onun burada olduğundan bir haberdar olsun, bir de buraya gelsinler; sen gör bakalım bu Yemen Beyi'nin hâlleri ne olacak? Ben bunu tanırım. Bunun babası zaman itibariyle bezirgâncılık bahanesiyle bu memleketlere gelmiş, gezmiş, gitmiş birisidir. Bunlara Hacıhünkârlar dedin miydi, tamamdır— İşte Türk ili denilen memleket de, bu Yemen de, Mısır da onları dinliyor. İşte o Hünkâr'ın oğluymuş Hurşit."

"Ana, elimden geleni bir ken (= kez) çalıştım; çalıştım amma ümidim biraz az. Ben tek bir insanım, karşıda koskoca beyler var."

Oğlan ikinci güne düğüne vardı. Düğün sahibine sordu, "Kardeşim, bu düğünün seksen güne çıkmasını kim icat etti? Bir fakir, düğün için kırk günün masrafını bulamazken, seksen günü nasıl bulacak?" diye.

Dedi ki, "Kardeşim, ne yapayım ki, gelinin gönlünü güdüyoruz; gelin kırk gün de benim için düğün çalınmazsa, ben şöyle ekerim, böyle biçerim dedi. Ben düğüne son

veriyorum, istersen gelinini çağır, hodri meydan. Haberi olsun. Bu akşama düğün işi paydos," dedi.

Anlaştılar.

O zamanın geleneğiymiş bu. "Masalar hazırlansın, ziyafetler çekilsin, düğün bu gün bitiyor."

Delikanlı, damat beye dedi ki, "Sen benimle birlikte masaya oturacaksın." Damat beye yıllamış şaraplardan verilip içirildi. Kendisi şeker şerbeti içti, derken tuluklar gibi şiştiler. Damat zilzurna sarhoş oldu.

Akşam oldu, düğün bitti. Gelin, güvey odasına konuldu. Delikanlı, damata dedi ki, "Kardeşim bak, kafan pek hoş değil, amma bu kızın sana gönlü yok diyorlar. Bak sonra kız intihar eder, kız kaçar filan— Bunun sorumlusu sensin, ben yarın aramam. Yeter ki sen bana kapıyı kilitle, içeride teslim et," dedi.

"Olur kardeşim."

Nasıl ettiyse, bir yerden bir çuval un buldu. Çuvalın ağzını ip ile bağladı, üstüne de bir örtü örttü. Bunu güvey odası için hazırladı. Vakit karanışınca (= karanlıklaşıncı), o görevli, "Her yerde güvenlik önlemi alınsın," dedi. Kıza da dedi ki, "Bacı, çilini çıkıncı hazırla, seni buradan kaçıracağım. Anam, sana yüzük getirmiş ve bu yüzüğün sahibi de bizde bak!"

Kıza bu bilgiyi verdi. Damada çuvalı gösterdi kapının ağzından. "Kardeşim, gelini görüyor musun?"

"Görüyorum," dedi.

"İşte gelin, amma yarın gelin kaçmış, ben sarhoştum, aklım başımda değildi dersen, ben bunu kabul etmem."

Oğlan gelini teslim aldı. Karının oğlu da yukarı çıktı, kızını aldı eve yetiştirdi. Kız geldi ki, Hurşit gerçekten orada. "Ölsem de bu günden sonra benim dünya umurumda değil!" dedi.

O geceyi geçirdiler.

Sabah ile erkenden bir haber geldi. Karının oğluna, görevliye— "Vallahi kız kaçmış!" dediler.

"Nasıl kaçıyor yav kız?"

"Yav, nasıl kaçtığını bilmiyoruz!"

Damada sordu, "Nasıl kaçırdın, kardeşim sen gelini?"

"Vallahi ben kaçtığına yanmıyorum. Asıl şu benim gözüme, kafama un elemesi çok zoruma gidiyor, arkadaş. Kaçmış gitmiş, nereden bulduysa bir çuval un dökmüş içeriye."

"Ulan kardeşim, sen deli misin, kapının kilidi var. Nasıl olup ta kilidi açıyor?"

"Sana ben akşam sıkı sıkı tembih ettim. Dedim ki, kardeşim, bu kızın sana gönlü yok diyorlar. Bak, düğünde ikinci kırk günü uzatmış, kızın gönlü olsaydı, kırk günde bu düğün biterdi."

"Ben kızı arayamam, arkadaş," dedi. "Anasına, babasına sorarsın, kızın nereye kaçacağım o bilir."

"Anası, babası kız gittiyse; Konya tarafına gitti, amma nerede bulacağız?"

Düğün böyle bitti.

Biz gelelim Hurşit'e...

Hurşit burada birkaç gün misafir oldu, saklandı. Birkaç gün sonra karının oğlu dedi ki, "Kardeşim, size birer tane at alacağım. Sizi Yemen sınırından çıkartıp, Konya'ya göndereceğim, amma oraları uzak memlekettir."

Bunlara birer tane at aldı. Atların terkilerine yeterince yiyecek bir şeyler koydu. Gece sabaha kadar Yemen sınırından uzaklaştırdı. "Kardeşim, buradan ötede Allah'ınız size yardım etsin, gidebilirsiniz!" dedi ve helâlleştiler, ayrıldılar.

Yolda soyguncuya denk gelirmiş, haramiye, eşkıyaya denk gelirmiş; bunlar Hurşit'in umurunda değildi. Hurşit, babasının ününe güveniyordu. Maham'a kavuştuğu için dünyalar kendisinin olmuştu.

Yolculuk aylarca sürdü. Konya'nın dağları görünmeye başladı. Babası bazen ilkbaharda Konya'nın yüksek bir dağına, yaylaya göçerdi.

Maham'a dedi ki, "Bu geceyi bu yaylada geçireceğiz!"

Maham dedi ki, "Hurşit Bey, deniz adamı yutmaz da, kötü bir ırmak adamı yoker bak! Buraya kadar gelip, dağın başında babanın, ananın ününe güvenme ne olur," dedi. "İssız dağda boş yere kalmayalım. Burası senin bahsettiğine göre, belirli yer."

"Yok canım," dedi, "Buralarda bize kimse bir şey deyip dolaşamaz."

Kızcağız, "Yatmayalım!" dedi, ancak Hurşit ısrar etti. Kız kabul etmek zorunda kaldı. Konaklamaya karar verdiler.

Onlar geledursunlar. Biz gelelim Hurşit ile ilk ava çıkan arkadaşlarına.

Bunlar Hurşit ilen av taksimatının yapıldığı yere toplandılar ki arkadaş, Hurşit ortada yok. O dağlarda, taşlarda, Hurşit'in gittiği bölgelerde aramadık taş dibi koymadılar, fakat Hurşit yok.

Korkularından Hacıhünkâr hepimizi ipe çeker, "Oğlumu ne yaptınız?" der diye geri de gidemediler. Hurşit'in bu kızın peşine gittiğini bilebilseler, "Beyim, senin oğlun bu kızın

peşinden gitmiş!" diyebilirlerdi, amma nereye gittiği kayıptı. Bu nedenden dolayı dağda eşkiya oldular, gelip geçenin yolunu kestiler. İşleri buydu.

Babasının seyisi, can güvenliğini sağlayan Arap'tan bahsetmiştik. "Atlı başına emir komuta sende," demişti babası. Bunların atlı başı bu Arap'tı. Hurşit'in bu yaylada kalacağı dediği yer, belirli bir yoldu. İpek yolu diye adlandırılan yolun benzeri bir yoldu. Bu yoldan çok kervanlar, alım satımcılar geçirdi. Bunlar bu kervanları soyarak geçinirlerdi. Bu eşkiyaların ünü bütün memleketlere yayılınca kervanlar yol değiştirmek zorunda kaldı. Yine de onlar için gelir kaynağı bu yoldu. Gece gündüz bir kişi nöbet tutardı.

O günde sıra bu Arap'taydı. Hurşit Bey akşama doğru o yaylaya geldi, atlardan indiler. İstirahata çekildiler. Zaten atın üzerinde aylardır yoldan geliyorlardı ve yorgundular.

Kıza dedi ki, "Ahtım var Maham, otur da, şu dizine şu başımı koyayım da bari bir saat uyuyayım." Hurşit kızın dizine başını koydu çarçabuk uyudu. Eh canım, kız da dikili taş değil ya— O da yorgundu, o da uyudu.

Yatsı saati geçtikten sonra nöbet saati geldi, bizim Arap oraya nöbete geldi ki arkadaş, Hurşit Bey aylar sonra bir kızın gelmiş babasının yaylasına. "Ee, Hurşit, şimdi hakkından geldim. Aylar oldu dağda aç susuz rezil oldum. Sana bu kız ile bu dünyada murat sürdürtürmem. Uyandırmadan bunun ikisinin de elini ayağını bağladı. Kız bağırır düşüncesiyle ağzını da bağladı. İş garantiyi aldıktan sonra uyandırdı bunları.

Hurşit Bey uyandı ki, Arap ellerini kollarını bağlamış. Hurşit, "Arap, şu kızın yanında bana şaka yapmasan iyi olur. Yarın bir gün bunları benim başıma kakar bu! Gel bu şakayı başka zamana bırakalım," dedi.

"Bu iş şaka değil, bu iş ciddi."

Arap'ın yüzü piseldi (= asıldı).

"Kızın gözünün önünde sana bir şey yapsam, bu kız kriz geçirebilir. Sen şu tepenin öbür tarafında geç bakalım!"

"Etme Arap, yapma Arap," dediyse de, Arap sonunda Hurşit'i kaldırdı. Kızın eli ayağı bağlı kaçamaz ki, oğlanı kızdan uzaklaştırdı.

Hurşit ümidi kesti. Baktı ki, Arap'ın yüzü yüz değil. Yav, bu adam acaba beni gece karanlığından dolayı tanımıyor mu? Arap kızdan ayrılınca tekrar yalvarır ve der ki, "Arap, madem beni etkisiz hâle getirdin. Bugün için dağlar senindir. Yav, ne olur şu cebimdeki hatıra defterime bir iki dörtlük yazayım, daha sonra sütüne vicdanına..."

Arap izin verir, "Ahtın kalmasın," diye. Bakalım Arap'a, Hurşit ne desin:

[No: 9]

*(Amanın) Öldürme Arap 'im kanlarım akar
Akar da kanıma sinekler çokar (oy)
Beni öldürürsen (de) Maham kimlere bakar (oy)
Mevla 'nın aşkına öldürme beni*

*Beni öldürürsen (de) Maham kimlere bakar (oy)
Mevla 'nın aşkına da öldürme beni*

*Açıver gözünü Arap 'im da bahara yaza
Koyverdik seninle de sahanı turnaya kaza
Hiç mi sözün kar eylemez de Hamza seyise
Sözüm kar eylemez olmuş da Hamza Seyis 'e*

*Beni öldürürsen de Maham kimlere bakar (oy)
Mevla 'nın aşkına öldürme beni*

*(Aman) Arap 'im n 'icoldu da seninle ata bindiğim
Odalarda da türlü nimet yediğim
(Ulan) Unuttun mu da bana gardaş dediğin
Allah 'ı seviyorsan da öldürme n 'olur*

*(Ulan) Unuttun mu da bana gardaş dediğin
El aman Arap 'im öldürme n 'olur*

*(Ya bre) Sensin beni de (amanın) yoldan eyleyen
Dirseklerden kollarımı bağılayan
İsmim Hurşit Beydir de Hacıhünkâr oğluyam
Allah 'in aşkına öldürme beni (oy)*

*İsmim Hurşit Beydir de Hacıhünkâr oğluyam
Allah 'in aşkına öldürme beni (oy)*

Hurşit buna dört tane dörtlük söyledi.

Arap, "Eyvah, Hurşit, harcadın beni!" diye içinden geçirdi. Şimdiye kadar bizim arkadaşların gerisi geldiyse, ya kızın yanında ben seni burada bildiğim gibi yaparsam— Çünkü başıma büyük iş çıkartırım. Seni bu dörtlüğe izin vermeden yok edip, buradan uzaklaşmam gerekiyordu. Arap, sensin beni bu yoldan eyleyen, dirseklerden kollarımı bağlayan— İsmim Hurşit Beydir, Hacıhünkâr Molla'nın oğluyum," deyince, "Kardeşim Hurşit, senden özür dilerim. Yav, karanlıkta seni tanıyamadım arkadaş. Sen kaybolduğun günden beri, biz bu dağlarda aç susuz perişanız. Ben de başka biri sandım seni," dedi. Hurşit'in hemen elini ayağını çözdü.

"Şu kız kriz geçirir, ne olur olmaz," diye koştu, "Sen gel!" dedi Hurşit'e. Kızın yanına vardı. Hemen elini, ayağını, ağzını çözdü, amma kız aldı sözü:

[No: 10]

(Amanın) Yücelerde de ayva olmaz nar olmaz

Araplarda da namus olmaz ar olmaz

Maha Mehri de Arap sana yar olmaz

Öldürdün Hurşit'i de neyleyim Arap (oy)

Ölür Maha Mehri de sana yar olmaz (oy)

Öldürdün Hurşit'i de neyleyim Arap

(Amanın) Kalk gidelim de meyyitinin üstüne

Nasıl kıydın benim nazlı dostuma

Öldürdün Hurşit 'i ona kastın ne (oy)

Öldürdün sevdiğimi neyleyim Arap (oy)

Öldürdün sevdiğimi ona kastın ne (oy)

Öldürdün Hurşit 'i de neyleyim Arap (oy)

Kız baktı ki, Hurşit geliyor gittiği yerden. Dünyalar onun oldu.

Hurşit geldi, vakit de ışıdı. Diğer atlılar da geldiler. Gelenler baktı ki, Hurşit bu.

"Ulan Hurşit, sen bugüne kadar neredeydin, nereden geldin, bunu nereden aldın?"

Sordular, sual ettiler. Birbiriyle anlaştılar, konuştular. Dediler ki, Kardeşim Hurşit, sen gittin gideli biz babandan korkumuzdan eşkıya olduk. Babanın haberi bile yok bizim öldüğümüzden kaldığımızdan. Belki de hepimizi öldü zannediyordun Arkadaş, senin sütüne vicdanına, babandan bize izin alıp, af çıkarttırırsan geliriz. Af çıkarttırmazsan,

baban bize demez mi ki, kırk kişisiniz bir oğlana muhafızlık yapamadınız! Böyle derse, biz suçlu gözüyoruz."

Hurşit de, "Siz onu kaygı etmeyin, ben babamla bir görüşeyim bakayım," dedi.

Hurşit, Maham'ı aldı, babasına geldi. Babası, Hurşit'ten o güne kadar ümidi kesmişti. Hurşit'in sağ selâmet geldiğini görünce, sayısız kurbanlar kestirmeye başladı.

Hurşit de, "Baba, bu kurbanları boşa kestirme ne olur?"

"Ne oldu, oğlum?"

"Yav, benimle beraber ava çıkanlar senden korkmuşlar, geriye gelememişler. Ben bu arada Yemen'e gittim bu kızın peşine. Aylarım, günlerim geldi geçti; onlar da aç susuz bu dağlarda kalakalmışlar. Bu geceyi bizim yaylada geçirecektik, orada nasılsa birleştik. Ne olur, bunları affet! Bunlara haberci gönderelim, bunlar da gelsinler ve bu kesilen kurbanlardan, bu okunan Kur'anlardan ve mevlitlerden dinlesinler," dedi.

"Oğlum, sen geldikten sonra onların kaçak gezmesine hiçbir sebep kalmaz." Böylece o adamlara da izin çıkarıldı, onlar da geldiler. O günden sonra Hurşit Beyin kırk günlük düğünü başladı ve kırk gün sonra da bitti.

Hurşit Bey muradına erdi. Hurşit Bey Hikâyesi de böylece sona erdi.

5.4. ÖKSÜZ ALİ HİKÂYESİ

Osmanlı döneminde Mısır'ın bize bağlı olduğu günlerde de, Türkiye'nin bazı kesimlerinde ve özellikle de Çukurova yöresinde âşıklık geleneği vardı. Âşıklar beylerin konaklarında çalıp söylerlerdi. Bu gelenek, bugüne kadar hâlen sürekip (= devam edip) gelmektedir, amma maalesef neslimiz bitmektedir.

Bugün Öksüz Ali Hikâyesi'ni anlatacağız.

Mısır'da, Mısır'a hükmeden bir bey vardı, amma bu bey İstanbul padişahına bağlı idi. Bir akşam kardeşi ile başbaşa otururken, kardeşine dedi ki, "Yav kardeşim, dünya ölümlü dünya, Allah geçinden versin, yarın göçüp gideceğiz. Benim kızım var, senin oğlun var. Yarın nasıl olsa bunlar evlenecekler. Elin iyisi mi olur? Yav, bu çocukları birbirine nişanlasak nasıl olur?"

Kardeşi dedi ki, "Kardeşim, hoş güzel söz, amma ya kız rıza göstermez, ya da hanımın rıza göstermezse? Sen beysin, ben de bey kardeşiyim; ne kadar da olsak, birazcık geri olan birisiyim. Gene de sen hanımına sor sual et, ben de hanımına sorayım, oğluma sorayım."

Ve soruldu. "Uygun görüyoruz," denildi. Bellik (= işaret) olsun diye yakınlar davet edilip, ufak bir şirincelik, tatlı usulü bir şeyler yediler. Ama daha kız ve oğlanın evlenme yaşı dolmamıştı. Oğlanın ismi Ali, kızın ismi Döne'ydi de, kendisine Döndü diyorlardı.

Evlendirmek için yaşlarının dolmasını bekliyorlardı. Arada muhabbet de kaynaşma da çoktu ve hoştu, ama ne yazık ki, kader kırık gider, çünkü oğlanın babası hastalanır ve ölür.

Oğlana öksüz denilmeye başlandı. Babası öldü, öksüz kaldı derken; düğün yapılmadan anası da, amma babasına acıdı, amma Allah'ın takdiri, anası da öldü. Oğlan kaldı hem öksüz, hem yetim.

Amcası çağırdı Ali'yi. "Ali, gel bakalım oğlum. Babam yok, annem öldü diye hiç üzülmeceksin. Baban, anan var gibi moralin düzgün olacak. İşte ben babana vekilim, işte hanımın da anana vekildir." Hanımını da beyini tasdik etti.

Günler böyle geçiyordu. Bir gün emmisinin hanımı, kızına sordu, "Kızım Döndü, sen ne düşünüyorsun?"

"Ana ne düşünüyem ki, amcamın oğlundan iyisine mi gideceğim? Gittiğimiz yer buradan iyi mi olacak? Hem baba evinde kalmış gibi olurum, hem de babam bu memleketin beyi— Bizim mülkiyetimiz çok— Hem de bu mal, mülk mirasa gitmez," dedi.

"Valla kızım, sen bilirsin, amma büsbüyük beyin kızı da bir öksüze vardı derler."

"Neye mâl olursa olsun ana, ben sözümden vazgeçmem," dedi kız.

Ali'nin ismi Ali iken, filanca görüp, "Yazık oldu çocuğa, öksüz kaldı", falanca görüp, "Öksüz kaldı," derken, Ali'nin adı oldu Öksüz Ali.

Normalde kullanılan Ali lâfi tamamen kesildi. Bey, Ali'yi en yüksek tahsile kadar okutmaya kararlıydı. Okul en yüksek tahsilden bitince Ali'ye der ki, "Oğlum, sen ata bineceksin; çiftliklerimizi, avlularımızı gezeceksin, bedenlen başka bir şey yapmayacaksın."

Ali dedi ki, "Yav emmi, okulu bitirmeyle bu iş olmuyor. Yine de sen beni herhangi bir çiftlik kâhyasının yanına gönder, onun yardımcısı olayım. Gideyim, bakayım, göreyim— Ziraat nasıl işleniyor, mal nasıl tedavi oluyor türü bilgiler edineyim ondan. Sonra çiftlikte, ağılarda çobanlara yön vereyim," der.

Bey düşündü ve, "Uygundur!" dedi. Sonra da, "O zaman seni yedi numaralı Harran çiftliğine göndereyim, bir de senin eline mektup vereyim. Kâhya seninle çok ilgilensin, kısa zamanda seni geliştiresin. Her zaman öyle çiftliklerde sürünmeyeceksin, mutlaka da ata binip, kontrolde olacaksın."

Emmisi, Ali'ye bir mektup yazdı; kâhyaya gerekeni izah etti. "Ali'yi çok çabuk geliştireceksin. Ali'nin yakında düğünü de yapılacak," diye bir yazı yazdı.

Emmisinin hanımı da bu yazının yazıldığını, bu emrin müdüre verildiğini dinledi. Emmisinin hanımı da, beyinin haberi olmadan bir yazı hazırladı. Öksüz'e dedi ki, "Oğlum, dünya ölümlü dünya— Biz ölüp gideriz, sen oluverirsin; belli mi olur, giderken helâlleşelim da öyle git."

Nitekim emmisi filan gün gideceksin dedi. O gün, o saat geldi; emmisiyle helâlleştiler. Emmisinin hanımının yanına vardı. Ana, derdi zaten; "Ana, emmim bana gideceksin diyor... Ata binip gideceğim, hakkını helâl et!"

Hanımı da, "Oğlum, benim hakkım helâl olsun," dedi. "Sen mutfağa git, nişanlın Döndü ile de helâlleş. O mektubu da bana ver de, okuyayım bakayım. Emmin yanlış bir şey yazmasın sakın," dedi.

Ali, emmisinin mektubunu hanımına verdi. Kendi mutfağa gitti, nişanlısının yanına. Emmisinin hanımı, kocasının yazdığı mektup ilen, kendi yazdığı mektubu değiştirdi.

Öksüz geri çıktı. Emmisinin hanımı, "Al mektubunu oğlum, buralarda koyma," dedi.

Öksüz atına bindi, Harran çiftliğine vardı. Kâhyaya selâm verdi. "Arkadaş, şu mektubu oku! Bunu amcam gönderdi size," dedi.

Adam mektubu açtı şöyle; okudu mokudu. "Yav, ben yanlış mı görüyorum, gözlüğümü getirin," dedi. Gözlüğünü getirdiler gene baktı, "Ben okuyamıyorum Ali... Bu getirdiğin mektubu sen oku bakalım."

Mektubu yeniden Ali'ye verdi. Ali mektubu okudu ki arkadaş, "Bak kâhya, diyor başlıyor— "Ali'nin babası, anası öldü diye yardım ettik.

Elimizden gelen çabayı gösterdik, amma ne yazık ki Ali evimizin içinde namus getirdi. Bu sırrımızı senden başkasına açamıyoruz. Bu Ali'ye cezasını sen vereceksin. Bunun önüne en az beş yüz koyun katacaksın. Bir insan sabah, öğlen, akşam birerden üç ekmek yiyorsa, sen buna üç yerine bir ekmek vereceksin. Sakın ola, geceleri de rahat yatakta yatırmayacaksın! Emir ver, koyunla dağda kalıp, dağda yatacak."

Mektubu oraya koydu. Elini üstüne attı, düğmeleri çözdü, elbisesini çıkardı. Çünkü üzerindeki elbise bey elbisesiydi. Öksüz, taşın nereden kendine dokandığını anladı, amma gidip de emmesine durumu söyleyemedi. "Emmim, bana şunu yaptılar, bunu yaptılar," demeyi ayıpsadı. Emmisine saygısı var, sevgisi var. Mektubun amcasının hanımından değiştiğini kâhya da hissetti. Ama emir emirdir.

Öksüz'ün önüne saydılar beş yüz koyun. Kâhya da emir verdi, "Bak bana, bey soyundanım— Vay efendim, bana kimse karışamaz sanma, sonra kızdım mı şöyle eker, böyle biçerim ben!" dedi. "Yarın benden hesap sorulacak. Sakın öyle koyunu hırsıza kaptırıp, kurda kaptırıp, zayiata meydan vermeyesin!"

Anlaştılar.

O dönemdeki malcıların kepenek isimli bir keçesi olur. Kepenekli keçe o memlekette de varmış. Ali'nin yorganı, yastığı, kışlık çadırı o kepenekti, bunu sırtına aldı. Beş yüz koyunu teslim aldı.

Ali başladı koyun gütmeye. Amma aradan bir ay, amma beş ay geçti— Bir gün kaynanası olacak hanım dedi ki beyine, "Yav beyim, yıllar oldu," dedi, "Bacımı görmüyorum. İzin ver de şu haraya bir gideyim. Hem Öksüz'ü göreyim, hem de birkaç gün şu bacımın yanında kalayım."

Harran çiftliğinin kâhyası bey ilen bacanakmış. "Hay hay, hanım," dedi, "Hemen gidebilirsin."

"Yav, izin verirsen kızı da götürüyem, o da tanışsın teyzesiyle, teyzesinin kızıyla, oğluyla— İnsanlar birbirine varıp gelmezse, birbirini tanımaz.

"Tamam, uygun bir söz. Götür, ancak unutma kız daha cahil! İnsan on beş-on yedi arasında çok cahillik yapabilir. Sakın çocuğu orada, çiftlikte başıboş bırakma," dedi.

"O da kabul."

Bunlar atlara bindiler, yanına her ihtimale karşı mahfuz da verildi. Harran çiftliğine doğru yola devam ettiler. Yol sıra gidiyorlardı. Hanım baktı ki, yolun kıyısında büyük bir çınar ağacı var. Ağacın dibinde bir koyun sürüsü yatıyor. Öksüz de kepeneği başına çekmiş, o da bir kıyıda yatıyor.

"Kızım," dedi anası.

"Ne var?"

"Ben illa ki de emmim oğluna varırım, dediğin beyefendi bu işte, yerlerde yatıyor bak! Bunu sen de biliyorsun, ben de biliyorum. Baban kâhyaya özel yazı yazdı. Ali, kâhya yardımcılığı yapacaktı. Bu çiftliğin gelirini, giderini, döner sermayesini işletecekti. Bizim beyefendi, ben kâhyalıktan ne anlarım, demiş buraya gelince. Ben ancak koyun güderim, demiş. Teyzenin kocası da bize bildirdi, tamam, koyunu gütsün dedik. Bak işte— O yerlerde yatan Öksüz Ali, illa varırım, evlenirim dediğin kişi!"

"Yav bırak Allah aşkına, Öksüz yapmaz onu," dedi.

"Çoban!" diye çağırdılar.

Çoban keçeyi kafasından kaldırdı, oturdu. "Buyur hanımım," dedi.

"Nişanlın seni tanıyamadı da, onun için çağırdım seni oğlum. Allah kolaylık versin, koyununa devam et sen."

Öksüz de keçeyi kafasına çekti, geri yattı.

"Gördün mü kızım," dedi anası.

"Ana gördüm, daha da Öksüz adını anmayacağım ve Öksüz'e de varmayacağım. Sen kısa zamanda bana bir koca bulmaya çalış."

"Ohoo, kızım, şimdi varınca gör. Teyzenin yetişkin, senin yaşında, Öksüz'den daha delikanlı, genç, toy bir oğlanı yetiştiriyor burada," dedi. "Vardın mıydı bak."

Velhâsıl çiftliğe vardılar. Hoş beş bitti. Çok uzun sürdürmez beyin hanımı, bacısına durumu anlatır. "Bacım, geç bırakma, hemen dünürcü gönder. Kızın aklını zor çevirdim. Kızın gönlü emmisi oğlundaydı, biliyorsun. Tatlıları bile yenmişti, amma benim o tarafa vermeye niyetim yok. Kızı da bugüne kadar ikna edemiyordum; bugün ikna oldu. Oğluna da söyle, kıza iyi baksın, bakalım beğeniyor mu, beğenmiyor mu?"

Baktılar, anlaştılar, beğenildi.

Ziyaret bitti, beyin hanımı evine döndü. Üç gün geçmeden beyin evine çiftlikten bir dünürcü geldi. "Allah'ın emriyle, biz Döndü'ye dünürcüyüz," deyince, bey beyninden vurulmuş gibi oldu.

"Bu nasıl oluyor? Bizim şirincelik yediğimiz o gün kâhya da vardı yanımızda. Bugün bu dünürçülük işi çıktı." Bunu sorar bey, "Yav, bu nereden kaynaklandı peki?"

O da dedi ki, "Kardeşim, 'alanla satan bilir, güzel ilen yatan bilir' diye bir atasözümüz vardır. Çiftlikte senin hanımın geldiğinde, benim hanımımınla görüşmüş, konuşmuş— Efendim, senin kız ilen, benim oğlan konuşmuş, anlaşmış. Bize de ancak isteme sözü düşer."

"Tamam, öyle bir sözü ben de biliyorum kesin. Amma oğlanın anası, babası ölünce demek ki, bu işten vazgeçilir diye düşündük ve bu nedenden dolayı dünürücü geldik."

"Bak bacanak bugün geldin— Ulan, bu kız dünyada bin de yaşasa, bekâr da kalsa, ben bu kızını kardeşimin oğluna söz verdim. Allahın emri dedik bir kere. Ben bu sözden vazgeçmem. Bir daha benim kapıma kız için dünürücü gelmeyeceksin," dedi.

Ayrıldılar.

Bizim Döndü Hanım bir gün yatak odasına yattı. Akşamdan sabaha kadar rüyasına yaşlı bir insan gelir. "Kızım Döndü, sen çok susamışsın, çok yorulmuşsun." Döndü'ye cam bir bardakta bir su verir, Döndü bunu içer. Döndü bunu içtikten sonra uyanır ki, ne su getiren var, ne de bardak var. Amma içinden bir hararet yükselir, Öksüz Ali diye...

Döndü hemen divitini, mürekkebinin eline aldı. Öksüz'e bir mektup yazdı. Döndü'nün özel güvenliği vardı, özel hizmetçileri vardı. Hemen güvenliğin birini çağırdı; dedi ki, "Bak, şu mektubu alacaksın, zarfın ağzını açmayacaksın, yolda içine ne yazılmış diye bakmayacaksın. Zarfın ağzını açtığın takdirde, mektubu alacak kişiyle yarın görüştük mü sorarım ben, zarf açık mıydı, kapalı mıydı diye. Açtıktı derse şayet, kafanı aldırırım babama. Sakın merak edip mektubun içeri görmeyeceksin. Bu mektubu al, haraya giderken filanca ağaç dibinde bir çoban var, sakın yanlış adama da verme... Bu mektubu ona vereceksin."

Adamcağız atı koşturdu kızın dediği semte. Mektubun üstünde Öksüz Ali diye yazıyor. Oraya vardı ki, hakikaten orada bir koyun sürüsü var. Keçenin altında da bir adam yatıyor. "Kalk hemşerim."

"Ne var arkadaş?"

"Mektup getirdik sana," dedi ve mektubu uzattı.

Öksüz mektubun ağzını açtı, okudu. Diyordu ki: "Emmioğlu, dünyanın denizleri ırmakları su olsa, benim ateşimi söndüremez. Dünyadaki sevdiğin aşkına, bırak koyunu yanıma gel."

Öksüz geçende gördüdü oradan geçtiklerini. "İşte bizim emminin hanımı— Geldi, burada da başladı benimle kafa bulmaya. Şimdi koyunu terger (= terk eder) gidersek,

kâhyadan azar işiteceğim. Oraya gitsem, belki de orada soracaklar; sen koyun çobanısın, o kadar malı, serveti başiboş mu bıraktın diyecekler."

Postacı genç, "Ben gidiyorum, arkadaş," dedi.

"Gitme," dedi, "Az bekle. Ben bunun cevabını arkasına yazayım da götür. Yoksa sen oraya varınca geri gönderirler, hani bunun cevabı derler."

Öksüz bunun arkasına üç-dört sıra bir şeyler yazdı. Zarfın ağzını gerisin geri kapattı. "Al kardeşim, götür. Seninle mektup gönderen bundan bir şey anlar," dedi.

Postacı genç mektubu kıza geri getirdi. Kız çabucak açtı, bakalım nasıl söz gelmiş diye. Başladı okumaya. Bakalım Öksüz ne yazmış cevap olarak. Âşık Karayığit Osman da buradan bunun taklidini yapmaya çabalasın:

[No: 1]

*Ela gözlerini sevdiğim dilber
Gülün ala, alabildiğin yeter
Durmuyup akıyor gözümün yaşı
Sen ela gözlerin süzdüğün yeter*

*Durmuyup akıyor gözümün yaşı
Telli mektupları yazdığın yeter*

*Elim tutmaz yazamıyom kalemi
Kadir Mevla 'm çektiriyor çilemi
Gurbet elde eksik etme selâmu
Telli mektupları yazdığın yeter*

*Gurbet elde eksik etme selâmu
Telli mektupları yazdığın yeter*

*Zalim anan beni çoban eyledi
Ciğerimi doğum doğum doğradı
Attı gurbet ele Mecnun eyledi
Boyun büktüğümü sezdiğin yeter*

*Ben Öksüz Ali'yim kalmışım naçar
Sabreyle dünyanın bu günü geçer*

Bu dünyaya gelen mutlaka göçer

Babamın köşkünde gezdiğin yeter

Arkadaş kız bunu böyle okudu ki, Öksüz'ün geleceği hiç yok. "Eyvah! Ben geçen ki gittiğimde Öksüz'ün yanına sapmam gerekiyordu, hâl hatır sormam gerekiyordu, büyük bir hata yaptım, bu hiç olmadı. Bu Öksüz gelmez. Onun yanına benim gitmem gerekir," diye düşündü. "Ana ben Öksüz'ü görmeye gedeceğim," desem beni salmazlar. Kız başka bir plan düşünür.

Anasına gitti, "Anam!"

"Ne var kızım?"

"Beni haraya görürdün, orayı gezdirdin. Teyzemin oğlunu, kızını gösterdin. Ana, ne olur sen babamdan izin alabilirsin— Babamdan izin al da, ben şu teyzemin evini, teyzemin çocuklarını bir kez daha ziyarete gideyim. Vaktim geçmiyor. Dünya başıma zindan olmaya başladı. Keşke şu teyzemin oğlunu görmeseydim," dedi.

Anası, "Kızım, sen yeter ki git. O izni almak bana ait."

Hanım, beyin yanına izin almaya gitti. Döndü de evin işine koyuldu. Babası her yıl tek kızım, tek çocuğum diye, Döndü'nün yaş kutlama günlerinde, elmastan, cevherlerden, altınlardan yapılmış, çok değerli hediyeler alırdı. Kız, bunları özel bir yerde saklıyordu.

Yine bugünlerde babası, Döne'ye her yıl etekleri, göğüsleri altın ve gümüş işlemeli entariler de alırdı. Bunları bohçaya koydu. Bunların hepsini topladı, atın terkisindeki heybesine koydu.

Babasının verdiği paradan kendi yanında özel altın paraları vardı. Hepsini saydı bir bir ve yüz altını da heybeye koydu. Yufka yapılırdı, kırk büküm ismi verilirdi. Kırk büküm ekmeği de heybeye azık olarak düşündü, olur ki her ihtimale karşı kaçarız fikriyatıyla.

Sorabilirler icabında büküm nedir diye: Üç ekmeğin birleşmesi, katlanmasına üç ekmeğe bir büküm denirdi. Üç ekmekten kırk çarparsak, yüz yirmi adet ekmek almış olur yufkadan.

Bunları da heybeye koydu. Anası da izini almış, geldi. "Kızım, gözün aydın, babandan bir hafta izin aldım. Bir hafta harada kalacaksın."

"Ana, sağol, memnun oldum, amma elim bomboş mu gideyim? Teyzeme, teyzemin kızına, oğluna hediye ne götüreceğim?"

"Vallahi doğru söylüyorsun çocuğum," dedi. "Gidelim devlet mağazasına, sen beğendiğinden birini teyzenin kızına, birini de teyzenin oğluna, hediyelik ne alırsan al."

Gittiler.

Bir takım erkek elbisesi kumaşı, bir takım da o devre göre, bayan elbisesi kumaşı aldılar. Hemen terziyi çağırdı kız ve dedi ki, "Şu kumaşların ikisini de bana göre ölç, kes, dik bakalım."

"Yav, erkeğe ya büyük, ya küçük gelirse," dedi terzi.

"Sen büyüğü, küçüğü ne yapacaksın? İkisini de bana ölçeceksin."

Ölçüldü.

Bir erkek, bir kadın elbisesi diktirdi; heybeye konuldu. İkinci güne, "Ana, ben bugün gideceğim, babama söyle," dedi.

İkinci günün sabahı babası izin verdi. "Gidebilir, fakat benim güvenliğim olan kişiyi kıza mahfuz ver. Kızı haraya, müdüre teslim etsin, öyle geri gelsin!"

Güvenlik de atına bindi, silâhını kuşandı. Kız ilen güvenlik yola çıktılar, birazcık uzaklaştılar. Güvenliğe sordu, o sırada güvenlik geriden geliyordu. "Bak hele beyefendi, sen ne için gidiyorsun?" dedi.

O da dedi ki, "Hanım kız, ben ne yapayım, emir kuluyum. Hayatım pahasına seni salimen götüreceğim. Geleceğim. Babanın emriyle seninle haraya kadar gideceğim."

"Bak şimdi, sen geri gideceksin. Sen babamı boş ver. Babam bir şey demez, anama selâmımı söyleyeceksin. Belki de bir haftalık izni bir aya çıkartırım ben. O babamı idare etsin. Sen böyle söyleyeceksin," dedi. "Benimle gitmeyeceksin!"

Emir, emirdir arkadaş. Ben seni dinlemem, "Giderim seninle," diyemedi adamacağız, "Allah sana yol açıklığı versin," dedi.

Kız yoluna gitti, muhafız geri döndü. Mahfuz geldi, beyin hanımına durumu anlattı. "İyi olmuş," dedi avrat. "Yabancı değil, teyzenin evi. İsterse bir sene kalsın. Keşke de kucağında torunuyla gelseydi. Dedesine getirirdi," dedi.

Öteki adamcağız ekmek kavgasına, mecburen görev yapıyordu beyin kapısında; bey de işi gücü bırakıp kızı düşünecek değildi. Herkes işine devam etti.

Onlar hayatını sürsün, biz artık kızın peşine gidelim.

Kız atı koşturdu, çınarı daha evvel görmüştü zaten. Çınarın oraya varana kadar sıcak kızdı. Koyun da maalesef, güneşte az ısınıyor gibi oldu muydu, ot yemeyi terger, burnunu yere verir, inatlaşır. Böyle olunca ne yapmak gerekiyor? Bir gölge bulup istirahata çekilmek gerekiyor.

Öksüz'ün işi, gece sabaha kadar koyun yayar, sabaha güneş değer değmez, çınarın dibine getirir, suyunu içer, o verdikleri kuru ekmeği yer. Başka bişesi (= bir şeyi) yok.

Öksüz, gene oraya yattıydı gece, uyumuştı. Kız beri yandan vardı ki arkadaş, geçenki keçeli gene orada yatıyor. "Şimdi beriden varsak, kalk bakalım arkadaş desek;

çünkü üç gün önce bir tehdit mektubu geldi bana— Zalim anan beni çoban eyledi diyor, babamın köşkünde gezdiğin yeter diyor."

"Bana icabında kıziverir, ben bunu nasıl yumuşatırım, bu keçenin altından kaldırırm," diye düşünüyordu. Tabii bu belki bugün için sözde yanlış gibi düşünülebilir. "Yav, hepsi mi türkücüyümüş, hepsi mi âşık imiş?" denebilir. Çünkü bu sorular bana soruldu geçmiş zamanlarda.

Düziçi'nin haricinde de düğün merasimlerinde, kınada türkücü geleneği yok. Bu ilçenin dâhilinde de, yirmi sekiz muhtarlığında da türkü geleneği vardır.

Bir kızın kınasında çalıp söyleyen, el kulakta söyleyen, sabaha kadar misafiri eğlendirip dinlendirmeye âşık şarttır. Başka çalgıcı bulunmazdı. Bu yüzden yöre halkı çok kolay türkü söylerdi...

Kızcağız attan indi, atını bir ağaca bağladı. Öksüz'ün yanın yaklaştı, Öksüz'ün kıyısına oturdu. Hem ağlıyor, hem de Öksüz'ü ikna edebilir miyim düşüncesiyle söylüyordu. Bir dörtlük söylesek, Öksüz kalkar mı ümidiyle, kızcağız yakıştırabildiği kadarıyla, Öksüz'e başlar söylemeye:

[No: 2]

*Bize haram burada durmak
(Haram oldu (gayrı) burada durmak)
Gidersek babamı görmek
Geri biz Mısır'a varmak
Allah için kalk emmioğlu*

*Yeniden Mısır'a varmak
Allah için kalk emmioğlu*

Öksüz gasevetten (= kasvetten) zaten uyuyamıyordu. Sadece yoldan geçenler keçenin altında uyumuş desinler diye yatıyordu. Öksüz bu sözleri işitince keçeyi kaldırdı, kalktı oturdu ki, emmisinin kızı gelmiş. Yine geçen ki gibi yol üzeri, galiba çiftliğe gidiyormuş da; bugün benimle, gene bir iki kafa bulup gitmek istiyor. Öksüz bu söze cevap verdi.

Aldı Öksüz:

[No: 3]

*Leyla bana olur ayan,
Arkamıza koşar duyan
(Emmim kızı) Sen atlısın, ben de yayan*

Ben gidemem emmim kızı

Sen atlısın ben de yayan

Ben gidemem emmim kızı

Kız cevap verir:

(Amanın) Düşünme sen o korkuyu

(Emimoğlu) Düşünme sen o korkuyu

Mısır vermez o berkiyi

Sen öne bin, ben terkiye

Kaçır beni emmim oğlu

Sen öne bin, ben terkiye

Kaçır n 'olur emmimoğlu

Öksüz Ali:

(Ah) Keçemin başlığı yoktur

(Ah, Emmim kızı) Dostumdan düşmanım çoktur

(Ah) Nere gidem param yoktur

Ben kaçırmam emmim kızı

Nasıl gidem harçlığım yoktur

Ben kaçırmam emmim kızı.

Aldı kız:

(Ah) Döndü'yüm sığınırım Mevla 'ya

Yüzümü dönderdim Kabe 'ye (Emmimoğlu)

Yüz altın koydum heybeye

Allah için kalk emmioğlu

Yüz altın koydum heybeye

Kaçır beni emmimoğlu

"Emmioğlu, sen beni kaçıracak mısın, yoksa kaçırmayacak mısın? Türkü işimiz bitsin artık," dedi.

"Emmikızı, ben seni kaçıramam. Bir gün gelir ki, babanın yüzüne nasıl bakarım."

"Emmioğlu ben buraya boş gelmedim. Atın terkisindeki heybede beni asacak öldürecek idam kendirimi getirdim. Beni kaçırırsan yüz tane altın harçlık getirdim... Bu bitine kadar da Mevla büyüktür. Yok, kaçırmam dersin, şu ağacın birisine kendimi asacağım ve intihar edecem. Döşüme yapıştıracığım yazıyı da yazdım: Sebeğim Öksüz Ali'dir dedim. Yarın bu yazıyı gören, bulan, beni ağaçta bulanlar bakarlar; haa, bu kız Öksüz Ali asmış öldürmüş derler. Hesapla artık ve bunun ikisinden birini seç," dedi.

Öksüz düşündü. İftiranın derdi zor, dil ise gönül ne isterse, bunu yapar ve söyleyebilir... Yav emmi kızını, kaçalım! Kaçalım, amma benim kaçmaya dermanım mı kaldı? Bana ceza verilmiş, bana açlık uygulanmış— Ben yirmi dört saatte bir kuru ekmeğe yedim. Hayatım bitmiş benim— Bu da mutlaka süratimden, suretimden bellidir. Açım ben," dedi. "Atta duramam, başım döner, attan düşer ölürüm."

Kız hemen kalktı, atın terkisindeki heybeyi aldı. Heybeyi Öksüz'ün yakın bir yerine koydu. İçinde kırk büküm ekmeğe olan ekmeğe çapıtını çözdü. Sofrayı serdi. Bey soyu olur da, kuru ekmeğe azık alınır mı? İçinde mutlaka katkısı vardır. Öksüz'ün hoşuna gitti bu yiyecekler.

Yol kıyısıydı burası. Öksüz de zannediyor ki, her zamanki gibi, gelen gelsin, giden gitsin. Kız baktı ki, Öksüz'ün ne doyduğu var, ne doyacağı var arkadaş. Ekmeği tüketip gidiyor. Yarına kalsın dediği yok. "Emmioğlu, ekmeği tüketmenin kıymeti yok, amma yoldan geçen birisi bizi görürse, yav koskoca beyin kızını yolda bir çobanın yanında, derlerse babamın haberi olursa, çok ayıp olmaz mı? Yav, gel yeter yediğin, biraz uzaklaşalım da, kalanını başka yerlerde yersin."

"Beni kim n'edecek, emmi kızını? Benim karnım doysa yeter."

Kız bunu kendi hâline koymadı. "Hele sen kalk bakayım!"

Öksüz'ün sırtındaki koyun çuvalı elbisesini çıkardı attı. Babasının devlet mağazasında diktirdiği erkek kıyafetini Öksüz'e uzatarak, "Giy bakalım! Şu yakışıyor mu sana? Bey sıfatında gözükeceksin gittiğin yerde," diyerek bunları giydirdi. "Emmioğlu, belki de bu senin damat elbisen olabilir."

Öksüz bunu giydi, amma kız içinden Öksüz'ün aşkına yanıyordu hâlâ. Öksüz'ün bundan haberi yok. Öksüz önce kendisinin çiftlikte çobancılığa verilmesine kahretmişti, bu sebeple, Öksüz için kız olmuş, olmamış pek umurunda değildi. Fakat kızın ısrarına dayanamıyordu, velhâsıl atın heybesini terkiye attılar. Atın önüne Öksüz, terkisine kız bindi.

"Koyunlar Hara çiftliğe gidin, kurt kapar, dağa gitmeyin!" dedi. Öksüz Ali atın eğerinin üzerine, emmisi kızını da terkisine bindiler ve koyunlarla vedalaştılar. Atı bir yola

koydular, ama Ali şehir çocuğu sayılır— Zengin aile çocuğu değil, gurbette koyun güdülecek dağları dahi bilmiyorlardı.

"Yav gidiyoruz, amma nereye gideriz? Gidiyoruz, amma kimin yanına varırız, kime dert anlatırız? İşin sonu meçhul."

Öksüz için dağa gitmiş, koyun kalmış hiç önemli değil. Atın terki heybesinde ekmek var, Öksüz onları atıştırmaya devam ediyor ve günlerce aç kalan karnını doyurmaya çalışıyordu.

Öksüz, kalan ekmekleri üç günde tüketti. Kırk günlük ekmeği bitirmişti, ama ekmek de bitmiş ve açlık başlamıştı. "Emmi kızı, böyle açlıkla devam edemeyiz. Yav, bak şurada bir kalabalık köy mü, kent mi, bir şey gözüküyor! Ben buraya varayım, gideyim. Sen burada kal. Bir yahut iki evden hayırına alabilirsek, ekmek istiyeyim. Her evde uşaklara göre belki ekmek olmayabilir, "Sen bakma babanın zengin olduğuna— Hele biraz daha uzaklaşalım. Babama, icabında haber olunur; iş tersine döner, arkamızdan gelen olur."

İkinci bir kalabalık yer gözükünce, dinledi ki Öksüz, bir davul ötüyor. "Emmi kızı, ekmeğin bol yerini bulduk," dedi.

"Nasıl?"

"İşte, düğünde et, ekmek çok olur. Sen şurada bir yerde kal, ben de şu düğüne gideyim. Benim şu sırtımın kıyafetini gören, bana hizmet gösterir, beni ağa, bey sanır. Ben de derdimi anlatırım... Yolcuydum, arkadaşlar kusuruma bakmayın, varsa yol azığı için uğradım derim. Düğünden sana da bir ekmek alayım getireyim."

"Yav, tamam getir, amma bu memleketler çöl! Geriye dönüşte sen beni bulamazsın. Ben belirli bir yerde kalayım da bari, sen geri geldiğinde bulabilirsin."

Bereket ki, yakın yerde mezarlık varmış, yolun kıyısında. "Emmi kızı, bu mezarlık belli bir yer. Sen in attan, şu mezarlıkta kal. At sende kalsın, ben atsız gideyim. At dolaşık (= engel) olur bana," dedi.

Anlaştılar.

Öksüz düğüne doğru gitti. Kız da mezarlığın orada kaldı.

Öksüz düğüne varınca, "Bir bey geliyor," dediler. Çünkü o elbiseyi sıradan kişiler giyemez.

Oradaki bulunanlar saygı ve sevgi gösterdiler. "Buyur beyim, buyurun!"

Öksüz bayağı bir makam, mevki sahibini andırıyor. "Ağır bir yere otur, buyur," dediler. Öksüz'e kahve gelmeye başladı, hizmet başkalaştı. Öksüz bu hizmeti görünce, bu düğün âlemini görünce, koyunu da unuttu, Döndü'yü de unuttu. Dünya kendine kaldı.

Denildi ki, "Akşam yemeği verilsin. Siftah, beye serin sofrayı," dediler. Beyin önüne bol yemek getirdiler.

Bey bu yemekten yeyip içerken kız aklına düştü arkadaş. O da kızın aklına düşsün.

Öksüz, kızsız yemeği yiyedursun, unutmayalım; gelelim kızın durumuna... Öğlen saatinde ayrılan Öksüz, akşam yemeğine kadar kalmıştı, kız da sabırsızlıkla Öksüz'ü bekliyordu.

Bekleyip meklerken, Mısır tarafından kırk katırlı bir alım satımcı bezirgân çıktı geldi. Bu kırk katır sayısına da kervan ismi verilirdi. Bu alım satımcıların zengin olanları beş yüz hayvana kadar yük yükletebilir. Bu adamlar bir çıkışta yedi yıl dolanı, yedi yıl sonra geri evine uğrayabilirdi. Bu kadar uzaklara gider, geç dönerlerdi.

Bu kırk katırlı kişi, Kırşehirli Müşir Paşa lakaplı bir bezirgândı. Yolu mezarlığın içine doğru gelince, öndeki katır gitmedi. Geriden Paşa dedi ki, "Varın bakayım yahu, bu katır ürkmeydi, ürkmeye gelmezdi. Gece karanlığında dahi yola giden bir hayvan bu! Ne var burada?"

Hemen adamlarından birisi vardı ki arkadaş, mezarlığın içinde güzel mi güzel bir kız var. Yanında da bir at var ki, o devre göre at çok önemli. Müşir Paşa'nın bindiği attan çok üstün bir at. Geri dönüp haber verdiler. Dediler ki, "Valla efendim, ileride bir kız çocuğu, yanında da kimse yok, bir de değerli atı var."

Müşir atını hızlandırdı. Kervanın başına vardı ki arkadaş, kızını Cenabı Allah mezarlığa kendisi için getirmiş koymuş, atı da Cenabı Allah kendisi için hediye göndermiş adeta.

Müşir Paşa bindiği attan insin, buna binsin. Müşir hemen attan atladı, kızın yanına vardı. Kız tabii ki atı vermek istemedi, amma elinden ne gelir? Müşir hemen ata bindi, "Şu kızını da alın, terkime koyun bakalım," dedi.

Kız ne kadar feryat ettiyse de, "Götürmeyin, etmeyin, eylemeyin," dediyse de kızını Müşir'ün terkisine koydular. O anda kendisini yere attı.

Müşir dedi ki, "Olmadı. Baştaki katırım yükünü azaltın, şunu da sandıkların ortasına bindirin. Kendirle de çeke çeke bağlayın. İleride onun gönlü nasılsa olur, yeter ki katır ürkmeyin. Yoksa kız düşüp kendini sakat eder... Biriniz de başından tutun."

Müşir kızını aldı, yoluna koyuldu.

Öksüz yemeğine, âlemine devam etsin; biz birazcık bunlarla gidelim.

Aradan günler geçti, bunlar bir gün Gâvur Dağlarından Çukurova'ya indiler. O tarihte, bizim bugünkü Toprakkale'de han varmış. Bu han, büyük bir han. Doğudan batıya, batıdan doğuya doğru gelip geçen kervanlar burayı kiralarlar. Belki de burada bir hafta

hayvanını, işçilerini dinlendirirler. Ücretli bir han bu tabii... Konaklar, daha sonra da yolarına devam ederlerdi.

Bezirgân bir gün akşam saatinde bu Toprakkale'deki hana geldi. Yolu ve kervanı durdurdu, hancıyı çağırdı.

Hancının ismine Memiş Koca diyorlarmış. "Bak hele hancı baba, eksik halkı (= hanım, bayan) ağırlayacak hiç tek oda bir yerin var mı?" diye sordu.

"Var," dedi hancı.

"Öyleyse, her zaman olmuyor, amma bugün maalesef eksik halkı olan misafirimiz var. Bunu ağırlayacağız."

Memiş Koca, bu kız çocuğuna baktı ki, kendi kendisini harap etmiş ağlamaktan. Adeta bitmiş. Amma kaçırılmış, amma köleliğe alınıp satılacak gibi duruyor. Hancının bunu bezirgâna sorma yetkisi, hakkı yok. Sorduğu zaman icabında hancıya kötü davranabilir. Bu yüzden bezirgân hancıyı öldürtebilir bile.

"Hele bu kız ayrı bir yere konulduğu zaman, fırsat bu fırsat deyip sorulur," dedi hancı.

Gereken devrin hizmetleri ne ise, Müşür Paşa dedi ki, "Hancı baba, burada bizim işçilerin içinde aile yok ki, bununla ilgilensin. Sen yaşlı insansın, bu kıza sor, sual et bakalım, biz bu kıza ne yediririz, ne içerebiliriz? Aldığımız yerden buraya kadar bu kıızı ne yedirebildik, ne içirebildik! Yemiyor, içmiyor. Sen sor, sual et bakalım, ne yer ne içer? Ne gerekiyorsa da, gerekeni yap. Bizim yükümüzde herşey var."

Kıza o kadar ısrar etti hancı, arkadaş, ancak kız ahraz, hiç seslenmiyor. "Yedim, yemem! Ben filanca yerin kızı, çocuğuyum," dediği de yok. Koca'nın odasının bir köşesinde yürekli (= bileğilenmiş) bir ot çapası vardı; bu çapayı eline alır. "Ulan, neresini ne yaptığının bezirgânının adamları, elin kız çocuğunu zorla kaçırırsınız, dili boğazına akar, konuşmaz edersiniz. Ulan, sizin birinizi olsun öldürürsem, hiç olmazsa dünyada ahtım kalmaz!" diye bunlara saldırmak isteyince, kız dillenir.

"Dur, hancı baba! Senin hak bilir olduğunu anladım. Sen tek bir insansın, yaşlısın. Bunlar yüzlerce insan. Seni bir vurmaya öldürürler. Sen hiç üstüne gitme!"

"Kızım neyin nesisin?"

"Baba, sen benim nereli olduğumu, nereden geldiğimi bırak."

Parmağında bir yüzük vardı kızın, bu yüzüğü çıkardı. Hancıya dedi ki, "Bak— Bu yüzüğün içinde bir isim yazılı; ne olup, ne olmamak var. Günler geçer, günün birisinde bu hana şu yaşta, şu boyda, şu sıfatta bir oğlan gelir de, beni sana tarif ederek sormak isterse, önce adını öğreneceksin. Eğer bu yüzüğün içindeki ismi tutarsa, bu yüzüğü ona vereceksin.

Bir de bunların beni nereye götürdüğünü bilmiyorum— Şayet sen bu bezirgânın nereli olduğunu biliyorsan, benim gittiğim yeri bu gelecek gence söylersen, ben de eğer ölmezsem, bir ümitle bekleyeceğim. O ümidime kavuşursam, sana yapacağım iyiliği, bir Mevla'm, bir de ben bilirim," dedi.

"Kızım, ah o oğlan geleydi... Kızım, ben biliyorum, bunlar Kırşehir'e gidiyorlar. Bu adam asıl Kırşehirlili. Buna Müşür Paşa derler. Ben bütün bezirgânların adını biliyorum, amma elimden bir şey gelmiyor."

Bezirgân orada birkaç gün kaldı ve misafir olduysa da, istirahat süresi sonunda bitti. Bezirgân kervanını yükletti, çekti gitti. Bezirgân gitsin, biz Öksüz Ali'nin düğündeki yemek yemesine ve son hizmetine gelelim.

Herkes düğüne gelen misafirlerin yemeğini vermek, ağırlamak telâşındayken, Öksüz'ün kız aklına düştü. Aklına düşmesiyle sofrada bulabildiği kuru ekmeğe, çörek ne varsa, "Bir çaput verin de, bunları çıkın edip, götüreyim," demeye fırsat kalmadan, hazırda olanları koynuna, koltuğuna, cebine koymasıyla, "Ulan, herhalde yol bu taraftaydı," deyip fırladı.

Hava kararıyordu (= hava kararıyordu). "Kararırsa kızı bulamam," diye koşturdu. Yarı karanlıkta mezarlığın dört tarafını gezdi ki arkadaş, kimse yok! Acaba mezarlığın o tarafında mıydı, bu tarafında mıydı diye mezarlığın içinin dört tarafını da gezdi, amma ortada hiç kimse yok.

"Eyvaah! Ulan deli kafa, senin kaderin olsaydı; ya anan sağ kalırdı, ya baban sağ kalırdı. Senin şansın olsaydı, emminin hanımı seni koyun çobanı etmezdi. Koyun çobanlığına da razı olduk. Çınarın dibine dahi sığmadık. Demek ki, bizim emminin hanımı, benim o çiftlikte dahi durmama razı olmadı. Kızını bana bir tuzak olarak gönderdi, kızım ancak seninle uzaklaşır bu. Ekmeğiniz tükendi miydi, bunu bir yere ekmeğe sal. Atın var altında, ata bin geri kaç dedi. Bu kız mutlaka da gerisin geri Mısır'a kaçtı gitti atı ilen. Benim de hiç olmazsa mesleğim var. Koyun gütmesini öğrendik. Koyun hastalanırsa, ottan çöpten ilaç yapıp içirmeyi öğrendik. Malı olana gider yalvarırım. Çoban olarak burada dururuz. Zaten yıllık ücret istemiyorum, yeter ki, karnımı doyur, sırtıma bak derim. 'O bağ olmazsa, bu bağ olur'. Azığım da var bir iki günlük..."

Öksüz, mezarlığın içinde euzu besmele çekti. Mezar taşının birinin dibine, "Şu arkadaş misafir olayım!" diyerek yattı, uyudu. "Arkadaş, düğünde yemeği çok mu yedik?"

Ne yaptıysa Öksüz bir susadı, bir susadı. İçi yanıyor, suyun nerede olduğu belirsiz.

Rüyasında gelindi. Yaşlı, sakallı, ihtiyar birisi, "Oğlum, sendeki telâş ne?" dedi.

Öksüz su arıyor, su yok. "Emmi, ben düğüne gittim idi. Düğünde yemeği mi çok yedim, ne yaptysam; susuzluktan bittim arkadaş. Su arıyorum. Lakin yakın memlekette su yok!"

"Evladım, bu memlekette her aradığın yerde su bulunmaz," dedi. "Fakat madem o kadar çok susamışsın, benim sırtımda bir tuluk galazım var. Susarım ya da namaz saati abdest alırım diye hep su bulundururum. Bunu sana vereyim de az iç, amma tüketme hepsini," dedi.

Öksüz sevindi. Keçi veya emlik derisinden özel yapılmış, dikilmiş, suyu kaçırmaz, âlete tuluk galazı derlerdi.

Öksüz bundan içti doyana kadar. "İç çocuğum!" dedi.

"Tüketirim emmi," dedi.

"İstersen tüket! Sen doyana kadar iç," dedi.

Öksüz içti de içti arkadaş, suyun tükendiği yok...

Sonunda doydular. "Oğlum, yeter çocuğum," dedi. Elinden tuluk galazını aldı. Gözünü açtı ki arkadaş; ne ihtiyar var, ne de tuluk galazı var. "Ulan, ben hayratlanıyor muyum (= karabasana mı uğruyorum)? Mezardan hortlak çıkar derlerdi, acaba hortlak mı çıktı, ne oldu?"

Harareti uykusunda daha fazla artmış, amma susuzluk harareti hiç değildi bu. "Ah, emmim kızı," diyordu. "Yandım Döndü'm!" diyordu.

Döndü'nün içtiği aşk şerbetini, Öksüz de bu mezar taşının dibinde içti. İbililer ötmeye başladı. Bir kuş türü vardır ismi ibilidir. Bunun olduğu bölgede gün ışıırken siftah o öter. Bunlar ötmeye başladı. Gün ışıdı. Işıdığını hissetti Öksüz.

Öksüz memleketten, koyundan, emmiden, babadan herşeyden vazgeçti. "Ah, dünya gözüyle şu kızı bir daha bulup göreydim. Sonra ölsem de gam yemem," diyordu.

Âhı had safhaya çıktı. "Bulamam artık, yaya kaldım. Nereye gitti kim-bilir? Kendime teselli olsun diye— Yav, bizim emmi kızı çınarın dibinde bana türkü öğretmeye başlamıştı. Hele bakalım, acaba beceremem mi? Bari kendime bir teselli vereyim," dedi.

Öksüz elini kulağına koydu, mezartaşının yanına vardı. Bakalım nasıl söyler, ne der:

[No: 4]

Uzun uzun yatan hece taşları

Size derim, size din gardaşları

Bir Allah'a kaldı Öksüz 'ümün işleri

Küçük yaşta öksüz kalan ağılama

*Bir Allah'a kaldı Öksüz 'ümün işleri
Küçük yaşta öksüz kalan ağlama*

*Çeşmeler yaptırdım suyun içmeye
Köprüler yaptırdım konup göçmeye
Çok emek sarfettim alıp kaçmaya
Küçük yaşta öksüz kalan ağlama*

*Çok emek sarfettim alıp kaçmaya
Küçük yaşta öksüz kalan ağlama*

*N'olurum da Öksüz Ali 'm, n 'olurum
İflah olmam ben bu dertten ölürüm
Kaybettim Döndü'yü nasıl bulurum
Küçük yaşta öksüz kalan ağlama*

*Kaybettim Döndü'yü nasıl bulurum
Küçük yaşta öksüz kalan ağlama*

Öksüz bu üç dörtlüğü söyleyene kadar hava birazcık ışıdı. "Yav, büsbüyük atın izi belli olur şu kumda, şu çölde. Şuna bir bakayım bakalım; kız geri mi kaçmış, yoksa başka bir yere mi gitmiş? Yoksa kaçırılmış mı?"

Öksüz yola baktı ki, onlarca iz gelmiş geçmiş. Fakat izin hiçbirinin yönü, geldiği tarafa değil, hepsi ileriye doğru gitmiş. "Ha, demek ki bizim emmi kızını buradan biri kaçırıp almış. Ben bu izi takip edeyim, bakayım bu iz nereye kadar gidiyor."

Öksüz'ün o evvelki acıkması susaması kalmadı. Öksüz'ün gözünü yummasına, uyumasına da gerek kalmadı, çünkü Döndü gözüne görünüyordu.

Günün birisinde, ikinci vakti, yolu onu Toprakkale'deki bahsettiğimiz hana getirdi. Kızdan ayrıldığı yer, Suudi Arabistan bölgesinde Hama diye bir şehirdi. "Buranın söz sahibi kim, sakalını öptüğüm amcam!" diye birisine sordu.

"Ne yapacaksın çocuğum?" dedi bu sakallı hemencecik.

"Yav emmi, çok uzun geceler geçti. Bir kız kaybettim, amma bu yola geldi, amma başka yere gitti, bilmiyorum. Böyle bir kızın birinin elinde veya kendi kendine buralardan gelip geçtiğini hiç gördünüz mü, duydu mu?"

"Hancı zaten unutmuştu o kızın ağırlandığını, ağladığını— Ulan, bu çocuk bunu sorunca hatırladı. Çocuk çok teze, sırtındaki bir gömlek bir don deniliyor o zaman, sırtındaki beylik elbisesini mezarlıktan ayrılır ayrılmaz çıkarıp attıydı zaten. Önceki misafiri aklına geldi Memiş Koca isimli hancının arkadaşı.

Koca'nın o zaman eline aldığı o bahsettiğimiz çapa hâlâ oradaydı. Çapayı saz yaptı oturdu olduğu yere. Bakalım bu soru soran oğlana ne diyecek:

[No: 5]

(Yavrum) Bir Bezirgan geldi Gavur Dağın 'dan

Üçü arkasında, biri önünde

(Ah) İkindinden sonra (idi) akşam çağında (Öyle)

Bir kız beni burdan yaktı da gitti, (gitti oy)

(Ah) İkindinden sonra (idi) akşam çağında (Öyle)

Bir kız beni burdan yaktı da gitti, (gitti oy)

Öksüz Ali:

(Aman) Hancı baba o kız attan indi mi

(Ah) içip sularını da içip kandı mı

(Ulan) Sormadın mı kızın adı Döndü mü

Daha dönüp dönüp sormadınız mı

Sormadın mı kızın adı Döndü mü

(Emmim) Daha dönüp dönüp sormadınız mı

(Yavrum) Bilmiyom ki ne hâl vardı başında

Cevahir taşı takılıydı döşünde

(Of) On üçüneren daha on beş yaşında

Öyle bir kız beni yakıp da geçti

Daha taze on üç on beş yaşında

Öyle bir kız beni yaktı da gitti

Öksüz gene bir soru soracaktı, amma Koca buna meydan vermedi. "Yav oğlum, emmini köklü bir âşık mı sanıyorsun? Bana dilden sorsana sen. Ne derdin var, desene necisin?"

"Emmi, ben memleketimi, adımlı, sanımı diyemem— Demeye gücüm yok. Yav, sen bu yaşta, bu boyda bir kızı ne zaman gördün?"

Dedi ki oğlum, "Öyle tahmin ediyorum ki, kırk gün oldu o kız buradan geceli. Adın ne senin?"

"Adım Ali. Parmağındaki yüzüğü çıkardı, benim okumam yazmam yok! Şu yüzüğü oku bakalım."

Öksüz yüzüğün içini okudu ki, Öksüz Ali yazıyor. "Emmi, bu yüzük aradığım kızın yüzüğü. Bu yüzüğün benzeri bak benim parmağımda. Bizi birbirimize nişanladıkları zaman, memleketimizdeki örf ve âdete göre kızdaki yüzükte benim adım, bendekinde de onun adı olur... Ne olur, kimler götürdü biliyor musunuz?"

Hancı, "Oğlum, Kırşehirli Müşir Paşa isminde biri götürdü. Bu adam alım satımcı. Lakin amma Kırşehir'de duraklar, amma daha uzak yere gider, ben burasını bilmem. Kırk gün önce, 3-5 gün burada istirahat ettiler. Kız da ağlayıp sızlıyordu. Bir şey yedirip içemedik. Aldılar götürdüler. Gitmek istersen çocuğum, buradan yönünü Aladağlar'a döneceksin. Sana yol tarif edeyim. Bir yolda, yolakta insandan, çiftçiden, avcıdan birisini görürsen sorarsın. Sormayan insan yolunu yönünü bulamaz... Bozgedik isimli bir dağdan aşman gerekiyor. Sonra da Karserpinti ismindeki dağdan gitmen gerekiyor senin."

Bugünkü Aladağ isimli ilçenin adı o tarihte Karserpinti imiş. Hancı anlatmayı sürdürdü. "Oğlum oradan ötesini ben de bilmiyorum, Oradan ötesini de başka insanlara sorabilirsin," dedi.

"Hancı baba, bu dünyada olmadık şey yok! Şayet Yüce Mevlam bana bu ömrü sağ verir de, ben de memleketime gelir de Döndü'me kavuşursam, sana uğramaya söz veriyorum. Yüce Mevlam şahit olsun," dedi yüzüğü aldı.

Hancı buna bir miktar da azık verdi yol için. Öksüz buradan devam etti Kırşehir'e doğru...

Öksüz yol almaya başlasın. O gitsin... Biz dönelim giden kervancıya. Kervancı atlı, Öksüz yaya gidiyorlar.

Kervancı yollarda oyalanmadı, geceyi gündüzüne kattı. Kırşehir memleketine vardı. Kırşehir'e vardığı anda hizmetçilerine, adamlarına dedi ki, "Arkadaşlar, alım satım pazarı açılması yasaktır. Daha önemli bir işimiz var... Düğün hazırlığı yapılacak, düğün başlatacağım," dedi. "Sizler yakın memleketlere tellâl, haberci gönderin. At koşusu da yapacağım."

O dönemde at koşusu, köyler ve şehirler arasında bugünkü gibi hâlen vardı. Çok iddialı yarışlar olurdu. At meraklıları, Müşir Paşa'nın mevkisine geldiler. Paşaya dediler ki,

"Beyim, kimse kendi atına binmiyor. Attan düşme olabilir, attan düşen de sakat kalabilir. Yav, herkesin at binicisi var, sen kimi bindiriyorsun?"

O dedi ki, "Bu atı ben yolda buldum. Bu ata binici hile yapabilir. Karşı at sahiplerinden rüşvet yiyebilir. Bu ata ben kendim bineceğim," dedi. Binme diye ısrar eden olduysa da onları dinlemedi.

Bu at yarışında Müşür kendi atına bindi. Bu at da, kızın bindiği at idi. Kızın bindiği bu at da Mısır Beyi'nin atıydı, babasının atıyla çıktıydı yola.

Koşu başladı, Müşür hemen attan düştü. Yarış başka, yolda yavaş yavaş gitmek başka. Yarış atına her binici binedebilir binemeye de bilir...

"Müşür attan düştü, yetişin bakalım."

Yetiştiler. Müşür'ün boynunu mu, yoksa beli mi kırıldı? Müşür'ün bir yerinde arıza vardı. Bugünkü tıp değil ki, bu adamın filmini çektiresin, gereken ameliyat yapabilesin. O devirin tıbbi köylerdeki bazı lokmanlardan ibaret.

Bu Müşür'ün herhalde boynu kırılmıştı, Müşür'e birkaç gün ilaç uyguladılar. Bilinci yerinde, amma ayağa kalkamıyordu.

Müşür dedi ki, "Arkadaşlar, düğün geleneğimize göre, bizim beylerin düğünü kırk gece-kırk gündüz sürer. Kırk güne kadar ben iyileşirim. Siz kırk davulcu, kırk da zurnacı temin edin ve düğünü başlatın."

Yolda bulunduğu kızını kendi evinin özel odasına koydurdu, yanına da hizmetçi verdirdi. Kızın hizmetini o hizmetçi yapar, amma kıza da hiçbir Allah'ın kulu nerelisin diye sorup, filan yerliyim diye cevap alamazdı.

Günler geçmeye başladı. Kırk gün yaklaştı arkadaş, Müşür iyileşmiyordu. Kırkıncı gün yaklaştı, geriye sadece bir gün kaldı. Kızdan, Müşür'e bir nâme geldi. Kız, Müşür'e namede diyor ki, "Sen Müşür Paşa'ysan, ben de Mısır Beyi'nin kızıyım. Benim bildiğim kadarıyla bu kırk günlük düğün sana layıksa; bir kız çocuğunun da kendi evinde kına gecesi olmaz mı hiç..." "Maalesef baba evini bulamayacağımıza göre, eğer düğünü kırk gün de benim için uzatırsan, belki seninle evlenme ihtimalim olabilir. Uzatmazsan intihar edeceğim. Yanıma hiçbir şey koymasın, üzerimdeki elbiseleri ip yapacağım ve kendimi boğup öldüreğim. Sana yâr olmayacağım."

Böyle bir yazı yazar. "Ulan, bu avrat inadı kötü olur. Müşür, güvendiği adamlarını çağırırdı. Kızın süre istemesinden hiç bahsetmedi. Dedi ki, "Arkadaşlar, ben iyileşemedim. Kıza söyleyin, kız o odadan benim odama gelecek. Araya perde çekilecek, perdenin öbür tarafında kız, diğer tarafında ben kalacağım. Kırk gün de kız için düğün çaldıracağım. Kıza deyin bakalım, bu teklifi kabul edecek mi?"

Kıza vardılar dediler ki, "Müşür Paşa, o odadan benim odama gelecek, araya perde çekilecek, fakat kırk gün daha düğün çaldıracağım diyor. Ne dersin?"

"Hay hay!" dedi kız, "Kabul ederim."

Kızı aldılar Müşür'ün kaldığı odaya koydular. Ortaya perde çekildi. Hizmetçisi odada devamlı duruyordu.

İkinci kırk gün başladı. Zaten Çukurova bölgesinde seksen gün düğün çalınırsa, ilkbahar ayındaysan dut da yeter, fakirler için açlık olmaz. O zamanın fakirleri için o devirde düğünün ikinci kırk günlük kısmı başladı. Herkes gündüz düğündeydi, yemeğini yiyordu. Fakir fukara ya da işi varsa işine giderdi.

Düğün devam etsin biz gelelim şimdi geri Öksüz'ün yolculuğuna. Öksüz'e Toprakkale'den Toros dağları tarif olundu. Toprakkale ile Toros dağlarının arasında nice dağlar, tepeler, dereler, arada ırmaklar var. Ceyhan, Seyhan var. Bu ırmaklardan nasıl geçer ne yapar?

Öksüz bu ırmağın birisini geçti. Bu ırmak da Ceyhan ırmağıydı, fakat bir süre sonra Seyhan'ın da karşısına çıkacağını bilmiyordu.

Öksüz bir gün Toros dağlarının bir yörebine (= yamacına), ufuk tepesinin başına çıktı ki arkadaş, malcılar yaylaya göçmüş, ilkbahar ayları koyun sürüleri yayılıyor. Açlıktan, sırtının çıplaklığından perişan oldu. O sırtındaki gömlek yırtıldı çalıdan çöpten.

"Ey Öksüz'üm! Ne kadar koşursan koştur, yaya olarak bu kıza yetişmen zor. Kavuşmamız Mevla'ya kaldı. Ben şu çadırlara gideyim de, eğer birisine kendimi kabul ettirebilirim, bu adama koyun çobanı durayım."

Öksüz kızın arkasından gitmekten vazgeçti, döndü çadırların içine. Beriden vardı yaşlı bir adam oturuyor. "Selâmünaleyküm," dedi.

"Aleykümselam."

İhtiyar ev sahibi, tepeden tırnağa Öksüz'e baktı ki, yeryüzünde iki sefil oğlan varsa birisi bu. Bu kadar rezil bir çocuk, tazecik, sırtı başı yırtılmış, ayıp yerleri gözüktüyor— Acıdı adamcağız. "Necisin oğlum? Nereden geldin, nereye gidersin sen?"

"Amca, memleketimi sorma, adım sor."

"Adın ne oğlum?"

"Adım Öksüz Ali. Sefil Ali de diyorlar," dedi. "Fakat kendi memleketimi sorma dememdeki sebep; anasını, babasını tanımayan bir çocuk camiye atılır, camiden evlatlığa alınırsa, kimden öğrenebilir ki memleketini? Biri dedi ki Andırınlısın, biri dedi ki Maraşlısın, biri dedi ki Kayserilisin— Bir türlü tam mevkiimi, memleketimi öğrenemedim. Beni evlatlığa alan adama da anlaşımadık nasıl olduysa... Adamın koyununu

güdüyordum. Adam da beni s.ktir etti, kovdu kapısından. Aralığa düştüm. Beni bir bezirgân kandırdı. Çukurova'da malcı çok olur dedi. Heyle olsa, bir malcı kapısı bulursun, boğaz tokluğuna koyun güdersin dedi. Getirdi beni Çukurova'ya koyverdi. Çukurova'da malcı kalmamış, yaylaya göçmüş. Ben de bu dağa tahminen geldim. Eğer şu çadırlara çoban ihtiyacı varsa, Allah rızası için çoban tutarlarsa, para pul bir şey istemiyorum. Sadece sırtıma bir şey alacak, boğazımı besleyecek bir şeye razıyım. Koyun gütmemi de, bir hafta denesinler, beğenmezlerse s.ktir edip kovsunlar."

"Dur bakayım," dedi, "Benim karı gelsin de— Koyunun önüne gittiydi. Onunla bir görüşelim."

Karı geldi, karıya dedi ki, "Karı, Cenabı Allah bize hazır lokma gönderdi. Bak bakalım, şu çocuğun boyunu poşunu beğendin mi?"

"Neciymiş bu çocuk?"

"Bu çocuk, işte bundan bundan ibaret! Aralıkta kalmış, öksüz yetimin birisi, durumu da onu gösteriyor," dedi. "Bu çocuğun anası babası olsaydı bu rezillikte olmazdı."

"Koca, birkaç gün deneyelim bakalım. Öksüzler densiz olur," dedi karı. "Hele oğlum sen karnını doyur ve şu kuzudan başla bakalım gütmeye."

Öksüz bir iki gün kuzu güttü.

"Gütmesi iyi arkadaş. Hele koyuna salalım bakalım?"

Koyuna saldılar bunu. Karı, satın (= bakracı) aldı, koyun sağmaya vardı ki, süt her günden yüzde elli fazlalaşmış. Karının da dikkatini çekti. "Biz yıllardır malcıyız, böyle bir süt artışı görmedik." Üç gün, beş gün bunu denedi ki arkadaş, Öksüz'ün güttüğü koyunun sütü farklı.

Kocasına, Öksüz'den habersiz dedi ki, "Koca durma, Karserpinti'ye, çarşıya git. Bu çobanın sırtına herşeyini, giyeceğini al, kepeneğini al— Bunu rezil etmeyelim. Kendisine de söyle, kabul ederse bunu evlatlığa alalım. Bizim oğlumuz yok, çocuğumuz yok..."

Maalesef onun da çocuğu olmuyormuş. Öksüz'e bu teklifi yaptılar.

Öksüz dedi ki, "Siz benden memnunsanız, ben sizden daha memnunum. Siz kabul ederseniz, ben seve seve kabul ederim, sizleri analığa babalığa!"

Gitti adamcağız Karserpinti'den Öksüz'e kıyafetini aldı, kepeneği aldı, ayağına postal aldı. Öksüz bunları giydi ki, Öksüz'e yol dayanır mı? Öksüz üç gün, beş gün sürmez. Koyunları bir dağ yörebine götürdü, yaydı. Birazcık karnı doyunca, koyunları geri ev istikametine dönderdi. Öksüz buradan ver elini, eski tergediği yoluna devam etti. Karnı doyunca da aklına geldi kızını aramak.

Birazcık öğrendi o dağların isimlerini; işte şu dağa Bozdağ derler, işte çıktın mı o Bozdağ'ın başına, öte yüzden bir ırmak akar, ismi Seyhan'dır. O ırmak her yerden geçit vermez. Öbür gün diğer yaylaya geçmem gerekir, yani Kayseri tarafına. Burada dar bir geçit var, işte bu dar geçitten geçeceksin diye...

Bozdağ denilen dağın üstüne çıktı ki arkadaşı, oradan çok yerler gözükyor. Öbür tarafa doğru dağlık, tepelik, düzlük. "Ey Öksüz'üm, acaba Toprakkale'deki hancının Kırşehir dediği yer, bu gözüken yerler mi ola?" diye aklına geldi.

Oturdu bir taşın üstüne Öksüz, bakalım el kulakta neler söylesin:

[No: 6]

(Ah) Kurbanım Bozgedik başına çıktım

(Amanın) Boz bulanık seller gibi (çağlayıp) coştum

Kırşehir elinin yoluna baktım

Seyran ettim dost gittiğin yollara

Kırşehir elinin yoluna baktım

Seyran ettim dost gittiğin yollara

Göreydim emmim kızını ölmeden

Sırtındaki mavi şalı solmadan

(Of) Bir bezirgân almış gitmiş görmeden

Şimdi düşürdüler, dilden dillere

(Of) Bir bezirgân almış gitmiş görmeden

Şimdi düşürdüler, dilden dillere

Sevda nedir bilmez imiş bazısı

İçerimden hiç çıkmıyor sızısı

Sefil Öksüz 'ümün emmisi kızı

Seni düşürdüler yoldan yollara

Sefil Öksüz 'ümün emmisi kızı

Seni düşürdüler yoldan yollara

Öksüz bu dörtlükleri söyledikten sonra, "Hele şu yola koyulalım bakalım," dedi. Öksüz buradan yola koyuldu.

Sözde geç, zamanda erken diyelim. Günün birisinde, şehir misali bir yere yaklaştı, amma buranın adını bilmiyordu. Yolun kıyısında bir yaşlı denk geldi, buna sordu. "Emmi, buraya ne derler, neresi burası?"

"Oğlum buranın adı anlı şanlı Kırşehir."

"Yaa!" Öksüz Toprakkale'yi hayalledi. Toprakkale'deki hancının, "Kırşehirliydi senin aradığın kızı götüren," sözünü hatırladı. "Demek ki burası Kırşehir, amma acaba bizim emmi kızı burada mı, yoksa bezirgân aldı başka yerlere köleliğe mi sattı? Kime, hangi birine sattı," kafasına bu takılıyordu. Hem de yoluna devam ediyordu.

Dinledi ki, Hama şehrindeki o köydeki düğün gibi, burada da davullar ötüyor. Burada çok, orada böyle değildi. Orada davullar azdı, buradaki davulun sesi çok fazla geliyordu.

Acaba bu memleketin düğünlerinin hepsini bir araya mı getirdiler? Hepsi bir gün, bir pazarda, bir günde mi oluyor? Bu kadar davul neyin nesi, diye düşündü.

Yola devam ediyordu. Bir adam buna, "Dur bakalım arkadaş!" dedi. Öksüz kafasını kaldırdı ki, sefil bir adam. En önde sözümona bir merkep, merkepte iki sandık yüklü, karşıdan beri çekmiş geliyor. "Nereden gelip, nereye gidiyorsun oğlum sen?"

"Emmi, ben garibim," dedi.

"Garipsin, amma nerenin garibisin."

"Ulan, adım, adresimi desem olmaz," diye düşündü. O anda derhal koyun çobanı olarak durduğu yerdeki prensip aklına geldi, o durumu anlattı. "İşte ben camiye atılmışım. Camiden evlatlık alınmışım. Bundan dolayı memleketimi bilemiyorum."

"Ne yaparsın, nereden gelip gidersin?"

"Bulabilirsem bir malcı arayacağım, çoban durucuyum."

"Oğlum, seninki çoban durmacılık, seninki malcı aramacılık değil! Senin içinde söyleyemediğin sözün var. Emmin de bu memleketin sefili, emmin de anasını babasını bilmez, emmin de camiye atılmış, cami çocuğu denilir ona da... Emmin de bu Kırşehir'in naharcısı," dedi. "Bugün de hanıma yalvardım, n'olur şu malı sen güttü, ben de iki sandık üzüm alayım, belki düğünde satarız. Beş, on kuruş kâr yaparsak, bir ihtiyacımıza veririm, dedim. Düğüne üzüm satmaya gidiyorum. Yoksa senin gözün de, bizim dağdaki karının güttüğü malda mı?" dedi.

"Yok, emmi ya! Benim hırsızlık ilen, mırsızlık ilen ne işim var? Benim sefilliğim bana yetiyor."

"Sefil olan derdini söyler ki, derman bulsun. Sen şu esas derdini de bakalım... Sen hırsızlık yapma amacıyla mı geziyorsun, gerçekten sefil misin? Sen bu memlekette

değilsin çocuğum," dedi. "Çünkü surat, sıhhat olarak bu tarafın çoluk çocuğuna benzemiyorsun."

Dedi ki, "Emmi, senin sütüne vicdanına atıyorum. Beni öldürtürsen de sen öldürtürsün, öldürtmezsen de sen öldürtmezsin. Ben Mısır'daki Mısır hükümet beyinin yeğeniyim. Durum bundan bundan ibaret— Elimden bir kız aldı kaçtılar. O da Kırşehirli Müşür Paşa'dır, diye bir söz aldım bir yerlerden... Benim derdim bu," dedi.

"Ohhoo! Bre çocuğum. Kız da seni seviyor mu peki? Gönüllü mü kaçırdın, zorlamı?"

"Yav, gönüllü olup olmadığını kıza sormak gerekiyor. Onu da kime sordurayım, nerede olduğunu nereden bileyim."

"Çocuğum, ben hayır yapmayı severim. Ben de yetim olduğum için burada ünlü şanlı Çatal Pınar isminde bir Pınar vardır. Bu Çatalpınar'ın başına git, seni götürüyüm oraya bırakayım ben. Ben de kız evine giderim. Duyuyorsan davul çok ötüyor. Zaten başka yere gitmem. Kız evinde, bu kıza senin geldiğini kimseye çaktırmadan haber verebilirim veririm. Veremezsem de, demek ki benim çerçiciliğim hiç imiş," dedi.

Gene dedi ki, "Emmi, seni Allah ilen başbaşa bırakıyorum. Müşür'e veya yetkiliye böyle bir oğlan geldi, kız arıyormuş falan dersin, beni bulurlar ve öldürürler."

Çerçi ilen Öksüz ayrıldılar. Ayrılırken koca tembih etti: "Sakın Çatalpınar'ın başından ayrılma, burayı bırakma. Bak, ya ben veya kız gelmeyince, sakın buraya bırakma ha! Ben adres olarak burayı veririm."

Çerçi ilen ayrıldılar. Çerçi, kız evinin kapısına vardı. Eşeğini bir yere bağladı. Üzüm sandığının birisini bir kıyıya koydu, birisini de omzuna aldı. Kızın yanı o memleketin avradı ilen dolu. Komşuluktan bir kız şimdi gelin olsun, mutlaka öbür bayanlar bunun yüzünün örtüsünü açıp bakalım derler. "Güzel mi, çirkin mi, neci?" diye.

O tarihte gene bu mevcutmuş. O memleketin avratları duyuyorlar ki, "Müşür Paşa şöyle güzel, böyle güzel, bir kız getirmiş. Ama bu kız eline kına yaktırmamış," lâfını duyuyorlar.

Günlük kına tepsisi yapılır, kızın önüne getirirler. Kırk gün kına vurma adetleri varmış o tarihlerde, ama ne yazık ki, kız elini açıp da kına vurdurmaz. Çerçi baba, "Burada üzümü erkekler ayıpsır, yemez. Bu üzümü satabilirim çocuklara satarım. Çocuklar durmaz, ana üzüm yiyeceğim der. Anası durduramadı mı, çocuğa üzüm almak zorunda kalır," düşüncesiyle bu avratlar grubunun içine girdi.

"Üzümcü geldi," diye duyurdu ve bir köşeye sokuldu. Üzümcüye garandılar (= azarladılar). "Nereden geldin, gelmez olasıca, çocukların durduğu yok! Paramız yok, babası da burada yok," diyerek.

İçinden adamın biri dedi ki, "Ben bu üzümçüyü kaçırmamasını biliyorum."

"Heyle (= nasıl) kaçırırsın?"

"Siz onun yakasını tutun. O bir çerçi— Çerçiler tecrübeli olur, her kapıya uğrar. O çerçi gelsin şuraya bir türkü çağırın, şu kızın gönlü olsun. Eline kınayı yaksın, o çerçinin bir yıllık kazanacağını Müşür Paşa'dan alacağım, kendine bahşiş olarak vereceğim."

Çerçi çabucak, "Ben türkü bilmiyorum," dedi, "Ben giderim arkadaşı."

O avrat yapıştı buna. "Seni bu şey ile koy vermem! Gel bakalım orta yere."

"Etme eyleme," dediyse de, çeke çeke bunu orta yerdeki kına tepsisinin kenarına getirdiler.

Çocuklar üzümü kapıştı. Çerçinin üzümde gözü yok, amma söz verdi sefil oğlana. Kıza söyleyecek kendisinin geldiğini, ama nasıl söyler elin günün içinde?"

Çerçiye avratlar dedi ki, "Bu fırsat bir daha eline geçmez. Belki de hanım kız, senin rezilliğine acır yav, bir iki kına türküsü söyle... Eğer gelin eline kına yaktırırsa, sana bol bahşiş var bizim Müşür Paşa'dan."

"Yav, dedemden bir türkü öğrenmişim— Kına türküsü. Yalnız o hanım kız tılasımın (= tılsımın) tutması için tepsinin bir köşesine eliyle degecek. Bir köşesine de benim değmem gerekiyor ki, benim söylediğim türküden etkilenip, kınaya gönlü olup yaksın.

Kıza ısrar ettiler. Kız gelmiyeci, amma acaba ne deyici diye tepsiye yaklaştı. Bizim çerçi eli kulağına koydu, bakalım kıza ne diyecek:

[No: 7]

Yetti m 'ola da Şam elinin hurması

(Ah) Gitti m 'ola (da güzel) ela gözün sürmesi

Mısır'ın Bağdat'ın telli turnası

Gelir yârin selâmi, selâmi

Kaldı eğlenme, eğlenip kalma

Mısır'ın Bağdat'ın telli turnası

Gelir yârin selâmi, selâmi

Kaldı eğlenme, eğlenip kalma

*Açtı m 'ola Şameli 'nin gülleri
(Ah) Kırılısaydı siyacından dalları
Boğum boğum kınalasa elleri
Yarım selâm saldı mı, saldı mı
Yavrum eğlenme, eğlenip kalma*

*Boğum boğum kınalasa elleri
Gelir yârin selâmı selâmı
Yavrum eğlenme eğlenip kalma*

*Üzümcü (emmim) burada kaldı avara
Sizin işinizi (gayri) Mevlam onara
Öksüz Ali imiş geldi pınara
Gelir yârin selâmı, selâmı
Sakın eğlenme, eğlenip kalma*

*Öksüz Ali (imiş de amanın yar yar) geldi Çatal Pınar'a
Gelir yârin selâmı selâmı
Sakın eğlenme, eğlenip kalma*

Kız, "Öksüz Ali'ymiş geldi Çatalpınar'a," sözünü duyar duymaz, kına hamurunun içine elini dirseğine kadar soktu, geri çıkardı. "Bu dağın sefili ilen kafa buluyorsunuz. Bu türkü bilemez, beceremez, çalamaz, düşüncesiyle bununla kafa bulup; kızın gönlü olursa, bahşış alacakmışsınız hani— Alın bakalım dedi.

Alkışladılar. Kızın gönlü oldu, kollar kınalandı. Çerçi bu kargaşada üzüm sandığına baktı ki, heltisi (= çirtimi) bile kalmamış.

"Benim başıma bunu mu getirecektiniz? Ben bunu halden borç aldıydım. Bu avratların işi böyle olur?" diyerek kapıyı çıktı. Hemen eşeğin yanına vardı. "Ulan, ne olur olmaz, birisi neden türkü çağırdın? Öksüz Ali'nin lâfını neden ediyorsun derler, beni zora çekerler," korkusundan, öteki sandığı da ellemedi. Eşekte de namussuz inadı olur, biraz çekmeyle yürümez arkadaş. Çekti mekdi olmadı, eşeği önüne kattı, verdi sopayı buna.

Kızcağız, "Bak hele, hani o dağın sefiline bahşış verecektiniz? Müşür Paşa'dan aldınız, verdiniz mi?" dedi.

Kızlar, "Bize ne canım, Müşür yoksa sen varsın," dediler. "Sen versene bahşışini! Ha Müşür, ha sen!"

Kızın Müşür'ün malıyla, parasıyla işi yok. Kız hemen heybenin yanına gitti, heybenin, sırmasını çekti. İçinden bir altın aldı. Bir de Müşür'ün bir takısı vardı, bunu aldı, bir de entari aldı. Dışarı çıktı ki çerçi gidiyor arkadaş.

"Çerçi," diye çağırdı. Çerçi geri baktı ki, gelinlik kız. "Bacım, ben avradı sığıra saldıydım, ben köyün naharcısıyım. Şimdi geri dönen mal, birinin zararlılığına dikilir. Ben gidiyorum, ne diyorsan oradan de," diyor.

"Hele dur!"

Koştı çerçinin yanına vardı. "Çerçi diline kurbanım. Ne dedin sen? Bir Öksüz Ali lâfı geçti?"

"Anam, bir delikanlı geldi. Öksüz Ali'yim diyor, ben Mısırlıyım diyor. Burada Çatalpınar isminde tek bir pınar vardır. Vardığın zaman o avratlara sor, onlar bilir. Beni inceleme şimdi, beni zora çekerler, Öksüz'ün adını dedin derler. Söylememeye söz verdim çünkü."

O da dedi ki, "Çok sağol. Allah senden razı olsun. Şu senin harçlığın bak, bu da sana altın. Sen sefil olmasan, bu kıyafette olmazdın. Şu takı da seni ölene kadar yetecek değerde, sakın buralarda çara çakala bunu kaptırma. Bunu büyük şehirlerde sat, kendini kurtar. Şu entariyi de ben dalıma takınıp giyinemedim. Bu benim yaş kutlama hediyeimdi; bunu da götür, hanımın benim yerime giysin. Ancak senin bu müjdene bunları verebilirim bu gurbette."

Kız hemen geri avratların içine geldi. Çerçi eşeği sürdü. "Çatalpınar'a gideyim bakayım, nereye gitmiş bizim adam?"

Çatalpınar'a vardı ki, Öksüz de bir tarafa gizlenmiş her ihtimale karşı. Çerçiyi görünce çıktı. Dedi ki, "Bre kardeşim, ben de sefilim sen de sefilsin, ben alacağımı aldım. Oğlum sen de sulağı bekle. Eğer avradın uygunsa gelir, uygun değilse gelmez. Ben senin bu pınarın başında olduğunu söyledim," der ve oradan ayrılır.

Bizim gelinliğin; elli gündür, altmış gündür gönlü olmayan gelinliğin bu türküden sonra neşesi açıldı. Güler yüzlü, tatlı dilli olmaya başladı.

Herkese hoşgeldin diyor, buyur nasılsın diyor. Bu çerçiyi, olmaz olasıcaıyı neden bilemedik? Yoksa ilk günden getirirdik.

Müşür'e dediler ki, "Müjde efendim, gelinlik kızın gönlü oldu, kına yapıldı. Çay, kahve pişirmeye başladı. Çok değişiklik oldu. Yüzde yüz döndü."

"Demedim mi?" dedi Müşür. "O şimdi garipsiyor, anasını babasını arıyor. Tamam, bir iki ay geçer, daha hoş olur."

Gelinlik dedi ki orada bulunan avratlara, "Babam da bu Müşür gibi bezirgandı. Babam da bu taraflara gelir giderdi, bu Kırşehir'i bana çok methederdi. Kırşehir'de Çatalpınar isminde bir su vardır. Bu su, tahminim bazı hastalığa şifa verebilir; ben bundan kızıma götüreyim derdi. Babam bana hep su getirirdi. İsmi Çatalpınar imiş bu pınarın, var mı bilen?"

Hepsi biliyor elbette. Hepsi de gelecek pınara. "Yav, yok," dedi. "Ben bekâr olanla giderim, evli olanlarla gitmem. Herkesle gidelim desek, çok kalabalık olacak."

Aslında korkuyordu, eğer oğlan oradaysa kalabalıkta konuşamam diye.

Yine de çıktı ortaya 20-30 kişi birden, "Ben de bekârım, ben de evlenmedim," diye.

Eline gümüş bir sürahi aldı kız. Ne yazık ki, ne kadar da çabuk silmiş olsa da, kına dirseğine kadar al renk çıkarmıştı.

"Ben de önde gideyim, ben de gideyim," dedi öteki kızlar. Çatalpınar zaten yakın bir semttiydi. Çatalpınar'a kızlar sürü ile varmaya başladılar. Öksüz de bir taşın üstüne oturmuş bekliyordu. Baktı ki, kızlar geliyor sürü ile, emmisinin kızı da arada.

"Burada olduğu kesinleşti, geliyor."

Rahatladı, bulamam diye korkuyordu.

Kız beriden bakarken, Öksüz'e iyice baktı. Öksüz de ona baktı, tamam gelen Öksüz. Öksüz de dedi ki, tamam, gelen emmim kızı.

Pınardan elini yüzünü yıkadı. O kadar bakabildi Öksüz. Kız sırtını Öksüz'e çevirdi, başladı o gümüşün dışını yıkamaya. Öksüz baktı ki, kız evlenmiş, eli yüzü kınalı. Yüzüne bile baktığı yok.

"Ey Öksüz! Emminin kızı zenginini bulur da, senin gibi Öksüz'ün yüzüne mi bakar? Boşa geldim, ta o Arap çöllerinden buraya. Bileydim gelmezdim, amma ne bileyim böyle olacağını? Ben de sanıyordum ki, emmimin kızı da bana deli gibi âşık oldu da, bana o koyunları bıraktırdı, buraya kadar peşinden getirtti. Öksüz hem ağlar, hem de başlar şimdi bu kıza söylemeye:

[No: 8]

Ela gözlü benli dilber

Melül mü oldun, melül mü oldun

Seni benim sanıyordum

Elin mi oldun, elin mi oldun

Seni benim sanıyordum

Elin mi oldun, elin mi oldun

*Ellerin, kolların kınalı
Doğuştan başım belalı
Büyümüşsün gel 'nolalı
(Sen gurbette gelin mi oldun)
Gurbet elde elin mi oldun*

*Öksüz Ali 'm, ben n 'ederim
Döner gelir (gayri) Mısır 'a giderim
Babana şikâyet ederim
Gurbet elde elin mi oldun*

*Babana şikâyet ederim
Gurbet elde elin mi oldun*

Söz bitene kadar gelin kız sürahinin dışını yıkadı. Söz bitti yoluna devam etti. Öksüz baktı kaldı ardından. Öksüz kesin inandı ki, "Bu kız benden vazgeçmiş!"

Kız da birazcık sudan uzaklaşınca gümüş sürahiyi yere koydu, sağını solunu çarpmaya başladı. "Ne oldu?" dedi yandaşları.

"Yav, benim doğumgünümün birinci yıl dönümünde anamın bir hediyesi vardı, saçımı taradığım bir tarak... Bu altından tarak kayıp. Acaba ben bunu pınarda mı düşürdüm? Gideyim bakayım. Bu tarak daha benim elimden başka anamın dahi eline değmemiştir. Oradaki o adam neredeyse o almıştır. Siz şurada az beni bekleyin. Takip edin beni, ben varayım alıp geleyim."

Kız geri geldi, suya eğildi hemen ve Öksüz'e dedi ki, "Yav emmioğlu, sen kafayı mı yedin? Gurbette sen nesin, ben neyim? Ben seni açığa vermemek için yüzüne bakmadım. Sen peşimden gel, kaldığım yeri öğren. Önce kaldığım yeri öğreneceksin ki, ondan sonra ne yapabilirsen yap."

Yere eğilmiş oldu, tarağını bulmuş gibi yaptı, sonra da yürüdü. Öksüz de geride kalarak yürüdü. Kızın sözü birazcık mantığına uygun gelmişti.

Kızlar sürü ilen eve geliyorlar. Öksüz de geliyordu, amma Öksüzcağız doğuştan öyle bir şey görmediğinden, davullardan biri burada ötüyor güm güm, birisi şu tarafta ötüyor, diğeri şurada ötüyor...

"Civarda ne kadar çok düğün var," deyip, oraya ağzını ayırırken, buraya ağzını ayırırken (= aval aval bakarken); bir de baktı ki, kızların hangi virajdan köşeyi döndüğünü kaybetmiş.

Bir seyirtti. Ötekine baktı yok, berikine seyirtti, oradaydılar. Ancak hangi eve gittiğini bilemedi. "Eyvaah! Ulan Öksüz, sende akıl yok."

Öksüz kızdı kendisine, kızların hangi davulun öttüğü yere gittiğini bilemeyince. Burada dalgınlık yapıp, kızın izini kaybettiği için bir üzüldü, bir morali bozuldu... "Ulan Öksüz!

Öksüz oturdu oraya, bir yolun kıyısına, kafasını avucunun içine aldı. Öksüz bir ağlıyor ki, sanırsın babası ölmüş başında oturup ağlıyor.

O esnada bunun kafasına şöyle bir dürtten biri oldu. "Heey!"

Öksüz gözünü açiverdi ki, cellât gelmiş. Öksüz'ün eli kolu o anda yanına düştü. "Ne olur efendim, dedi, "Anan baban aşkı için, sevdiğin Mevla aşkı için, öldürme beni!"

"Ulan, ne ölüsü oğlum? Sen necisin, nereden gelip, nereye gidiyorsun? Sen bu memleketin çocuğu değilsin."

Öksüz'ün ağdı, gözünün yaşı daha da arttı korkudan. "Anan baban, olmazsa—Emmin, dayın, yakınım olmazsa— İşte böyle aralıktayım, ağlarsın.

"Nereli olduğumu, ne olduğumu bile biliyorum mu ben? Benim de bir kimim kimsem olsa, sırtımda üzerime böyle bir şey olmaz da, böyle çıplak mı gezerim?"

Bu soruyu soran adama gelelim. Bu soruyu soran adamın ismi Deli Mahmut idi. Bu Deli Mahmut da, Öksüz gibi çok sefil büyümüştü. Müşür Paşa'nın korumasıydı. Bu delilikten dolayı, korkusundan kimsenin elinden ekmek yemezdi, "Beni zehirlerler, öldürürler," diye.

Sağı solu tehdit edip, çok insanı incitiyordu. Evde yaşlı bir anası vardı, yemeğine gider orada yer, yeniden güvenliğe gelirdi.

Eve gitti, geri düğüne dönüyordu. Yolun kıyısında bunun ağladığını görüp; suratı, sıfatı da o memleket insanına benzemediği için sormak zorunda kalmıştı, onun için soruyordu.

Bu ağıta, bu oğlanın feryadına bu Deli Mahmut'un ciğeri hiç dayanamadı. Deli de tutturdu bir ağıt— Üzüldüğünden o da ağladı. "Ulan kardeşim, şu ağıtı bırak. Neyin nesisin, nereden geliyorsun, nereye gidiyordun?"

Öksüz dedi ki, "Ulan kardeşim, bir işim yok, benim bir sahibim yok. Ben günlerdir acım, aralıktayım. Mal gütmek için malcı aradım, bulamadım. Çaresizim. Benim de bir yakınım olsa, bana sahip çıkardı diye efkârlandım, ağladım."

"Kalk bakalım, kalk."

Kalkmak zorunda, çünkü ne Öksüz onun fikrini bilebiliyor, ne hangi amaçla kalk dediğini, ne de o kişi Öksüz'ün içini bilebiliyordu."

"Kalk," dedi, Öksüz kalktı. Adamın silâhı, kılıcı var. "Düş bakalım arkama."

Arkasına baktı, kapıya gelince, "Ana!" diye çağırdı.

Anası da bıkmış usanmıştı Deli Mahmut'un deliliğinden. Deli Mahmut dövüş çıkarıyor, adam öldürüyor, ceza alıyor— Öylesi bir adam.

"Ana!" diye çağırdı.

"Ne var?"

"Bir buluntu kardeş getiriyorum. İster kabul et, ister etme! Anam da olsan öldürürüm, babam da olsan öldürürüm," dedi.

Karı kapıya çıktı ki, bir sefil çocuk var orada, amma daha bu dünyada eşi yok. "Ulan Mahmut, Allah'tan kork! Senin kahrını çekemiyorum oğlum," dedi. "Benim kalkar hâlim yok; bir de bu elin sefilini getiriyorsun, bir de onun kahrını heyle çekeyim?"

"Ana bak, benim zaten bunun ağıdına içimden yandığım bana yetti. Kardeşime mukayet ol! Açım diyor, evde bulunanlarla şunun karnını doyur. Şimdi Müşür Paşa bana kızar, ben şimdi gidiyorum. Düğünde çok içki içiliyor, biliyorsun. İçkiciler birbiri ilen kavga edip, huzursuzluk çıkarıyorlar."

"Müşür Paşa kızar bana," kelimesini duyunca, "Ulan bu kişi, Müşür Paşa'ya gidiyor. Ben bunu takip etsem, kızı tam buldum demektir."

Öksüz böyle plan yaparken, Deli Mahmut dedi ki, "Ana bak, yeryüzünde benim bir can yoldaşım yok. Bu da diyor ki, yeryüzünde hiç akrabam yok. Bunu deyince ben de içimden buna ısındım ana, bunu yakandan geçireceksin. Eski gelenekmiş; ben de parmağımı keseceğim, bunun parmağını da keseceğim. Kan yalaşacağız, bununla kardeş olacağım. Buna bundan sonra kardeş gözüyle bakacağım. Ben aç duracağım, bu çocuğu aç bırakmayacağım."

Koca adam yakadan geçer mi arkadaş? Karın dolmasına sığar mı, amma Deli Mahmut sığdırıyor. Parmağını kılıca tuttu, "Uzat ulan parmağımı!" dedi.

"Parmağımı koparır, kökünden keser," diye korkuyor öteki de.

İkisinden kan çıkardı. "Yala bakalım benimkini."

Deli Mahmut'un parmağından çıkan kanı Öksüz yaladı. Öksüz'ün parnağından çıkan kanı da Deli Mahmut yaladı.

"Ev burası bak! Yorulduğun zaman, uykun geldiği zaman, buraya geleceksin. Anamı iyi öğren. Burada yeyip içeceksin, canın düğün isterse, davulun vurduğu yere

gideceksin. Necisin, nerelisin derlerse, Deli Mahmut'un kardeşiyim diyeceksin. Garibim, cami çocuğuyum, anam yok, babam yok serzenişleri bitti. Kim sorarsa sorsun, Deli Mahmut'un kardeşiyim diyeceksin. Arasınlar beni bulsunlar, bana sorsunlar, kardeşim var mı yok mu diye. Herkes biliyor bunu— Benim kardeşim, emmim, babam, kimsem yok diye. Ben şimdi gidiyorum."

Deli Mahmut yola çıktı, amma Deli Mahmut virajı geçmeden Öksüz karıyı marıyı dinlemedi hiç. Deli Mahmut'a yetiştı. "Ne oldu?"

"Kardeş, ben düğünün yolunu bilmiyorum. Seninle geleyim de öğreneyim. Yarın da dağa, çalıya, çöpe giderim. Anama odun getireyim yemek pişirecek. Canım isteyince düğüne varırım, oradan geriye gelirim."

"Uygundur," dedi.

Deli Mahmut önde, Öksüz arkasında gidiyorlardı. Yolun kıyısında Öksüz baktı ki, bir dükkânın içinde saz asılı. "Ah ulan, şimdi şu sazdan bir sazım olaydı. Bana ne geziyorsun, necisin, diyen olmaz. Bir âşık gelmiş derlerdi."

Deli Mahmut bir ara geri baktı ki, buluntu (=bulunmuş olan) genç, bir dükkâna bakıp duruyor. Hiç huylandırmadan geri geldi, acaba niye bakıyor diye. Geri geldi ki, gözünü içerideki saza dikmiş. "Bak hele, kardeşim," dedi. "Sen bundan ne anlarsın, bu sazı ne bilirsin?"

Dedi ki, "Kardeş, ben bunu bir ara çaldıydım. Valla koyununu güttüğüm adam senin için saz çalmak mı dedi, sazı kırdı. Saz çalmak beni teselli ediyor."

Sazcıya sordu, "Kaç lira bu saz?"

"Kardeşim," dedi sazıcı Deli Mahmut'a, "Bu adamın parası pulu nerede? Şunun kıyafetine bak, bu sazı alamaz."

"Oğlum, ben sana sazın fiyatını soruyorum. Bundan parasını al demiyorum, benim hesabıma yazacaksın. Ben ödeyeceğim sazı."

Deli Mahmut, "Beğendiğini al bakalım kardeşim," dedi.

Öksüz sazdan sözden bir şey anlamıyor ki iyisini alsın. Elinin beğendiği bir sazı seçti, bu sazı aldılar.

"Kardeşim, bu böyle açık olmaz. Buna bir de dervişlerin, âşıkların sazlarının dış kısmında gördüğüm gibi bir kılıf lazım."

Gittiler bir terziye, bir de kılıf diktirdiler. "Yürü bakayım. Düğün evini öğrendin. Düğünden sonra doğru anamın yanına... Burası düğün evi. İşte Müşür Paşa denilen asıl düğün sahibinin evi de burasıdır. Sen bana çok yakın durmayacaksın. Nerede geziyorsan gez; kim sana sert söz konuşur, ukalalık yaparsa bana haber vereceksin."

Ayrıldılar. Öksüz'ün kardeşe, arkadaşına, hiç kimseye ihtiyacı yoktu. Tek derdi kızdı, ama o da olmuyor. "Allah'ım, acaba kız burada mı değil mi?"

O kasavetle, yardım arayan gözlerle orada, binanın dibinde duruyordu. Bir karı geldi baktı ki, orada genç bir oğlan, elinde de saz var, orada duruyor aşağıda. Bunun yavaşça yanına yanaştı, "Necisin oğlum sen?"

"Neci oluyorum? Yav nene, türkücüyüm işte."

"Oğlum, sen kafayı mı yedin? Deli misin, benim böyle bir mesleğim olaydı burada, ayakkabı çıkan yerde, gübrelikte durmazdım. Çıkarım şu merdivenden üst kata; bizim burada bir Müşür Paşamız vardır. Yanına gelen türkücüyü, bir istek sahibini asla boş çevirmez. Mutlaka üç beş kuruş bahşiş verir. Ben olsam çıkarım yukarı, Müşür Paşa'ya üç beş türkü söylerim. Müşür Paşa'dan üç beş kuruş bahşiş alır, giderim bir kahve köşesine otururum. Çay içip keyfime bakarım... Sen kalkmış burada garip garip oturuyorsun!"

"Nerede bu Müşür?"

"Bu merdivenden çık, kapıyı çal. Gir derler... Gir dediği zaman Müşür, sen de gir."

Öksüz bu sözü değerlendireyim diye, hemen karının sözü üzerine merdivenin üst katına çıktı. O devir evler tahta yapı tabii, bugünkü gibi betonarme değil.

Kapıyı çaldı içeriden bir ses, "Gir," dedi, içeri girdi ki arkadaş, orada bir yanını yastığa dayamış bir adam var.

"Selâmünaleyküm."

"Ooo! Aleykümselam çocuk. Yav hoşgeldin, amma sen necisin, nereden geldin, buralı mısın, başka yerli misin?"

Öksüz çabucak dedi ki, "Deli Mahmut'un kardeşiyim."

"Ulan, Deli Mahmut'un kardeşi yok ki?"

"Yoktu efendim. Amma ben Deli Mahmut'un kardeşiyim. İstersen çağirttırıp sorabilirsin. Bugüne kadar anamın odununu, çöpünü, suyunu, işlerini yapayım diye beni topluma hiç getirmiyordu. Bugün de, kendisinin bile haberi yok, kaçtım da geldim," dedi.

"Onu ben Deli Mahmut'a sonradan sorarım. Nedir o elindeki?"

"Bu elimdeki saz, çalmayı öğrendim. Deli Mahmut kardeşime moral veririm, geri düğüne gelirim. Bugün de şu saz ilen gideyim dedim, işte buralara geldik."

"Hele şunu, sırtındaki çabutu çıkar bakalım... Oğlum, bu düğün benim. İsmim Müşür Paşa... Benim varlığa ihtiyacım yok, param pulum, her şeyim var. Amma ben bir yarışta attan düştüm, bir türlü de iyileşemedim. Ayağa kalkamadım. Davul zurna, âlem, alet, herşey çalınıyor; amma ben dışarı çıkıp da bu âlemden gıda alamıyorum. Bana böyle

bir oturaklı âşık gerekti, Mevlam seni saldı... Her gün geleceksin, bana bir program verip gideceksin," dedi.

Öksüz, "Ben bilemem onu paşam, onu kardeşim bilir," dedi. Kardeşimin haberi olursa, belki beni kapıya çıkarmaz."

"Valla kardeşinle ben de uğraşamıyorum oğlum," dedi, "Adı üstünde, Deli Mahmut! Amma sen bir şeyler yap, gene de bir fırsatta gel, bizi mahrum etme. Hele bugün bir başlangıç yapalım."

Tam çalmasını da bilmiyor Öksüz. Akordu var veya yok, yeter ki sesi çıksın. Öksüz şöyle oturdu. "Allah'ım, bu kız burada mı, başka yerde mi, belki de burada bir yerde olabilir. Sesimi duyabilir," düşüncesiyle bakalım ne çaldı söyledi:

[No: 9]

*(Ah) Ela gözlerini sevdiğim dilber
Sen gülünü kime sudun evvela
Ok olmuş kirpikler batır siname
N'olur kele uçlarını iyele, (n 'olur iyele)*

*Ok olmuş kirpikler batır siname
N'olur kele uçlarını iyele, (n 'olur iyele)*

*(Ah) Leyla 'nın bekçisi Mecnun 'n ben oldum
Gark oldu gemim de, deryada kaldım
Söyleyin o yâre, işte ben geldim
Ağlamasın kına yaksın ağ ele, (ağ ele)*

*(Of) Söyleyin o yâre işte ben geldim
Ağlamasın kına yaksın ağ ele, (ağ ele, of)*

"Söyleyin o yâre, işte ben geldim. Ağlamasın kına yaksın," sözleri ağzından çıkar çıkmaz— Az önce demiştik ki, arada bir perde var; zaten kız öbür tarafta, Müşür bu tarafta— Kız bu yandaki misafirlere dedi ki, "Benim hararetim yükseldi, tansiyonum çıktı."

Yanda iki su kovası vardı, hemen bunları eline aldı. Öksüz'ün yanından çıktı, ancak oradan pınara hiç gitmedi, buradan içeri girdi. Öksüz de bunu görerek, "Hımm, kız buradaymış," dedi ve devam etti:

(Ah) Pınara varmadan doldurdu suyu

*Açılmış gerdanı usuldur boyu
Sana diyom, sana aç kabadayı
Şu sallanıp gezen senin nen ola, (yürü nen ola)*

*Sana derim şana aç kabadayı
Şu sallanıp gezen senin nen ola*

*Öksüz Ali 'm avluğunda avında
Zalim düşman gaybetinde koğunda
Kırşehir elinde Müşür elinde
Ağlar gördüm bir gözleri göğ ala, (göğ ala)*

*Kırşehir elinde Müşür elinde
Ağlar gördüm bir gözleri göğ ala, (göğ ala)*

Müşür, "Belki bir çalgıcı gelir de, ona bahşiş vermem gerekir," diye yastığın altına ufak paralar koymuştu. Ondan Öksüz'e birkaç kuruş bahşiş verdi. Dedi ki, "Oğlum, hatunun benden yiğit. Serbestsin git, hatunun da verir sana beş on kuruş bahşiş.

Amma kız suya gidip geri döndükten sonra efkârı arttı, yanındaki hanımlara dedi ki, "Yav, nedir benim bu başımın belası? Bir gün değil, on gün değil; kırk gündür başımı hiç ayık bırakmıyorsunuz. Beni kendi kendime koymuyorsunuz, yanımda kimse kalmasın, herkes defolsun gitsin," dedi.

Müşür kızar diye yanında kimse kalmadı. Öksüz, perdenin öbür tarafına geçti ki, emmisi kızı ağlıyor. "Ali'm! Ali'm! Günüm bitmek üzere."

Hemen heybeyi beri çekti, ağzını açtı, "Şu yüz altını al," dedi. "Bunun birazını harcadım ben." Çünkü azıcığını çerçiye veriydi. "Şunu al, seni böyle sefil görmeyeceğim. Git şehre, sırtına başına takım elbise yaptır. Hiç ufak gezme, ufak yerde durma, git kahvede, handa, otelde yat. Yalnız düğün uzadığınan çalgıcı da yorgun, düğün hizmetçileri de yorgun. İlk akşamdan herkes yatıyor, ortalık ıssız kalıyor. Bense uyuyamıyorum, çıkıyorum dışarı da geziyorum... Seninle kaçacağız. Başka çaresi kalmadı. Gece yansından sonra buraya geleceksin."

"Olur emmi kızı."

Öksüz bu doksan dokuz altını alır almaz anasına vardı ki, anası delirmiş. En ağır küfürleri ediyor. "Kaçtı gitti, gene başıma iş açtı; gece de gelir, gündüz de gelir. Bir deliden usandım idi, bir deli daha geldi," diye karı karanıyor (= yakınıyor).

Deli Mahmut da kendinden önce yemeğe gelmişti. "Yav ana, gelir melir diye lâfını duydum dışarıda."

Kapıyı çaldı.

"Gir."

İçeri girdi. "Selâmünaleyküm."

"Aleykümselam."

"Nereden geliyorsun kardeş?"

"Abi, düğünde ben seni kaybettim, Müşür'ün yanına çıktım. Orada türkü mürkü çağırdım, şunu Müşür bana bahşiş verdi. Gelirken de ayağıma bir şey dolaştı. Karalıkta bakamadım, şuna da bir bak bakayım," dedi. Kızın verdiği altını Deli Mahmut'un önüne attı. Deli Mahmut bunun ağzını çözdü ki, altın.

"Kardeşim, ben bu yaşıma kadar bu yoldan gelip gidiyorum, ayağıma bir bakır çivi bile batmadı. Sen geldin altın yağmaya başladı. Saydı bir bir— Doksan dokuz... "Ulan, bu ne diye yüz olmamış? Beylerin kemer altınının yüz adet olması lazım," dedi.

On kere saydı, doksan dokuz adet. "Ne diye bu yüz adet değil?" dedi. "Ulan arkadaş, ben orada buldum. Ne bileyim yüz mü, doksan dokuz mu? Kardeşim, sen benden iyi saymışsın, al paranı ve mukayet ol. Şu düğün bitsin sana Kırşehir'i gezdireceğim. Yeter ki, şu kızı beğeniyorum de; öyle verirler, vermezler diye bir kaide yok! Hemen senin düğününü yapacağım."

O da dedi ki, "Ben altın koruyamam! Ben buranın garibiyim, hangi yankesici, hırsız alır yanımdan bunları bilemem? Bu paraya ancak anam mukayyet olur, anamda dursun."

Karı dedi ki, "Ben zaten paranın ustasıyım. Kırk yere bölerim onu ben. Hem de evimizde, barkımızda bir şey yok. Evimize bir yatak alalım, yiyecek, içecek bir şeyler getirelim."

Altın son hesapta karıya teslim edildi. Karı altını idare ededursun, biz dinlenme molasına geçelim.

"Anan, bankadan ve demir kasadan sağlam. O altınları ancak anan korur," dedi ve hepsini anasına teslim etti. Deli Mahmut dedi ki, "Kardeşim, sen istirahat edebilirsin. Ben gece görevlisiyim, düğüne gidiyorum. Sen istersen anamla sohbet et; uykun gelirse de yat. Ben oğluma bakarım," diyor karı.

"Oğlum, senin ayağın kademli geldi. Bugün geldin, bugün başladı gelirimiz." Oğlu da sırtını oraya bir duvara verdi. Kasavet düşüncesi vardı, olduğu yerde uyudu kaldı.

Amacı biraz sonra oraya gitmekti. Çünkü kız öyle tembih etmişti. "Bu üşür belki diye karı da üstüne kötü bir mitil (= eskimiş örtü) örttü. Kendisi de yattı karının. Öksüz bir uyandı ki, horozlar ötüyor arkadaş; sabaha karşı olmuş.

Kalktı koştu, vardı ki ortalık ıssız. Bir Allah'ın kulu yok ayakta. Kız inmiş aşağıya geziniyor. "Ulan emmioğlu, niye böyle geç kaldın sen?"

"Vallahi uyumuşum emmi kızı. Hele kaçalım, herhalde bizim gideceğimiz yer şu istikamette!"

Bir istikamete kaçtılar. Gün ışıyana kadar ancak Kırşehir'in mahallesinden dışarı çıktılar. Gün ışıdı. Herkes görecekti oldu. Erkek için mesele yok, ama kız için durum acil. Konu komşunun avratları, "Dünden iyice göremedim idi, bugün de şu kıza bakayım bakalım, güzelleşmiş mi? Heyle olmuş," diye evdeki işi sonraya bırakıp, erden eve geliyorlardı.

Birisi geldi Müşür'e sordu, "Müşür Paşa'm, gelinlik kız nerede?"

"Hele yerinde."

"Yerinde yok!" dedi.

"Nasıl oluyor da yerinde yok yav?"

"Yav, bayağı yok!"

Aradılar taradılar kız mız yok arkadaş. Müşür emir verdi, "Derhal dört tarafı aramaya çıkın."

Atlılar koyuldu her tarafa... Kızcağız korkuyordu, Öksüz'ün umurunda değildi. "Tamam kaçtık, galan (= artık) kimse bulamaz," sanıyordu. Kız ise geriye bakıp duruyordu. Kız baktı ki arkadaş, atlılar geliyor.

"Görüyor musun yaptığın işi emmioğlu? Erken gelsen belki şu dağlan aşabilir, gizlenbilirdik, açıkta kaldık. Bunlar şimdi seni yakalarlarsa öldürürler... Bak, sel oraya bir gandak (= hendek) açmış. Sen şunun içine yat hele şuraya!" Üstüne de birkaç ot mot attı. Öksüz'ü oraya sakladı. Üzerine kenarından ayağıyla biraz toprak moprak uçurdu. Kendisi de uzaklaştı bir kayanın üstüne oturdu.

Atlılar vardı ki, kız bir kayanın üstüne oturmuş ağlayıp duruyor, yanında kimse yok. Atlılar sağa sola gezdiler, kimse yok. Kıza sordular, "Kiminle kaçtın?"

Ses yok.

Geri getirdiler. Müşür sordu, "Neredeymiş, yanında kim varmış?"

"Valla efendim, yanında kimse yok!"

"Bu kız burada gariptir. Gezinmeye çıkmıştır!" Bu yoruma vardılar.

Kız buradan gelince neşesi daha açıldı. Müşür'e dedi ki, "Canım altmış gün oldu geleli, hiç ayakta gezindiğini görmedim. Yatarsın, yatalaksın. Kalk bakalım şöyle, kolundan tutayım. Damat hep yatar mı böyle? Çalgıcıların da hepsini çağıralım. Kırkı da kırk yerden üfürsün, vursun bakalım." Çalgıcılar toplandı. "Müşür bize şimdi bahşiş yapıştırır," diye elinden geleni geri koymuyordu adamlar.

Onlar çalıp oynayıp dursunlar biz gelelim Öksüz Ali'ye.

Öksüz Ali, "Herhalde kimse kalmadı, hepsi buralardan uzaklaştı," düşüncesiyle kendisini bir yokladı ki, üstüne dünya kepmiş (= yıkılmış). Kız üzerine taş koymuş, yeri rüzgâr götürür diye. Ayağı toprağa deyince, toprak örtmüş tövbe kalktığı yok arkadaş.

"Ey emmi kızı, şimdiye dek bir tek adam gömüldüğünü görmedim idi, demek ki böyle gömülürmüş. Evvela Mevlam beni buradan bir kurtarırsa, söz veriyorum ki bu dağda kalmayacağım. Mısır'a kadar gideceğim kalan (= ar-tık). Ne hâller ilen buradan çıktı, birazcık gitti. Ulan, ben bundan sonra Döndü'yü görmem. Varayım şuradan geri gideyim, şu Döndü'ye de buralardan gittiğimi söyleyeyim. Hiç olmazsa benden umudunu kessin. Yerini yurdunu öğrendik."

Öksüz koşar analığının yanına. Sazını oraya koymuştu, hemen sazı aldı. "Ne oluyor kuzum?" dedi.

"Ana, düğüne gidiyorum."

"Aman git de kuzum, sana gene bahşiş verirler, bize para getir."

Beriden vardı ki arkadaş, Müşür'ün evinde bir şenlik var. Kız da herhalde Öksüz ölür düşüncesiyle, Müşür'ü koluna takmış, damberek oynuyorlar. Halayın bazı oyununa o zaman damberek deniliyormuş. Kız gelen bu sazlı âşığı görür görmez, Müşür'ü hemen götürdü yatağına koydu, gene yerine gitti. Öksüz'de merdivenden çıktı kapıyı çaldı.

"Gir!"

Öksüz içeri girdi ki, Müşür gene aynı yerine dayanmış, "Ulan oğlum, âşık efendi, niye geç kaldın? Beni rezil ettiler, belki sen erkenden gelseydin hiç olmazsa biz istirahata geçerdik arkadaş. Yav, bu kadar geç kalma. İkinci gelişinde erkenden gel, emeğini boşa çıkartmam, emeğinin karşılığını veririm," dedi.

"Efendim, anam izin vermiyor ve Deli Mahmut'tan korkuyorum. Anam oduna saldı, dağa yukarı gittim. Sırtımda golanınan (= kaim örgülü sicim), örmeyinen (= sicim) çalı çırpı getirdik. Anamın işini ancak bitirdik," diyerek bir yalan uydurdu.

"Hele çal söyle bir iki, şu moralim düzelsin."

Bakalım Öksüz, bu Müşür ilen hâlâ kol kola oynayan emmisi kızına ne diyecek? O anda kendini aldatıp, Müşür ilen kesin evlendiğine kanata geldi:

[No: 10]

Ak göğsüyün üstü Mucur yaylasın

Bacağını kör çibanlar toylasın

Gelen geçen kız baş(ı) diye söylesin

Veremiyom beddua, alkış (=dua) (ola) hey gelin

Gelen geçen kız baş(ı) diye söylesin

Veremiyom beddua, alkış (=dua) (ola) hey gelin

Başucunda baykuşlar ötsün

Ayak ucunda şahmeran yılan yatsın

Yedi sene, seni sıtmalar tutsun

Veremem beddua, alkış (ola) hey gelin

Yedi sene, seni sıtmalar tutsun

Veremem beddua, alkış (ola) hey gelin

Bunu söyleyen de Öksüz oğlancık

Bacaklarını dalasın enikli kancık

Dizlerin top ola kollar yılancık

Veremem beddua alkış (ola) hey gelin, (hey gelin)

Dizlerin top olsun kollar yılancık

Veremem beddua alkış (ola) hey gelin, (hey gelin)

“Oğlum çok sağıol! Al beş on kuruş gene bahşişini, git hatunun da versin, boş gitme,” dedi. “Yalnız yarın erken gel.”

Öksüz perdenin arkasına geçti. “Emmi kızı –Anana, babama, tâdeşin (=akranın) kızlara, memlekette tanıdıklara selâmın var mı? Ben Mısır’a kadar gidiyorum,” dedi. “Diri diri adam gömülür mü canım?”

“Ulan emmi oğlum, sen deli misin, kafayı mı yedin? Ne diyorsun sen yav? Ne yapabilirdim peki ben, ne ederdim seni yakalasalardı?.. Canım, gidiyorsan git, sen gidince ben de intihar ederim. Sen de emeline kavuşursun, ben de kavuşurum. Sanıyor musun ki, şimdi ben bu gurbette bu Müşür ile evlilik yapar da burada yuva kurarım.

“Ee, emmi kızı, bugün er gelirim.”

Gitti adam. Gene vardı eve. "Ana bugün de bunu kazandık."

Gene verdi beş on kuruşu, karı bu paradan, bu oğlandan çok memnundu. Öksüz'e gene gam kasavet çöktü. "Haydi kaçtık. Atımız yok, arabamız yok; gurbetteyiz, uzak yoldan geldim. Ben bu yolun kâhrını gelirken çektim... Ben biliyorum bu yol nasıl tükenir?"

Bu kasavet serinde derken uyku çöktü. Gene geç kaldı. Öksüz gene dünkü saatlerde kaldı. Öksüz gelirken kız geziniyordu ki, vakit geçsin.

Yine kaçtılar, amma dünkü yere bile varamadılar.

Kız bir daha baktı ki, geliyorlar. Döndü Öksüz'ü gizledi bir yere, kendi gene uzaklaştı. Kızı tekrar aldılar geldiler.

"Ne olmuş?" dedi Müşür.

"Valla yanında kimse yokmuş pašam, biz ne olduğunı bilmiyoruz!"

"Kardeşim, bu binayı ben yaptırdım. Kapı yaptırdım, bir de anahtar taktırdım. Bu günden sonra akşam düğün saati bitti miydi, kapı kilitlenecek, anahtarı da bana verilecek," dedi.

Kız bu lâfı duydu ve, "Eyvah! Kapı kilitlenirse biz hâpı yuttuk Öksüz'le."

Öksüz de ne hâllar ilen çıktı geldi, dedi ki, "Ulan, bu kız beni gömüyor, buraya getiriyor, üstüme taş, kaya yığıyor, diken yığıyor— Buradan gidersem, bu kızın yüzüne hiç bakmam."

Amma âşıklık sevda hâli bu, hiç ayrılmıyordu gönlü ondan. Geri geldi karının yanına, aldı sazını. Sonra da Müşür'ün yanına vardı ki, kız içeride Müşür ile kol kola geziniyor. Öksüz bu durumu gördü müydü, kızın kendinden iyice vazgeçtiğini, kendini aldattığını düşünüyordu.

Müşür, misafir geldi diye kızı yerine gönderdi, kendisi de kendi yerine oturdu. "Ooo! Âşığım, hoşgeldin, buyur."

Âşık gene oturdu. "Hele bir iki çal söyle bakalım."

Gene oturdu Öksüz, bakalım burada ne diyecek:

[No: 11]

Kara derler de Karaman 'dan evvele, (evvele uy)

Kaçın yedin (beyim bundan önce) kara kuştan soy ala (uy, soy ala)

Şahan olsam şimdi de taksam çırnağı(ma) seni uy, yarimi

Taksam çırnağı(ma) çıkabilsem yola ben, (yola ben)

Şahan gerek pençe vursa av ala, (av ala)

Taksam çırnağ(ıma da) çıkabilsem yola ben, (yola ben)

Alıp ekmeğimi (de) alıp yiyemem, (yiyemem oy)

Avım yaralandı, burda koyamam, (oy oy)

Gizli sırrım (var içimde) ben kimseye diyemem, (diyemem)

Diyemiyom sırlarımı, ele ben, (ele ben)

(Gizli) Sırlarımı diyemiyom ellere

Sırlarımı diyemiyom ele ben, (ele ben)

Ben Öksüz Ali 'yim (de aman) çöksem otursam, (otursam)

Ağlaman mı (sen) sevdiğini yitirsen, (yitirsen oy)

Taşkın sele gitsem, seller götürse

Azgın sular da gitsem sele ben, (sele ben oy, sele ben)

(Yandım aman) Azgın sular beni sele götürse

İlk bahar ayında gitsem sele ben

"Dillerinize sağlık. Al bahşişini, git hatunun da versin," dedi gene Müşür.

Kızın yanına girdi ki, kız bunu görüp ağlıyor, hiç yukarıya bakamıyor.

"Emmi kız, ağlamak sökmez bana, memlekete gidiyorum kesinlikle. Selâmın varsa, sadece bunu sormaya geldim."

"Cehenneme kadar git, geri de gelme!" dedi kız. "Emir verildi artık, bugünden sonra ben dışarı çıkamam. Kapı kilitlenecek, fakat ne biliyorsan onu yap, amma sana son sözüm şu: Sen burada olalı üç beş gün oldu. Kimin evinde kalıyorsan, 'sırrını diyor muyom ele ben' diyordun ya türküde— Kaldığın ev sahibine derdini anlat. Bu iş açığa çıksın. Nereli olduğumuzu, senin ne olduğunu, anlat hepsini. Gerisini Mevla bilir, biz bilemeyiz," dedi.

Bunları işitince Öksüz yine memlekete gitmekten vazgeçti. Vardı ki Deli Mahmut gene kendinden önce varmış. Kendisi ise, bu dolaşıklardan dolayı daima geç kalıyordu. Deli Mahmut ilen anası, kendisinin hakkında bir şeyler konuşuyordu içeride. "Yav, bu düğün bitti. Oldu işte Mahmut'um, bu çocuğa bir gelin getirelim. Benim de çalışacak hâlim kalmadı," gibi bir sürü lâf ediyorlardı içeride.

Öksüz içeriye girdi. Sazı kırdı köşeye attı. Müşür'ün verdiği bahşışı karının önüne öte attı. Öksüz'de bir ağıt var, amma dünyada insan kalmasa, ölse bile insan bu kadar ağlamaz— İşte bu kadar ağlıyordu Öksüz.

"Oğlum, ne oldu, ne oluyor sana? Kim bir şey dedi, birisi söz mü dokandırdı," diyen karı çok yalvarıyordu. Fakat Öksüz neden ağladığını, niçin ağladığını açıklamıyordu.

"Ana, onun zıttını ben biliyorum. Siftah gördüğüm gün gene ağlıyordu," dedi. Kılıcı belinden çekti, ulan saykıla (= sanki) anam sana emek mi etti doğurmak için, kırk gün senin beşiğini mi salladı, ulan adam derdini demez de böyle ağlar mı? Ulan senin kafanı koparırsam bana kim, ne diyor?"

"Kardeşim dediğim, diyeceğim, sözüne inanacağına yok ki bunları diyeyim. Buna inanamazsın! Ne anan, ne sen inanırsın!"

"De bakalım canım, inanamazsak sende kalır."

Dedi ki, "Kardeşim, ben temelden sana yalan söyledim."

"Doğrusu neydi?"

"Doğrusu şu: Ben Mısır Beyi'nin yeğeniyim. Bu korumasını yaptığın kız da Mısır'ın hükümet başkanının kızı. Biz bununla kaçtık. Suudi Arabistan bölgesinde Hama diye bir yermiş, burada bu bezirgân elimden aldı kızı kaçırdı. Peşinden geldik ve dikkatini çekiyorsa, iki gün oldu, bu kız kaçıyor diyorlardı."

"Evet."

"Bu kız ilen biz beraber kaçıyorduk. Maalesef yakalandık. Bugün de kapı kilitlenecekmiş, kız böyle söyledi. Kapı kilitlendikten sonra düğünün de günü bitiyor. Kız bana söyledi bunu. Ben ağlamayayım da, kim ağlasın?"

"Haydi s.ktir," dedi kardeşi buna. "Yüksek yere koy kendini, acındırmaya çalış, sonra da bizden fayda bekle. Yok öyle yoğurdun bolluğu."

Karı dedi ki, "Dur kuzum, dur; bu işin içinde bir şey var. Bu memlekete altın yağmıyordu. Nereden aldın oğlum sen bu altını?" dedi karı.

"Ana, o altın bizim Mısır'dan kaçtığımızda kızın babasının evinden aldığında yüz altındı. O altının birisini bizim burada bir naharcı var ya—"

"Evet."

"Ona vermiş emmim kızı," dedi. "Yüz tane olması lazımdı, doksan dokuzunu da kız bana verdi. Ben de getirdim size verdim."

Karı, Deli Mahmut'a, "Sen buna mukayyet ol, bu kaçır. Ben gideyim şu kızdan haber alıp geleyim," dedi. "Kız mutlaka bir açık verecek şimdi."

Karı kendi kendine bir çeki düzen verdi. Karının sıhhati kendisi için çok önemli. Karının bir süt keçisi vardı. O gün bir bakır tasa yoğurt çalmıştı. Karı bu yoğurdu hiç Deli Mahmut'a vermez kendi yedi. "Bugün de süt bu kıza kısmet olsun," dedi sütü aldı çıktı.

"Ana, nereye gidiyorsun?" dedi Öksüz.

"Gelinliği görmeye gidiyorum."

Parmağındaki yüzüğü de çıkardı, "Ana şu yüzüğü de ona götür," dedi.

Bunu da aldı karı. Aşağıdan karıyı gördüler, "Deli Mahmut'un anası geliyor, burada kimse kalmasın! Deli Mahmut'un anası geliyor, baş başa gelinlik ilen görüşecek!"

Örfleri, âdetleri öyleydi.

Kızın yanında kimse kalmadı. Deli Mahmut'un anası Müşür'den izin istedi. "Girebilirsin," dediler. Kızın yanına girdi ki, kız ağlıyor.

"Kızım ağlamana sıklamana gerek yok! Sen şu özünü söyle bakalım, benim evde bir olay var."

"Ana," dedi kız, "Artık idare yönüm bitti. Ümitlerim kesildi. Düğünün ikinci kırk günlük kısmını ben uzatmıştım, amacım sevdiğim oğlan olan emmimin oğlu gelir de beni alır düşüncesiydi... O da geldi, amma imkânlarımız kesildi, kaçıp kurtulamadık. Bugün içinde kapı kilitlenecek. Dışarı çıkamayacağım bir daha, ben ağlamayayım da kim ağlasın? Fakat tedbirimi aldım, zehirimi getirtirdim. Son gecem, güvey gecesi denildiği akşam— Bu zehiri içeceğim ve intihar edeceğim; gene de ben bu Müşür'e yar olmayacağım! Özüm sözüm bu."

Karı, "Kızım, boğazın kurudu; şu yoğurdu olsun iç bakalım sen... Ayrıca da, canım ancak ölümün çaresi yok. İnsan bu kadar çabuk ümit keser mi?"

"Ana, içemem. Boğazımdan aşmaz o benim."

İçersin ha, içemem ha derken; karı heyle ettiyse, parmağındaki yüzüğü tastan kabın içine düşürdü. Bu yüzüğü gören kız, "Ana, şu dünyada sevdiğin peygamber aşkına, bu yüzüğü hangi sarraftan aldın?" dedi.

"Kızım o yüzük— Ne sarrafı, benim oğlumun yüzüğü," dedi karı.

"Yüzüğü çabuk ver geri!"

Veririm, vermem— Ufak bir tartışma geçti.

"Nerede peki bunun sahibi?"

"Onun sahibi benim evimde, buluntu oğlum oldu. Deli Mahmut ilen kan yalaştı, kardeş oldu... O da, ana ben kaybederim, diye bana verdiydi. Görüyor musun parmağımdan düşürdüm!"

"Ana, işte bu yüzüğün sahibi benim. Dünyada bana erkek eli degecekse, bu erkek gerek bana."

"Ne bileyim yavrum," dedi karı, kapıyı çekti çıktı. Hiç başka bir şey demedi.

Geri geldi ki, daha Öksüz ağıtı kesmemiş. "Kes ulan," dedi karı sertledi (= sertleşti). Deli Mahmut'a da dedi ki, "Mahmut'um bak— Oğlum, bugüne kadar bana nece ıstıraplar çektirdin, nece sana beddualar ettim ben. Yalnız bu korumasını yaptığın kız var ya—"

"Evet!"

"Bu kızı alıp, ya bu oğlana vereceksin ki, sana hakkımı helâl edeceğim; vermezsen de burada son bedduamı verirsem oğlum, yeraltında iflah olmazsın bak," dedi. "Öksüz'ün anlattığını kız da aynen anlattı. Gerçekten kız bunu seviyormuş. Bu da onu seviyorum diyor zaten... Mısır Beyi'nin kızıymış. Yolda Müşür zorla elinden almış kızı bundan."

Deli Mahmut dedi ki, "Yav ana, bu koskoca Müşür— Bir sürü koruması var, nöbetçisi var. Ben ne yaparım? Kavgaya girsem, beni öldürürler. Yalvarma ilen olsa Müşür vermez... Yav, bu işin içinden çıkılacağı yok."

"Ne yaparsan yapacaksın!"

"Ana, tamam elimden gelen çabayı bir ken gösterelim. Ben hele şu düğüne gideyim bakayım."

Deli Mahmut düğüne gitti.

Düğün gitgide hafifliyordu. Çünkü yorgunluk vardı, yetmiş-seksen gün düğüne dayanılır mı? Daha ilk akşamdan abdal da, yorgun çalgıcı da yorulmuş; çalgı dinleyen de kalmaz olmuştu.

"Şu kapıyı kilitleyin, anahtarını da bana verin," dedi Müşür.

Kilitlediler, anahtarını Müşür'e teslim ettiler, herkes dağıldı. Deli Mahmut geri geldi, "Kalk bakalım kardeşim," dedi. "Ben yalnız gitsem, kız icabında beni tanımıyor, benimle gelmez korkar... Beraber gideceğiz, bu kızı kaçırabilirsek bugün kaçıracağız."

Deli Mahmut ile Öksüz gittiler.

Onlara, "Müşür'ün evinin etrafında sen ne geziyorsun? diye kimse sormaz, çünkü deli oranın korumacısı. "Yanıdaki kim?" diye sorsalar, "Kardeşim canım. Beraber geziyoruz can güvenliği için. Canımı ona güveniyorum," diyecek.

Deli vardı pencereye baktı. "Ulan, burası tahminen kaç metre acaba? Evde bir merdiven çaksak, yarın akşam getirsem dayasak, çünkü kızı ancak buradan kaçırabiliriz. Evin kapısı kilitli, Müşür var kapının arkasında."

Deli o gün geri gelirken ağaçtan yapılma yüksek merdiveni olan bir ev gördü. Dayandı. "Şunun bir yanından tut bakalım kardeşim."

Bir yanına Öksüz, bir yanına kendi vardı. Oraya dayadılar. İnili çıkılacak kadar yetişiyordu. Öksüz'e, "Gir," dedi, "Kızı getir! Geç kalırsan şu anda kim gelirse öldürmem gerekir. Valla biri gördü mü durum açığa çıkar, ancak öldürürsek kurtuluruz."

"Eyvah!"

"Öyleyse beni katil etmemek için çok çabuk davranacaksın."

Öksüz içeriye girdi, kıza durumu anlattı. Kız heybesini aldı. Kimse görmeden karının yanına yetiştirdiler kızı. Karı aniden bir gelin sahibi oldu arkadaş. Paralar, altınlar kariya kâr kaldı. Sabah ilen erden bir haber geldi Deli Mahmut'a— "Gelinlik kız kaçmış yetişsin, koşsun gene yetişsin."

Önceleri aramaya gidiyordu hemen. Bu sefer aramaya gitmedi, doğru Müşür'ün yanına çıktı. Müşir Paşa'ya dedi ki, "Bana haber göndermişsiniz, emriniz nedir?"

Müşir dedi ki, "Deli Mahmut'um, gelinlik gene kaçmış; kapı kilitli nerden kaçtığı bellisiz arkadaş."

"Yav, onu araştırırız Ondan önce sen şu kızı aldığın memleketi, anasını, babasını bana söyle bakalım. Bugüne kadar sormadımdı. Olmazsa, bulamazsak oraya kadar gitmem gerekiyor."

"Valla ben de anasını babasını bilmiyorum. Ben bunu buraya gelirken aldım—" diye başlayarak herşeyi olduğu gibi anlattı. "Bir mezarlıkta bulduk. Atı ilen kendini aldık geldik."

"Canım, mezarlıktan aldığın ya hortlaksa? Kırk günde hortlamaz da, seksen günde böyle uçar giderse," dedi.

"Ben oraya sınımaya gitmiyorum. Dam delik değil, altı yırtık değil, pencere kırılmamış. Anahtar da senin yanında, nerede ararız uçup gideni?"

Yetkili herkes dedi ki, "Doğru söylüyor. Bu kız kaçırılsa, bir yerinde kırık yahut yırtık olur. Kızın gittiği yer bellisiz, deliği yok bacası yok."

Deli Mahmut pencereyi açmış bakmış, sonra çekmiş örtmüş. Deli Mahmut ilen Öksüz biliyor, Mevla biliyor... Başka kul görmedi.

"Bizim Müşür'ün yetmiş küsur günlük düğün masrafı boşa gitti, kız da hortlamış uçtu gitti," dediler.

O düğün bitince; Deli Mahmut on gün, on beş gün istirahata çekti bunları.

Deli Mahmut dedi ki Öksüz'e "Kardeşim, param var. Sana burada bir düğün kuracağım."

Öksüz dedi ki, "Kardeşim, ne olur bana burada düğün kurma, teklif etme. Biz büyük bir hata yaptık, ben bir cahillik yaptım. Yav, biz bugün Mısır'a hükmeden beyin yeğeni, kızı olalım da, gidelim ta Kırşehir'de düğün kuralım, bu olacak iş mi?" dedi. "Bu düğün yarın bir gün, bir bezirgândan ya da bir yolcudan memleketimizde haber alınır ve öğrenilirse, bu ayıp olmaz mı? Ben birinci hatayı yaptım Mahmut kardeşim, bu ikinci hatayı öldürsen de yapmam. Ben düğün yapmam... Sen bize iyilik yapacaksan, bu verdiğim paradan bize birer tane at al. Bizi bu Kırşehir'in hükmettiği yerden dışarı çıkar. Bırak geri gidelim. Geldiğim yolu artık çıkarırım. Beni o yola koy, Mısır'a gitmeye çalışayım... Bir istirhamım daha var senden. Eğer gidersem, oraya anamı da götürelim. Mısır'da sana yapacağım işi ancak ben bilebilirim. Çünkü sen bana burada canın pahasına iyilik yaptın."

Deli Mahmut dedi ki, "Kardeşim, ben buradan ayrılırsam, yalanım meydana çıkar. Öyleyse benim buradan gitmem doğru değil. Ha, ileride sen kendini kurtardın ve oraya yerleştin diyelim; bana herhangi bir bezirgân aracılığıyla haber gönderin, davet edin beni, gelebilirim gelirim. Yoksa ben gitmem buradan," dedi.

Deli Mahmut bu altınlardan altın satar, gider at pazarından bunlara beğendiğinden birer tane at alır. Bunların terkilerine de on gün, yirmi gün yetecek kadar yiyecek, içecek alır ve eyerlerine bağlar.

Hazırlık yaparlar. Kızın Mısır'dan getirdiği o heybe içindeki giysiler, o mücevherler ve döşünün takısı heybelere konur, her şeylerini hazırlarlar. Oradaki artan altını da heybeye koyan Deli Mahmut, "Kardeşim, malınızı götüreceksiniz."

Öksüz dedi ki, "Asla götürmem."

Deli Mahmut da, "Ben burada bir şey koymam," der.

Başka türlü anlaşılmayınca Öksüz der ki, "Kardeşim, eğer biz Mısır'a varabilirsek sana haber gönderirim, sen de beni görmeye gelirken bu heybeyi getirirsin, tamam mı? O şimdilik sende emanette kalabilir... Anacığım, sen de ihtiyacın kadar harcayabilirsin bunun içinden. Mücevherleri sat, altınları sat— Kalırsa bir şey getirirsiniz, kalmazsa da, bu emanet idi falan diye kafanıza takmayın," dedi.

Öksüz ile kız, gecenin geç saatinde atlara bindiler, Deli Mahmut da muhafız olarak Kırşehir'in sınırını dışarı çıkarttı onları. "Kardeşim, buradan öte benim yetkim yok; buradan öteye Allah yardımcınız olsun. Kadir Mevlam kavuşturabilirse kavuşturur, kavuşturamazsa sizler Allah ile başbaşasınız."

Deli Mahmut ile ayrıldılar.

Atları Kırşehir'den Mısır'ın arası, kaç aylarda tükenir arkadaş. Aldığı azık bir insana kaç gün yeter ki? Bu azıkları da yolda tükendi bunların. Günün birisinde Kayseri yakınında Hasan Dağı diye bir dağ vardı; bu dağın yakınına yaklaştılar, amma yiyecekleri bitmişti.

Öksüz dedi ki, "Emmi kızı, bugünden sona ben acımdan gebersem bile, ancak ot yerim, çöp yerim, hiçbir yere sapmam bak... Bir kere yemek yemeğe gittik, başıma bu olay geldi. Sen sapalım dersen, sapacağım bir yere, sapmayalım dersen acımdan geberirim de sapmam."

Kız açlığına dayanamaz oldu. Yol sıra gidiyordu. Baktı ki, bir dağın yöresine biraz yaylacı malcı konmuş. Dedi ki, "Emmi oğlu, şu malcıya sapsak bakalım, bunlar da mı dinsiz imânsız çıkar."

Bu malcılara Develioğlu Aşireti deniliyordu. Bu Develioğlu Aşiretinden biri şöyle bakar ki, iki atlı geliyor; biri eksik hatun, birisi de bir oğlan. Hemen Develioğlu Beyi'ne haber verdiler. "Valla iki misafir geliyor, amma neyin nesi bilemiyoruz?"

Develioğlu'nun bir yeğeni vardı, Dağlı Halil isimli.

Beyefendi, bu Dağlı Halil'e kız beğendirip bunu evlendiremezdi bir türlü. Haftalık teklif yapar, "Ulan yeğenim, ben büsbüyük Develioğlu'yum. Ulan, senin beğenmezliğin yüzünden, Develioğlu bir yeğenini evlendiremedi diyorlar, etme eyleme," diye.

Develioğlu'nun yeğeni bir baktı ki, gelen kız kendisine yakışır. "Dayı, işte benim alacağım kız geliyor," dedi birden. "Bu kızı bana alırsan, sana beş tane de tülü deve bahşiş vereceğim bak."

"Yeğenim, yeter ki sen beğen, kızı alıp almamak hiç sorun değil."

Öksüz ile Döndü, asil ve temiz bir aileden, misafir ağırlamış, indirmiş, kaldırmış insanlardan geldikleri için az çok bir tecrübeleri vardı. Döndü toplumun içine varınca attan indi, kendiliğinden avrat grubunun içine gitti. Öksüz de erkek grubuna gitti. "Selâmünaleyküm."

"Ve aleyküm selam arkadaş, iyi oldu geldiğin," dedi Develioğlu. "Benim de senin gibi bir gence ihtiyacım vardı."

"İhtiyacın nedir beyim?" diye sordu.

"İhtiyacım— Bana bir posta gerek. Bu postaya seni uygun gördüm. Açsan, susuzsan derhal ye iç! Seni Zonguldak'a göndereceğim."

"Yav, Zonguldak neresi, yakın bir yeri mi, uzak mı?"

"O uzaklığı, yakınlığı senin yanındaki kılavuz gösterir."

"Kardeşim, benim yolum uzak. Ben yoluma gideceğim, postalık yapamam. Zonguldak neresi ise, ister yakın olsun, ister uzak— Gidemem."

"Yav, nasıl gitmezsin?.."

İşin sonu zorbalığa vardı. Öksüz baktı ki, kendisini o an öldürecekler; ağlamasına, sızlamasına hiç bakmadılar. Öksüz'ün eline bir mektup sıkıştırdılar... "Bin bakalım atına! Ya gidersin, ya ölürsün!"

Öksüz'ün yanına da, bir Öksüz'e gücü yetip, sıkışırsa öldürecek kadar bir zorba verdiler ki, "Bunu götür Zonguldak, Karabük'te Balyoz isminde bir gâvur var, ona teslim et. Bu Zonguldaklı, Karabüklü kişi, yedi beyin insan kasabıydı. Herhangi bir adam infaz edilecekse, buna gönderirler, o öldürürdü. Develioğlu'nun amacı Öksüz'ü ona gönderip mektupta yazılı işlediği suçtan dolayı öldürtmek.

Cellat Balyoz yazılanı okur, ona göre hareket ederdi. Öksüz'ün eline verilen buydu. Öksüz'ün yanındaki muhafız ile beraber yola çıktı, kendisi de emir verdi. Ne olur ne olmaz, yolda muhafız kaçırabilir, Balyoz bırakabilir— Adam geri gelip onları bulmasın diye, o da oradan göç emri verdi. Malcı yurt değiştirdi, bizim postalar da devam etti. Karabük'teki, Zonguldak'taki adrese yaklaşınca yandaki muhafız dedi ki, "Kardeşim, senin yerin burası bak. Vereceğim mektubu buraya vereceksin, ben arabadayım. İster ver, ister verme. Vermezsen orada ölürsün. Ha, orada ver cevabını, al öyle gel."

Muhafız döndü geri, Öksüz de atından indi kapıyı çaldı. İçeri girdi ki, adamın bakışları suratından, sıfatından insana acıyacak bir hissini olmadığı belliydi.

"Eyvah!"

Öksüz mektubu da verdi. Okudu bunu adam.

"Okuma yazman var mı?" diye sordu.

"Var," dedi.

"Getirdiğin mektubu sen oku, bakayım ne yazıyor?"

Getirdiği mektubu Öksüz okudu ki arkadaşı, yazan kişi demiş ki, "Sayın Balyoz, sana bir kuzu gönderiyorum, bu kuzunun postunu bıçağa kestirme, namaz kılacak post çıkart." Öyle yazmış.

"Bu yazılandan ne anladın?" dedi.

"Hiç! Öldür o zaman."

Dedi ki bak, "Aslanım, ben yedi beyin kasabıyım. Bende bir prensip var, Pazar günü bizim dine mensup kişi gelirse affederim. Cuma gününde Müslüman gelirse affediyorum. Seni mutlaka anan çok iyi günde doğurmuş. Veya anan baban sana çok dua yapmış. Cuma denk geldin, kaybol gözümden," dedi.

Öksüz atına bindi hemen fırladı. Giderken normal gittilerdi, geri dönüşte, "Acaba bu at nefes alabilir mi, bu yola bu kadar tahammül eder mi, etmez mi?" diye hiç dinlemedi. Atına çaldı kırbaç.

Canım atın ne kadar nefesi dayanabilir? Bir gün akşama kadar at o nefese dayanabilir mi? Öksüz'ün atı yolda çatladı, öldü arkadaş.

Öksüz'ün amacı güya bir an önce geri yetişmek... Öksüz kaldı yaya. Gün geldi geçti. Öksüz ayrıldığı yere geldi ki, kerkez (= kerkenez) konuyor o yurda. Göçmüş malcılar, nereye gittiği belirsiz.

"Ey, emmi kızı. Bir ken kaybettim seni. Yıllar sonra Kırşehir'de zor bulmuştum, bir daha kaybettim. Acaba kismette kavuşmak var mı ki?"

Oturdu ayrıldığı yere, çadırın yurduna. Hem ağlıyor, hem de söylüyordu. Bakalım Öksüz gene ne söylesin:

[No: 12]

(Aman) Yürü bre Hasan Dağı

(Ah) Yurdun(a) uğradım, yurduna

Aldılar yâri elimden

Derdin(e) uğradım derdine

Aldılar yâri elimden

Derdin(e) uğradım derdine

Güzelleri oymak oymak,

Olur m 'ola yare doymak (oy)

Kismet var mı (bilmiyom) onu bulmak, (oy)

Derdin(e) uğradım, derdine

Kismet var mı (ola) yari bulmak

Derdin(e) uğradım derdine

Güzelleri mavi donlu

(Amanın) Oldum şimdi yarı canlı

Avım(ı) aldılar (elimden) ağız kanlı

Kurdun(a) uğradım, kurduna

*Avım(ı) aldılar ağzı kanlı
Kurdun(a) uğradım kurduna*

*Öksüz Ali('yim) gayri bittim
Döndü mü ben kayıp ettim
Develioğlu sana n 'ettim
Derdin(e) uğradım, derdine*

*Develioğlu sana n 'ettim
Derdin(e) uğradım, derdine*

Sözü bitti.

"Yav, eski de olsa bu kadar evin, yurdun izi, gittiği yer beli olur. Şunların izlerini bir izleyelim bakalım."

Bu iz takibi ile bunların gittiği yönü tahmin etti. Bu yöne gitti. Dağın öbür tarafına uğradı ki, öbür taraftaki bir dağa geri konmuşlar. Eee! Baktılar ki, Karabük'e kanlı kasaba giden adam geliyor. "Valla beyim, adam geri geliyor!" dediler.

"Geri mi geliyor?"

"Geri geliyor. Balyoz'un öldüremediğini biz öldürebiliriz."

"Emir veriyorum," dedi. "Kaybedin ortadan bunu."

Öksüz'e saldırdılar arkadaşı. Öksüz'ü öldü diye bıraktılar. "Götürün, atın, uzaklaştırın ıssız bir yere."

Öksüz'ü götürdüler çalılarının içine attılar. Öksüz burada on iki saat mı yattı, yirmi dört saat mi yattı; kendine geldi ki, ıssız bir yerde yatıyor.

Kendine gelince Mısır'dan, kızdan vazgeçti. Kırşehir'deki Deli Mahmut kardeşi aklına düştü. Alırsa intikamımı ancak o adam alır. "Ulan, ben gidebilirim geri Kırşehir'e gideyim."

Birazcık bu planı düşünüyordu, birazcık o istikamete yol alıyordu, yaşlı bir adama denk geldi. Koyun güdüyordu. O da Develioğlu'nun mallarını güdüyormuş. Bu adam Öksüz'ün rezaletini görünce Öksüz'ün yanına geldi. "Oğlum nedir senin derdin, dermanın? İnsan ölümü bile göze alır mı bir kız aşkına? Sen nereden gelip, nereye gidiyorsun?"

"Yav emmi, sana hiç ötesini sormaya gerek yok. Ya öleceğim, ya da böyle olacağım."

"Oğlum, ben bu adamın kapısına geldiğimde çocuk idim bak. Bu adamın kapısında boğaz tokluğuna malını gúderim. Bu adamın huyunu soyunu biliyorum. Bu adam camız çingenlerinin ağası," dedi. "Bu aşiret reisi— Bey mey değil. Amma ben ekmek için duruyorum kapısında, sen niye duruyorsun diye sorarsan da— Bak aslanım, beyin bir hanımı var. Adı Güllü Hatun. Eğer bir fırsat bulabilip adama yakalanmadan Güllü Hatun'un üstüne düşebilersen, Develioğlu'ndan kurtulursun ve ömrüne kavuşursun. Amma mühim olan yakalanmadan Güllü Hatun'un üstüne düşmek."

"Peki emmi, Güllü Hatun'un temeli herhangi bir bey soyundan mı, yoksa sıradan birisinin kızı mı acaba?"

"Güllü Hatun'un babasına Menemenci Bey derler. Beş yüz atlısı var," dedi. "Güllü Hatun'un babasının, kardeşlerinin haberi olsa eğer bu Develioğlu'nun yaptığı hareketlerden, Develioğlu'nu şu anda yok ederler. Böyle küçüklüğe, düşüklüğe hiç gelmezler, amma nereden bulacaksın da nereden alacaksın?"

"Emmi, peki bu memleketlerden sen madem yıllardır yaylaya gelirsin, buranın yerini yurdunu biliyorum diyorsun, bu memlekette yakın yerden hiç bezirgân gelip geçmez mi?"

"Ne yapacaksın?"

"Kırşehir'e bir mektup göndereceğim," dedi.

Adamcağız bunu da tarif etti. İşte şu dağın öbür tarafından köy misali bir yer vardır, oraya gidersen, oradan sorup öğrenebilirsin mektup gönderebileceğin bezirgânı. Bu bezirgânların kaç ayda bir gelip geçeceği belli olmaz."

Bunları öğrenince kızı kurtarma umudu daha da azaldı. "Yav, yine de bunun dediği yere gidip bir mektup gönderebilirim gideyim bakalım."

Dağın üstüne, adamın tarif ettiği yere çıktı ki, gerçekten orada bir yer gözüküyor. Oturdu bir mektup yazdı ve gitti bir bezirgân buldu, mektubu verdi. Bezirgân, Deli Mahmut'u çok iyi tanıyordu. Kırşehir'e varır varmaz derhal Deli Mahmut'a mektubu verdi.

Deli Mahmut, mektuba baktı ki, üstünde Öksüz yazan bir mektup arkadaş. Hemen içini açtı. Açtı, bakalım okuyalım, ne yazıyor:

[No: 13]

(Ah) Kurbanım olayım Deli Mahmud'um

Hasan Dağlarına doğru gel gardaş

Develioğlu aldı yâri elimden

Ben ölüyüm burda böyle bil gardaş

*Develioğlu yâri aldı elimden
Benim öleceğim(i) burda bil gardaş*

*Yetmiş yerlerimden yara açtılar
Ellerimden alıp benim kaçtılar
Ben ölmeden bana kefen biçtiler
Ben bur'da ölüyom böyle bil gardaş*

*Ben ölmeden bana kefen biçtiler
Benim öldüğüm(ü) burda bil gardaş*

*Öksüz Ali 'm, Deli Mahmut arıyor
Gelenden geçenden seni soruyor
Devel 'oğlu yiğenine veriyor
Gel de Döndü Bacını sen al gardaş
Gel de Döndü 'yü sen al gardaş*

Deli Mahmut bunu okudu amma dünya başına zindan oldu. "Ulan, ben ünlü şanlı Kırşehirli Müşür Paşa'dan kızı alıp bu adama veriyorum da, nasıl oluyor da Develioğlu alıyor? O kim oluyormuş?"

Deli Mahmut'un da kendi kafasına aklına uyan üç beş arkadaşı vardı merhaba dediği. Bunları buldu ve dedi ki, "Arkadaşlar, benim büyük bir işim çıktı. Av işi var, fakat bu av dağdaki ima geyik, yaban geyik, tavşan avı değildir. Bu av, insan avıdır, İçinden atan varsa, gelsin. Deli Mahmut'a yoldaşlık edip etmeyi meydana çıkaracağım."

Arkadaşları, "İnsan kanı olsa da, ölmezsek içeriz Mahmut, emrin olur!" dediler. Beş kişi olur bunlar, Mahmut bunların hepsinin atını temin etti.

"Hasan Dağları'na gel," diyor şimdi, isim vermiş. Develioğlu diye bir isim vermiş.

O yola çıksın yoluna devam ededursun, biz Öksüz'e gelelim.

Öksüz bu mektubu bezirgâna verdikten sonra, Döndü'yü kurtarmak için elinden geleni yapmaya başladı. Ya ölecek, ya da kızı alacaktı. Bu yaşlı çobanın, "Sen Güllü Hatun'un üzerine düşersen, işte oradan fayda görürsün," demesi onu Güllü Hatun'a yönlendirmişti.

Güllü Hatun'un ayrı bir yerde çadırı vardı. Develioğlu'nun çadırı ise, birazcık ilerdeydi. Öksüz, öbür taraftan, ormanın, çalının içinden Güllü Hatun'un çadırına yaklaşıyordu.

Develioğlu'na dediler ki, "Valla efendim, o öldürüp attıkları adam geri dirilmiş. Senin haremine, Güllü Hatun'un çadırına giriyor, yetişin!"

Develioğlu, "Elimle kafasını kesip, ben öldüreyim," diyerek kalktı. Onlar da koştu, Öksüz de koştu, amma Öksüz onlardan önce Güllü Hatun'un çadırına düştü. Adamlar da geldi, amma Döndü, Güllü Hatun'un yanında emanetteydi.

Döndü yalvardı, "Bacım, ne olur öldürtürme emmim oğlunu."

Güllü Hatun da kızdı, "Yav, ne biçim beysiniz, ne biçim insansınız? Bir alıcı kuş, öbür kuşa saldırırsa; zayıf kuş, ufak bir çalının içine girse, o çalıdan o alıcı kuş onu alıp yiyemez. Yani benim bir çalı kadar da mı hükmüm yok şimdi? Benim çadırımın üstüme düşüp, burada adam öldürmek mi istiyorsunuz?"

Develioğlu'na dediler, "Efendim, ne yapalım?"

Develioğlu dedi ki, "Hanım sinirlenirse işin tadı yok. Bırakın onun öfkesi yakında iner."

Öksüz tehlikeyi atlatınca, Güllü Hatun gelen kıza sordu. "Yavrum, siz necisiniz? Bu oğlan ölümü göz önüne alıyor gitmiyor buradan, neyin nesi bu?"

"Valla bacım, sen bunun öte yanını sorma. Yeryüzünde ya bu oğlan kalacak, ya ikimiz de öleceğiz! Yoksa başka bey, paşa benim gözümde yok," dedi. "Bunu öldürse dahi senin beyin, yeğenine ya da kendisine yâr olmam— Kesinlikle Öksüz'den başkasına yâr olmam. Ben Allah tarafından bunun aşkına bade içmiş insanım. Benim boşu boşuna canıma kıyacıklar. İntihar edeceğim."

O zamanlar açık yara ilacını, söylentiye göre taze yağ, arı balı, tuz— Bunun üçünü katarlar yaralara. Keski yarası, taş yarası, ne yarası olursa olsun, bunlara bunu sürerlermiş. Döndü Hatun da bu türden ilaç uyguladı, bunun yaralarına sürdü.

Dedi ki, "Ulan Öksüz Ali, bu canım bu bedende olduğu sürece, senin için artık bundan sonra tehlike bitti. Amma önce beni öldürürlerse, Allah sana yardım etsin aslanım. Eğer daha sıkışırsam, babama da kardeşlerime bir posta gönderirim. O zaman da bu Develioğlu'nu adamlarıyla, soyuyla yok ettirmek benim boynumun borcu olsun. Bir insana bu kadar ıstırap olur mu canım? Hiç utanmadan gencecik çocuğu Balyoz'a gönder... Allah'ın gâvuru seni öldürmemiş, geri bırakmış. Amma burada da benim beyim öldürsün. Yav, bu benim gururuma dokunur. Böylesi insanla ben yaşayamam."

Yayla usulü tek çadırları vardı. Develioğlu gündüz adamlarını ve ekibini topladı. "Siz bugün gideceksiniz filan bölgeye, oradan ne kadar mal kaçırabilerseniz, alıp geleceksiniz," emrini verdi.

Hırsızlık yapacak güya. Cebren alırlardı.

Ertesi gün ekibini başka yere gönderir. Akşama kadar işi bu... Akşam oldu mu, Güllü Hatun'un kaldığı çadıra gelir, güya hanımı orada. Kendisi de orada yatıyordu. "Hele öfkesi iner, birazcık geç gideyim," diye düşündü.

Öksüz'ün birazcık bu tuz acısı geçtikten biraz sonra dedi ki, "Yav bacım, bizde bir gelenek var. Acaba bana kızar, sinirlenir misiniz? Bir iki dörtlük söylesem, söyleyebilir miyim?"

"Hay hay kardeşim, istediğin hareketi yapabilirsin. Öksüz hem üzülür ağlar, hem de bakalım Güllü Harun'a ne der?"

Öksüz, Güllü Hatun'un sözlerine gene de güvenemiyordu. Çünkü Güllü Hatun bir kadındı sonuçta. Öteki, "Koskoca bir beyim," diyor, "Ağayım," diyor. Alıp kesici atlısı var, insanları var:

[No: 14]

(Ah) Develioğlu diye geldim yanına

Bu yaptığın yakışır mı şanına

Nişanlımı veriyorsun (Dağlı) Halil'e

Benim nişanlımı ver Devel 'oğlu

Nişanlımı veriyorsun (Dağlı) Halil'e

Benim nişanlımı ver Devel 'oğlu

Dağlarında beş yüz çadır eğlenir

Dört köşede, ünün şanın söylenir

Bir kuş gelir bir çalıda sığnarır

Benim nişanlımı ver Güllü bacı

Bir kuş gelir bir çalıda sığnarır

Benim nişanlımı ver Güllü bacı

N'olursa da Öksüz Ali'm, n 'olursa

(Ulan) Eğer(e) ahtım da yerini bulursa

Deli Mahmut buralara gelirse

Kelleni terkimde bil Develioğlu

Deli Mahmut buralara gelirse

Kelleni terkimde bil Develioğlu

"Kardeşim Ali," dedi yine Güllü Hatun, "Bu kadar korkmaya gerek yok. İş iddiaya bindiğine göre, sen benim üzerime dştğine göre, Develioğlu'nun da üstüne düştün (= sığındın). Diyelim ki olmadı, amma sıra bize geldi. Seni bu Develioğlu'nun elinden alıp yola göndereceğim, ama yoldan memleketine kadar güvence veremem. Burada korkmayacaksın, amma seni bu Şekilde yola bırakmam. Yaraların çok ağır. Seni harap etmişler. Burada kaç günde iyileşirsen, o günden sonra sakın beni bırakmıyorlar gndermiyorlar, bana bir kötülük m gelir, bir işler mi yapılır— Bunlar aklına hiç gelmesin. Ne kadar da az olsa. Öksüz korkuyor tabii. Çadırın bir köşesine ksz ile emmisi kızına yatak serdi, kendi de normal yatağına yattı.

Geç vakit Develioğlu geldi çadırına. "Ya hanım, bir hata mı yaptık? Bana kızdın mı?"

"Ulan Develioğlu, sana söz vereyim ki, eğer sana bugünden sonra avratlık yaparsam— Bugünden sonra senin elini elime değdirirsem— Yazıklar olsun benim babamın beyliğine, bey kızı olmama!" dedi. "Ulan, sen erkeksen eğer, gidip başka bir yerden yeğenini evlendirsene de; dağın sefili bir kız almış, birbirini sevmiş, üzerine gelmiş, bir aç ekmek için ocağına düşmüş birine gücün yetiyor... Bir lokma yemek yiyecek, yemek verip iyilikte bulunmuyorsun da, adamın canına kastedip kasaba gönderiyorsun... Bir de o ldrememiş, ben öldüreceğim diyorsun."

Hiç ses yok beyde.

"Bizim hanım sinirli, hele bugün kalsın, yarına yatışır."

Yarın oldu, öbür gün oldu.  gün geçti, beş gün geçti... Hanımın siniri devam ediyordu. Bizim misafirin yaraları birazcık iyileşti. Kızın atı da orada bakılıyordu, amma ksz'n atı yoktu meydanda. "Ne yaptın atını?" diye sordu.

"Valla bacı, at o gönderdiği yerden gelirken öldü yollarda; acıdan, susuzluğundan."

Kadın, Develioğlu'na dedi ki, "Develioğlu, emir ver. Bindiğin atı eyerlesinler. Terkisine en az bir aylık yiyecek koysunlar. Bunları yola koyacağım ben. Gözünün önünde şu yola salacağım. Eğer adamlarını gönderip, yolda bunun elinden kızı aldırıp, bir kötülük edersen— Ben de gideceğim babama haber vereceğim. Babamı alıp getireceğim. O günden, o saatten sonra babam ile karşı karşıya geleceksiniz. Sen bildiğini yap, ben de bildiğimi yapacağım."

"Yav hanım, bırak yav. Bir hatadır, cahilliktir yaptık, ne olduysa oldu. Atı da vereyim, neyi istiyorsan onu da vereyim... Yeter ki, babana haber verme, bu kadar sinirlenme."

Develioğlu'nun atını Öksüz'e teslim ettiler. Öksüz'e dedi ki, "Kardeşim, bunlardan korkmayacaksın bak. Amma yolda bunlardan başka kötüler de yok sanma. Bu devir, bugün güçlünün günü."

Şerrerek (=şer dolu) olursan çıkarısın üste Zamanın yaşaması şerinen

Demişler. Allah yardımcınız olsun, Allah selâmetlik versin."

Öksüz Ali ile Döndü'yü böyle uğurladılar. Öksüz'ün de yanında topluma seslendi. "Bunları ıssız dağa gönderiyorum. Varsa kendine güvenen gitsin elinden alsın!"

Kim alır? Develioğlu'nun hanımı kızdı bir kere, yere göğe dayanır. Babasına, kardeşlerine güveniyor. Çok şerli, güçlü, çok atlısı var babasının.

Bunlar yola devam etsin, onlar gidedursun, biz geri gelelim tekrar Kırşehir'e...

Deli Mahmut beş arkadaşıyla yola çıktı demiştik.

Deli Mahmut adamlarıyla birlikte, öfkeyle, hırsıyla, amma çok kısa zamanda yetişti bu Hasan Dağları'na.

Gördüğü hancıya yolcuya sordu, "Yav, burada bir ağa olacak, Develioğlu adıyla, nerede o?"

Onlar aslında biliyorlar Develioğlu'nu ve nerede olduğunu... Oranın insanı hepsi. Dediler ki, "Bu yurtta yok, filan yurtta, oraya gidin."

Deli Mahmut o yurda geldi ki arkadaş, Develioğlu'nun çadırları orada. Deli Mahmut'u tanıyan çok.

"Selâmünaleyküm!" Buradan birine sordu, "Bu çadırlar kimin cadın?"

Dediler ki, "Efendim, bu çadırlar Develioğlu'nun... Sen necisin?"

"Ben de Deli Mahmut'um!" dedi.

"Nereden gelip, nereye gidersin, hizmetin nedir?"

"Hizmetteyim zaten ve Kırşehirliyim. Bir oğlan bacımı kaçırdı, onun peşinden geliyorum. Buraya geldiğini duydum, sizin çadırlara gelmiş, amma buradan nereye gitti? Hiç göreniniz yok mu?"

"Emmi gördük, hatta kızı bizim bey alıp yeğeni Dağlı Halil'e verecekti. O da yarın bir gün amcasının vekili olacaktı, buranın ağası olacaktı. Ona da bizim ağanın hanımı Güllü Hatun karşı çıktı. Ağanın elinden aldı oğlanla kızı, ata bindirdi, şu dağa, ötelere savuşturdu gitti."

"Nereye gitti?"

"Bilmiyorum."

"Nerede o evlenecek Dağlı Halil?"

"Çadırda."

"Çağırın gelsin bakalım."

Dağlı Halil geldi. "Halil Bey siz mi oluyorsunuz?"

"Evet, benim."

"Oğlum, buraya bir kız gelmiş gördün mü?"

"Gördüm."

"Beğendin mi?"

"Beğendim."

"Nereye gitti peki?"

"Valla efendim, dayım alıp verecekti bana. Ben de dayıma beş tane deve verecektim, amma ne yazık ki, hanımı Güllü Hatun karşı çıktı bu duruma," dedi. "Sonra da bu yola gönderdi."

"Oğlum kızını beğendiysen, bin atma düş yanıma. Yetişiriz mutlaka bir yerde. Soracağım, bulacağım onu hiç şüphe yok. Benim kardeşimi kaçırdı o oğlan, adam kaçırdı."

Dağlı Halil de buna aldandı arkadaşı. Dağlı Halil de karıştı bu sürüye.

Birazcık çadırlardan uzaklaştılar. Bağırınca ses duyulamayacak yere varınca, "İn bakayım ulan attan," dedi Deli Mahmut.

Halil, "Ne oluyor?" dedi.

"Bir şey yok! İn diyorum ben."

İnmek zorunda kaldı artık ve indi. "Bağlayın!" dedi arkadaşlarına. Halil'i çeke çeke bir ağaca bağladılar. İndi Deli Mahmut attan. "Hiç öldürmeden kulağının birini kesti, gözünün birini oydu, burnunu kesti... İşte, ben bu şekilde işkenceyle öldürürüm. Köpeklere yem olacaksın sen," dedi.

Bu iş bittikten sonra dedi ki, "Arkadaşlar, benim avım bitti. Bana gelen mektup da böyleydi. Bu da doğru çıktı, şimdi dönüyoruz Kırşehir'e geri."

Onlar döndü Kırşehir'e. Biz devam edelim Öksüz'ün arkasından.

Öksüz, günler geldi geçti; günün birinde, bizim Çukurova bölgesinde, şimdiki Karatepe Aslantaş Barajı'nın bulunduğu yerde, o tarihte gemi geçiyormuş, oraya geldi.

Rivayete göre amma o gemiden, amma oralardaki ikinci geçekten— Düziçi'ne bağlı Pirsultanlı'nın hemen yakınından, Dırdıbtılı'dan, karşıya gemi geçiyordu... Rivayete göre, geri dönüşte bu iki gemiden birinden karşıya geçti. Buradan geçer ve bizim Düziçi'nin isminin Gündeşliovası olduğu o tarihte, Gündeşli Ovası'na gelir...

Burasının adı, daha önce anlattığımız Gündeşlioğlu Hikâyesi'nin bir türküsünde de geçer:

İneyim gideyim de şu ovaya aşağı

Toplayalım arpa buğday başağı

Diye. Her neyse, bizim bu adı geçen Düziçi'nin Karacaören köyünde— Ki, Karacaören'in ismi de o tarihte Öreşalı idi. Bu Öreşalı'nda, Osmaniye'nin Bahçe ilçesinde, Çuhadar Bey isminde, kırk atlısı olan bir bey vardı.

Bu Bahçe'ye gelince, burada gene der ki Öksüz, "Yav emmi kızı, açlık iyi bir şey değil. Burada bir bey varmış, sorduk soruşturduk. Büyük adamdan kötülük gelmemesi lazım, ne dersin? Bu beyin evine sapsak, derdimizi anlat-sak, aç kaldık yolcuyuz desek?"

"Hay hay, emmioğlu, doğru söylüyorsun. O eve sapmayalım, bu eve sapmayalım, şu çadira varmalıyım derken aç kaldık— Açlık bu sonuçta, mutlaka da bir eve varmamız gerekiyor," dedi. "Herhangi bir eve varmaktansa, böyle değerli bir insanın evine varırsak, belki de bize bir şey verirler. Misafir ederler, geçer gideriz."

Çuhadar Beyi'nin evine sapmaya karar verdiler.

Döndü, gene hanımların içine gitti, Öksüz de erkeklerin. Selâm verdi, vardı yanlarına. Varınca Çuhadar Beyi bu Döndü'yü gördü ve Öksüz'e sordu, "Nereden gelip, nereye gidersin?"

Öksüz de bir şeyler uydurdu, doğrusunu hiç demedi. Dememesinin sebebi şuydu: Şimdi Mısır Beyi'nin yeğeniyim desem, "Ulan, utanmıyor musun, sıkılmıyor musun? Koskoca bey soyundan olan bir kişi, Mısır Beyi'nin kızını kaçırır mı?" diye lâf söylerler korkusundan bunu açıklayamıyordu her yerde.

Bu kırk atlısı olan Çuhadar Beyi de kanun, nizam tanımaz biriydi. Çünkü o zamanlar herşey beylerin sütüne, vicdanına idi. Öldüren de, kaldıran da beylerdi çünkü. Onları şikâyet edeceğin bir yer yoktu o devirde; devir, beylik devriydi. Yazılı bir kanun yoktu ki, herhangi bir üst makama şikâyette bulunasın...

Bu beyin Dırmalak isimli bir cellâdı vardı. Dırmalak ağaca iyi çıkan bir kuş ismidir. O ismi koymuşlar. Bir de Topal Cennet'i vardı. Aksardı... O da vicdansız, acımayan birisiydi; ona da Topal Cennet ismini verdiler. Onlara dedi ki, "Görevi yerine getirin." Hiç, "Şu adamı öldürün veya kaldırın," ya da başka bir açıklayıcı kelime söylemedi. Sadece, "Göreviniz yerine gelsin," dedi.

"Görev yerine gelsin," der demez, Dırmalak ilen Topal, kalkar kalkmaz yapıştılar birer kol Öksüz'e— "Kalk ulan!" dediler.

"Yav, ne oluyor?"

"Kalk canım."

Kalktı.

"Yakın yerde kokar, uzağa götürün," dedi. İkinci emirdi bu.

Öksüz'ü, Bahçe'nin arkasındaki çamlığa, yukarıya doğru götürmeye başladılar. Öksüz ne kadar ısrar ettiyse, yalvardıysa da, emir emirdir arkadaş.

"Şu çamı mı seçiyoruz, bu çam mı iyi, hangisinin koluna bağlarız, kendiri yukarı çekeriz," filan diyerek ona bakıyorlardı.

Sonunda bir çam seçtiler.

Omuzlarında bir top kendir vardı. Tırmalak, çama çıktı, kendirin ucunu beline bağladı. Yukarı kola attı, aşağıdaki kola dineldi. Topal'a dedi ki, "Tak boynuna."

Topal, aşağıdan eli arkasına bağlı olan Öksüz'ün boynuna taktı. "Çek hemşerim."

Bir asıldı yukarıdan ayağı yerden kesildi. "Oraya da bağla."

Çamın kolu birazcık gevrek olur... Her ne olduysa arkadaş, Mevla'nın yardımındı âdeta...

Adamın ikisinin ağırlığını kol taşıyamadı. Çünkü asılıyorlardı. Kol hem kendinin ağırlığını taşıyacak, hem aşağıdan da yukarıya adamı çekecekti. Çamın olduğu dal da düştü, Öksüz de düştü, Dırmalak da düştü. Dırmalak'ın yere düşer düşmez beyni mi patladı, beli mi kırıldı, bir şeyler oldu.

Topal, bir baktı ki arkadaşısı düşmüş. Çabucak yetişti. Çama bir ken dolandı, Öksüz'ü çama bağladı o fırsatta. "Eyvah! Görüyor musun ettiğimizi!"

Dırmalak tek olunca adam asamayacak gibiydi.

O, onunla uğraşsın, biz gelelim Çuhadar Beyi'nin evine.

Kız gördü bunun götürüldüğünü. Kız feryadı duydu, amma kızı salmadılar. Bu esnada İslahiye'ye bağlı, eşkıyalık yapar Kör Körezek isimli beş atlısı olan bir hırsız vardı. Onu köyden çaldı kaçtı. Bu köyden aldı gitti arkadaş, köylüler malına mukayyet olmaya başladı artık. Çünkü Kör Körezek'ten kurtulduğu yok, bu ne ki?

Kör Körezek o gün arkadaşlarına dedi ki, "Her gün fukaranın malını çalacağımıza, bugün de gidelim Bahçe'nin ovasına... Bahçe'deki beyin malından alıp getirelim."

"Alamayız oğlum!" dedi ötekiler.

"Yav, nasıl alamayız kardeşim? Vururum çobanının kafasına, alırım.

"Ulan yarım atlısı gelir, bizi bulursa?"

"Bulsun."

Velhâsıl Bahçe'nin ovasına bunlar geldiler, güpegündüz Çuhadar Beyin çobanının elinden malın bir bölümünü önüne kattılar, aldılar, götürdüler. Çoban biraz karşı koydu. Çoban seğırtti geldi, soluğu tepesine yetmiyor.

"Efendim, beş adam geldi, bizim önümüzdeki malın tamamını sürüp götürüyorlar."

Beş adam deyince çoğalladı bey. "Ulan, bu gâvur Kôr Kôrezek'dir," dedi. Bütün atlısına emir verdi. "Kôr Kôrezek nasıl olur da büsbüyük ismim olduğu hâlde benim malıma el koyar da götürür?"

Kendisi de başında olmak üzere kırk atlı ile koşturdular, yetiştirtiler. "Kôrezek, malı bırak," dedi çağırıldı geriden.

Kôrezek dedi ki, "Arkadaş, bugün fikrim başka. Bu can bu bedende olduğu sürece, sana bu malı geri vermeyeceğim. Üzerime gelme bak. Çokluğuna da güvenme, erkeksen atlına yana bırak, ben de arkadaşlarımı bir yana bırakayım, şu ovada kozlarımızı bölüşek... Ya senin, ya benim olsun. Beni öldür, hiç olmazsa kurtul!"

"Çuhadar Bey, "Atlıdan ayrılmıyorum desem, düşüklük olur, korktu derler," diye düşündü ve, "Ulan, işte ayrıldım," dedi, "Sen de ayrıl."

Ayrıldılar.

Sözünü çok uzatmayalım, ne olursa oldu. Kôr Kôrezek, Çuhadar Beyi'ni öldürdü arkadaş. Düzen bozuldu. Bir yana hanıma seğırtti, "Yenge gözün aydın, yenge... Bey öldü, üstüne kuma getirecekti."

Beyin öldüğü esnada evinde bir ağıt, bir karışıklık çıktı, amma Döndü bu fırsatı iyi değerlendirdi. Döndü kapıya çıktı. "Uzaklara götürün," dedi. "Yarabbim, nerede ola?"

Bahçe'nin üç tarafı çamlık gözükyüyor arkadaş. "Benim geldiğim memleket bu tarafta olsa gerek," dedi Döndü ve Antep tarafına kaçtı.

Nasılsa yolda Topal'a kavuştu. Topal'ı gördü Öksüz'ü götürürken. "Topal, kulun kurbanın olayım kardeşim, n' ettin götürdüğün adamı?"

"Valla götürdüğümüz adamı şu ötede çama bağladım. Benim arkadaşım o arada çamdan düştü öldü. Ben de zaten mağdurum. Geri gidiyim de, adam getireyim."

"Ulan, adama gerek yok, adama. O or.spu çocuğu, çok afedersiniz, özür dilerim, beni zorla kaçırdı," dedi. "Ahdımı alamadım."

"Bağlı mı, çözdün mü?"

"Herif bağlı," dedi.

"Ulan şunu gözünün önünde ben öldüreyim de, içim soğusun."

Topalı kandırdı arkadaş. Topal yampuruk yumpuruk geri döndü. Bunun önüne düştü kız. Eline iki taş aldı. "Ne edeceksin onu? dedi Topal.

"Orada belki taş bulamam, eğer bağlıysa kafasına vurup, gözünün önünde öldüreceğim."

"Sonra?"

"Sonra da, beğeniyorsan beni kaçır sen," dedi. Topal'la beriden varırlar ki, Öksüz'ün eli arkasından bağlı. Öksüz'ü çeke çeke çama bağlamışlar. Öksüz'ü görür görmez, Topal'in da arkasındaydı, Topal'in ensesine taşı koyuverdi ki, Topal dombalak gitti, amma ikinci taşı yetiştirdi buna.

"Emmi kızı, şu elimi çöz de ben de vurayım iki taş. Sana gerek yok. Nasıl pırttın, ne oldu bu?"

"Valla emmioğlu, ben bilmiyorum olayı. Burada Kör Körezek diye birisi varmış. İşte onunla kavga etmişler, malını sürmüş—" diye kısacık anlattı.

"Çuhadar Beyi öldü," diyorlar, bu arada evde bir kargaşa çıktı, ben de bu fırsattan yararlandım kaçtım.

Üstteki dağa kaçtılar. Karanıştı, gece oldu. Açlık kızın içine işlemiştı. "Dermanım kesildi, emmioğlu, adım atamıyorum açlıktan."

Gece karanlığında ormanın içine otururlar. Dedi ki, "Ey emmi kızı, sen babanın köşkünde taze yağ, süt kaymağı yerken; işte ben de o çiftlikte ananın yüzünden dağlarda böyle açlıktan kıvranıyordum. Dağda hartlap isminde bir ağaç vardır, bu ağaç kırmızı tohum tutar, zeytin büyüklüğünde, bunun ismi cüllüptür (= yaban çileği). Ağacın ismi hartlap. Kırmızı renge yakın bir rengi vardır."

Ay doğdu arkada, oralara hartlap ağacı bir tohum tutmuş üzüm olmuş, ulan bir güzel tutmuş üzüm salkımı gibi...

Dedi ki, "Emmi kızı, şundan toplayalım. Yalnız bir anda çok yemeyeceksin, boğazına durur, nefesini tıkar." Emmi kızı açlık ölümü kalımı biliyor mu ki?

Başına çıktı bunun. Kollarından dalından kırarak indirdi aşağıya. Euzu Besmele çektiler, başladılar cüllüp yemeye. Öksüz dağda yemiş, nece biliyor tekniğini, amma kız şehir çocuğu olduğu için bu cüllübün insanı rahatsız edeceğini ve boğazını tıkayacağını bilmiyor. Amma yumuşak, tatlı, güzel bir tadı var. Ekşimsi çalar az.

Hakikaten insanın boğazına duruyor. Kızın da hoşuna gitti.

Önce bakıyordu. Avuç avuç atmaya başladı. "Döndü çok yeme," dediyse de, "Yok canım, eğer insanı zehirleyip öldürmüyorsa, hoşuma gidiyor," dedi.

Ne olduysa kızcağız, "Ali'm, hakkını helal eyle, tıkanı boğazım," dediğinde oldu.

Öksüz, "Ne yapacağım, su yok ki, bir lokma su içireyim." Kız nefesini alamaz oldu, düştü.

Öksüz'ü bir korku aldı. "Eyyvah! Keşke acından ölseydi de, elim ilen bu tohumu verip öldürmeseydim."

Öksüz, kızı upuzun yatırdı, nabzını iyice yokladı. Elledi ki, kız ölmüş arkadaş. "Eyyvah! Öksüz başladı ağlamaya, başladı dünyayı yaratana yalvarmaya. Bakalım ne söyler:

[No: 15]

(Aman) Mevla 'm buna n 'oldu

Gül rengi sararıp soldu

N 'olduysa cüllüpten oldu

Öldürdü hartlap cüllübü

N 'olduysa cüllüpten oldu

Öldürdü hartlap cüllübü

Nasıl deşsem mezarını

Buldu Hakk'ın huzurunu

Ya Rab gönder Hızır'ını

Sebebi hartlap cüllübü.

Gönder Allah 'im Hızır 'ını

Öldürdü hartlap cüllübü

Söyle Öksüz Ali 'm, söyle

Ağla galan her gün, ağla

Yalvarıyom sana Mevla 'm

Öldürdü hartlap cüllübü

Yalvarıyom sana Mevla 'm

Öldürdü hartlap cüllübü

Öksüz'ün son kelimesi bitiyordu. Yavaşça, yumuşak bir ses, "Ulan, genç adam ağlar mı, erkek utanmaz mı ağlamaya? Niye ağlıyorsun?" dedi.

Öksüz, adamdan zaten huylanmıştı, Öksüz zaten korkuyordu. O da, "Yav, Mevlamın aşkına, ne istersiniz bizden? Niye geldiniz?" diye sordu.

"Kardeşim, niye gelmeyeyim, ben koyun yayıyordum şurada. Senin bu ahını vahını duyunca yanına geldim. Neyin nesi, ne oldu diye merak ettim."

Dedi ki, "Kardeşim, dağda kaldık, gece oldu. Sonra da aç kaldık. Şu tohumdan yemiş idik işte... Burada boğazına mı durdu ne yaptı, su yok, sufat yok! Ee, dağın başında mezar deşecek kazmam yok, küreğim yok! Bu da, çok sevdiğim biriydi."

"Vah kardeşim, amma gördüğün o tohum yenir mi? Hele sen benim sırtımdaki su kabımı al, onda suyum var. Abdest alıyorum, susarsam su içiyorum bundan. Şundan boğazına akıtalım bakalım."

Bunlar kızın ağzını zorla açtılar, ağzına su akıttılar. Tıkanıklık gidince, Döndü kız, "La ilahe ilallah Muhammeden resullulah!" dedi oturdu.

"Elhamdülillah! Yav, Mevlam seni dar kaldığım zamanda gönderdi. Hey Yüce Rabbim, dileğimi, duamı kabul ettin..."

"Nereden gelip, nereye gidiyorsunuz, neden yediniz?" diye sordu adam.

"Arkadaşım, uzak yoldan gelip bu Antep tarafına doğru gidecektik. Acıktık."

"Şurada bir bazlamam var," dedi, "Darı bazlaması, bunu bölüşün de yeyin... Belki susarsınız, suyun hepsini veremem, amma şu bazlamayı ye bitir, suyu da için. Fazlasını ben alayım, şu koyunumun yanına gideyim."

Bunlar euzü besmele çektiler ve bu bazlamayı yemeye başladılar, tıka basa da doydular, amma bazlamamanın tükendiği yok. Öksüz bu işten hiçbir şey anlamadı. "Yarabbim, üfürükçü müdür? Göz boyacısı mıdır, nedir? Bu bazlamayı neden tüketemiyoruz, neden bir tek bazlama ilen benim karnım tamamen doydular?"

Yaşlı adam dedi ki, "Yav kardeşim, senin işin beni oyalamak. Benim malımı şimdi kurt kırar gece ovtu (= gece vakti). Bazlamayı yiyecek misin, yemeyecek misin şimdi arkadaş? Bak, bir sürü adam geliyor şimdi şuradan. Bazlamayı yerler."

Adam lâfindan hiç hoşlanmaz oldu Öksüz. Gerçekten adam mı geliyor diye o yana baktı, döndü ki yanındaki yaşlı adam yok. "Eh, emmi kızı, senin bilincin yerinde değildi, gönder Yarabbi Hızır'ını, öldürdü hartlap cüllübü, diyordum. Yalvarıyorum sana Mevla, öldürdü hartlap cüllübü diyordum. Belki de Yüce Mevla, bize Hızır Aleyhiselâmi gönderdi. Suyu içiyoruz, su tükenmiyor; bazlamasını yiyoruz, o bitmiyor."

Kız dedi ki, "Emmi oğlu, bak bugünden sonra ölsem de yemek için insan kapısına varmayacağım, söz veriyorum, şart olsun ki varmam!" dedi. Yalnız şu kulağımdaki cevher küpe yadigâr biliyorsun. Bu küpeyi bir şehir bulabilirsek satacağım. Artık bugünden sonra şehirden bir şeyler ya da yiyecek içecek almaya çalışacağım. Şehir soracaksın bana, hiç

köy sormayacaksın. Bir de şehirden başlayalım bakalım. Nedir bu yav? Kimin evine varırsak, bu geliyor başıma benim."

Yeniden yola koyuldular.

Rivayete göre ya İslâhiye veya Antep'e— Bunun birine vardılar ve bu küpeyi sattılar. Bu şehirde hiç, "Sen necisin, bu kızı kaçırdın mı, nereden geliyorsun, nereye gidiyorsun?" diyen yoktu. Fakat bir köyde, kasabada olsaydı, kim görse göz koymaya çalışıyordu.

Yediler, içtiler, kimse necisin demeyince; o gün şartlarında han mı, kervansaray mı var yatacak? Hangisi denk gelirse, misafir kalacak bir yer buldular, derin bir istirahattan geçtiler burada. O günden sonra iyice kendilerine gelince, kendilerini toparlayınca koyuldular yola.

Günün birinde, beyin sarayı gözle görülmeye başladı.

Öksüz'ün içine bir korku düştü. "Ey emmi kızı, otur hele buraya."

Oturdular.

"Emmi kızı, şimdi haydi vardık— Baban, bana ne der acaba?" dedi. "Ben senin babandan, kendi babama oranla daha çok iyilik gördüm. Benim seni kaçırmam mı gerekirdi, senin sözüne uymam mı gerekirdi? Baban kızıp beni öldürmez mi şimdi?" dedi. "Gel seninle burada ayrılalım. Sen eve git, ben de nereye gidersem gideyim artık. Ne kadar da olsa ben erkeğim. Benim, senin sözüne uymamam gerekirdi."

Kız dedi ki, "Peki, biz buradan ayrılalım, ben sayıyorum günümü, tam yedi sene geçirdik... Babam demez mi ki bana, kızım sen yedi sene neredeydin? Öksüz ile beraberdim desem, hani Öksüz demez mi? İşte Öksüz kaçtı gitti desem, sence inanır mı? Emmi oğlu, sen yanımda olsan, belki bir ihtimal babam bizi affedebilir. Amma sen olmayınca benim gittiğim sürece babam varır varmaz beni öldüttürür. Madem öyle istiyorsun, sen git bari, ben de intihar edeyim de, ikimiz de kurtuluruz."

"Etme emmi kızı, intihar etme."

Bir ufak su akıyordu orada. Kız dedi ki, "Ben buradaki suyun göletine atılacağım, boğulup öleceğim."

Bu arada da bir adam yörepte çit sürüyordu öküzle. Tabii karasabanla... Deanedi ki (= baktı ki), ala manyağın birisi orta yerde elin kızının başına çökmüş, onu kaçırmaya mı çalışıyor, namusunu mu kirletmeye çalışıyor, onu ikna etmeye mi çalışıyor, anlaşılıyor? Amma bir hareketleri var arkadaş?

Çiftçinin bu zoruna gitti. Çiftçinin elindeki değneğin ismine meses denilirdi. O da sağlam bir ağaçtan yapılır, her zaman işi bitti mi eve el etirdi. Sabah ilen yarın, ikinci gün geri getirirdi. Öyle bir ağaç bu... İşte bu elinde idi. Bununla herif seğirtti.

"Nasıl olur da, beni adam yerine koymadan, sen burada elin kızının başına çökersin?" diye, ulan çiftçi yaklaştı buna. Tam vuracaktı, baktı ki bunlardan biri Öksüz Ali, öteki de beyin kızı.

Çiftçi meşesi attı öte yana. Yüzüne tükürdü, "Yazıklar olsun sana Öksüz!" dedi.

"Ne oldu?"

"Ulan utanmıyor musun, sıkılmıyor musun sen? Şu yörepte dağın başlarında zevkü âlem yapıp, tavşan gibi birbirinizle oynamaya? Oğlum yedi senedir benim sıram geldi nöbet tutuyorum sizin toprağınızda. Ulan, bizim canımız yok mu, biz insan değil miyiz arkadaş?" dedi.

"Neden nöbet tutuyorsun emmi?"

"Kardeşim, siz ortadan kayboldunuz. Emmin, hanımına dedi ki, Öksüz'ü ne yaptın, kız nereye gitti? Bu senden oldu, benden oldu ettiler. Emmin, kaynına hanımını öldürttü, idam ettirdi. Kendisi de sinir hastalığından mı, beyin kanamasından mı, kalpten mi ne gitti, bilmiyorum! Emmin de öldü gitti. Sizin aileden kimse yok artık, bunu sen biliyorsun. Bizim de buranın ileri gelenleri, bu Öksüz mutlaka günün birinde çıkar gelir. Bunun mülkiyeti korunacak, korumazsak Öksüz başımıza iş çıkarır dediler. O günden bu yana senin babanın ve emminin mal varlığı böyle korunuyor. Sen de aralıkta kız ilen gezip, toz. Yeyip, iç..."

"Yav, deme! Bak, tehlike gitmiş emmi kızı, yürü bakalım."

Baba köşküne vardılar ki, gerçekten her şey bol, emminin dünü gibi bekletiliyor. Memlekete tellal çağrıldı ki, o günlerin şartlarında nasıl bey ilân olunuyorsa, beylik tacını başına koydu.

İstanbul padişahına özel posta gönderilmiş. Gemi varmış o tarihte, gemiyle mi gidiliyor, karayoluyla mı gidiliyor— İstanbul Hükümeti'ne işte... "Mısır Hükümeti yeniden oluşturuldu," diye bilgi verildi.

Bizim Öksüz Ali'nin adı Ali Sultan oldu. Döndü'nün adı Hanım Sultan oldu. Kırk gece, kırk gündüz düğün yapıldı, evlendiler.

"Emmi kızı, seni çok rezil ettim," dedi Öksüz. "Bir kişiye bir hizmetçi yeter, amma ben daha şan olsun diye beğendiğinden kırk hizmetçi tutacağım sana, maaşını ödeyerek."

"Yav, ben kendi işimi yaparım," dediyse de, "Yok canım, benim içimden geldi kırk tane hizmetçi," dedi Ali Sultan.

İsmi cariyeydi o zaman tabii onların. Hanım Sultan kırk hizmetçiyle sefa sürmeye başladı. Öksüz de Ali Sultan olarak beyliğe devam etti.

Bir gün makamına oturdu. Divitini, mürekkebi beri çekti. İstanbul'a, padişah bir nâme hazırladı. Padişaha diyor ki, "Değerli padişahım, sizden bir istirahatda bulunacağım... Kırşehir mevkiinden Deli Mahmut'la anası, Hasan dağlarından Develioğlu, Güllü Hatun, Dağlı Halil ile İslâhiye yöresinden Kör Körezek— Bunları bizzat Mısır'a göndermenizi istiyorum."

Padişah, bu yeni beyin özel bir durumu olmasa böyle bir istekte bulunmayacağını bilir ve, "Bu yeni beyin ahtı kalmasın," der. Ali Sultan, ayrı ayrı posta gönderdi ve bunları toplattı. Develioğlu'na gelince— "Dağlı Halil yok!" dediler.

"Nasıl olur da, yok!"

"Vallahi Dağlı Halil'in nereye gittiğini gören olmadı. Sadece bir ara bizim çobanlar köpeklerin ağzında insan eli, ayağı görmüş. Şüphemiz bu Dağlı Halil bir yerden düştü. Veya bir düşmanı tarafından öldürüldü, dağa atıldı."

Diğerlerini İstanbul'a topladılar. Bunlar İstanbul'dan gemi ile Mısır'a gönderildi. Herkes kendi korkusundaydı. "Yav, Mısır'da bizi ne yapacaklar? Bu hükümet de, İstanbul'daki padişah da beğenmiyor bizi, ta Mısır'a gönderiyorlar."

Mısır'a vardı bunlar. Ali Sultan'ın dış güvenliği dedi ki, "Efendimiz istediğiniz kişiler zahir. Buraya beş altı kişi geldi. Sizinlen görüşmek istiyorlarmış."

"Hay hay, hemen açın kapıyı gelsin."

Arkadaş kapıyı açtılar ki, dördünü tanıyor, birisini tanımıyor Ali Sultan. Çünkü Kör Körezek'i görmediydi, onu tanımıyordu. Deli Mahmut ile anası tamam. Mevcut, gelmişler... Develioğlu ile Hanım'ını da gördü. Onlar da gelmiş... Dağlı Halil yok... Bir de gözü aykırı gibi bir adam daha var, ismi Kör Körezek...

"Oturun bakalım."

Sırayla oturdular bunlar. Hoşgeldin faslı bitince, Deli Mahmut duramadı , "Efendim, bizi istemişsiniz, aylardır yol çekiyoruz. Bizim devlet kanununa karşı gelecek hâlimiz yok. Bizi neden istediniz, suçumuz nedir?"

"Suçun yok," dedi. "Sadece ifadeni alacağım, soru soracağım. Herkes bildiğini söyleyecek."

"Sor bakalım."

Tarihini, gününü biliyor adam, yani Ali Sultan. Çünkü dedi ki, "Filanca tarihte sen Müşür Paşa'nın oradan bir kız almışsın, evine getirmiş, alıkoymuşsun... Bu kız n'ettin kardeşim" dedi.

“Hiç görmedim. Benim ismim üstümde, Deli Mahmut'um. Benim istemezim gayet çok. İstemezimin birisi sana muhbircilik yapmış.”

“Olabilir,” dedi.

Karıya sordu. “Ana, sen evinde kaldığın sürece biliyorsun- On gün mü on beş gün mü kaldı evde? Bu sürede evde bu kız ilen, bu oğlanı beslemiştin. Hatta ve hatta bunların malını emanete almışsın.”

Karı saçını yolup yolup atıyordu ki, “Yavrum ben böyle bir şey görmedim de beslemedim de bunu benim oğlumun yüzünden, bana hakaret yapıyorlar.”

Develioğlu'na sordu. “Balyoz'a salmışsın?”

“Göndermedim asla, o da yanlış.”

Güllü Hatun'a sordu. Güllü Hatun dedi ki, “Efendim, tamam ben gördüm. Bizim beyefendinin üzerine düştüler, beyefendi de beş deve sevdasından dolayı, kızını alıp yeğenime vereyim diye damı kanlı kasabına gönderdi. Öldürmemiş, geri geldi, benim üstüme düştü. Bende o kızını, bu adamın elinden aldım. Yolcu ettim idi. Ben bu kadar gördüm.”

"Nereye gidebilir?"

"Canım, ben nereye gideceğini bilmiyorum. Benim yanıma neden geldiğini soruyorsan? Ben bu kadar gördüm, böyle yaptık."

Kör Körezek'e sordu. "Sen katılmışsın. Bahçeli Çuhadar Beyi'ni öldürmüşsün, aranızdaki sebep neydi?"

O da dedi ki, "Ben aç kaldım. Çuhadar Beyin yanına geliyorum, ekmek istiyorum, vermiyor. Hırsızlık yapıyordum sağdan soldan; amma herkes malına mukayyet oldu, alamadım. Beyin üç beş malını alırken, o anda karşıma çıktı, dövüştük idi... Benim kılıcım kafasına dolaştı, ben kastî öldürmedim. Kafasından da yara alınca öldü, ne edeyim? Sen de beni öldürttün, efendim... Hapse attır istersen, sütüne vicdanına artık."

"Ölüm işi sonraki iş. Hele dur bakalım, hesabımız sonuçlansın da öyle bakalım... Daha benim temelden sorduğum soru sonuçlanmadı."

Emir verdi yetkilisine, "Hanım Sultan gelsin bakalım."

"Hanım Sultan, kara peçeli, erkeğe görünmez," dediler.

"Açık gelsin! Peçenin meçenin işi yok burada."

Hanım Sultan'ın haberi yok bunların getirildiğinden, geldiğinden. Ali Sultan, "Onlara nâme yazıyorum, bunları getireceğim, gelirlerse," demedi.

"Döndü neden beni bu meclise, toplantıya çağırıyor," diye merakla geliyordu. Kapı açıldı, içeri girdi ki arkadaş, hayaline gelmedik olay var içeride.

Arkadaş karının üzerine atıldı— Kırşehir'deki karının— "Ulan anam, seni ben düşümde görmezdim buraya geleceğini? Seni yeller mi, seller mi getirdi?"

Karı diyor ki, "Sen kimsin, bana yaklaşma!"

"Yav, nasıl sana yaklaşmayayım, canım, senin elinden ekmek yedim, su içtim. Beni ölümün alınına alıp kurtarmadın mı?"

Arkadaş adamlar inanamıyor, "Yav, bu adam nasıl gelir de, Mısır'da bugün padişah ilen eşdeğere yakın görev yapar? Padişah ilen eşdeğer olmasa, padişah bunun isteğini yerine getirir mi? Ta Kırşehir'den alır da, İstanbul'a götürür; İstanbul'dan da Mısır'a gönderir mi?"

Velhâsıl iş aydınlığa kavuştu ki arkadaş, Öksüz Ali ilen Döndü idi bu sultanlar. İyilik yapan gonca güller gibi açıldı herkes, kötülük yapanın yüzü yere düştü.

Dedi ki Deli Mahmut'a, "Kardeşim, heybem orada duruyor. Karı, "O heybeyi boş ver sen," dedi, "Heybe nedir ki, içindeki ne asıl?"

"Kardeşim, kabul edersen daha hükümet oluşturmadım, seni başvezirim yapacağım," dedi Deli Mahmut'a.

"Hay hay, kardeş," dedi, "Seve seve."

Develioğlu'na dedi ki, "Kardeşim, sen deve meraklısısın. Beş deveye benim elimden emmim kızını, nişanlımı alacaktın ve sen canıma kastettin."

"Ben cana kastetmem, Mevlam alır canı."

"Ben sana buradan kırk tane deve vereceğim. Kırkı da yüklü olmak şartı ilen. Hem de hepsini hediye vereceğim. Hediye ilen göndereceğim seni."

Kör Körezek'e dedi ki, "Kabul edersen, ikinci vezir yapacağım seni. Yalnız Dağlı Halil ne oldu?"

"Valla Dağlı Halil öldü mü, kaldı mı, ben bilmiyorum?"

"Dağlı Halil'i ben biliyorum," dedi Deli Mahmut. "Onu sana sonra anlatırım kardeş," dedi.

İkisi kalmayı kabul etti. Develioğlu, geri gidecekti.

Misafir süresi bittikten sonra, gemiye doğru bunları uğurlamaya başladılar. Güllü Hatun'un iyiliği için Döndü Hatun da ona eşlik ediyordu gemiye kadar. Yolda Güllü Hatun, Döndü'ye dedi ki, "Vallahi sizden ayrıldıktan sonra bu Develioğlu ile aynı yatakta yattık, amma erkelik, hanımlık işimiz hiç olmadı. O günkü senin yanında verdiğim vaat üzere duruyorum..."

Düzelteyim, özür dilerim. Ali Sultan, Balyoz'u da istediği oraya ve Balyoz da geldiği.

Balyoz'u da vezirliğe kabul edince, bu Güllü Hatun'un çok zoruna gitti ve dedi ki Döndü'ye, "Yav bacı, dinimize mensup olmayan bir insan burada Müslüman oldu. Vezirlik aldı. Bir gâvur dediğimiz kişi kadar değeri olmayan insanla, Develioğlu ile beni göndermesin! Şu Ali Sultan'a, beyine söyle," dedi.

"Yav, beni kessin, denize atсын, ne olur beni bu Develioğlu ile salmasın geri."

Bunu kimseye hissettirmeden Döndü Hatun, Ali Sultan'a söyledi. Ali Sultan da dedi ki, "Hanım, bana düşüklük olur. Adam ta Mısır'a çağırılmış da Develioğlu'nun avradını elinden almış, kendini de tek bırakmış geri diye bu bizim memlekette söz olur asla yapamam ben," dedi. "Yalnız sen söyle, kendine vardığı zaman ayrılırsa, birbirlerinden boşanırsa; buradan giderim kendisini getiririm veya atlı gönderirim, getirtilirim buraya."

Bunları kırk deve yükü yükle yola çıkardı. Yolda ekşiya soyar, haramiciye denk gelir diye de yanlarına muhafız asker verdi. Bunlar dönüşte İskenderun'dan çıktılar. İskenderun'dan yaya olarak gelip, buradan geçtiler. Toroslara doğru varınca Güllü Hatun dedi ki, "Hasan Dağı'na sürmeyeceksiniz. Babamın mevkisine sürülecek. Babasının mevkisine sürülüp, Kızılırmak'a varılınca, Develioğlu, "El yüzüne bakacağım kalmadı. Bir gâvur kadar da haysiyeti olmayan insanın hayatta ne işi var?" dedi ve kendisini Kızılırmak'tan attı aşağıya, intihar etti.

Güllü Hatun da kardeşlerinin, babasının mevkisine vardı. Durumu izah etti. "Böyle böyle olaylar yaşandı," diye. Atlılar Güllü Hatun'u oraya teslim edince, Güllü Hatun dedi ki, "Sağolun kardeşim, artık burası benim babamın yurdu. Bundan ileriye gitmiyoruz. Sizler misafir olabilirsiniz, istirahatınızı edip, dilerseniz geri gidebilirsiniz."

Orada kaç gün misafir kaldılsa, Ali Sultan'ın gönderdiği asker Mısır'a geldikten sonra, Döndü Hatun dedi ki, "Ali Sultan, sen burada kalacaksın. Yolculuk bana düştü. Yanıma beş yüz atlı vereceksin, benim yollarda işim var," dedi.

"Ne işin var senin?"

"Öldü ya da ölmedi, bilmiyorum, bana bir fedakârlık yapan Çukurova bölgesinde bir hancı Memiş Koca vardı ki, gece gündüz aklımdan çıkmaz. Bana büyük iyilikleri oldu. Adama söz verdim, vaat ettim, ödeyeceğim diye."

"O zaman Sultan'ım hizmetçilerinle beraber erkek giysisi giyin. Kadın işi, görüntüsü kalmasın. Atlıya karışacaksınız. Emir komuta sende, git serbestsin."

Hanım Sultan'ın hizmetçilerinin görüntüsünde hiç kadın yok hepsi erkek, ama herkes birbirini biliyordu.

Gene İskenderun'dan çıktılar, Toprakkale'ye ulaştılar. Baktı ki Memiş Koca ölmemiş. Memiş Koca'ya önce bir şaka yaptı. "Yıllar önce buradan bir kızı almış birilerine vermişsin, ne yaptın kızı?"

"Valla efendim, ben kızı almadım," diyordu adam. "Yav kızı adam kendine kaçırdı da getirdi. Ben çapam ilen karşı koyacaktım, kız ısrar etti de ellemedim. Yoksa ya ölecektim, ya da birkaçını öldürecektim."

"Ee, beni gördün mü peki?"

"Ben görmedim seni."

Döndü'nün elbisesi altındaydı, üzerinde ise askeri elbisesi vardı. Döndü askeri elbiseyi çıkarınca, Koca bildi arkadaşı. "Ulan kızım, beni korkuttun, ödümü koparttın. İnsan bu kadar da korkutulur mu?"

"Emmi, ben bir yolculuğa gidiyorum, sen de hazırlığını yap. Seni Mısır'a götüreceğim, bırak bu hanı burada sen."

Sevindi Koca, "Ayrıca seni iyi bir kızla evlendireceğim."

"Tazesinden olsun, tazesinden," dedi Koca.

Velhâsıl Döndü Hatun gitti, Güllü Hatun'u babasından, kardeşlerinden Allah'ın emriyle istedi. Durumu izah etti. "Benim Ali Sultan beyim istedi. Bize şöyle iyiliği, böyle iyiliği dokanmıştır," dedi.

Sonunda Güllü Hatun'u Allah'ın emriyle verdiler. Dönüşte Memiş Koca'yı da alıp, Toprakkale'den Mısır'a dâhil oldular.

Güllü Hatun, Kör Körezek ile evlendirildi. Döndü Hatun, beyden kırk cariye'nin o günden sonra dağıtılmasını istedi. "Herkesin gençliği var, evlensin genç çağında," dedi.

Herkes istedikleri, beğendikleri ile evlendirildi. Öksüz Ali ile emmisi kızı Döndü'nün hayat hikâyesi böylece sona erdi. Onlar muradına erdiler; dinleyen de, dinleyecek olanlar da muratlarına ersinler.

5.5. SARIZ'DAN BİR ÂŞK HİKÂYESİ

1975 yılında Kayseri'ye bağlı Sarız ilçesinde askerlik görevimi yapıyordum. Hangi ay olduğu hatırımda kalmamış, fakat yıl 1975 yılıydı.

Günün birinde Bölük Komutanımız bir arkadaşımın bana dedi ki, "Gidin, söyleyin, Dayoluk Köyü Muhtarı Pazartesi günü karakola gelsin."

O günlerde Türkiye'de bugünkü gibi asayişte görevli olan arkadaşlarımız, motorlu araçla varıp, hemen geri gelemiyordu. Benim döneminde yaya yürüme vardı. Otuz kilometre, kırk kilometre... Ama bu bahsettiğim Dayoluk Köyü, Kayseri-Maraş Karayolu yakınında bir yerdedi. Bazen bir arabaya denk gelirsek, ondan faydalanıyorduk. Burası ilçeye yaklaşık yirmi yedi kilometre bir yerdedi. Bu köye geldik. Bu köyde kimsecik yok. Muhtarın evinin yakınında sekiz, on yaşında bir kız çocuğu gözümüze çarptı.

Buna sorduk, "Yeğenim, bu köyün insanı nereye gitti?"

O çocuk dedi, "Gelin getirmeye gittiler, Pınarbaşı'na. Yakın hemen, şimdi gelirler."

"Yeğenim, bizim orada gelin Pazar günü geliyor." Günlerden o gün Cumartesi idi, iyi hatırlıyorum. "Hele tertibim, olmadı bu, biz geri gidelim."

Muhtarın evinden bir seksen, yüz metre ayrıldık. Baktık ki, hakikaten anayoldan ayrılmış, o köye bir gelinci arabası, düğün alayı geliyor.

Bekledik.

Geldi ki, o köyün muhtarı gelin arabasında. Gerçekten o çocuğun dediği doğru çıktı. Gelini Cumartesi getirirlermiş. Durdurduk gelin arabasını.

"Muhtar emmi, seni Bölük Komutanı çağırıyor. Pazartesi günü karakola gelecekmişsin," dedim.

Muhtar, "Tamam, geliriz de, sen geri dön. Evde bir şeyler yemeden içmeden sizi göndermem," diyerekten bizi dönderdi geri.

Muhtarın evinin kapısına vardık. Araba oraya durdu. Gelini oraya indirdiler. Gelini oraya verdiler. Halaylar çekilince, gelin muhtarın evinin bitişiğinde bir kapıdan içeriye girdi, arada bir duvar var.

"Gelin buraya indiğine göre, demek ki bu evde imiş damat," diye düşündüm ben.

Muhtarın evine girdik. Muhtar, "Yemek için bir şeyler hazırlayın," dedi.

Evde bir de sakallı koca ihtiyar var. Ellerinde üç dört tane parşömen kâğıdı tutuyor. Hem ağlıyor, hem bizlere diyor ki, "Siz askersiz, devlet adamısınız. Benim hâlim ne olacak? Şuna bir bakın bakalım."

Kâğıda baktım. Kâğıdın başlığında eşya tutanağı yazıyor. Altta sonuç 220 lira rakam çıkmış. Şahit, Pınarbaşı Cim Savcısı, Pınarbaşı Kaymakamı yazıyor.

"Yav Muhtar Emmi, bu iş nedir? Bu adam ne diyor? Adamın durumu kötü!" diye muhtara sorduk.

Muhtar hiç seslenmiyordu.

Muhtar dedi ki, "Amcanın bir şeye akli yetmiyor, benim aklım da hiç yetmiyor," dedi.

"Senin Öksüz Ali Hikâyesi anlattığın gibi, uzun bir hikâye var bu işin içinde. Fakat sen gideceğiz diyorsun. Şimdi hikâyeye başladık mı sen geç kalırsın," dedi.

Ben dedim ki, "Muhtar Emmi, hikâye hoşuma giderse bende öyle yalan var ki, hiç tükenmez. Ben karakola vardım mı, Bölük Komutanı'na yalan çuvalını açarım, bir şeyler uydurmaya çalışırım, suçtan kurtulurum. Sen hiç kafanı yorma. Bana yarayacak değerli bir şeyin varsa, anlatmaya başla bakalım. Hoşuma giderse bekleriz, gitmezse gideriz."

"Sus!" dedi o sakallıya muhtar.

Muhtarın ismi Hasan Alıcı, Köyün ismi Dayoluk Köyü. Yıl 1975. Sarız ilçesi benzeri bir yer. Yalak Kasabasına yakın, hemen doğusunda. Çok güzel bir yer orası. Kahramanmaraş'tan Kayseri'ye giden yolun sağ tarafında kalıyor. Karayolu ile köyün arası dört kilometre.

O yaşlı sustu.

Muhtar, bana dedi ki "Sen hani bazen burada hikâyeler anlatıyordun."

O köy bir Avşar köyüdü. Biz göreve motorlu gitmediğimiz için bir gece köyde, muhtarın evinde yatar celp ihbarlarını ve benzeri tebligatları verir ikinci gün devam ederdik. Orada da her yerde olduğu gibi, benim türkücülüğüm, hikâyeciliğim meydana çıktı. Muhtarın evinde değnekle türkü çaldık söyledik, hikâye anlatmıştık.

"Senin anlattığın hikâyeler gibi bu işin altında büyük bir hikâye var," dedi.

"Anlat Muhtar Emmi, dinliyorum."

Dedi ki, "Bundan on iki sene önce. Burada, yine bu odada oturuyorduk. Bu, benim biraderim, büyüğüm," dedi. Sohbet ettik, yedik içtik. Bir anda hatırıma geldi. Bunun tek oğlu vardı çocuk olarak, başka kızı oğlu yok. Bir tek oğlu var."

Dedim ki, "Yav kardeşim, şu çocuğu evlendirseniz. Belki hayırlı bir insan çocuğuna düşer de belki bir su verir, bir yemeğinizi, işinizi yapar," dedim.

O da dedi ki, "Ulan kardeşim, ben de yalvarıyorum amma oğlan, daha benim nerede evlenme çağım? Askerliğimi yapmadım, evliliğe daha aklım ermez, benim yaşım ufak diyor. İkna edemiyorum. Evlendiremiyorum öyle ayrıldık. Bu bizimkine bitişik, bunun evi. Ortada şu duvar var, yeğenim," dedi. Uyumuşum, yattım. Bizim kapı çalındı.

"Kim o?"

Bu dedi ki, "Kardeşim, kapıyı aç!"

Bu olaydan bir saat, bir buçuk saat sonra. Hemen kalktım, bir şey oldu diye kapıyı açtım. Bunun oğlu tabancayı babasının göğsüne dayamış, elinin biriyle de yakasından tutmuş, "Beni çabuk evlendirin," diyor.

Dedim ki, "Muhtar emmim, dur."

"Ne oldu?" dedi.

"Bu işleri yapan bu günkü damat mı, burada mı?" dedim.

"Evet!" dedi.

"O da gelsin. Belki sen bunu abartarak anlatıyorsun."

Ve Muhtar'ın oğlu gitti, damadı da getirdi. Damada dedim ki, "Delikanlı, amcan bir şeyler anlatıyor. Belki de beni işletiyor. Eğer amcan abartır, yalan yanlış şeyler anlatırsa, amca, sen abartıyorsun bak, diyeceksin."

"Olur," dedi oğlan.

Muhtar devam etti.

"İşte bu, babasının yakasına yapışmış. Kalk beni evlendir diyor."

"Ulan yeğenim, bırak bakalım, evlendiririz. Sen yeter ki alacağın kızı söyle bana, hemen gider isterim."

"Benim evleneceğim kız Pınarbaşı'nda, başka ilçede..."

Burada belki köyün ismini yanlış söyleyebilirim. Akdere Köyü'nde dedi sanırım.

Diyelim ki köyün ismi Akdere.

"Akdere'de Ahmet Ağa isminde biri var. Bunun Hatice isimli bir kızı var, bunu bana isteyip alacaksın."

"Tamam, babacığım!"

İkna ettik diyor.

"Ulan, yeğen, hani sen az önce evlenmiyordun? Yaşım küçük, askerliğimi yapmadım diyordun!"

"Amca, o saatte evlenmiyordum, bu saatte evleneceğim," dedi.

Tamam, ikinci gün akşam, biniyor bunlar gidiyor kardeşi ilen. Pınarbaşı'na vardım, köye gideceğim, içimde bir korku var.

Köyü sorduk, adamı bulduk. Adama, "Senin kızı istiyoruz dersek, adam, ne kızı kardeşim, benim kızım yok derse. Aklıma bu takıldı," dedi.

Çünkü adamın kızı var mı, yok mu bilmiyoruz. Sade oğlanın elinden bir kaza çıkar, babasını vurur korkusuyla olur dedik, yola düştük."

İşin burasını daha yeni anlatıyorum. Benim yaşadıklarımı kimse bilmiyor. Köy kahvesi varmış. Kahveye vardık. Yaşlı birine yakın oturduk.

"Hoşgeldiniz.

"Hoş bulduk."

"Nereden geliyorsunuz, nereye gidiyorsunuz?" diye sordu o yaşlı.

"Mal alıp satıyoruz," dedim. "Koyun alıyoruz. Hiç satılık koyun biliyor musun?"

"Valla bilmiyorum," diye bir şeyler dedi.

"Yav, burada benim bir adamım vardı, dostum ve arkadaşım. Ahmet Ağa diye... Öldü mü, duruyor mu?" diye sordum.

(Şu ustalığa bak sen)

"Duruyor," dedi. "Yoksa kızını mı isteyeceksin?" dedi öyle deyince.

"Ulan, kızını ne yapacaksın? Öylesine sordum. Amma kaç kızı vardı?"

"Yedi tane kızı var. Yedisi de yetişkin."

"Belki o adamın evinde misafir kalabiliriz. Çünkü daha evvelki yıllarda misafir olduydum."

İşte böylece kızın varlığını ondan öğrendim, azıcık cesaretlendim, aha kızı varmış diye...

Akşam vardık. Adama, "Allah'ın emri ile Hatice isimli kızını istiyoruz," deyince, adamın bize sifteh sorusu, "Kardeşim, Sarızlıymışsınız. Avşar mısın, Çerkeş misin, göçmen misin, Alevi misiniz?" diye sordu. Çünkü orada dört grup var.

"Biz Avşarız," dedim.

Bu söz üzerine adam hemen, "Biz Çerkeziz, Avşar'a kız vermeyiz. Kusura bakma. Rızkınızı başka yerden arayın, bir daha da bu kapıya gelmeyin," dedi.

"Sağol kardeşim," dedik ayrıldık.

Ayrıldık ve geri geldik buraya. Bu beyefendiyi çağırdım, yeğenimi.

Dedim ki, "Yeğenim, adamlar biz Çerkeziz, Avşar'a kesinlikle kız veremeyiz diyor. Yahu, o kız olmazsa bu kendi memleketimizden, kimin kızını beğenirsen, gez toz onu alalım sana."

"Yok, illa ki de o olacak!"

"Etme yeğenim, tutma yeğenim!"

Her gün babasını dövmeye başladı, "İlla ki bunu alacaksınız!" Her gün babasını tehdit ediyor. Bu adam ağlıyor, "Kardeşim, benim gücüm yetmiyor buna."

Dayanamadım. Bir gün buna bir dayak attım. "Ulan, bu babandan ne istiyorsun sen?" diye. Bir dövdüm, bir dövdüm. Hastanelik ettim bunu. "Ulan, sen bir daha bize böyle bir şey yap, silâhla tehdit et bakalım," dedim.

Akşam dövdüydük, sabah ilen kalktık bizim oğlanın nereye gittiği belirsiz.

"Ulan, gelir zahir."

Bir iki gün baktık gelmedi. Hemen gittim jandarmaya, "Böyle böyle bir delikanlı kayboldu!" dedim.

Savcılığa suç duyurusunda bulundum, "Böyle böyle bir durum oldu. Aradık gücümüz nispetinde, gazetelere ilân verdim. Radyolara ilân verdim. O zaman dört dönem oldu muhtarım burada, yeğen asker. Bizim yeğen nereye gittiyse, kayboldu."

Gittim Pınarbaşı'na kızın babasına. Vardım adama rica ettim. Yalvardım. Dedim ki, "Arkadaşım, söz veriyorum sana. İstersen senedi yazayım imzalayayım. Dava açmayacağım. Eğer bu oğlan geldi burada bir pislik yaptıysa, olur ya, icabında kaçırayım muçurayım diye. Sizin de elinizden bir kaza çıktıysa. Ümidi keselim bari arkadaş. Anasından ben çok rahatsızım."

Adam, "Kardeşim, tövbe. Ne oğlan geldi, ne öyle bir olay oldu. Biz böyle bir şey görmedik!"

Bizim şüphemiz diyor, bu oğlan gitti bu kızı kaçırmak istedi. Bunu da öldürdüler, kaybettiler. Böyle hatırıma geliyor (= böyle zannediyorum). Velhâsıl umudu kestik. Aradan yıl geçti. Anası ikide bir bana der ki "Ulan kayınım, sen dövmeseydin bu oğlan böyle kaybolmazdı. Beni biricik oğlumdan ettin."

"Bu bana dokanıyor. Hakikaten ben sebep oldum," diye.

"İçime dert oldu. Yıllar geçti, ne ölüsü, ne dirisi. On iki yıl bitiyor. Yine burada yatıyordum, yeğen."

(Anlatırken gözleri yaşardı muhtarım)

Bizim kapı çalındı.

"Aç kapıyı!"

"Kimsin?!"

Her çalana kapı açılmaz. Dost var düşman var.

Bu yine dedi ki, "Aç kardeşim, aç! Benim! Mustafa geldi."

Kapıyı açtık ki, çocuk yine aynı tarzda, babasının bir elini tutmuş buradan—Boynundan, tabancayı dayamış göğsüne. "Bana ya o kızı alın, ya da bununla bu postu delerim."

"Ulan yeğenim, bırak babanı, alacağım, söz sana. Bırak babanın yakasını."

Bunu tuttum.

"Elhamdülillah."

Anasını çağırdım. "Aha, oğlun. Sana sağ selâmet teslim. Bundan sonra kaçır, kayıp olur."

Yeğenim dedi ki, "Emmi, şakam yok. İkinizi de vuracağım. Ya o kızı alacaksınız, ya da babamı öldürürüm de, seni de sağ korum sanma" dedi.

"Ulan oğlum, alalım da, on iki sene geçmiş aradan. Herkes kızını evlendirdi, çoluk çocuk sahibi oldu, bunca sene geçmiş aradan."

"Yok," dedi. "Benim nişanlım evde duruyor."

"Tamam yeğen. Yarın gider isterim."

Sabah ilen yürü birader, düştük yola. Zorlattık, vardık Pınarbaşı'na. Yolu, evi öğrendik amma, haydi (= ya bu kere) adamın kızı evlendiyse! Vardık istedik. Derlerse, "Kızı evlendirdik, gitti. Sen kimi istiyorsun?" Ne derim ben?

Yine kahvede böyle bir yaşlı bulalım, ondan soruşturalım bakalım...

Yine bir kahveye vardık. Yine bir yaşlıyla hoş beş ettik, "Nasılsın, iyi misin?" dedik ve yine sorduk Ahmet Ağa'yı.

"Ulan, bir sürü kız çocuğu vardı. Evlendirdi mi ne yaptı çocukları?"

Adam dedi ki, "Kardeşim, yukarıdan aşağıya üç numara. Hatice isimli bir kızı vardı. Bu yatalak hasta. Diğerlerini evlendirdi, o çocuk kaldı evde tek başına. Fakat kalkamıyor, yatalak hasta."

"Ya?" Bizim gelinlik bu.

Akşama doğru adamın evine vardık. Adam bizi görünce, "Ulan, yıllar önce geldiniz, benim kızıma büyü mü yaptırdınız, ne yaptınız? Evde yatıyor. Yine mi geldiniz?" diye bir tehdit savurdu adam.

Yeğenim için ne desem boynum eğri. Dedim ki, "Yatalak olsun. Ben yine Allah'ın emriyle o kıza dünürçüyüm."

Adam da hiç düşünmeden, taşınmadan dedi ki, "Dur ulan!.. 100.000 liralık altını şimdi şuraya koy. 100.000 lira da para koy. Şimdi götür dedi."

100.000.

"Bugünkü paraya göre kıyaslıyorum. Çünkü benim orada askerlik yaptığım zaman şu traktörlerin değeri 200 liraydı. Bugünkü iki yüz milyar değerinde.

"Baba, benim köyü satsak, 200.000'i bulamayız biz. Amma yine de bakalım. Kardeşim ben hazırlıksız geldim... Amma tamam. Sözümüz söz. Ben gidip iki yüz bini getirebilirim, alırız kızı. Bulamazsak, kızın da yanında."

Ayrıldık.

"Duydun mu, birader?"

"Kardeşim, yirmi koyunum var. Benim başka bir şeyimiz yok. Yirmi koyunu Sarız'da bir kasaba sat dedi."

"Ulan, yirmi koyun ne yapar? İşin mi yok, koyundan üç beş kuruş faydalanıyorsun bari."

"Yok. Yok! O çocuk rahat durmayacak. Hiç olmazsa giderken satalım."

Yirmi koyunu on bin liraya sattık diyor. Bir koyun beş yüz lira o dönemde.

Tekrar eve geldik; buna dedim ki, "Beyefendi, kızı verdiler. Amma çok para lazım."

"Ne kadar dediler," diyor.

"Babam değil mi ki? Beni bir kere evlendirsin, bir daha para, pul, avrat istemem."

"Ulan oğlum. Haklısın da, bu 200.000'i nereden bulalım, kardeşim? Benim tarlamı, evimi, babaminkini hepsini satsak 200.000 lira etmez."

"Emmi, kafam bozuk. Ya kızı alırsınız, ya bugün değil yarın öbür gün vururum," dedi.

Arkadaş, olmadı, yine yapamadık. Bulamadık o parayı.

Adam durup otururken silâhı belinden çekmesiyle düşüme dayaması bir oldu:

"Ulan alacak mısın, ölecek misin?"

"Ulan oğlum, öldür istersen. Adam para adam istiyor."

"Kalk!" dedi bana.

Kalktım.

"Kaldır ellerini bakalım!"

"Baba, teslimim, tamam. Benim de var yeğenim, silâhım, amma vuramam ben. Öbürü cahillik yapabilir, tetiğe dokanabilir. Mermiyi gözümün önünde silâhın ağzına verdi."

Dedi ki, "Babamı da al bakalım, benim yanımda yürü. Sarız'da para çok, bankada, hükümetin parası."

Ellerimiz havada, kendi arkamızda aşağı yola indik, Yalak'm yoluna. Maraş'tan bir araba geldi, durdurdu. Durdururken silâhı göstermemiş. Taksici durdu.

"Binin bakayım!"

Bizi öne bindirdi, ikimizi sıkıştırdı. Kendi arkaya tek bindi. Taksiciye dedi ki, "Kapıyı açma, Sarız'daki bankaya sür!"

Taksici şöyle arkaya baktı ki, oğlanın yanında silâh var. Taksici, "Ya-nındaki silâhı öte et!" dedi.

"Ben sana sür diyorum!"

Adamcağız hiç seslenmedi. Velhâsıl bankanın kapısına bizi indirdi.

Dedi ki, "Aha! Para burada. Git al."

Arabacıya, "Ne vereceğiz?" dedik.

"Baba, paranı pulunu istemiyorum. Şu arabadan inin yeter."

Arabadan indik. Adam öteye gitti.

Silâhı elinde, bankanın kapısından girdik.

Baba bizim bankanın müdürü bizim oğlanı görünce, fabrikatör gelmiş gibi: "Ooo, Mustafacığım, nerelerdeydin yahu, bu hâl? Bu espri, şaka nedir?" diyerek karşıladı.

"Hele buyrun. Bir çay, kahve için."

Dedi ki, "Müdür bey, çay kahve içelim de. Şu senin elemanlara deyiver de, bana 250.000 lira— Benim hesaptan para düşsün."

Müdüre dedim ki "Bunun gerisinde sen sorumlu olursun bak. Mustafa yarın Binboğalar'a kaçar. Ya banka soydu bu şerefsiz, ya yol kesti. Ne yaptıysa? Çalışmayla bu paranın kazanılacağı yok."

Bize oradan bir çuval para verdiler. 250.000.

Mustafa bana dedi ki, "Şu 200.000'i başlık parası, 50.000 de düğün masrafı yapacaksın. Kızı hemen alıp getirme, şanlı şöhretli düğün olacak benim düğünüm. Mal mı alıp getiriyoruz Pınarbaşı'ndan?"

Baba, para elime geçince, dilim uzadı, vücuduma can geldi.

"Tamam, oğlum. Bundan sonra emmine sen dokanma. Sen git, geri yürü."

Biz hiç geri eve gelmedik. Bindik öte yanına. 100.000 liralık altın aldım. Adam öyle dedi çünkü. 100.000 de ayrı para. Akşam ilen adamın evine vardık.

"Selâmünaleyküm. Aha, altının, kardeşim. Aha da paran!"

Adam bunu görünce, "Ulan, ben mal mı satıyorum, arkadaş," dedi bir feryat etti kapıdan çıktı gitti. "Ulan ben bu parayı bulamazlar, gitsin gelmesin diye dedim idi arkadaş, sen ne yaptın?"

Kardeşi varmış, onun yanına gelmiş demiş ki "Ulan, kardeşim ben bir hata yaptım. Hatayı doğru çıkarttılar. Yahu bana bir akıl ver."

Bir adam ile geldiler.

"Ne bu para, bu altın?"

Anlattı. "İşte bunlar dünürücü geldiler. Ben de 200.000 lirayı bulamazlar diye, getirin şu kadar altını, bu parayı kızı alın dedim."

"Ulan kardeşim, Avşar olunca gâvur mu oldu ulan? Sen vermiyorsan, ben veriyorum."

Adam parayı da aldı, altını da aldı, o gelen adam.

"Tamam kardeşim; kız da zaten ölü. Ver ölüsünü de görsünler."

Orada âdet öyleymiş. "Verdik," deyince gelinlik kız kahve verirmiş bir hoşgeldine.

Bir kız çocuğu iki fincan kahve aldı geldi, siftah bana, "Amca, hoşgeldin."

Sonra buna, "Baba, hoşgeldin. Sonra buna baba hoşgeldin," dedi.

"Nereden amcası olduğumu biliyor?"

"Ulan, kardeşim. Bu hiç kalkmıyordu. Şimdi nasıl kalktı?" dedi babası anasına.

"Bilmiyorum. Burada dünürçün var der demez kalktı."

Artık düğün gününü kararlaştırdık.

Orada Cuma günü gidiyorlarmış kız evine. Cuma günü orada çalgı çalınıyormuş kız evinde. Cumartesi günü gelin getiriyorlarmış. Sonra oğlan evinde tekrar bir hafta düğün çalıyorlarmış. Düğün orada bir hafta, sekiz gün. Perşembe başlıyor, Perşembe geri bitiriyorlar. Bugün de gelini getirdik, yeğene. "Gerisini bu oğlandan sor, ne yaptıysa ben gerisini bilmiyorum."

"Sen anlat bakalım kardeşim, ben de hikâyeciyim, senin gibi." Oğlan dedi ki, "Bunlar burada evlilik lâfı ettiler. Eve vardık, yattım, uyumuşum. Beni rüyamda götürdüler o köye. O yedi kızı getirdiler. Dediler hangisini beğeniyorsun?"

"Ben, Hatice'yi beğeniyorum. Verdik dediler."

"Nişan hazırlığı yapıldı. Masaya oturduk Hatice ilen. Gelen şerbeti kız aldı, siftah bana verdi. Ben de aldım, kendisine verdim. Şerbeti içer içmez bana bir hâller oldu. Bir şerbet imiş bu bardaktaki. Gözümü açıverdim, bu evde yatıyorum ben. Bugünden sonra kardeşim, benim ateş başladı. Gözümü yumarsam kız ilen beraberim, açarsam yok. Ulan, bana bu kızı alsınlar dedim... Emmim beni temiz dövdü. Ben kaçtım buradan, İstanbul'a gittim. İstanbul'da bir yaz gezdim, sonra bir şirkette iş buldum. Bu şirkette çalışırken, şirket Almanya'ya işçi götürdü. Şansım yardım etti, beni de götürdü..."

O arada Mustafa yanındaki çocuğa dedi ki, "Emmi oğlu, şu benim nişanlımın yanında çantam var, onu getir."

Gitti muhtarın oğlu. Bir ufak çanta getirdi. Bir küçük silâhı varmış 7,65 çapında.

"Emmimi korkuttuğum silâh bu."

"Onu sen geri yerine geri koy kardeşim, bizde silâh çok. Bizim koca G3'lerimiz var."

Mustafa devam etti: "Şu da pasaportum, bu da banka cüzdanım. Emmin kaygı çekiyor, yol mu kestim, eşkıyalık mı ettim diye. Ben eşkıyalık filan yapmadım, ben Almanya'da çalıştım. Askerliğim geldi, gittim askerliğimi bitirdim, geri geldim. Gündüz çalıştım, gece kızla beraberdim rüyamda."

"Ulan, bu para düğün parasına yeter mi, yetmez mi? Çünkü bizim burada düğün masrafları fazla, biliyorum. Herhalde yeter dedim. 600.000 lira param vardı. 250.000'sini aldım. 300.000 lira daha param var."

Muhtar tekrar sözü aldı: "Şimdi gelinci alayı olarak vardık oraya. Adam hatırlı birisiymiş demek ki. Oranın kaymakamı, savcısı, yüksek idari amirleri hep düğünlere gelmişler. Bunlar bize dört traktörle dört tekerlekli römorklarla, öbekli öbekli olmak üzere çeyiz teslim ettiler. Orada halı meşhur, kendileri dokuyorlar yün çok olduğu için... Şimdi adam 200.000 lira para aldı ya bizden. Şimdi o kadar toplumun önünde bize çeyizlerin hesabını döktüler: Bir halıyı kaldırıyorlar, kaç lira eder bu,"

"Yirmi!"

"On beş yaz," diyorlar.

"Bu kaç değer?"

"Otuz!"

"Yirmi yaz."

Bu şekilde değerlerini eksik eksik yazdırmak suretiyle liste yapıldı.

"Baba, toplayın bakayım."

Topladılar.

220.000 lira para etti bizim düğün eşyası.

"Kardeşim, aldığım paranın karşılığını teslim ediyorum. Daha da kendiniz bilirsiniz."

"Kardeşim, boşa patırdıyor (=telaşlanıyor). Ben bu 220.000 liralık eşya listesine, senedine imza attım, sonra nasıl öderim diye. Elindeki kâğıt işte o senet."

Mustafa'nın babası "Arkadaş haklısınız, amma ben bu kadar eşyayı nereye koyayım. Benim kötü bir evim var, biliyorsun."

Dedim ki, muhtarın hanımına, "Teyze, şu geline de sen sor bakalım, o neler yaşamış."

Gelinliğe soruyor. Gelinlik de aynısını söylüyor.

"Beni istemeye geldiler. Mustafa ile masaya oturduk. Mustafa bana şerbeti verip içince sevdam arttı. Beni nice isteyenler oldu, Mustafa'mın aşkı için reddettim. Dövdüler,

sıkıştırdılar kiminle evleneceksin, kimi beğeniyorsun dediler. Mustafa'yı bekledim bugüne kadar. Mevlama hamdolsun, bizi kavuşturdu, teyze," demiş.

Yıllardır anlatım durduğum halk hikâyelerinin bir benzerine de böylece Sarız'da kendim şahit oldum.

Tekrar adresi açıklıyorum. Sarız'a bağlı Dayoluk Köyü. İlçeye yirmi yedi kilometre uzaklıkta. Köy Muhtarı'nın ismi Hasan Alıcı'ydı o tarihte. Hasan Alıcı denilen köy muhtarının yeğenidir bu aşkı yaşayıp, on iki yıl gece rüyasında gören. On iki yıl sonra kavuştuklarına bizzat kendim şahit oldum.

Sarızlı gencin hikâyesi de işte böyledir.

SONUÇ

Halk hikâyeleri, gerçek veya gerçeğe yakın olayların anlatıldığı, ulusların düşünce tarzlarının ve yaşama biçimlerinin yüzyılların birikimi ile harmanlanarak günümüze kadar getirmiş olduğu milli hazinelerdir. Anlatıların nesilden nesle aktarılmasını sağlayan kültür taşıyıcıları âşıklardır. Çalışmamız kapsamında olan Çukurova yöresinde hikâye anlatıcılarına “hikâyeci”, hikâyeci âşık, âşık” denilmektedir. Âşıklar dönemlerine dair birikimleri, beğenileri, döneminin sosyo-kültürel zenginliğini kendi düşüncelerini de katarak anlatıları oluşturmuşlardır.

Teknolojinin gelişimine paralel olarak insanların kitle iletişim araçlarından fazlaca etkilenmeleri âşıklık geleneğini de etkilemiş zamanla zayıflamasına neden olmuştur. 1923 yılından bu yana Çukurova ve Güney illerinden hikâyelerin derlendiği bilinmekte olup kaynak kişilerin zamanla azalması da bu alanda yapılan derlemelerin önemini arttırmıştır.

Kültürel çeşitliliğin ve birikimin yoğun olduğu bölgeye araştırmacılar da kayıtsız kalmayarak geçmişten günümüze kadar birçok derleme faaliyeti gerçekleştirilmiştir. Pek çok araştırma ve incelemeye kaynaklık eden Düziçi bölgesinde hikâyeler ve hikâyecilik geleneği hakkında Ali Rıza Yalın, Pertev Naili Boratav, Wolfram Eberhard, Kurt Reinhard gibi araştırmacılar metinler neşrederken türkölü hikâye hususunda İsmail Görkem adı öne çıkmaktadır. Bunlar haricinde bölgede çalışma yapmış araştırmacılara şu isimler örnektir: Pertev Naili Boratav, Kürşat M. Korkmaz, Refiye Okuşluk Şenesen, Bekir İşlek, Salim Güven ve Ozan Tülüce vb.

Çalışmamızda âşıklık geleneği ve Âşık Karayiğit Osman ve hikâyeciliği konusunda tespitlerimiz şöyledir:

1. Çukurova bölgesinde teknolojik gelişmeler neticesinde gelenek zayıflamış dahi olsa sürdürülmeye çalışılmaktadır. Hatta âşıklar arasında tatlı bir çekişme bile söz konusudur.

2. Yörede en fazla anlatılan ve dinlenen hikâyelerin konusu aşk ve kahramanlıktır. Anlatılan hikâyelerde kahramanın ailesi, eğitiminden kısaca bahsedilerek doğrudan hikâyeye girilir.

3. Hikâyelerde yer alan deyişler 8 ve 11’li hece ölçüleri ile kaleme alınmış genellikle koşma şeklinde oluşturulmuştur. Ahenk yarım, tam, zengin kafiyelerle oluşturulurken dolgu kelimelere sıkça yer verilmiştir. Deyişlerdeki genellikle son iki mısra az da olsa değişikliğe uğrayarak tekrar edilmiştir.

4. Hikâyede yer verilen yer isimleri reel mekânlar olmakla beraber çoğunun hikâyedeki kullanımları bugüne eşdeğerdir.

5. Hikâyelerde âşık, hâkim anlatıcı yer yer de kahraman anlatıcıyı kullanmış deyiş ve diyalog bölümlerinde ise sözü hikâye kahramanları almıştır.

6. Hikâyelerde olaylar başkişi etrafında dönmektedir. Hikâyelerin isimleri de bu durumu kanıtlamaktadır: Güzel Ahmet Hikâyesi, Han Mahmud Hikâyesi, Hurşit Hikâyesi, Öksüz Ali Hikâyesi.

7. Hikâyelerde ayrı olan veya sonradan ayrılan kahramanlar metin sonunda birbirlerine kavuşurlar.

8. Hikâyelerde diyalog, açıklama-yorumlama, tahkiye önemli yer tutarken hikâyecilik geleneği içinde müzik önemli bir yer tutar ve hikâyeler saz eşliğinde icra edilir.

9. Çalışmamızda Bekir İşlek'in Âşık Karayiğit Osman'dan derlediği hikâyeler, biçim, üslûp, içerik, dil ve anlatım bakımından ele alınarak Düziçi yöresinde anlatılan metinlerin özelliklerine değinilmiştir. Günümüzde de Çukurova bölgesinde hikâyecilik geleneği anlatıcı-dinleyici-metin-musiki unsurları çerçevesinde canlı bir gösterim olarak yaşatılmaya çalışılmaktadır.

Osmaniye'nin Düziçi ilçesinde hikâyecilik geleneğinin anlatıcı, dinleyici, metin ve musiki unsurlarının harmanlanarak yaşatılmaya çalışıldığını söyleyebiliriz. Anlatıcı Âşık Karayiğit Osman kendine has üslubu ile hikâyeleri icra etmektedir. Çalışmada incelenen beş hikâyenin birbirinden ayrılan ve birbirleri ile benzer yönleri mevcuttur. Bunlardan birkaçını örnekleyecek olursak: Hikâyelerden üçü (GAH, HMH VE HH) çocuksuzluk motifi ile başlarken diğer hikâyelerde bu bölüme yer verilmemektedir. Hikâyelerde kullanılan bitiş formelleri de anlatıcının üslubunu yansıtacak ölçüdedir. Anlatıcı bazen hikâyeyi öğrendiği hocasının adını zikrederek bitirirken bazen de kendini sorgulayan bir tutum içerisine girer. Genellikle hâkim bakış açısı ile anlatılan hikâyelerde zaman kronolojik olarak verilmektedir (SBAH hariç). Hikâyeler olağanüstülük bakımından değerlendirildiğinde günümüze daha yakın bir anlatım vardır. Özellikle anlatıcının askerde yaşadığı bir anı olması sebebiyle en reel anlatım Sarız'dan Bir Aşk Hikâyesi'nde görülmektedir. Bu hikâyede deyişli/türkülü bölümlere yer verilmemesi ile de diğer hikâyelerden ayrılmaktadır. Düziçi bölgesinde Âşık Karayiğit Osman gibi şahsiyetler tarafından yaşatılmaya çalışılan halk hikâyecilik geleneği hakkında pek çok şey söylenebilir. Özellikle günümüz kültürü içerisinde can çekişen ve Karayiğit Osman gibi âşıklar

tarafından sürdürülmeye çalışılan gelenek şenlik, yarışma, festival vb. etkinliklerle ayakta tutulmaya çalışılmaktadır. Yaşanan olumsuzluklara, kaybolmuş değerlere rağmen bütün görev âşıklara düşmemeli araştırmacılarında bu husustaki fonksiyonları anlaşılmalı kendi paylarına düşen kısmın idrakinde olmalıdırlar. Âşıklara ve yetiştikleri coğrafyaya gereken önemi vermek, geleneğin aktarılması konusunda köprü vazifesi gören âşıkların yaptıkları işin önemini vurgulamak, derleme faaliyetlerini buna paralel olarak da bilimsel anlamda girişimlerde bulunmak vb. pek çok faaliyeti-görevi ilk yapılacaklar arasında gösterebiliriz. Ayrıca teknolojik gelişmelerin her gün kendini güncellediği bir dünyada bu gelenekte payını almalı ve roman, müzik tiyatro, sinema, radyo-televizyon gibi sanatın çeşitli dallarında kendini gösterip tanıtılma fırsatını bulabilmelidir. Yani kültürel anlamda değişiklikler yaşandıkça geleneğe dair unsurlarda aslını kaybetmeden kendini güncelleyerek bir sonraki nesiller için sürekliliğini sağlamalıdır. Nasıl ki bugün pek çok kültür unsurunun kaynaklara yansıtılan oranında bilgi sahibiysek geçmişi bilerek kendimiz olmayı unutmadan yetkin bir milli kültür oluşturmak ve nesillere aktarmak her bireyin milli bir sorumluluğudur.

KAYNAKÇA

- Aksoy, Ö. A. (1988). Atasözleri, Deyimler. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten*, 217, 131-166.
- Aktaş, Ş. (1991). *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*. Ankara: Akçağ.
- Aktaş, Ş. (2013). *Anlatma Esasına Bağlı Edebi Metinlerin Tahlili –Teori ve Uygulama-*. Ankara: Kurgan.
- Alptekin, A. B. (2005). *Halk Hikâyelerinin Motif Yapısı*. Ankara: Akçağ.
- Arslan, T. (2010). *Edebiyatımızda İsimler ve Terimler*. İstanbul: Bilgeoğuz.
- Artun, E. (2011). *Âşık Edebiyatı Çalışmalarının Değerlendirilmesi –Öneriler Katkıları*. turkoloji.cu.edu.tr
http://turkoloji.cu.edu.tr/HALK%20EDEBIYATI/erman_artun_asik_edebiyati_calismalarinin_degerlendirilmesi. (2017).
- Artun, E. (2011). *Âşık Edebiyatı Metin Tahlilleri*. Adana: Karahan.
- Aslan, E. (1990). *Halk Hikâyelerini İnceleme Yöntemleri, Yaralı Mahmut Hikâyesi Üzerinde Bir İnceleme*. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi.
- Aslan, E. (2011). *Türk Halk Edebiyatı*. Ankara: Maya Akademi.
- Aydın, A. T. (2016). *Düziçili Âşık Mustafa Çabuk'tan Derlenen Köroğlu Türküleri Hikâyeleri (İnceleme- Metinler)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ahi Evran Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.
- Başgöz, İ. (2001). Sözlü Anlatımlarda Ara Söz: Türk Hikâye Anlatıcılarının Şahsi Değerlendirmelerine Ait Bir Durum İncelemesi. (Çev. Metin Ekici) *Milli Folklor*, 50, 86-104.
- Bekki, S. (2008). Anadolu Sahası Halk Şiirinde Kafiye: Tespitler ve Öneriler. *Milli Folklor*, 78, 55-67.
- Bekki, S. (2010). *Saraybosna ve Anadolu'daki Bazı Türkülerin Benzerlikleri Üzerine*. Osmanlıdan Günümüze Bosna-Hersek Uluslararası Sempozyumu (09-11 Haziran 2010), Bosna-Hersek.
- Bekki, S. (2013). *Makedonya ve Anadolu'da Söylenen Bazı Türkülerin Benzerlikleri Üzerine*. Kültürümüzde Türkü Sempozyumu Bildirileri (21-25 Ekim 2011), Sivas.
- Bekki, S. (2016). *Bekir İşlek'in Düziçili Âşıklardan Derlediği Köroğlu Kolları*. VI. Uluslararası Köroğlu Sempozyumu [Köroğlu ve Türk Dünyası Destan Kahramanları] (Bolu, 10-12 Ekim 2016), Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Boratav, P. N. (2014). *Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği*. İstanbul: Tarih Vakfı.
- Çetin, A. Y. (2016). *Türk Halk Hikâyelerinde Anlatıcı Tipolojisi*. İstanbul: Kitabevi.
- Çobanoğlu, Ö. (2005). *Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş*. Ankara: Akçağ.
- Dwyer, P. (2011). *Âşık Karayığit Osman. Müzik ve Yol*. Haber Türk.
- Elçin, Ş. (1988). *Halk Edebiyatı Araştırmaları II*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Elçin, Ş. (2005). *Halk Edebiyatına Giriş*. Ankara: Akçağ.
- Ergin, M. (1989). *Dede Korkut Kitabı*. Ankara: Boğaziçi.
- Ergin, M. (2001). *Üniversiteler İçin Türk Dili*. İstanbul: Bayrak.
- Görkem, İ. Sözlü Kültür Geleneği Açısından Çukurovalı Türküleri Hikâye Anlatıcısı Köroğlu (Âşık Mehmet Demirci). turkoloji.cu.edu.tr
http://turkoloji.cu.edu.tr/CUKUROVA/sempozyum/semp_3/gorkem
- Görkem, İ. (2000). *Halk Hikâyeleri Araştırmaları Çukurovalı Âşık Mustafa Köse ve Hikâye Repertuarı*. Ankara: Akçağ.

- Görkem, İ. (2001). *Türk Edebiyatında Ağutlar (Çukurova Ağutları Metin-İnceleme)*. Ankara: Akçağ.
- Görkem, İ. (2002). *Yeni Bilgiler Işığında Dadaloğlu ve Şiirleri*. Ankara: Bilge.
- Görkem, İ. ve Tülüce, O. (2008). *Biyografik Türküleri Hikâye: Çukurovalı Karacaoğlan: Osmaniye-Düziçi Rivayetleri/ İspir Onbaşı- Karayığit Osman*. Ankara: Çatı.
- Günay, U. (2011). *Türkiye’de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi*. Ankara: Akçağ.
- <http://kanalkultur.blogspot.com.tr/2013/07/cukurova-folkloru-icin-seksen-kapya>. (2017)
- <http://www.duzici.bel.tr>. (2017)
- <http://www.duzicihaber.com/haber/geleneklerimiz/duzicinin-tarihi>. (2017)
- <http://www.osmaniye.gov.tr>. (2017)
- İşlek, B. (2009). *Tekeden Teleme Çalmak (Bir Folklor Gönüllüsünün Derleme Macerası)*. İstanbul: Çatı.
- İşlek, B. (2010). *Bir Cerene Av Olmak*. İstanbul: Çatı.
- İşlek, B. (2012). *Çukurova Folkloru (İçin) Seksen Kapıya Doksan Değnek Çalmak*. İstanbul: Çatı.
- İşlek, B.ve Tolu, M. (2016). *Çukurova Folkloru Üzerine Mektuplar I-II*. İstanbul: Okur.
- Kanat, E. (2010). *Düziçili Âşık Mustafa Çabuk: Hikâye Repertuarı Türküleri Hikâyeleri (İnceleme-Metin)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Karakaş, A. (2011). *Çukurova Türkü Söyleme Geleneğinde Hikâyeli Türküler (Adana-Osmaniye)*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Çukurova Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana. <https://tez.yok.gov.tr>
- Karataş, T. (2011). *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Sütun.
- Kaya, D. (1999). *Anonim Halk Şiiri*. Ankara: Akçağ.
- Kılıç, E. (2010). *Osmaniye İli Düziçi İlçesi Halk Kültüründe Halk İnançları, Bayramlar Ve Törenler*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana. <https://tez.yok.gov.tr>
- Korkmaz, K. M. (2003). *Çukurovalı Âşık Mehmet Demirci (Koroğlu)’nin Hikâye Anlatıcılığı Üzerine Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Fırat Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Köprülü, M. F. (1989). *Edebiyat Araştırmaları I*. İstanbul: Akçağ.
- Köse, N. (1996). Türk Halk Hikâyelerinde (Yapı) Structure. I. Mukayeseli Türk Edebiyatı Sempozyumu (31 Mayıs-2 Haziran 1995 Çanakkale), *Milli Folklor Yayınları*, 20-60.
- Makas, Z. (2002). *Türk Halk Hikâyelerinde Zaman*. İzmir: Akademi.
- Mirzaoğlu, F. G. (1994). *Çukurova’da Yasayan Cerit Türkmenlerinde Halk Hikâyeciliği ve Halk Hikâyeleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Mirzaoğlu, F. G. (2003). *Çukurova Bozlağı*. Ankara: Binboğa.
- Oğuz, M. Ö., Ekici M., Aça M., Düzgün D., Akarpınar R. B., Arslan M., Yılmaz A. M., Öğüt Eker G. ve Özkan T. (2015). *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Grafiker.
- Ong, W. J. (1995). *Sözlü ve Yazılı Kültür/Sözün Teknolojileşmesi*. (S. P. Banon, Çev.) İstanbul: Metis.
- Özkan, O. (2010). *Osmaniye’deki Âşıklık Geleneği ile Türkmenistan’daki Bahşılık Geleneği Hakkında Bir Araştırma: Âşık Karayığit Osman Örneği*.

- (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni>
- Saçkesen, A. (2003). *İzmir'de Yaşayan Âşıklardan Derlenen Halk Hikâyeleri Üzerine Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni>
- Sakaoğlu, S. (2012). *Masal Araştırmaları*. Ankara: Akçağ.
- Seyidoğlu, B. (1975). *Erzurum Halk Masalları Üzerine Araştırmalar*. Ankara: Atatürk Üniversitesi.
- Şenesen, R. O. (2009). *Adana Halk Hikâyeleri ve Halk Hikâyeciliği Geleneği*. Adana: Altınkoza.
- Tarçın, G. (2015). *Çukurova Bilmece Sorma Geleneği ve Çukurova Bilmeceleri (Adana-Osmaniye)*. (Doktora Tezi). Çukurova Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni>
- Tökel, D. A. (2007). Sevdâkâr Şah ve Gülenaz Sultan Hikâyesi: Yapısal Açından Bir İnceleme. *Turkish Studies*, 2/4, 783-794.
- Yalman, A. R. (1993). *Cenupta Türkmen Oymakları I-II*. (S. Emir, Haz.). Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Yıldırım, D. (1989). Sözlü Kültür ve Folklor Üzerine Düşünceler. *Türk Bitiği: Araştırma İnceleme Yazıları*. Ankara: Akçağ.
- Yıldırım, D. (1998). Folklor ve Çağdaş Kültür Modelimiz Üzerine Görüş ve Düşünceler. *Türk Bitiği: Araştırma İnceleme Yazıları*. Ankara: Akçağ.
- Yıldırım, D. (1998). Orta Asya Bozkırlarından Urumeli'ne. *Türk Bitiği: Araştırma İnceleme Yazıları*. Ankara: Akçağ.
- Yılmaz, T. (2011). *Âşıklardan Halk Hikâyeleri I-II*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Yurtsever, C. (2008). *Çukurova Tarihi*. Adana: Ekrem.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı, Soyadı : Yeliz Saygılı
Doğum Yeri ve Yılı : Bornova/1991
Yabancı Dili : İngilizce
E-posta :yeliztugba@hotmail.com

Eğitim Durumu

Lisans: Ahi Evran Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, 2011-2015.

Yüksek Lisans: Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, 2015-2017.

Yayınlar:

Saygılı, Y. (2015). *Kırşehir Yöresi Ağaçlarında Al(a)manya İmgesi*. Türk Dili ve Edebiyatı III. Ulusal Öğrenci Sempozyumu (Çankırı, 8 Mayıs 2015). Çankırı Karatekin Üniversitesi.